

Reliance
26/12

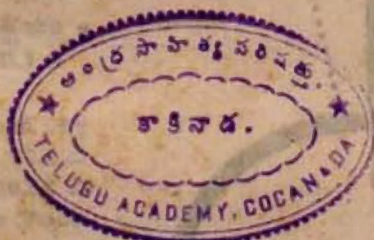
భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక

సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

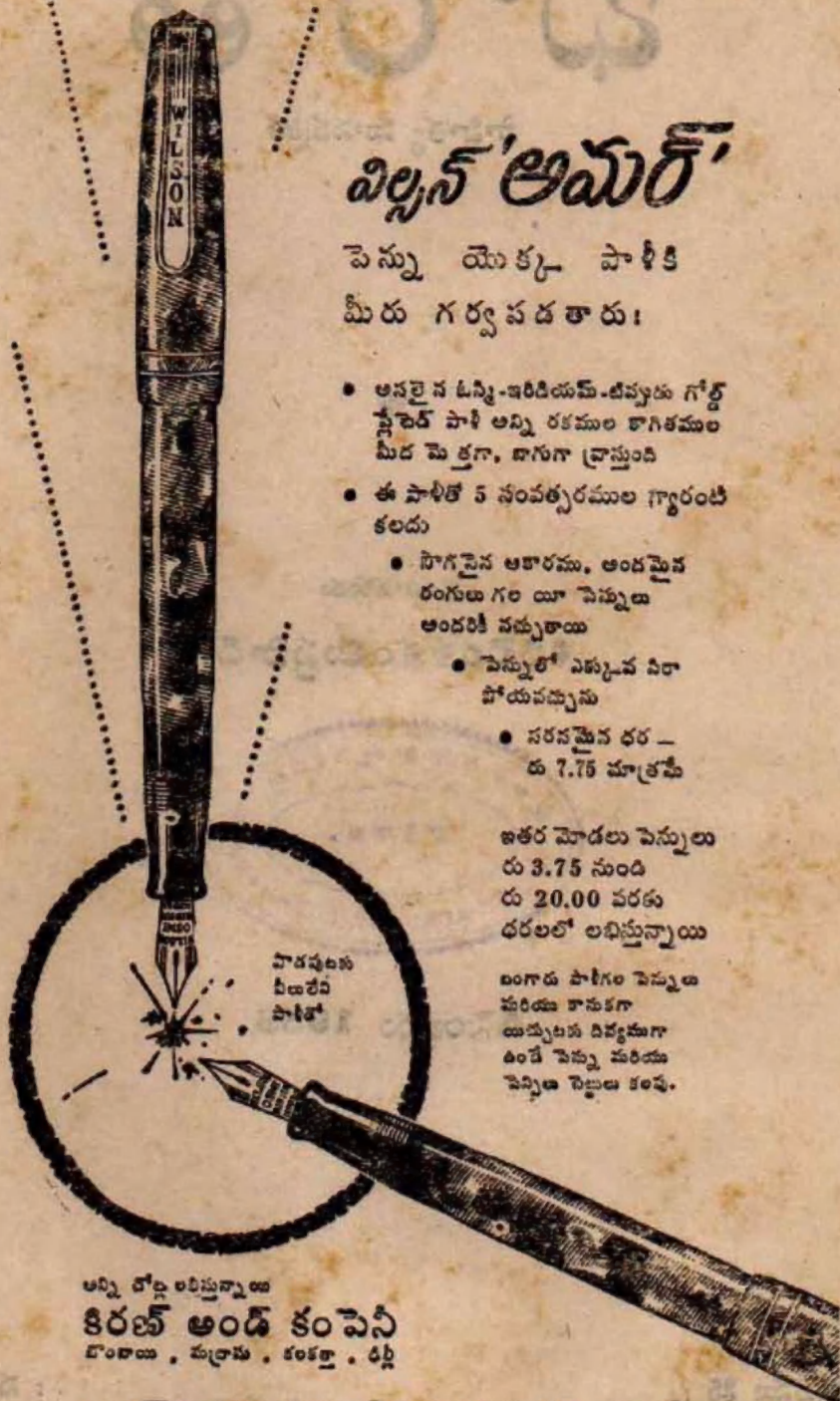

డిసెంబరు 1958

సంపుటము 35 :

: సంచిక 12

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విల్సన్ 'ఎవరెస్ట్'

పెన్ను యొక్క పాకీకి
మీరు గర్వపడతారు!

- అనలైసెడ్ టిప్పి-ఇరిడియం-బిస్మత్ గోల్డ్ ఫ్లేటెడ్ పాకీ అన్ని రకముల కాగితముల మీద మెత్తగా, బాగుగా వ్రాస్తుంది
- ఈ పాకీతో 5 సంవత్సరముల గ్యారంటీ కలదు
- సౌగంధ్య అకారము, అందమైన రంగులు గల యీ పెన్నులు అందరికీ నచ్చుతాయి
- పెన్నులో ఎక్కువ నీరా పోయినప్పుడు
- సరసమైన ధర - రూ 7.75 మాత్రమే

ఇతర మోడలు పెన్నులు
రూ 3.75 నుండి
రూ 20.00 వరకు
ధరలలో లభిస్తున్నాయి

బంగారు పాకీగల పెన్నులు
మరియు కానకగా
యెక్కువ నీర్వముగా
ఉంటే పెన్ను మరియు
పెన్నింటిని రెట్టలు కలవు.

అన్ని చోట్ల లభిస్తున్నాయి
కిరణ్ అండ్ కంపెనీ
బొంబాయి, మద్రాసు, కలకత్తా, ఢిల్లీ

విల్సన్ పెన్నును కొనండి-సంతృప్తి పొందండి

భారతి ముప్పది ఆయిదవ సంపుటము

అకారాది విషయ సూచిక

	సం.	పుట.
అంతరాలు (కథ) — 'కావ్య' (కీ)	...	2 87
అంతర్యామిని (వలల) — 'హిత' (కీ)	...	8 12
" " " "	...	9 16
" " " "	...	10 33
" " " "	...	11 60
" " " "	...	12 87
అగ్ని పరీక్ష (కథ) — (కీ) మంథా వెంకటరమణారావు	...	2 84
అమ్మ దమ్ములు (కథ) — (కీ) ఇసుకపల్లి లక్ష్మీవరసింహశాస్త్రి	...	2 4
అపృథిపాతము (ప) — (కీ) దాశరథి	...	12 1
అమ్మ తిప్ప చేసింది (కథ) — (కీ) మిక్కిలీ సుందరరావు	...	4 89
అశోక ప్రతిని (ప) — (కీ) కల్యాణి వెంకటవారాధునిరావు	...	5 23
అండ్ల భావలో భారతీయ వదనాలం (వాగ్) — (కీ) కొంపముని (కీ) రామచంద్రమూర్తి	...	8 29
అండ్ల జేమిలో పూర్వ కాలమునాటి చేతిపనులు (వాగ్) — (కీ) కామయ్య పత్ని వారాధునిరావు	...	5 58
అండ్ల వదనంప: పూర్వ రంగము (వాగ్) — (కీ) కొంపాటి (కీ) రామమూర్తి	...	11 18
అండ్ల నాట్యమునది (కీ): కబ్బెమ్మనాప నిమ్మలూ (వాగ్) — (కీ) వేమి వెంకటకృష్ణశర్మ	...	2 68
అండ్ల భావలో అర్చిపరిణామము (వాగ్) — (కీ) కొవిలెరమన్	...	2 83
అచార్య శిరభమూరి మిత్రి (కల) — (కీ) ఆర్. యల్. యస్. శాస్త్రి	...	8 97
అత్యుపాధ్య (వా) — (కీ) మంథా వెంకటరమణారావు	...	10 51
" " " "	...	11 83
అవవాలు (కథ) — (కీ) జనపామి కొండవరామశాస్త్రి	...	2 24
అ ప్రముఖుడు తెప్పిటి నూరి (కల) — (కీ) సి. శ్రీరాములు	...	11 92
అలోచనల గోడులు (ప) — (కీ) రిరింది	...	2 62
ఇలువూరింది (వా) — (కీ) అంగర మార్యారావు	...	10 78
ఈవోడు - ఆవోడు (కథ) — (కీ) సునోజబసు, అనువాదము: (కీ) అల్లూరి రామారావు	...	1 4
ఉద్యోగము విరాహము (కల) — వేమిల వరిసింగరావు	...	10 96
ఉపనానము (ప) — (కీ) శిరింపరాశాస్త్రి	...	8 50
ఉపాదేశి (ప) — (కీ) శిరింపరాశాస్త్రి	...	6 1
ఉపాకలాపం (ప) — (కీ) యస్వీ శ్రీ గారి వు	...	7 76
ఉభయ చికి (ప) — (కీ) వాయవి సుబ్బారావు	...	3 1
ఉభయ కావ్యములు (వాగ్) — (కీ) వి. కాల శేషదాస్యులు	...	6 70
ఉపనింది ములు (కథ) — (కీ) ఆర్. యస్ చిదంబరం	...	3 19
ఉదాహరణ (ప) — (కీ) బూదల రామకృష్ణరావు	...	7 28
" " " "	...	8 1
" " " "	...	9 1
ఉకల్తా జగరము (వాగ్) — (కీ) సుధీనంద	...	2 3
" " " "	...	3 84
ఉకా కాలులు (వా) — (కీ) ఇసుకపల్లి దక్షిణమూర్తి	...	4 48
కొంతిని (కల) (ప) — (కీ) ఉండేల మాలకొండారెడ్డి	...	4 9
కాలయ వేమధూపతి (వాగ్) — (కీ) చిలుకూరి పాప కృష్ణశాస్త్రి	...	11 51
కారణ మాగ్నూ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలు (వాగ్) — (కీ) బులుసు వెంకటసుబ్బారావు	...	8 73
కాళికాప (ప) (ప) — (కీ) ఉండేల మాలకొండారెడ్డి	...	12 55
కాళిదాసునాటి కలింగవగరము (వాగ్) (కీ) కట్టి పాంబయ్య శాస్త్రి	...	3 2

కృష్ణ వేద్యాపది (వాగ్) — (శ్రీ కుంధూరి కృష్ణవెంకటేశ్వరస్వామి)	...	6	7
కృష్ణానందాచార్యులు (వాగ్) — (శ్రీ నాగేశ్వరస్వామి)	...	7	96
శ్రీ శివార్చనాచార్యులు (వాగ్) — (శ్రీ నాగేశ్వరస్వామి)	...	10	95
కుంధూరి శివార్చనాచార్యులు (వాగ్) — (శ్రీ నాగేశ్వరస్వామి)	...	8	85
40 శాస్త్ర సమస్యల సమస్య (వాగ్) — (శ్రీ నా. ము. బహదూర్)	...	11	93
కాట్యాయనీ అర్చనాస్తోత్రము (వాగ్) — (శ్రీ సి. వరహరావు)	...	9	44
కాయనీ విహారము (ప) — (శ్రీ ఇంద్రకంఠి హనుమచ్ఛాస్త్ర)	...	12	84
శ్రీ ది విహారాధ్యక్ష (శ్రీ) — (శ్రీ జంపామి కొండరామశాస్త్రి)	...	9	85
గంగాపుత్రుడు (శ్రీ) — (శ్రీ జి. రామస్వామి)	...	2	71
గాథాపరిచయ: అంధాదురాదా (వాగ్) — (శ్రీ టి. పి. యస్. రామచంద్రాచార్య)	...	5	41
గీర్వాణ శివమూర్తి విజయ (కల) — (శ్రీ మధురవాణి)	...	8	98
గీర్వాణ పాదవిమల (వాగ్) — (శ్రీ యస్. టి. వంశీధరచారి)	...	12	57
గ్రంథ విమర్శము —	...	1	95
"	...	2	98
"	...	8	97
"	...	4	97
"	...	5	96
"	...	6	98
"	...	7	98
"	...	8	99
"	...	9	100
"	...	10	97
"	...	11	98
"	...	12	98
వందనాపాద అంధాదురాదా (వాగ్) — (శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామి)	...	11	88
విశ్వకర్మ (వాగ్) — (శ్రీ అంజన దూర్వారావు)	...	7	51
విష్ణు సంహారము (కథ) — (శ్రీ సంకల కృష్ణారావు)	...	7	79
విజయతెలుగు (కథ) — (శ్రీ అంజన దూర్వారావు)	...	5	25
వాయుసంవాదము (ప) — (శ్రీ బొడ్డురామారావు)	...	11	85
వాయుశాస్త్ర ప్రయోజనము (వాగ్) — (శ్రీ రాశీపతి గోపాలకృష్ణమహర్షి)	...	7	67
వాయు హిత పరిణామము (వాగ్) — (శ్రీ రాశీపతి గోపాలకృష్ణమహర్షి)	...	12	48
జగన్ (వాగ్) — కృష్ణ	...	8	79
జీవితాధ్యయనము (కథ) — (శ్రీ మల్లాది పత్తివారాధ్యక్ష)	...	8	91
జ్యోతిరవతరణము (ప) — 'సుప్రసన్న'	...	10	81
జ్యోతిరవివాహము (కల) — 'సుప్రసన్న'	...	12	89
శిశువ శిశువార్యము (కల) — (శ్రీ నూరిబాగ్ జగన్నాథము)	...	2	94
తెలుగుల వ్యక్తిత్వ వికాసము (కల) — (శ్రీ శాస్త్రీ భాగ్యు చాదరి)	...	9	96
తెలుగుల కృష్ణానందాచార్యుల బాంధవ్యము (వాగ్) — (శ్రీ కె. మల్లాది)	...	5	88
తెలుగుల శివార్చనాచార్యులు (కల) — ప. వేం. కృష్ణమహర్షి	...	1	94
తెలుగుల వామనార్చన (వాగ్) — (శ్రీ విల్లలమట్టి వేంకటహనుమంతరావు)	...	7	18
తెలుగుల పాము (కథ) — (శ్రీ 'బాలకృష్ణ')	...	8	60
తెలుగుల పాము (కథ) — (శ్రీ 'బాలకృష్ణ')	...	9	97
విశ్వకర్మము (ప) — (శ్రీ రామచంద్రాచార్యులు)	...	6	82
విశ్వవిద్య (ప) — (శ్రీ ఉత్పల పత్తివారాధ్యక్ష)	...	11	25
విశ్వవేద (ప) — (శ్రీ 'వాణి')	...	7	1
విశ్వవేదము (కథ) — (శ్రీ మధురవాణి రామారావు)	...	6	55

	నం.	పుట.
చూరమజ్జేభము (ప) — 'కొలకూరి'	...	1 47
" " "	...	2 42
" " "	...	3 6
ద్వీపి (నా) — 'కొలకూరి ఇవాక్'	...	12 28
దేశోద్ధారక సంస్కృతి (ప) — జ్ఞానావాదిము	...	1 8
" " — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	4 1
ద్వీపిము (క) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	6 2
ధర్మధర్మము (నా) — 'కొలకూరి రామకృష్ణయ్య'	...	2 15
వక్తృత్వము - గ్రహము (వాగ్) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	7 80
వర్ణభారతి వివరణము (వాగ్) — 'కొలకూరి వై. క. బ్రహ్మచారి'	...	4 85
వర్ణభారతి (ప) — 'కొలకూరి'	...	2 1
వాగ్దేశము (క) — 'కొలకూరి'	...	10 94
వాగ్దేశముగీత గ్రంథములు (క) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	1 92
విజ్ఞానము (నా) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	2 51
విజ్ఞానము (క) — 'కొలకూరి'	...	1 9
విజ్ఞానము (ప) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	10 1
విజ్ఞానముగీత వివరణ (క) — 'కొలకూరి'	...	7 11
నూరిగ్రహముల పు. పు. పు. (వాగ్) — 'కొలకూరి గోపాలకృష్ణమచార్య'	...	9 81
నూరిగ్రహములు (వాగ్) — 'కొలకూరి గోపాలకృష్ణమచార్య'	...	8 11
నృసింహస్వామి (వాగ్) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	2 46
నృసింహస్వామి చరిత్ర (క) — 'కొలకూరి'	...	4 94
నృసింహస్వామి వేదా రామకృష్ణ (క) — 'కొలకూరి వై. క. బ్రహ్మచారి'	...	11 96
పంపాది (వాగ్) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	7 38
పరీక్ష (క) — 'కొలకూరి ఎమ్. చిదంబరం'	...	7 88
పరీక్షాపాఠము (క) — 'కొలకూరి ఎమ్. చిదంబరం'	...	8 8
పరీక్షాపాఠము (క) — 'కొలకూరి'	...	5 47
పాపనాశక ఖండకావ్యాలు (వాగ్) — 'కొలకూరి వై. క. బ్రహ్మచారి'	...	12 86
పాపనాశక (నా) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	8 87
పురుషకృష్ణమచార్య (వాగ్) — 'కొలకూరి గోపాలకృష్ణమచార్య'	...	1 26
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి'	...	11 8
పురుషునికృష్ణమచార్య వివరణములు (క) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	6 95
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	12 80
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి కృష్ణమచార్య'	...	12 65
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి'	...	8 82
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి'	...	9 64
పురుషుని (క) — 'కొలకూరి'	...	12 91
మం. గో. పా. (నా) — 'కొలకూరి'	...	6 19
మం. గో. పా. (క) — 'కొలకూరి'	...	4 11
మం. గో. పా. (నా) — 'కొలకూరి'	...	1 38
మంగళార్కపాఠములు (వాగ్) — 'కొలకూరి వై. క. బ్రహ్మచారి'	...	1 62
మంగళార్కపాఠములు : వా. వి. కృష్ణమచార్య (వాగ్) — 'కొలకూరి వై. క. బ్రహ్మచారి'	...	5 8
మంగళార్కపాఠములు (వాగ్) — 'కొలకూరి'	...	7 47
మంగళార్కపాఠములు (ప) — 'కొలకూరి'	...	1 58
మంగళార్కపాఠములు (క) — 'కొలకూరి'	...	10 17
మంగళార్కపాఠములు (ప) — 'కొలకూరి'	...	11 1

పరిపాదలు (నా)—(శ్రీ అంగర మార్యారావు	...	9	66
పాంబయ్య రాజరేడు (శ్రీ)—(శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	10	70
సింఠిపేట (శ్రీ)—(శ్రీ ముఖ్య)	...	9	58
మచిలీ ప్రణయం (నా)—(శ్రీ డి. బాలగంగాధరతిలక్	...	10	8
మహర్షి (ప)—(శ్రీ మల్లంపల్లి కరభయ్య	...	8	72
మాధీద్యోత్యం (వ్యా)—(శ్రీ వాసిరెడ్డి పార్థసారథి	...	11	26
స్వప్నములు : జ్యోతిర్మూర్తి (వ్యా)—(శ్రీ రాజ్ పల్లి గోపాల్కృష్ణమహారాధ్యులు	...	2	76
స్వప్నము (నా)—(శ్రీ అంగర మార్యారావు	...	4	71
స్వర్గము (శ్రీ ఉన్నం లక్ష్మీవారాహు (వ్యా)—(శ్రీ ఆమంచర్ల గోపాలరావు	...	11	8
స్వర్గము శ్రీ భిమడిపాటి కామేశ్వరరావు (వ్యా)—(శ్రీ పి. గణపతిరావు	...	9	80
స్వర్గము	...	1	1
స్త్రీలకు (ప్రశ్నకం (నాటిక)—(శ్రీ అంగర మార్యారావు	...	8	52
హరిదాసము : మహాగిరి (వ్యా)—(శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యగారావు	...	7	4
హరిదాసము : దేవదాసు దేవదాసు (వ్యా)—(శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యగారావు	...	8	4
హృదయబాసలు (శ్రీ)—(శ్రీ జనపాదుల కోదండరామగారావు	...	8	69

విషయానుక్రమణిక

డిసెంబరు 1958

అమృతపాతము	శ్రీ దాశరథి	...	1
శబ్దవిన్యాస వైచిత్రి	శ్రీ చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణ ప్రసాద్	...	4
రూపించులు	'భాను'	...	10
రామాయణ			
కల్పవృక్షము : విరాధవధ	శ్రీ కేతవరపు వేంకటరామకృష్ణశాస్త్రి	...	18
దృష్టి	శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక్	...	23
కాముదీవిహారము	శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి	...	34
అంతర్యామిని	'హితశ్రీ'	...	37
జాతికహితోపదేశము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు...		48
కాళిదాన ప్రశస్తి	శ్రీ ఉండేల మాలకొండ రెడ్డి	...	55
గీతం ప్రాతదీక్షణం	శ్రీ యస్. టి. నరసింహాచారి	...	57
బ్రతుకుబురుగు	శ్రీ కాసారం కుప్పస్వామి	...	65
మహామేధావి జానరస్మిన్	శ్రీ రెండుదంతల లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి...		75
బహుమానం	శ్రీ పురాణం సూర్యప్రకాశరావు	...	80
పాస్టర్ నాక్ ఖండకావ్యాలు	శ్రీ ఏ. సోమసుందర్	...	88
కలగూరగంప		...	89
గంధ విమర్శనము		...	93

అ మృ త పా త ము

శ్రీ దాశరథి

మరల మాయుంటి మల్లియ మాటునుండి

చందమామ కన్పించె, మిళింద బృంద
మావహించిన చెంగల్య అంబుజాక
రాంబువులనుండి తలయెత్తినట్లు—నేడు.

అతడు తొంగిచూచినపుడెల్ల అమృతపా
తమ్ము జరుగు, యావనమ్ము పెరుగు
కలతలెల్ల తరుగు, కవితా నరస్వతి
మృదు పదాలు నాల్కమీద తిరుగు.

అతడు నా చిన్ననాడు దయాపయోధి,
నేడు కతినునివోలె కన్పించినాడు,
నాడు నావెంట ఆడుకొన్నాడు వాడు,
నేడు మిన్నెక్కి కూర్చుండినాడు—రాడు.

భీతిలేనివాడు, భ్యాతికోరినివాడు
ఆకనమ్మునుండి దూక మున్ను
తనువుతనువదెల్ల వ్రణములైపోయెను,
మానలేదు నేటికైనగాని

బాధలోనకూడ, పలుకడు, ఉలుకడు
మరల దూకుమాట మరచి పోడు,
వాని తెగువజూడ భయమాను, ప్రియమాను
ప్రణభీతిలేని ప్రాణివాడు.

వాడు నన్ను విడచి పరువెత్తు ననుమాట
కలలలోన గూడ తలపలేదు
దూర తీరమందు తారా నతీమణి
పిలచినంత పరుగువెట్టినాడు.

నన్ను విడచిపోయె మన్ను విడచిపోయె
మన్నులోని అనలు తన్ను విడచె
తారచూపువలని తనువెల్ల కాంతింప
మన్నులోన లేని మహిమనందె.

ఒడలింద వ్రణము లుండియు తారకా
బాహు బంధనమ్మువలన వాడు
కాంతిమంతు డయ్యె కాంచన కేతనీ
భ్రాంతి గొలుపుమేని పసిమితోడ.

వాని వలని రాత్రి వయసు వచ్చినదయ్యె,
ఇరుల ముసుగులను హరించె నతడు,
వాని బుజముజారి ప్రాక వెన్నెల వల్వ
నగ్నమైన నభము నడము చుట్టు.

ఒక్కనాడు కూడ నొరుల బాధింపని
కరుణగలుగు నేస్తకాడు వాడు
నేడు పెచ్చుపెరిగి ఏడులోకమ్ముల
కొముదీ మహాగ్ని గాల్చినాడు.

వాడు నన్ను గూడ వదలడు, పసినాటి
బాంధవమ్ము దూరపరిచినాడు,
గుండె పగిలిపోయి కూర్చున్న నామీద
రేయి యెండ క్రుమ్మరించినాడు.

నేను వానిమీద బాణమేయగబోవ
తార కొప్పులోన తాను డాగు,
ఆమె కొప్పు కేమి యాపద గలుగునో
యనుచు దించినాడ నంబకమ్ము

ఆమె కొప్పులోన అతడు చేమంతిమై
అందగించుట ప్రేయమ్మునాకు
అత డామెగలసి యసితాంబుదమ్ముల
నవలద్రోయుట జయమ్మునాకు
తనువుగాల్పునట్టి ఇనునకు వెరతుము,
మనసుగాల్పు చందమామప్రియము,
మనసు కాలినపుడె జనియించు నవకళా
దివ్యలోకమందు దీప్తిరేఖ
గాయపడిన గుండె కనిపించు చంద్రుడై
దేహ మనెడు గగన దేశమందు,
గుండెలోన నుండి కురియు జ్యోత్సాన్నివృష్టి
నవ్యకావ్య దివ్య నదమునందు
ఇట్లు తలపోయుచున్న నన్నెట్లు చూచె
నేమొచంద్రుడు— భవికీ లంఘింపజొచ్చె
గాయ పడునేమొ యనుభీతి కందువాను
రెండు చేతులవిచ్చి నిల్పుండి నాను
భిక్షుకుని కరాల ప్రియురాలు వినరిన
హృదయ కబళమునకు ఉడహరింప
చందమామ తాను చనుదెంచి నాజోరె
వ్రాలినాడు— వట్టి జాలివాడు.
ఒడలెల్ల వెన్నెలలతో
తడియగ ననుకొగిలించి, తాలెచ్చిన పూ
తోడపు లిడి నాకు, ప్రేముడి
కడలి వలెన్ పొంగ, గుండె కడలగ పలికెన్
“ చిరకాల మిట్లు నిను విడి,
ధరణిని విడనాడి గగన తలమున నిలువన్
దురితము వాటిల్లె సుహృ
ద్వర! మన్నించెదవా లేక దండించెదవా
నీతోనే నివసించెద
నీతో నీ మృత్తికా పునీతస్థలిలో

చేత! ప్రీతిగ నాడెద,
గీతములను వ్రాయుటందు కేలుగలిపెదన్
మనుజుడు పంపెడి కృత్రిమ
వనజారులతోడ గగన భాగము నిండెన్,
నను గాంచు వారలెవ్వరు
కనరారిక — నాకు దివిని కాపురమేలా!
నాపైదాడి యొనర్చజూచెదరు
బాణవ్రాతముల్ చిమ్మి -- జ్యో
త్సాన్ని పల్యంక శయానుపై అనలమున్
సారింతురే? చంద్రికా
దీపజ్వాలిక నార్చజూచెదరు
గాడే వీరు — తారానతి
శ్రీ పాక్షిగహణమ్ముచేయుటకు
చేరెన్ కృత్రిమేందుచ్చటల్
నాపని యైపోయిన దిక
ఆపై సూర్యునికి గూడ ఆనద వచ్చున్,
రేపో మాపో దివిపై
కాపురముండెదరు మనుజుగణములు మిత్రా!
భువినుండి పైకి వెడలితి
భువికే అరుదెంచినాడ -- పోనిక తారా
నవిధమున - కనెను చంద్రుడు
చివుక్కుమనె నామనస్సు, చింతించితి నే--
చంద్రునికోసమై వెతలుపైచె,
తపోనిధి యైన వృద్ధ మా
స్నిధుని వీడె, నిందల నవెన్నో
భరించె, నభో విస్మయ శై
లేంద్రమునన్ గృహమ్ము రచియించి
క్షయజ్వర బాధితాబ్దు ని
స్త్రందత గొల్పు చుండునది
తారక! ఆయమ కర్మమేమగున్

ఆయను వీడి వచ్చిన మహా

దురితాత్ముని చంద్రు కొట్టగా
బోయితిగాని శాంతిగొని,

పొంగడి దుఃఖముతోడ మల్లికా
చ్చాయల కూరుచుండి నిరసముగ

—వానిని తారచెంతికుం
బోయెడి నల్లుచేయుటకు

బూనితి — నిల్లని విన్నవించితిన్

“ఒకడు వచ్చి వాలె, ఒక్కడు మరికూలె
ఒకడులేది లేచుచుండి వేతె,

ఒకడు తిరుగుచుండె నికరేపా యెల్లుండో
కూలనుండె — బ్రతుక చాలకుండె

శాంతిలేని లోపా కంజారులను జూచి
చింతచెంది భూమిజేరదగునె,

వానినెల్ల తార వలచునే యెందైన—
గుండలేనివాని గోరునెల్లు ?

హృదయ మెల్ల అమృతనదిగా న్రవించెడి
నిన్నుబోలగలవె ఇన్ని శిశులు

తారకా భుజగ తపసియ చేలమ్ము
సందుకొనునె కృత్రిమేందు గణము.

ఈయజాండాకృతిః సూర్యుడిందు డనెడి
రెండు కన్నులు వెల్గొందుచుండు నెపుడు,
ఒకటి భువి నెల్ల నిప్పుల నుప్పరింప,
నొకటికప్పురిమున దెల్పు నుప్పరంబు.

నీవు వ్రాలెదేని దేవుని కొక కన్న
కానబడును—దానకలదు మంట :

దయను గూర్చునట్టి ప్రియనేతమే లేక
అతడు వ్రాణికోటి నాత్రపరచు.

చల్లనయ్యపు నీవుంట నెల్లజనులు
మండువేసంగి భరియించుచుండి నారు

ఒగటియెండను రేయెండ వలనిగలిది
ప్రేయసీ ప్రియు లెట్లా జీవించువారు.

హృదయము వీవు మాకు, మధురించెడి
కోర్కెలకొండమీద నీ

పునయము కాగనే బ్రదుకు లూయెల
లూగును—శాంతి చంద్రికా

నృదమగునీ నవాసనము

ప్రాణులకుక ప్రణయప్రకోపన
ప్రదము, నభోవిటంకమును

ప్రాణి మముక సుఖయింపజేయనే ?

ఒక్కపక్షము మాపక్షముండినీవు

మా వెతలుజూచి కృశించి బోవగలవు,

ఒక్కపక్ష మొరుల పక్షముండే వారి

బోడిమిని గాంచి ఉప్పొంగి బోవగలవు.

నలుపే అందముగా వరించిన

అనంతవ్యోమకాంతామణి

విలనద్దివ్య ముఖమ్మునందు సాగనులే

బింబించు గోశోచనా

తిలకంబీవు—తమః ప్రపంచమునకుక

దీపంబ పీ వస్మదా

దులకుక దగ్గరివాడవెందుల కిటులే

దుఃఖించుటలే చంద్రమా !

ఉచ్చపదవినొంది యున్న నికదరిసింది

క్రిందినుండి మెచ్చు కొందు నేను,

అద్దమందు వెలుగు ముద్దుల ముఖబింబ

మనలు ముఖముజూచి యలరినట్లు”

అతడు నాదు వినతి నంగీకరించెను,

ప్రాణికోటి సౌఖ్యవార్ధి చేతె.

కృత్రిమేందువులకు రీధాకరమ్ముయి

తరుణ చంద్రమూర్తి తాంజేరె!

శబ్దవిన్యాసవైచిత్ర్య

శ్రీ చిరుమామిళ్ళ శివరామ కృష్ణప్రసాద్

వ్యాకరణ శాస్త్రమైన మాట, క్రియ, అని పెద్దలు వ్యవహరించినట్లున్నాడు. విశ్వాన మనగా రచన. కాబట్టి, దీని మిగిలిన కవులు లేమి కావ్యవిశ్వాసంతో కల్పనంపడదు వివిధంగా విరియోగించి, 'లేటలేదు ను యూట లేదునుట' అనే ప్రతిష్ఠను మన భావకు తీసుకొనివచ్చివాళ్ళి, స్థానపురాక వ్యాసంకామాత్రమే మన మిప్పుడు పరాయర్థింపవలసియున్నది.

క్రియ కా వ్యాసాని! పురాదిరాయనండ్రిది. పైమెఱుగు లేన్ని చేసినప్పటికీ, కనువిందు గుర్చి విధంగా విగాళులలో ఎంతటి పనితనము చూపించినను, పురాది సరిగా లేకున్న, ఎంతటి రమ్యచార్యమైనను కాలపుగుమని దండభిమానములకు, నెలమిట్లము కాగలదు. కథలో ఎంతటి అందరందము లన్నప్పటికీ కల్పనంపడ కొలవడియున్నచో, ఆ రచన రాజింపదు. విప్లవితీ వారాళిలో, ఆ గ్రంథము, త్వరలోనే కలసి పోగలదు. కావున కల్పన వ్యాసము కవిత్వమునకు తీగొట్ట. ఒక కవియొక్క ప్రతిభావ్యక్తిత్వము తెలిసి కొనుటకు కావ్యమును సంపూర్ణముగ పఠింపవలసిన పని లేదు. కొన్ని పద్యములను ముఖ్యముగ, కథాశాస్త్రపు అంబరి విలువల సన్ని వేళములయందు దనిచూచినచో కవియొక్క ప్రతిభ మనకు సులభముగ తెలియు వది కాకము లభించును. ఒక్కొక్క పద్యమువందు, ఒక్కొక్క సమయమున పక్కదిగానించు కల్పనయోగము, నునకు తిప్పయత్వమును గల్పించును. ఒక కల్పము అందు లేదా కల్పపద్యమునందు, కవిభావమును నిశ్చయించి, ఎన్నియో మంతులలో వ్రాయవలసియుండు విషయమును, కొలది కల్పములతో పూర్తియొనరించుటయు గలదు. మహాకవి ఏనో ఒక అర్థమునుపాధించుటకీ, ఒక కల్పమును వింతి పన్ని వేములందు సమకూర్చును. ఆ కల్పము న్యర్థింపవలయు, పద్యరూపమునకు వాడిన 'పదీకట్టు రాయుగి' నునకు గల్పించును, కాని కొంచె ముది తో పరిశీలించినచో, ఒక విషయమును పాధించుటకు, ఒక యర్థము నుద్ఘాతించవలసియుండును, పద్యమున

మునం దొక విలువందరము వాపించుటకు, ఆ కల్పము వాస్తవమువందు, కవి సమకూర్చినది మనము తెలిసికొని యావ్యక్తియను పాండ్యము. పద్యములందలి కల్ప ప్రయోగములను బట్టియే మనము కవియొక్క 'సత్తా'ను గ్రహింపగలుగుచున్నాము. ఒక విషయమును, పద్యము-తో వక్షరాస్య లోకమునకు తెలియజెప్పించి మాత్రమున వాతకు కవి కావ్యము. విషయమే, తెలియవలయుననిన, వదనము లేదా, పద్యమేల కావలయును? భావమునందలి పాండ్యమును విశేషబరచుచు, భావమున కనుగుణ విధమున కల్పములను కలాకాంక్షలతో చిత్రి చేయుగల, అది కావ్యము పద్యరచనమునందున్నట్లు, వదన రచనమున లేదు. అందులకీ, పద్యరచనమువందు కల్పవివ్యాసమున కింతటి ప్రాముఖ్యము వుడివింది. "ఎవ్వనిచే జనించు జగమెవ్వనిలో పలకుండు లీడమై..." అను పద్యము వెలుగునది యాంధ్రాక్ష రామ్యుడుండడు. కాని ఆ పద్యమునందలి భావమునే వదనమున పోలిక రచియించియుండెదో, ఆ వదన రచన కింతటి ప్రాకృత్యము తెలుగు వేలయందు కలిగి యుండెడిది కాదు!

ఒక కావ్యమునందు కవి ప్రతికీర్తించుటను చూచించునది, కల్పనదోహదము; అదిగా పద్యరచనా విధానమును శుద్ధించి, ఒక కావ్యము ఫలితకళకు చెందినదా? లేక, లలిత కళకు చెందినదా? అని నిర్ణయింప వచ్చును. ఒకరిని ఆలించుటకు, ఒక విషయమును, లేదా, ఒక బహుమానమును పాధించుటకు వ్రాయుటకు కావ్యము ఫలిత కళకు చెందింది. కవి, ఒక ఫలము నపేక్షించి కలము నడపుచున్నాడు, అందుచే వాతదా కావ్యమున ప్రతికీర్తించెడు; కవి యుండవచ్చును. అలంకారము యుండవచ్చును, కాని కవియొక్క హృదయ 'స్పందము' మనకా కావ్యమున వినిపించదు. తన హృదయమున కొనపియును గల్గించి, తనయందు చాగి యున్న భావములను వెలువరించుట కుత్సాహమును గూర్చుకొని పంపింపునము వలన లేదా, నితర కృతమైన

విషయ సందోహము కలన కలిగిన భావోన్మాదమున
తన్ను చా నలించుకొనుటకు, తనతోపాటు కలసి
వచ్చు లోకము నలించుటకు, వ్రాణబడిన కాన్యము
చరిత్రక కాన్వదమైయుండును. ఇందు కవి బ్రతి
యుండును. కవియొక్క తత్వత్త్వము, మనకిం
యధాతిథముగ ప్రత్యక్షితులను శిబ విన్యాసమును
ఇట్టి కాన్యములయందు పరిశీలించి, ఆ కాన్య
సేవించి వ్రాణబడినది మఱుము పేరు చూడాయే చెప్ప
వచ్చును. పద్యమును నదిరి, అపద్య పే కరిచేరచియింప
బడింది. చెప్పటయందు గొప్పదనమును మఱి చూపా
డించుకొనలసిన పనిలేదు! ఆ ప్రతిష్ఠ కవి! చెంది
శలయును. ఎందుచేతి? తన ప్రతిభచే, ఒక విశిష్టమైన
శిబ విన్యాసము వారికు తన వశమొందించుకొని, తన
కవిత్వమున తన తత్వత్త్వమునను, ఆపాదింపజేసికొన
గలుగుచేతి. సమకాలికులకు, శ్రీ వాధుకు, పోతల
కవిత్వముల యందీ తత్వత్త్వమునను ఎంత విప్లవముగ
కానవచ్చుచున్నదో వివరింపలసిన పనిలేదు. ఈ
విశిష్టత కవిత్వమున, నలపరచుకొనుటకు కవి, సంపూ
ర్ణముగ శిబ సంపదను, సర్విజేయ ననుసరించి శిబ
ప్రయోగమును చేతుకొని ప్రతిభను, కలిగియుం
నలయును. పద్యరచనకు ప్రారంభించి ఎంతినే,
భావము కన్న, మిన్నగ శిబ సంధోహము కవియొక్క
యోగప్రసందమున ప్రదర్శితుము కానయ్యెను.
తన యాలోచనమునకు నచ్చిని భావమును, అక్షర
యాసమున వెలువరించుటకు నలయు శిబములను, కవి
తన యందున్నకా ప్రతిభల సహాయమున నిర్మించు
కొని, పద్యమును రచించిపెచ్చడే, అంగుతాను
బ్రతికియుండి పరులము చెడినిభావమును పొంపన
కొందించి ప్రకెంపల నందగలకు;

శిబ సంపదను విశే మొందించుకొనుట యనగా
ఎప్పుడును గండ్లు గుండ్లుగల తాలను బంధుపడిచి
నట్లుండు శిబముల నే, ప్రయోగించుట లేదా,
పేలవములు, శేలము తొకమునకై ప్రయో
గించి వ్యర్థపదములతో పద్యములను పూగించుట.
మొదలకు నలవాటు కా కేరదు. సమయమున కనుకూల
ముగ భావబంధురము, భావసాందర్యవిలసితుము లేన
శిబవిన్యాసమే అదరగపాత్రిమై యుండును. అతి
కృష్ణముగ విప్లవకు ప్రాచీనాంధ్రకవులయందు ఆధుని
కాంధ్రకవులయందు ఈ శిబవిన్యాసము రరవాళ్యమున
తెలివరకు పాఠ మొందించినదో పరిశీలించు.

ప్రాచీనకవులయందు వల్ల నేటి కవులయందును, తత్వ
త్వమును తిమరనవావిధానమునందు ప్రదర్శించి ఒక
ప్రత్యేకతను పద్యరచనమునందు గొనివచ్చినవాని లే
పోలేదు :

ఒక విషయమును వర్ణించువపుడు అవిషయమునం
గున్న మృదూత్వమును, సాందర్యమును, ఇతిర చాహి
రిక స్వరూపమును, శిబకారమునుబట్టియేగాక ప్రయో
గింపబడు శిబములనుబట్టి, అనగా నిర్ణయింపబడి ఒక దాని
నెంట్ల నొకటి భార్యుడిన చూడల గనునమునుబట్టి
స్ఫురింపజేయుట ఒక రచనా చైద్యమునకు
చిహ్నము.

“లలితకలాపి శోమల కలాప
కలాప కలాపలాప పే
శిల మృగుశేళ మంజరలు,
స్పృశ్యగోల్లను తక్కువాసి చెం
గలగలు జాజులుం గలకు
గమ్యని పువ్వులసేవకొప్ప చా
పలి కొలుగంగలెట్లె నొక భామిని
వైమధూమి భర్తకున్.”

పెండ్లికొనునది గావించి అలంకరించు సందర్భ
మున నలని మృగుశేళమంజరలను కవి పార్యభాము
దువమానపూర్వకముగ వర్ణించుటకు నిర్ణయించిన తొలి
పాదమునందలి శిబసందోహము శిశోజములకువలె నే
స్ఫురుత్వమునుబోసింది, ఎడకయందు నొప్పులు
నొప్పులుగనుండి ఒక వింతభావవాచిత్రమును పాక
కునియందు స్ఫురింపజేయుచున్నది. ఇక శిబకారము
వైక పోషించి స్ఫురణమును బలపరచుచు భావమునకు
దీవమును చూపుచున్నది. ఇదట శిబములు ఒక
యర్థమునకేకాదు పాంథున కొక యనుభూతివిభూత
సంతరించిపెట్టుచున్నది. శిబములయొక్క యంగారక
మును, కలకుందనమును గుర్తించిన కవియే ఇట్టి
రచన చేయగలకు.

ఒక కథను వర్ణించువపుడు కొన్ని శిబములను,
కవి, కొన్ని స్థలములయందు సమకూర్చి ఒకయప్రస్తుత
విషయమును ప్రస్తావనమునకుగొనివచ్చినట్లుగ గవ్వట్లును.
పరిశీలనా పాటవములేవి పాఠకుడు, ఆ శిబములకు
నలయు విలన నొసంగక, కథాగమనమునందే దృష్టిని
నిలిపి, తొలగిపోవును. ఇందుకును కవి, యప్రస్తుత
విషయ ప్రసక్తి నెప్పటికిని చెయదు. కొన్ని శిబము

అను రామన్న విషయముయొక్క భావాలను స్ఫురింప చేయుటకు సంకరించి ప్రయోగించును.

".....మంచారవశాంతరామృతి సరః ప్రాంతేందుకాంతోపలా, త్విల పర్యంకరమావిన్దోది యు వాపన్న ప్రపన్నండు....." అని, చైతన్య పురములో, వగరిలో, పూలవాస్తునై, రమాదేవిలో విన్దోదము లాడుచుండిరి క్రిమవోష్ణపును "అపన్న ప్రపన్నండు" అని ఆ సమయమున విరించుట, అప్రకృతి మని తోచుట కలకాలమున్నది. కాని వెంటనే, "...విహ్వల కాగేంద్రము పాహిపాహి యున రుర్యాలించి, సరంభియై" అను శబ్దసంహామను, లోదవిగోచరము కాగానే, "సరంభియై" అను శబ్దము వకు, ఆ తిరువారీ వచ్చు "వీరికిం జెప్పకు శంఖచక్ర యోగమున్ చేడొయి సంధింపకు..." అను పద్యము వకును, "అపన్న ప్రపన్నండు" అను శబ్దవ్యయ మెంతి అర్థపుషిని, జోచితియ్యమును, గొవిందచ్చివనో నుర్తింప లవనియున్నది.

కథనం దుష్కలము కాలసియున్న రసము ననుసరించి నిర్ణయించుకొనుశబ్దములే, కవియొక్క ప్రతిభకు నిర్ధారములు. ఒంటి, చులకనలమును, ప్రవృత్తులను చెప్పినదమును, ప్రవర్తింపజేసిన సంభాషణమును, వరకాసుగులకు, ఊర్వశిని, మృగ శేత్యుమిది విడిచి, వాచన పోయన్న ప్రతిభ, కాలి యివ్వరానిది. ఇట్టి పన్ని వేళమునందే కవియొక్క శబ్దసంపద బలువుకనది : ఇచ్చట శ్రేష్ఠ ధ్వని ప్రధానములేని శబ్దములతో, వాధారణ సంభాషణమునందే ఉపాయవంతురాలగు సూర్య శివి, మాధుకు, ముదోష్ణుడును వరకుని, చ్చిరింపజలపి యున్నది. ఈ సంభాషణమును విశ్రులముగ బర మర్పించుట కిది యధికగాదు. అందుకే, ఇందు పోయన్న మానివి శబ్ద విశ్వాసమును క్లిప్తముగ వర్ణించుచున్నాడను. "బ్రాహ్మదొలంగి లేచుటకే బొత్తుల దానపు నీవు తో యుచి!" అని నంకు దూర్వశిని ప్రశ్నించి వాడు; ఆమె, "వంతులవోచిలానుగపాగి!" అని నంకుని ప్రశంసించి, తివర్యంపవ్యాసమును ప్రారంభించుచున్నది. ఇందలి యాచితియ్యమును రసజ్ఞులు గ్రహించు బలిసులధిము. ఈ పట్టువందు, పోయన్న ప్రయోగించి, 'నాడికారి తివరు', 'మొదటికించు చేతి', 'కొలుపు దానిని', 'సలరి నెప్పడో జరిగె

యొక్క కోన్న గడిపాని, 'భావన సాక్షాత్కారము పదిరానా', మొదలగు శబ్దములు. అయా పన్ని వేళముల యందు, లలితములు, ప్వభావ సిద్ధిములు, పాత్రల మనస్తత్వ జ్యోతికములు, ఆరు భావములను బలార్చి, ప్రతిభా సమన్వితము దిగు కవి మోల, శబ్దము లెల్ల లాంగి పాపునో తెలిసికొనుట కలకాలమును సంకరించి పెట్టుచున్నది. వాధారణభావములను వెలువరించుట యందును, ఒకవంటి యొర్యార్థమును ప్రజ్ఞావంతుడగు కవి ప్రవర్తింపము. శ్రీ వత్సవమునందు, కావో దరిగా ఒక యందగు తెనుగుర్చి బ్రాయు బాచారము; అదే భావమున కొక కులుకుండును వాపాదింపజేసి, 'అస్తి నాస్తి విదితిత్యాపాతు కావోదరిన్' అని, శ్రీనాథుడొక యొర్యార్థమును భావమునం దిమిచ్చి తివర్తి విశ్వాస రాతుర్యమును ప్రకటించియున్నాడు. వాధారణ భావములే; వాధారణశబ్దములే; కాని వాని మాడికను, పన్ని వేళమున కనుగుణముగ, రహదించితి మొవరించుటయందే యున్నది, కవియొక్క ప్రతిభా విశేషము!

పద్యరచనమునందు శబ్దములతో గారడీ చేయు కవులున్నారు. అది వారి శబ్దవిశ్వాస విశిష్టత తార్కాణము కావాలను. అలా, శబ్దముల విరువులవలన నొక క్రొత్తి యర్థ ముపాదింప జడతవ్వవగాని, ఆ యర్థము గాని, ఆ శబ్దముగాని భావ పొందరియమునకు దోహదము చేయజేరు. కవియొక్క శబ్దసంయోగ క్లితి మృతి మది తార్కాణము కాగలను. అర్థ పోషకములేని శబ్ద సంయోగ మెందురు? సౌంధియలేని పూలు, అర్థపోషకములేని శబ్ద సంహామము, విగుయోగములు. అర్థము లేని శబ్దముండువా? ఉండి నేరదు; కాని, అయా పన్ని వేళములపట్టి, ఆ సమయమున, ఆ స్థలమునందు శబ్ద మర్థ రహితమై, విహ్వరమై, వర్ణింపమై గప్పట్లు వరకాళిము లవల్యముగ నున్నది!

"అరచంప మామ చేరిన

దొంగ నెన్నుదురు నెన్నుదురు దిత్తిని,

బరువంపు మెల్ల మెగ్గల

దొంగ బల్కుదురు బల్కుదురు జవ్వనిని.

అను, కందమునందు, నెన్నుదురు, నెన్నుదురు, అను స్థలమునందును, బల్కుదురు బల్కుదురు, అను స్థలమునందును, కొంచెము విరువుతో, కొదవి యొర్యార్థమును శబ్దవిశ్వాసమునందు అపాహను,

కల్పవిన్యాసవైచిత్ర

చేతుకూరు వింకన్న ; కాని యజ్ఞవిధమున కవ్యము సంకీర్తనము నడుపజేయి:

“సహకారాధిపదమ్యుక్తాదాన
వయస్యాహాని చాటిల్లెడున్.
సహకారాధిపదమ్యుక్తాదాన
వయస్యాహాని యాశీకరా !

అను పద్యమునందు, చివరపాదమునకు నలయు పద్యపుష్పిని గూర్చి కేరక పోయినాడు. అదృట కొన్ని శబ్దము లర్థకూన్యములు కాలపరీక్షించి. ఇందు, కేరక మాత్రము సాధించినది, నీమలకు వింశత్యు శబ్ద సంయోగమును మాత్రమే, అర్థగౌరవమునకు ప్రాముఖ్యము నొసంగియుండలేదు

పద్యపాదము వందలి యష్టమంత్రాలు, ఆ పద్యమునందు సమకూర్చబడు శబ్దములందును, ఒకవిధమైకీర్తి, గప్పట్టకలయును. ఆ శబ్దముల యుచ్చారణమున వియయమకూలముగ నుత్పాదన, యుద్దేశమే. పాశకుని హృదయమున పాదనాపకలయును. అర్థసంపదనమును నీ, తాపాపయమున నిర్ణయించుకొను శబ్దములు, తన కనుకూలమున వాతావరణమును శ్రోతల హృదయమునందు గుర్తింపజేయు సమయములై సవానిగా, సమర్థుడగు కవి, జాదుచేయును. రాయలు స్వర్ణముడై తిగవారి, సమయము దొంగిలించిన సంధిమనున, అల్లకల్లాలముగా నున్న దేశముపైబడి కొల్లగొట్టబడిన, పకల సైన్యపక్షముడై వచ్చిన హృదయకూడ, గజపతిని భయపెట్టి, భంగపరచి, వెనుదిరిగిపోవునట్లు చేసివదలక పీడ పద్యము ! చరిత్రకారు లేవిధముగ అనుకొనినను, మన మిచ్చుట పరీక్షించవలసివది, ఆ పద్యమువందలి శబ్ద వివ్యాసమును, ములుకులతోలు పలుకులందు కొనరావు, ఆ వాద్యములకు శబ్దములకందు తావులేదు. బారీయొక్క సింహగర్జనమును వెలువరించు శబ్దములకూర్చి పగ చాని హృదయమునందు మాన్యుగొనినచే పనులలో నాశ్చర్యము లేదు.

“రాయరాహుగంధి రాధయేమనవచ్చి
ఆరట్లకోట గోరాడునాడు,
ఎమ్మెల వరివాలపార్వభౌమని కెందుకెలుపుల
కెగుల ధీమతివునాడు.....”

అను పద్యము, కేరలము శబ్దసంయోగశక్తిలవలన చరిత్రచరిత్రయొక్క గుణమునే మార్చివదనుటలో వింత లేదు. శబ్దమునకుగల పక్షతన యట్టిది ! దానిని, ఏ సమ

యమునం దేరితి ప్రదర్శింపవలయునో సమర్థుడగు కవియే యేలుచును.

ఒక భావమును స్మరించుకొని, ఆ భావమును, మొక్కవోని శబ్దములమాలమున పాశకుల హృదయముల కెక్కింప కవి తన శబ్దసంపదన విరివిగ నుపయోగించును. ప్రద్రువమునుండియే, తన హృదయము నందు, విశిష్టమైనవరించు కొనియున్న భావము భావించుటకు శబ్దములను సంకీర్తించుకొనును. తాను ప్రాచీనమైనది పద్య సంకీర్తనమునకు, కీర్తికను నిర్ణయించుటయందే ఒక భావవివ్యాసమును నుపయోగించుచుకొనును. చాచిత్ర్య మెట్టిది పాశకుడు కీర్తికను బట్టియే, రానున్న భావించుపరను గ్రహించును ; రావణుడు గాక్షపరాజు. తా వొలిపించిన కార్యముల కలన, ఈ నాటివరకు భారతీయుల భావమునందు, మన్ననల సంపదనరీతి దైత్యకులముఖ్యుడై యున్నాడు. కాని దుష్టునియందును కొన్ని సమయములందు శివచారసంపత్తి కావచ్చును. అందులకే, రావణుని, రాముని భిక్షునిగా, రానున్న విషయముల తెలిసి ప్రవర్తించిన భావన, కారణ జన్మనిగా, ఒక వ్యాసాధికారి చిత్రించి, కృతి కృత్య దేరుల ప్రశంసార్థము. ఇక, ప్రభువునుండియే, శబ్ద వివ్యాసమునందు అనితరకుల్యమున ప్రతిభను ప్రకటించి యున్నాడు. కీర్తికను నిర్ణయించుటలో నే, కవి హృదయము కరిలికానులమునలే గప్పలు మన్నది. రావణుడు, పులస్త్యుల హృదయమును. అందులకే అపత్యాధి రిద్ధితిమునెల పాలమ్యుడైవాడు. “రావణుని హృదయము” అని కీర్తిక నిర్ణయించినచో, తెనుగు వారికి దుచ్చింపదు, ఎందుచేత ? రావణశబ్దమును విని సంకీర్తి, హృదయమున నుత్పన్నముల రిక్తిభావ కాలములన !, అందులకే “పాలస్త్య హృదయము” అను కీర్తిక నిర్ణయించబడింది. ఈ కీర్తికమాలమున విశ్వభావము లోకట్టమునందుగాక, రావణుని వంశ మర్యాదలు విడిచిపై హృదయమునందు కొంత, యుపయోగమును పొందుట కవకాశము కలుచున్నది. ఉపయోగము కలిగిన హృదయముతో పాశకు డిక, కౌన్యమునైపు కన్ను దిప్పుచున్నాడు; చూడుడు, ప్రతిభావంకుడగు కవి, ఒక్క కీర్తికమాలమున నే తన కౌన్యవైపున కెంతి పాదుధూరిని పాశకుని డినుండి పొందుచున్నాడో ! ఇది శబ్ద వివ్యాసము సంపదనాదన, కవి శబ్దము సాధింపగల కార్యము:

“రెండోదండము ద్రుంచె, వీరి రరియించె
రాము దప్పిచె, నూ

ధవుకార్యం బనుకొంటి.....” అని, రావణుడు, రామావతార తిత్వము వెల్లంగియే, “కామోత్క్లింబెత గోపిక, భయమువన్ గంతుండు, వీరక్రియా నానుగిన్ శకుపాలదంకవృక్షతుల్” (శివారిని జేగుటకు చెప్పబడిన విధిములకు విధిములయందు, శకుపాలాది వృక్షములు వదిలిచి బాటవెంట తానును వదిలి, నుడిచి విర్యావంశమును పొందగొనిన బిందు చిత్రింపబడుట, పద్మముగను, భవ్యముగను ఉన్నది.

“రావణుడన్న గాళ్ళెవకు
రాయియో, అప్పుయో గాడు, బారిమె
గావగ వారికొలియును
గాకియో గ్రద్దియో గాడు, లోక వి
రావణుడుగ్రవీరదరిత
ప్రభుకుం డెరిహని యో డి
గీవుకు, వారిలో బొడిచి

గల్గెను జయ్యును గాక, చేతుచే?” అని, రోహిణీదేవముం బల్కు రావణుని మాటలయందు. అనల్యాకాప విహారమునుండి, జటాయువు కృతరకుల శ్రీరామదరిత్ర ప్రస్తరింపడుటయే గాక, నిద్రియించి, నిరుపమానులకు కూర్పు చేర్చుతో పరుగుర్పబడిన పద బాలముయొక్క సొందర్య సౌలభ్యమును చిత్రింపవలయునని మనవి. “వారిలో బొడిచి గల్గెను జయ్యును గాక” అని శివభము వ్రాసిన ఉగ్రవీరదరితుండిగు రావణుడు!

“మాడుము నెచ్చెరి! నిధుని
బాచితి నేకద! చెప్ప మెట్లులు
న్నాడో, రఘూద్వజనుండు, లలనా
విరహాత్మగ్గ గాగి నీక్రియ
న్నాడో? దశాస్య కంఠశివ
ప్రణవాగ్రహ వృత్తి బల్గులు
న్నాడో? అధిజ్యగధ్యుడెడగ
య్యరింపజరి నేరి గోణుడై”

అని ప్రశ్నించుచున్నాడు. మొదటి పద్యము వలనను, తిరువారి ఈ పద్యమువలనను, రావణునకు స్వగతకన్యాభూతిగోష మాపాదించబడరచ్చును. కాని ధనుర్వదకు కవి రచనమునందు, మనము పరిశీలించవలసివడి, శివు విశ్వాసమును :

“ఉట్టిగట్టి యిదట మారగమంటి నా
యేమి? లోకభీతి యేలనాకు?
దక్కనియ్య నుంచితమెల్ల విధులకే,
అతడు వచ్చె బాంసు బుడిచుచాలు”

అను పద్యమును బాగ్రత్తిగా పరిశీలించితో రావణుని హృదయము లేటలేటమగును. ఈ కావ్యము నందలి, శిఖరపనివృత్తినిగూర్చి వివరించుటకీ ప్రయత్నము చాలదని మనవి.

కథాగమనమునందు, కొన్ని స్థలములకుండు స్తబ్ధ విర్చకు వనకాకము బున్నవి. కథావస్తువును బట్టియు, పాత్ర నిర్వాణమును బట్టియు, ఒకప్పుడొకరిత యలపరి కృయందు కలుగుట సర్వము. అట్టి పనులుములందు వింత శిబ్దముల పొందికతో పొగుచి హృదయమునందు ఉత్క్లింబను నేమి, కథాగమనమునకు, జరమును, జీతమును, గలించుచు కవి ప్రయత్నించును:

“రెండు వందల గజముల కొండగొండ
విఠుల పాద్రాజ్య చక్రము విగిడకును...”

అని కవి యొక యాద్యమునందొక సన్నివేశమును వర్ణించుచున్నాడు. కొండగొండకు, విఠుల పాద్రాజ్యచక్రమునకు, ఇచ్చట సంబంధము పను కూర్చబడినది. ఆకొండగొండయొక్క ప్రాముఖ్యమును పొగుడు తెలిసికొని సమాచివాలాడుచున్నాడు!

‘ఒకటి రెండునూలు రవి నేలకు వ్రాత
కపలా జనాను కరకుక ర్తి,
మరిటి విదనచేట మరచి నిద్దురవోయే,
ఖంకు మనుచు నొంటిగంట గొట్టె.”

ఈ పద్యమునందు, సాధారణ సన్నివేశము నొకదానిని వర్ణించుచున్నాడు. అసమయమునందలి నిక్కజగతిని వర్ణించుటకు, తరలి నేలకు వ్రాతక ర్తి, మరిచి నిద్దురవోయినచేటి, ‘ఖంకు’న ప్రాసించి ఒంటిగంట పద్య దివి, ఇనుముడింపచేయుటకు, తోడ్పడుచున్నది. మడమునం దొక భావచిత్రమును నిర్మింపజేయుటకీకొలది పదపావుగిది పరిశీలించిన కవి ప్రశంసార్హుడు కాదా?

నేదాంతసంబంధములగు విషయములను, ప్రకృతిసంబంధముల వర్ణనములను, గ్రంథసమీక్షించి దొరకొనినపుడు, పాత్రుని హృదయమునకు విరుగు నింపకుండ, కేవలము శిబ్దసంపద సహాయమున, ప్రాతి

కవులారీందు భావములతో కృతకృత్యులైన కవులున్నాను. మారోగ్ధి ను వర్ణించుచు, మలభయము కల్పించుచో ఆలోచించితిమి, కొంగ్రా భావముల మర్చి మొదలెడల కల్పనలముతో ఒక అధునిక కవిగావించితి తగు లెలెంపును.

‘సంకుచపంక ముం బులును

కొప్పది. తూటపుకొండ నెరయి

పంకజభాగపుం దిగున పాదములన్

నిడించె మింట నే

దాంతుడు చిన్నవోయి, చర మాచల

పామరిలమ్మ లెక్కి మై

జంకయు దాను గడ్డిగర చెన్,

తెనుచిటు లార్య కావలె.”

ఈపద్యమువందలి కొన్నికల్పములు వెలార్చుచున్న వింతయర్థమును, కల్పనలముయొక్క నిర్ణయమువందు కవి చూపించిన ప్రజ్ఞను గూర్చి వివరించి కాలనిలంబక మనవి వదిలివేయుచున్నాను. తెనుచిటు లార్య కావలె అను చివర పాదమువందలి, చివరభాగమును రసక్లాం పరామర్శించి కల్ప వివ్యాసమువందలి సౌందర్యమును గుర్తింతురని యాశించుచున్నాను.

పరమేశ్వరిని యమగ్రహమును బడయుటకు, సంఖ్య వివరించి, కాలమాన పరిస్థితుల వివరించి, తెలుసుకు జపరిపములకన్న అన్ని కేళిలయందు భావంతుని హృదయమున నుంచుకొని సర్వచార్లము వలంబించుచు పరమేశ్వరానుగ్రహసంజనిని హృదయమున, పటాటాపరిహారిమైన జీవితమును గడపునాడే గమ్యము, భిక్షుడు, కాగలడను నీలయనంటి నీలిని పాధారణలోకవృత్తియు వాధారముగాగొని అనుజైవపరపామగ్నో ఎట్లు ఒక కవి విశిష్ట పరచుచున్నాడో పరికిరింపుడు.

గంఘోధువ ప్రతిదించు భావంతుని వాచు పారాయణమువందలి విమర్శ జైయున్న ఒక సవ్యాసి కొన్ని దివములకు తను స్వరించిన భాగిన్నానుముల సంఖ్యను లెక్కిచాచి, సంఖ్యాగణపాఠ్యమున గ్రాలుచున్నాడట. ఇంక కొలది కివములలో కొన్ని కేలల కామములు, సంఖ్యయందు సంపూర్ణమై తివకు ముక్తిచేటాచునె యాతిదాశించుచుండెను. ఇంతలో ఒకవాడు “గంగాగరిమైన నీరమునుగ్గకొని, గంగాకు

దాము మాదుగా వాగమృతిమ్మరిచ్చి దనువారి నవోధలను బలుపురను సవ్యాసి చూచివాడు. అంకాల యంతరి వేరొక రెను :

“తెలియని! నీవెన్ని మానులు కలసితివే యంత వరకు కొంతుని వోదన? కలమాపు చెప్ప”మని అడిగింది. అందులకొ రెండవ యంతరి :

“భారత పాత మొంతు నుట్టి ఇది

లెక్కొర వ్రాచులే పోరమా?

చేతో వాడుని పేగు వా ముండులో

చేకొన్న యలంతి నే,

నా రిల్లి నిను, ఎమ్మ నీ న మరతున్

నాకల్లు సిద్ధించు నా

భారత వ్రాతగ వించు నా యురివ

పల్లభంతాత్మయో పర్కివన్.”

ఈ పలుకులన్నియు విన్నా దాసవ్యాసి. నంటి కే “వహూవదినీ సవ్యాసి, తొ అంగగర్భమువందు జైచుచును, ఇంకన్ నేను సవ్యాసివా! కృంగారాంగులు వాకు ఒజ్జలమున కేహ ద్వైవవ్యాసి!” వివయ మెంతి వేదాంతి సంబంధమువకు చెందినదైనను, దానిని విశేషించిన విప్రయందుకొనిన కన, మలభయ పంకా కాము. కరియొక్క విర్యాగరాతుర్యమువకు, విదర్భవ ములై యొప్పుచున్నది.

కథను నిర్ణయించుకొనుట ఒకయొక్క, నిర్ణయించుకొనిన కథను, నేన్పుచిన పడుపుట వేరొకయొక్క, కథయందలి హెచ్చరిగ్గును, రసమును, పాత్ర నిర్వచనమును, కల్పవింపరచే రాణింపువకు తీసుకొని రావలసిన వ్యాసరి కవివైచున్నది. పుష్కలముల కెన సంపదల కవి కవి కవచవ్యాసులు కావెరవు. ఒక హర్ష్యము, రమ్యముగా నున్నదినిన, దాని, విర్యా గమున విపయోగింపబడిన ప్రతి చిన్న కవులయందును, రమ్యుల స్ఫురింపకలయును. మునుచామువకు కలుగు మనానన, చక్కదాము, అందు గూర్చబడిన ప్రతి కుముమున వింకు పరిమళము, చక్కదామునై వాధారపడి యుండును. ఇట్లే, ఒక కవియము, అవ రంజక మగుట కందిరి భాగమవు మై నేగా, ప్రయోగింపబడిన ప్రతికలుమైన కవియమువందలి కవి కొంతు లాధారపడియుండును. ఈ చిన్న వ్యాసము కల్పవివ్యాసమువందలి చక్కదాసమును అతి స్వల్పముగా మాత్రమే వివరింపవలర్పి మై యున్నది మదివిచేయుచున్నాను.

రాత్రించరులు

'భాను'

1

నిరాకారబంధుర నిలకుంకలాలరాజు శోధింపకు
కాంతిరంజన్ వ్యాపించి వూరజంగమ ప్రకృతిని
క్రమ్య నితరగా మరచియింది.

వలవి ఆకాశంలో పలుదరినబులు విచ్చిరాది
ఆగోదవలా అరిదిల్లగా క్రమ్యకొన్నాయి. మెయిలు
పయ్యెదలలో మురుగుడిపి పక్షికాలకొండలకు
యక్కలకొంటిలా ఉంది. ఆకులను దరింపజేయలేని
పిలవాయువులు విసువ్నాయి. ప్రకృతి ప్రభంబింది.

కడులంటి వీటి; పాపంలాంటి వీటి;
కటి: వీటి మావరికిరిత్ర దరిమరింపడంలా భయా
వంకా వర్తించింది. వృద్ధులలో భయాన్ని పిండే
ప్రజ్ఞావాతావరణం.

కన్నులాగ నిలబడ్డ సుఖాన వెనుగుచెల్లు. వివిధ
కారాలతో భయంకర వీటి రెలుగడినబులు. విక్రంబు
లంకా దోకలుకేసున్న పుగాల విరాగాలు. పుట్టి
కన్నుల్లో నీటి తిగుతున్న తోడేళ్ళింపులు. భూమి
మీది ముక్కలాగా పరిభ్రమిస్తున్న మనుషులమ్రుగుల
మందిలు—ఇదిన్నీ ఒకవైపు ఉన్నాయి.

మాతృకన్యంలో శిశువులాగా కదిలే ప్రక్క
ఎటిలోని నీటి విక్రములు. ప్రవాహానికి వేది తంకి ఆకు
పడిపిట్టలైన కామచెట్లకొమ్మల చెన్ను మంజుల
మొదలగుల పందిడి. ఆ నీటివాగుల గలగళింపుతో
గళాలు మేళించి కురికిరిసి, లయానుగుణంగా
తళాలుకేసున్న కియగులు. రెలుగడినబులపై వైర
విహారంలెక్కున్న మిడతలరక్కల విప్రులు. విద్ర
వాకున్న విద్రాగ క్షేమలెల్ల వైది నిర్ధంబాకున్న పక్షుల
కలకరింపలు—ఇదిన్నీ ఇంకొకవైపు ఉన్నాయి.

ఉద్యోగంగా కర్మలింపు కామలలో చిరులు.
అత్తవ పరిభాషయే పాటల పక్షులు. మనోవిద
వను: విరించే మాంపపు ఎత్తులంపు. వెంట్లులు కను
గురుహయవి వాది. పక్కలు కొగుతున్న కొల
ఎయి:లకబులు. వటి కొత్త కలిడి కొంగ
మంటున్న పిలిపి కుండపెంకులు. ఎండునాకుల
మగ్గిగ్యుకులకు కర్మరంధ్రాల్లోనుండి మెరుస్తూ
తోలిగిమానున్న విద్రాగలంబ్బిరి విద్రకొలాలలు.
రిగుక్కుమంటున్న ఆకుతో రాచిచ్చులు, వావిలికొట్ట

లోనుండి విద్యుత్ కలలో తీడ్చుకుట్టలదివాం
ధాలు—ఇదిన్నీ మరొకవైపు.

ప్రకృతి విదమ ప్రవృత్తిలాగా ప్రవృత్తున్న
కొన్న మెలయిరింపలు, దోపిడీదరిన ముట్టిచెల్ల వైది
మాదికి మాటికి అనాపున్న తీవ్రపు పిట్టలు. కుమ్మ
చెల్ల వైదిమండి: రాలను మూర్చింపజేయన్న కార్తికేశుల
పంగిలం ముగధూమిని మగులుకొలపుతూవుంది.

మరొక ప్రక్కగా—

కాపి విరుగుతోవకొని ముట్టిచెల్ల ఉయ్యాల
యాతూ, ఫుట్టుపెంపుకూ, కన్ను కుత్తుకున్న
పక్షిప్త్రులు. తివాహగా దరింపున్న అవనువాల
వాంకా. వృద్ధులు విదారకంగా శోధింపున్న మర
కొందగు ప్రేమ నిర్దివాదాలు. సుంపులు సుంపులుగా
కేలుకేసున్న పుకపుల ఆకాశాలు. తోలలు వాడు
కుంపు కంఠింపులు. పేంగిలాయి ఆలాపిస్తున్న కొద్ది
గంతుకలు. పల్లకిమానున్న తోలుల కలలు, లలులు
ఉగుకుకున్న చాలికికల వైఖరులు—కదిలెమంటున్న
అదృశ్య సృష్టం.

ముట్టిచెల్ల చిటాకికొమ్మమీది తెలవికో కలు
కొన్న వెండిహొమ్మలాంటి యుగలి దిక్కులుమాపు
మాదిరాగం తీసుకుంది. కొండగూంలలో కుమ్మచెల్లు
పంగలో ఒయియగుడు ముగ్గురి తలపాటు వాడు
కొంటున్నాడు.

ఫుల్లులు కే గజలతో కొందగు వృత్తింపేవు
వ్నాగు. ఆక్కడక్కడ మండివాకున్న చెల్లు మర్రి
మామూలు చెట్లవుతున్నాయి. కిగిగిగం మండుతూ
ఆవాకున్న అగ్నికావ్యలు ఆక్కడక్కడ కదిలడు
తున్నాయి.

కది, ఎరిమఖాలా స్వప్నంగా విప్పించిం
రేడు.

భీతికరమైన కొలహలం పాటతోంది. అంత
విరామయం.

శోధింపలు, కేరింపలు, పక్షపాలు, పక్షిల్లక
యేక్కులు, బండ్లవాతులు.

మంచి మనసులో వాడు ఆలోచనలా వుంది
ఆ ప్రాంతం.

విక్రమమైన పరమలో సుడిచుండలా వుంది ఆ
ప్రదేశం.

అదొక ప్రత్యేక ప్రపంచం. ఒక ప్రత్యేక వాతావరణం.

అంతలో యొక్కడో అకుసుల పరిస్థితి. గాలి చూడడం. పిచ్చిపిచ్చి మాటలు వింటున్నాయి. అలాంటి కాలంలో వెలుగునై ప్రకటించే చెప్పవలసి.

ఆ ప్రదేశపు కొలాహలం పలుకబోయింది. నక్కలు తెలుగుబుల్లో దాక్కున్నాయి. పోదేశపు గట్టమీద ఉన్న గా మార్పున్నాయి. ఇది మాటలు వింటుంటే అలా అనిపిస్తాయి. అలావులకు, ఏమైనా గొంతులు వింటున్నాయోయో. ఆకాశాలు అప్పుడే మేపాయి.

కూర్చు గడియలు. కేవలం గొంతుల గొంతులు. అటులా రాలిపోయి పట్టుకు తెలుసు మారు గట్టిలా రెక్కల విడుదల ఉట్టిపెట్టే ప్రభుగా వర్ణించింది.

కార్తీకంలాంటి చీటి; కాయలాంటి చీటి; మరణంలాంటి చీటి ఉరిపెట్టగా అల్లకలవోయింది.

ఏదో ఆకారం అప్పుడేగా, ఏకారంగా, గోగ్రహమైన పశువులాగా వదులు పాదలకు, పురుగులకు సంపలకు పడుతుంది.

నక్కడో అది అరిచింది. పర్వత పోల్లో కప్ప దాగిపో తూరింది.

ఆ ఆకారం తెచ్చుకొని అకుసుల చేసుకుంది.

పంపాగి కూర్చున్న పిల్ల దుబ్బుగాగా వుంది. గడం దాగాపోగిం మాటల్ని మాత్రమే పరిశీలించే తీరుకున్న పిల్ల వర్ణాలు. అవిహాసమైన దురంగం. తిరిగిపిచ్చిలో మాటల్ని పలుకుతూవులలాంటి కను పాటలు. మాటికొనటికొనటాల్ని కెప్పుడో మధ్యలో ఏదో గుమగుమ గొణుకుతు.

మట్టిచెట్లకు ఎగరగా వర్షాకు, చేతులు అడిగిన వరుసున్నాడు. ఏదో విగ్రహం కేళి. ఒక ఎ తెలుసు లాంటి ప్రకటించినా మాటల్ని ఇంకా తెలియకున్న ఇంకానక్క అరిచి అంగలోనుండి పరిగెత్తంది

అతిమ వర్షాడు. మమమృతా బిడ్డలెను. అదో రంగంగా వర్షాడు పిచ్చిగా వర్షాడు. అరిచి పత్తి విని నక్కలు మోరెత్తి అరిచాయి. అతిమ పిల్లవారి మాటలెంపే, ఒక చీలి ఎముకలుపడింది అటు, యిటు పరుగెత్తు. కొని ఏమీ కనబడలేదు.

అటులా మరెరిగా రావలెబ్బం. వెనుగు అటుల వీధి బాజరుకున్న మోతి. పచ్చని చిరుకులు. ఏదో పోయి ఆకాశం. కొద్దిగా రెరిగింది.

తెలుగుబుల్ల చాలు బిడ్డలెన్న మంటలు. అతిమ ఆ మంటల ఎగరగా వర్షాడు. అక్కడెంటలు లేవు. ఇంకొంచెం దూరంలో నుదురున్నాయి.

వెట్టిగావేవులూ మంటలెగరకు పగులగారు. అవి అక్కడ మాట్లాడుతాయి. అవి విడుదల మంటలు పరిశీలించాయి మావవాకాశాలుగా మార్పుచెందాయి. అవి పోయి విప్పటాంటే పుచ్చులాగ అగ్నికాశాలు రాలి కున్నాయి. వాటి మంటలు మదిలెం పది ధియోర్వ గావ్వి కలిగిస్తూ వున్నాయి. అవి పైకి వస్తున్నాయి. ఆ పిచ్చివాడు చలించలేదు.

"ఓసీ...ఓసీ!" అంటు ప్రక్కవలెన్న మంతు మమ్మ కౌమార్తి పట్టకొగానే చిలచిలమంటు పరుగెత్తాయి.

"హీ...హీ...హీ.....కొటిం వెళ్ళులు... వచ్చేం...చేప్తాయ్...మోసం" విక్రంగా వచ్చుకొని తిప్పిపెట్టాడు.

తెచ్చుకొని కడిచి మట్టిచెలు మొరలు దగ్గరల్ని రాతి అగరు మీద చెట్లకు పిల్ల అచ్చి అవురిస్తూ కూర్చున్నాడు. అది విశ్వం చీటి కేళిలు ముడుగు కొన్నాయి. అదివి ముమ్మ పరిమాణంలో కేళి లా ముంది అరిచి కూర్చి అరిచి ప్రకటించే ఏమీ తెలియదు. మాదిరి పహాసమైన ఆలోచనా భావం లోపించింది.

గిల్లెల విరిగి మేడ దొక్కులలో విరామంలాగా కూర్చున్నాడు.

అంత చీకటి. అరిచి రెండు చీకటి. బతుకు చీకటి.

మరలా చెల్లమీద ఆకాశం మామూలుగా రెండు యెండాప్రకారం కేళిలాగి పోగింపున్నాయి, అరిచి ఎదురుగా బిడ్డలెన్న కేళిలు. మంతుకున్న మంటలు. అతిమ ఎదిటి ప్రదేశాల్ని మాత్రమే చూస్తున్నాడు.

2

అరిచి ఎదురుగా ఒక ఆకారం కదిలింది. మెడ ఎరి మాదాలని ప్రకటించే చేసేగా—కాణంగా ఆకాంపులాను అరిచిపై పడింది. కిరీం బంబారా పోయింది. విర్యాం గాలు మొదలుపెట్టాయోయో. విప్ప రింకల అలా కేళిన్నాయి. ముక్కులాంటి అరగలే; మరలాంటి పిరి అగరించింది. వ్యాధితులంపే కనీసంలేరి భారం పెట్టడంపించింది. ఏఅనితుకం రెరిద్రావున్నా ఆకాశికావుంది.

ఒక్క నిమిషం గడిచింది.

దరిగారిలో బిడ్డలెలు అరిచాడు. కాళ్ళు చేతులు కొట్టికొన్నాడు. చెలు పైకెత్తి పారించాడు చిలారీ కొమ్మమీద తెలకొక మనిషి; వండి బొమ్మలాంటి ఆకారం కనబడింది. అరిచి పరిచయ మైన ముఖం లాగా కనబడింది. ప్రక్కడ ఉయ్యల

లాగునకు నగ్న యుగముల ఆకాశము. ముందరగా, ముందుగా, మెరిగినావాలు ఏ తేమనైనా గా తలెత్తున్నాయి వారి ఉద్వేగి కలిగినాయి. అరిచి చేతులు నిలుముకొన్నాడు. నాటిలోని ప్రతివ దరించి నల్ల హృదయంలో ఒక భాగం ధిమనపడింది. ఆదృశ్యం చూడాలి దగ్గరగా వెళ్ళుకు. మరీదగ్గరగా వెళ్ళుకు పట్టకొనోయాడు. దొంగలన్ను దొడలు. కాలుతున్న ఆమెలు. అంతే! ఇంకేమి కలవలెను. మర్యా నుండే అరిపించాయింది. కిరీం స్పృశి కిది కొల్పోయింది. కన్నులు చూస్తున్నాయి. ఏదృశ్యం గాని తలెత్తుగాని చెప్పు చెప్పగాని కనిపించలేదు. తల దివ్యులైంది. అరిచి ముందు ఆకాశాల భామలు, వెనుక కొన్ని ఆకాశాల నీడలు. అరిచి నడుస్తున్నాడు. నలయాకారం గాని తలెత్తుకున్నాడు. ఏపు మీది తూట భూమి నుండి బాకింది. అరిచి నడుస్తున్నాడు. నలునాదాటి వెళుతున్నాడు. ఎదురూ, ఎదురూ ఒక్కోటల దిట్టత ఆగిపోయాడు.

కీరం రేఖయ్యింది. కని చూడగలగున్నాయి ఎదురుగా తలెత్తుచెట్టు తలెత్తుతులవాది. అరిచి బంధి మారులు తిట్టాడు. కాళ్ళలో ముళ్ళురాన కలెక్టుమంది. బంగి తీసుకొనోయాడు. వెనుక వత్తుతున్న కిద కిద గురులు. వెనుకగాడు. కొంచెం. చీటి కడుపులో మురిగిపోయిన విల్విల ప్రకృతి. ఇంకేం కలవలెను.

ముందు తలెత్తుచెట్టు పంజలో తలపాట. అరిచి ముందుకు తీగారు. తలెత్తుచెట్టు పంజలో దూరవాకారం. ఏమీదా ప్తాయి హెచ్చుతున్న తలపాట. ఏదా ముడితిమైన ప్రకృతి కిలపాట పాడుతున్న కిదురాళ్ళ కంఠాలు తలపాటలో ప్రతికరిపాయి. తీరుతున్న విల్విరగానం లయగా పాడుతోంది. ఏవో పరుల రేక్కల విసురులుగాలి కిలం చెప్పు మంటలు.

తెప్పడానికి నిలులేని ప్రకృతి; వాయుదానికి నిలులేని ప్రకృతి, వికారం లాంటి ప్రకృతి, అజ్ఞానం లాంటి ప్రకృతి.

అరిచి తలపాట వింటున్నాడు. మునుపు విన్నట్లవిసిందింది. పాలోచనగా వింటున్నాడు. మెదురులో మెరుపు మెరిసింది. పిచ్చిగా నవ్వాడు. కనిగా నవ్వాడు. అదొకరిగా నవ్వాడు.

"వాడికి యాదాల...!...చూ చూ... వాడికి...అవును...ఆది. ఈదెండు కొచ్చానెల్లా. ఏమోలే...చూచే...అవును...అటువంటి... ఏమీదా కొత్త...మరి...ఇప్పుడిక్కడి కెండు కొచ్చాడు...నడక వాయులు...అడిగి అధికార ముంది?...ఇదంతా మంది" హీ హీ హీ అంటు నవ్వాడు.

తలపాట అగలేను. నీ పెద్ద హెచ్చు పాయి లోకి వెలింది. రకం కల ప్రాణుల కంపస్థాయి పద్మి ప్రతిమెవాయి. తలపాట పాటూ నీ వుంది అరిచిలో కొంచెం పెల్లడికింది. కొనాన్ని ఆపుకోలే పాయాడు.

"ఎక్కడా నవ్వు...?...ఆపు...ఎవరపాట" అనేకంగా అన్నాడు.

"నవ్వు ముందాని? నీకేం అధికారముంది?" స్పష్టమైన ప్రతి వదలం చెప్పింది.

"...రేయి! వాటి ఎదురు పెట్టా... దంపివా! తెలుసా...! చూ చూ! అంటు నవ్వాడు.

"ఏ కిరీం రెండుపాడు మరణంలేను తెలుసా?" ముప్పిరిమైన నవ్వు, విచ్చిరికి మైన నవ్వు, పాయి అయిన నవ్వు విప్పించింది.

అరిచి చేతిలోని కామిన్ని బలంగా ఆకారం వెళు వివేరాడు. అది ఆకారం దగ్గరకు వెళ్ళి తిరిగింది. కిదో మని కెండు. అక్షిణంలో ఆకారం అక్కడలేను. అరిచి అక్కర్లందడి. దగ్గరకు వెళ్ళాడు. వెనుక మళ్ళి అడియాలపాట. అడిపాయి. అరిచి వెనుకకు తిరిగాడు. తాటిబొంద ప్రకృత కాళ్ళనాచిమన్నావా ఆకారం. అరిచి వెనుకను అక్కడను దూకాడు. ఇటివేల. మోకళ్ళచివ్వుల కొట్టుకొనోయాడు. మర్యా వెనుక పూర్వలంలో అడిపాట, అడిపకారం. చేతిలో తూట బలంగా వివేరాడు. ఆ ఆకారం కిదలేను. నెమ్మదిగా దగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆకారం రెండు మూడు అడుగులదూరంలో వుంది. తొక్కున మెరుపు మెరసింది. ఆ ఆకారం ముఖం స్పష్టంగా కనపడింది. అరిచి వెనుకంజ వేరాడు. చిన్ని పిల్లవాడిలా ధిమ పడ్డాడు.

"ఆ ... ను ... దర్శనం ..." తలగొట్టు అంటు పిచ్చిగా జ్ఞానం తెచ్చుకొన్నట్లు అన్నాడు.

"జ్ఞానానికి వచ్చావా? నూరి..." దీపంగా నవ్వించాడు మాటలు.

నూరి మాట్లాడలేను. పిచ్చిగా నవ్వుకున్నాడు. రెప్పలు తాటిపాటి అల్లలారాడు. దగ్గరపై తూట తీసుకుమందున్నాడు. పాచిపటివ సవలంబి మన మలో మది తెప్పలాంటి విషయం చూచి కొద్దిగా నవ్వుకును కనువదలలేసింది. నూరి ధిమాన వేమరిగి నడి ప్రారంభించాడు. ఎదురుగా ముద్దించి ఆకారం.

"ఫీ...అడంలే ఫీల గ్గరంగా అన్నాడు.

"ఇంకెక్కడి నవ్వులపూ? నవ్వుతో నుదర్శనం ఆకారం అంది.

"ఏం?... పెదవులు కొడుక్కుంటూ అన్నాడు.

[illegible]

“கிணர் ஏராளமாக ... அரிசன ...
 பின்னர் கிணர் ஏராளமாக ... அரிசன ...
 கிணர் ஏராளமாக ... அரிசன ...

[illegible]

மேலே உள்ளவற்றைப் பற்றித் தகவல் கேள்வி
கொள்ளுங்கள். அப்போது உங்களுக்குத் தெரியும்.

‘‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ବେଦନା କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ବେଦନା କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
 ‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମ୍ବେଦନା କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ

மேலே உள்ளவற்றைப் பற்றி கருத்துரைக்க விரும்புகிறேன்.

[illegible]

14-11-2019
 1. 10-11-2019
 2. 10-11-2019
 3. 10-11-2019
 4. 10-11-2019
 5. 10-11-2019
 6. 10-11-2019
 7. 10-11-2019
 8. 10-11-2019
 9. 10-11-2019
 10. 10-11-2019
 11. 10-11-2019
 12. 10-11-2019
 13. 10-11-2019
 14. 10-11-2019
 15. 10-11-2019
 16. 10-11-2019
 17. 10-11-2019
 18. 10-11-2019
 19. 10-11-2019
 20. 10-11-2019
 21. 10-11-2019
 22. 10-11-2019
 23. 10-11-2019
 24. 10-11-2019
 25. 10-11-2019
 26. 10-11-2019
 27. 10-11-2019
 28. 10-11-2019
 29. 10-11-2019
 30. 10-11-2019
 31. 10-11-2019
 32. 10-11-2019
 33. 10-11-2019
 34. 10-11-2019
 35. 10-11-2019
 36. 10-11-2019
 37. 10-11-2019
 38. 10-11-2019
 39. 10-11-2019
 40. 10-11-2019
 41. 10-11-2019
 42. 10-11-2019
 43. 10-11-2019
 44. 10-11-2019
 45. 10-11-2019
 46. 10-11-2019
 47. 10-11-2019
 48. 10-11-2019
 49. 10-11-2019
 50. 10-11-2019
 51. 10-11-2019
 52. 10-11-2019
 53. 10-11-2019
 54. 10-11-2019
 55. 10-11-2019
 56. 10-11-2019
 57. 10-11-2019
 58. 10-11-2019
 59. 10-11-2019
 60. 10-11-2019
 61. 10-11-2019
 62. 10-11-2019
 63. 10-11-2019
 64. 10-11-2019
 65. 10-11-2019
 66. 10-11-2019
 67. 10-11-2019
 68. 10-11-2019
 69. 10-11-2019
 70. 10-11-2019
 71. 10-11-2019
 72. 10-11-2019
 73. 10-11-2019
 74. 10-11-2019
 75. 10-11-2019
 76. 10-11-2019
 77. 10-11-2019
 78. 10-11-2019
 79. 10-11-2019
 80. 10-11-2019
 81. 10-11-2019
 82. 10-11-2019
 83. 10-11-2019
 84. 10-11-2019
 85. 10-11-2019
 86. 10-11-2019
 87. 10-11-2019
 88. 10-11-2019
 89. 10-11-2019
 90. 10-11-2019
 91. 10-11-2019
 92. 10-11-2019
 93. 10-11-2019
 94. 10-11-2019
 95. 10-11-2019
 96. 10-11-2019
 97. 10-11-2019
 98. 10-11-2019
 99. 10-11-2019
 100. 10-11-2019

1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986, 1987, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 26

[illegible][illegible]

— ၁၄၇ —

[illegible][illegible]

சுட்டி நாயகன் கட்டு நிதர்த்தம் அந்நாட்டில்
நிதர்த்தம்-நிதர்த்தம் அந்நாட்டில் நிதர்த்தம் நிதர்த்தம்
நிதர்த்தம், நிதர்த்தம் நிதர்த்தம்.

'అధికారం నా దేనికే ఉంది
 నా దేవుని వాదన, (నా దేవుని
 వాదన...నా దేవుని వాదన' నా
 దేవుని వాదన.

* "பெரிய காய்... காய்...!" என்று சொல்லி, பித்தம்.

1. பெரிய கிணறு - கிணறு...
 2. சிறிய கிணறு - கிணறு...
 3. பெரிய கிணறு - கிணறு...
 4. சிறிய கிணறு - கிணறு...
 5. பெரிய கிணறு - கிணறு...
 6. சிறிய கிணறு - கிணறு...
 7. பெரிய கிணறு - கிணறு...
 8. சிறிய கிணறு - கிணறு...
 9. பெரிய கிணறு - கிணறு...
 10. சிறிய கிணறு - கிணறு...

"కాగ; అబద్ధం. పూర్తి అబద్ధం. నీ అపోహ వా
మరణానికి ఎలా కారణమైందో యిప్పుడు తెలుసుకో
గలగలుగుతాను. నూరీ! నేను పక్షిం చెప్పుకున్నాను.
విజంగా వాళ్ళను తెలియకు. నేరపుత్రులు గాళ్ళు పక్షిగా
లేను. చూచుకుంటే అలాంటి అబద్ధానికి పీఠికానికి
సామర్యంవుంది. అబద్ధమే పీఠికం అంటే అతి
కేయో (కానీ... యిప్పుడు... యిక్కడ
అంటే పీఠికా పూర్తి పీఠికం. జరిగిందేమిట అబద్ధం
లేనా, అబద్ధం లేనా అతిపరం పీఠికా చెప్పాలి.
కొబ్బి నేను మీరాన్ని చూచుకున్నాను నీ ధర్మం ఏదే
నక్కరలేదు. అది అబద్ధం చెప్పుకున్నాను. కాదు
అమెక... పాదరవాక్యాలం తప్పితే మరలాంటి
సంబంధం లేదు. మనం... మేలమేల అమెక
చూడం. మీరిదిగి పరస్పరం చూసుకున్నాను.
అమెకతో పీఠికంలో భాగస్వామిగా వచ్చింది
అప్పటినుండి భాగంలో నేనున్నంతవరకు నేను
మీరిం ద్వంద్వం పాదలాగా చూసుకున్నాను. కాని
యాదిక్షణం భాగం అనే అర్థంలో భాగమైంది.
అలాంటిది భాగం పీఠికామైంది. నూరీ! అబద్ధం
చెప్పలకు. కళ్ళకు ముసం అమెకన్న విషయం అమె
కొన్నట్లుగా విషయం అంతుకే మత్స్య భాగం
మనం భాగంలో భాగం పాదలాగా చూచుకున్నాను.
మనం పాదలాగా చూచుకున్నాను. నేను యిప్పుడు
అమెకంటా వుంటాను, మన ముదిర్చి మన పరిధి అమెకం ఏమైందో
అవి.

"నేనుకొన్నా; మత్స్య తొందరగా ఇక్కడకు
వచ్చాం; అలాగే వా కంతు! పరిసరి జరిగిందో
తెలుసుకోవాలి అమెకన్నా. అవల సంగతి
తెలిసింది. కాని విశ్లేషణం వెలుగుతుంది.
ఏమిటో... విజంగా భాగం... ఏకా... తిగి
పట్టింది. అబ్బ... తిగి వాడుకవుంది నూరీ! ఇ
వుండలేను. అమెకం అబ్బ (అక్కడ పూర్తి
నది. కస్తా 'నూరీ... మత్స్య పాదం పరిసరి తొంద
రగా కలవా వాడుకంటాను. భీంమై, ప్రచండ
మై, భీమం పీఠికా గాల్గింది ముద్దం అకారం
రెప్పాటులో చూస్తుంది.

నూరీ ముమ్మల బ్రాహ్మణంమై వెలుగులోకి
తొంగిచూసింది. ఏకా ఒక అలాంటి గారిలోని నువ్వు
లాగా చలించింది.

దిక్కులు చూడకు. భీమంలాంటి చీటి; భారం
లాంటి చీటి; రికారంలాంటి చీటి; మూగ చీటి
ప్రముఖమైంది.

'ను...ద...ర్య...నం' గావు కే. విశ్వం
కనుకుంటే ప్రతిస్పందించింది. తాగిందిన్నా పీఠికాన్ని
ఒక్కచారిత్రా కంఠాలు విప్పాయి.

అది అమెకం అంతుకొన్నట్లు ప్రక్క యేటిలోని
చెద తోకన పీఠికానికి కలగించింది. కప్పులు ఒకే
చారిత్రా చెదలెత్తాయి. తాగిందిన్నా అంతుకొన్న
మంచి చూడుకు చూడ విద్వంది ముసేమనగా.

మత్స్యల చూడుకు నుదిర్చి అమెకం నేరపాద
కొన్నాయి - పద్మవి తుంపులు వచ్చింది అంటిపాదం
అమెకాన్ని కలిగివుంది. అదే ప్రత్యేక మనాద
ఏటిదిమనంకే మేల మేలగా వచ్చింది.

3

నూరీ తొందరపట్టి చెప్పకు పడినాలు ముందు
మందున్నాను. చెప్పకు ముందు పదిపడినావుంది.
అతిమ తెలుగుగల వచ్చి ముందు గాల్గింది మత్స్య
న్నాను. అతిమ తెలుగు ఏకా అలాంటిది ప్రతిస్ప
న్నాయి.

యధార్థంగా భాగంలోని అ ప్రదేశపు వాత
వగం.

నూరీ భాగంలోని కొలుకుంటు అలాంటిది
న్నాను. కొన్ని కుట్రలు అడిగాయి.

మత్స్యల చూడుకు జిగిలు మన విశ్వంలాంటి
కొరి మేరిసింది. మత్స్యల ఈ నేల నీడలు అవల
తులకు భూమిగా ప్రతిస్పందించాయి నూరీ కళ్ళు
చెదలెత్తాయి. మత్స్యం ఒక్క కుట్రం పంథిం
చింది. చెదలెత్తే చూడుకు తెలియకారం విచ్చిం
చింది. ఏకా మత్స్యం మన భాగం అలా
వచ్చివుంది. అలాగా అవల మత్స్యం వివారంగా
కొరిపే ప్రత్యేక భాగం కొరిపే ప్రత్యేకం,
వుంది. నూరీ (మత్స్యం వాడుకం. వివారం కేత
లతో రెప్పలేకుండా చూడుకు. నుదిర్చి పీఠికా
పండించెం ముదిర్చింది. ఏకా దిక్కులాంటి
భా. భాగంలాంటి అమెకం, అమెకంలాంటి అలా
దం ముందులో కలిగింది. అతిమ అలాంటి చూడు
న్నాను. చివరికొన్నామిది చెదలెత్తాయి అంతింక
మైంది. నూరీ గాల్గింది చూడుకు కేరీపాదం;
కేరీపాదం; దిక్కులు పరిగించాను. ఇమెకం
లాంటి చీటి, భాగంలాంటి చీటిలో ద్విపి అమె
పరిగించేను.

మత్స్యల చూడుకు భార్యల భూమిగా.
దిక్కులకి అకారంమైంది పీఠికంలాంటిది
వుంది. అకారం చెప్పకుంటే తిగి నూరీ పాదం

విలసి అనినది. మారి లేచి పుచ్చుకు. ఆకారం దిద్దేను, మెదల్లేదు.

“ఎవరు నవ్వు?” నాదిదికంగా ప్రశ్నించాడు.

“ఎవరూ?” భూధావం. మారి! అటుకుంటి కూటే ఎప్పుడో విప్పట్లు బాధకానికే వచ్చింది.

“అవలు ఎవరో చెప్పి నట్టిగా అడిగాడు.

“చెప్పకపోతే...” చిగువత్తులో అనాడు.

“దంపులో అంటూ దిగిరగా వెళ్ళాడు.

“అలాగే...” ఆకారం అదృశ్యమైంది. మారి! ముచ్చెరులయిపోయాయి. ఆనాడు ఎక్కడో విప్పట్లు పించింది అతని వెనుక ఆకారం వెలిసింది.

అప్పటినుండి యిప్పటివరకు దంపతిమేనా నీవని మారి! అనిపేకేమిట నూచించే కింకాదం నవ్వించింది.

“అను...లా” నీచిగా. గొంతుగా అన్నాడు.

“బాధకం ఉన్నావా?” బాధిగా అంది.

మారుగా ఏదో మరో లాంటి ప్రవాహం, వీపుప ఎవరో దరిచిట్టపించింది.

“నీకోసం...నీకోసం...యిలా అయిపోయాను అనులా! నిజంగా...” నివాసంగా చూడడాడు.

“కాదు...అనినగా చెప్పేందుకు ఇలా అయ్యి పని చెప్పి రావంటుంది అంది వికృతంగా నవ్వుతూ.

“అం లేదంటావా? అమాతా మైత్రుత్వం లేకాదు.

“కాబోయింది...ప్రపంచం ప్రమాదం లేదులే బుద్ధిగా అంది కింకం.

“ఎవరు అలా వాడే ఇంత నిర్లక్ష్యం. నీ కోసం నీ ఇవమే చీరమ తెచ్చావయిదీనా!” అంటూ చింకాయలు విప్పరొయాడు.

“నీ పడుకోవ్వు; నవ్వు తెచ్చావని ముక్కుతో అనినది.

“నీ కలా తెలుసు” అనురాగా అన్నాడు.

“అ...నీ పంజరి వాడు తెలియదా?” ముసి ముసి వత్తులు పెరిగించి దాకారం.

ఆ వత్తులు మాన రెప్పలేరుకుండా అలానే వుండిపోయాడు. ఒక అలెకే; వీరిలోనికే అకురు చెప్పాడు. ముచ్చెరు ఒక మధురమీనాకోసం రాం పాడింది. కేరిత్ర అతి కనాలు ఏమై పోయాయి.

ఎదురుగా మరెత్తువులాంటి పక్కతో అనుల. పాలరాయి లాగావుంది ఆమె కేరిం, చీరలోనుండి

తొంగిచూడవ్వు ప్రత్యేక మందర్లం. కేరింలా వెలిచుట్టు లాగియ్య ప్రవాహం. ఆచ్ఛాదం శిఖరగా కలగునూ నుండెలకు నులగులబాడినవ్వు ఉత్తంగ నవ్వులాలు. రిల దిమ్మెక్కునున్న నిశ్చలదృష్టి. ఆకార కాని అసరాలు. ఎల్లవి వెంట్రుకలు. ముద్దుపెట్టు కొంటున్న ముప్పి చిగులు.

వీచిమారి ఉత్పానువయ్యోగు. మారి కేరిం ఉలి కింది. వేడెక్కింది. చీకం ప్రకాశించింది. కేరిం తీరుబాహు అణికింది. వరాలు పరాకు పొందాయి. కేరిం చీటి వెలుల క్రమ్యాయి. నేహాన్ని ఏదో కేరి పయ్యూనాపరిచ్చింది అతిమ గురుక్కుం అనుల ఆకారాన్ని కొలిందుగొన్నాడు. ఆమె మృదతుం ఘటిగా నుండెల మత్తులన్నాడు అనుల ఆకారం మారి నాడ ప్రవ్వంగంలో నీలమైట్టపించింది. కాని క్షిటిలో అనుల ఆకారం మారిగాలిలోలేను. ఏదో మె రివి అపవ్యవైప పదాం కలపడి ది. దాని దూరంగా వికిరడు. కొద్దికాలాలో నవ్వుతూ ఆకారం ఎగులు ప్రత్యేకమైంది. ఆమె కుప్ప వత్తులున్నాయి.

మారి తమయిందుగొన్నాడు. కేరిరానికే చెయలు పటింది అతిమ ఆకారంవచ్చు శిఖరాగరిత ఎనులా లతో చూడాడు. ఆమె తిమమగా అనినది.

“మారి! నిజంగా మ...నగుకు వీచ్చాడిలాగా అయ్యవు?”

“నీకోసం అనులా...నీ కోసం మే...యిలా గయ్యు.”

“ఓహూ! (నీ)గాని (మీ) కాదన్నమాట. అదవర మై వత్తు ఎగురుగా వున్నపుడు ఆలోచించకుండా తిక్కాతి అది కలపకపోతే అందోకేద చెందు తున్నట్లు కలపకే వ్యకారం నీ కోక్కడికే కాదులే! అది విరిగాని మన ప్రథమ పరివచనం ఎలా అయింది? వాడు బాహించేడు. అంశకవి అకురు తున్నా. ఏమిటో తెలుసుకోవాలని వుంది యిత్తుకు. మారి కేల్లో! మామూ అడిగింది.

“ఓ...వాడు బాధకం వుంది. ఆలోచనా నానులం వెనుమాడి దగ్గర ఏరుకాలదానికి నేను, ముదర్లం వచ్చాం. చిరిత పడె కొద్దిలో దాటి పోయింది. ఆ రాత్రి అక్కడే వుండడానికి నిశ్చయించుకొన్నాం. అప్పుడే నవ్వు, ముసిగా వున్న మీ మునులవ్వు కచ్చాం. ఆ సందర్భావమతులో దండ కాంతివుండల చీరలోవున్న విమ్మ చూడమ, నవ్వు కూడా చూడవు. మన కిల్లి కొలిందుగొన్నాయి. ఆ

తాళి అక్కడ జాగరంచేసాం. తెలువారింది. ఉదయ భామని తెలిపేటటువంటిది. ఆ సోదా ఎంతో ఆనందంగావుంది. అప్పుడే మీ ముసలమ్మ దివిపోయింది. నీకిమీ గతిలేదని దీపంగా యేద్యపు. దిక్కు మొక్కు లేదని వాపోయావు. నేను నీకు అధియమిచ్చాను. 'బిల్లిబిల్లి' వాతో వచ్చేవావు. అదేగా మది మోటి పోయింది.' తొలివాటి సంఘటనలు స్మృతిలో మెదిలాయి.

'అవును నిజంగా అదే సోదా ... అవునూ ... మరే ... తొలిసోదాలో నా పాపాచార్యాన్ని గుర్తిమిమనో చెప్పాడిరా?'

'ఏమిటి ... నీకనుసన్నలో నేను మెలగాలని అనుకోన్నావు. నేనూ ... భీందలేని ఆనందంతో తిద్దియ్యాయాను. అప్పుడే...జీవితం అనే పదానికి అర్థం అనిపించింది. నా యోధారి జీవితంలో అమృతం వర్షించావు. అగమ్యమైన జీవితానికి ఒక వారితెన్ను చెప్పింది. నేను మాత్రం...ఈ ఉపాధ్యక్షం యెందుకు గాని నా జీవితం మారిపోయింది అని అనుకుని చెప్పాడిరా.' ఒక ప్రక్కకు చూపు అన్నాడు.

'హే... నీనూ కొంతకాలం అయిన రివ్యూ అనుకోన్నా నా జీవితం మారిపోయిందని' ఒక దిర చాపలంబిడి వెలుగుడింది. క్షణంలో మాటుమెంది.

'ఇంతకీ...నన్ను చాగా... (పెనురావంటావు?)'

'ఏం...అనుమానమా?' అమె విగ్రహా వస్తూ అన్నాడు.

అమల ఆకారం అతనికి మారంగా వస్తున్నది. కాదు; వస్తున్నట్లుంది. ఆకారం పాదాలు నేల మీద ఆపడంలేదు. అమె గాలిలో వస్తుంది. మారి నూద్యవస్తున్నాడు.

'అహా... లేదు ... ఆ... అన్నలు ... ముద ర్పం...నీతి ఎలావుందా?' మారిని ప్రక్క చూపులు చూస్తు అడిగింది.

మారి తలో విడుదలమింది కళ్ళలో కారం కలిగింది. విశ్వాసంలో నడిచింది. వ్యూహంలో విపలం జరిగింది.

"నిశ్చలపదం" తీక్షణంగా చూస్తూ, పాపంగా అన్నాడు.

'హానీ...మీ విషయంలో' ఆకారం ముఖంలో వత్స తోడిపూడింది.

'అదే...నిశ్చలపదం' ప్రతిపదాన్ని నోక్కుతూ అన్నాడు.

'మీ మిత్రుడుకా!!' అశ్రుధారలు అంధంలో అంది.

'ఏం...? ... నీకు ... మాత్రం ... కాదా?' ముక్కుపుటలు ఎక్కి విగ్రహం తిమిరింబున్నాయి కళ్ళు సంకుచించాయి.

'నాకు మిత్రుడేంకర్త...?' అమల ఆకారం ఫకాయన వర్షించింది. తెలుతెలుతగావర్షించింది. కిచ్చించి నల్లు కర్షించింది. మృదయంలో చెయ్యి పెట్టి కలిపి నల్లు వర్షించింది.

మారి రక్తం పముద్రపుబొటాలు పొంగింది. కళ్ళు మూసుకోవాలన్నాయి. గొంతు విప్పింది. పెదాలు పుండించాయి.

'అ...య...లా...' గొంతు మరొకలోకంలో స్వనించింది. మూగప్రకృతి కాగిరింది. స్వప్న ప్రపంచంలోని ప్రాణులు ఉలిక్కిపడి లేచాయి. తాపంతో ఘోషించాయి. భంపడిని నిర్మలప్రకృతి నిశ్వాసంగా పెరిగింది విడిచింది. అమల రాలకున్న కలం, ఏటికెనువులో అలలు కదిలిపోయాయి. ఎందుటాకులు ఘోషమన్ను దవ్వకు.

'అయితే...నిజమేమిటా? నాకు...చెప్పిన మాటలు విచ్చి అబద్ధమన్నమాట. అహో! ధైర్యంగా చేసివ ఘనకార్యాన్ని నిలదీస్తున్నావా విందకీ! అదే జాతికి కోరిక లేచావు...'

'ఎల్లా కోరిక? వత్సమా అంది.

'ఇంకోన్నీ వా. భిందమిం ఏమవుతుంది?' కేకగా అన్నాడు.

'కాదునీ...పరిభాష అవుతుంది. కాకపోతే ...నవ్వు బరితీత ...ఏంచోనో అదే అవుతుంది... అంతేగా" మునిముసీపులు వర్షించింది. వత్సమంపై అమె రొమ్ములు లేచున్నాయి.

ఆగ్నిహృతిం ప్రజ్వలిల్లింది. పముద్రం అవధి అధిమించింది. కళ్ళలో రక్తంకలిగింది. ఆకారం విరిగింది. భూమి ప్రదర్శించింది.

'మనవాడే...నీమేనా చేసా...కానీ...నిన్ను ...నిన్ను ముక్కులు చేయించుకు విచారిస్తున్నా. నీంకాన్ని...కళ్ళమాదివించుకు నిశ్చలమవున్నా... అబ్బా!...నిన్నేం చేశారీ? మునిషి వరించి వాడుకు. అమల ఆకారాన్ని పట్టుకోనోరూకు. ఎలా పాగ్యం? ఆకారం వత్సమాత్రం ఎలాతేగా స్వనించింది.

'నాకు లేదా?...మదర్పంగాను. వాడిరక్తం త్రాగారీ; నీచాన్నీ కలపిరిం చేశాడు. వాడి

నందేడు రంధ్రాలు చేసి, నీమలుంచెక్కి, అవయవాలు చిత్రబాదేసి, మ్యాజీలుంటే పెట్టి... 'పేచాని! (పేచా! ప్రతిబింబాలు' అని ప్రావీణ్యం చాల్చింది. ధీరసంజేడి. ప్రహ్వించింగా వుండేది... అక్షాహా... అక్షాహా... అంతులేని వత్స, అర్జుంకాని వత్స, అభిక్రమింబి వత్స పృథావం లో కూగు మోగింది.

మనక మక్కలు మబ్బుమనులలో దాక్కున్నాయి. వి:సిందహోతున్న పుష్పం ముకుళించు కొంది. మార్మిగర్భం లోనుంచి లోకంలో! రామస్థితిగువు ముగించింది. ఆలోచనా రింతువు తెలిసింది. మెరుపులోకి వెళ్ళింది. కన్నీళ్ళకు ఆవకట్ట కట్టబడింది. హృదయం పామరకవం గరించింది.

కూరి వత్సకున్నాడు. అది పిచ్చివత్స అనుకొంటే కూరి మంచివాడు మంచివాడు అనుకొంటే పిచ్చివత్స. కూరి తూర్పువైపు వదులున్నాడు రాక్షసిహృదలాంటి పీటిలో మరే మోక్షలాంటి ఆకుల అరివ్వి వెలివిడిస్తూ వుంది. రావికోమల్లోని మక్క పిచ్చిగా చూస్తోంది ప్రకృతి మామిడిచాల్చింది. మట్టి చెట్టు చాటాడు కొంతదూరం వెళ్ళి: —

'నీకోమాలు చెప్పింది వుందా?' అంది అమల గోండుక.

సమాధానంగా అసంతోషం వత్స. అర్జుంకాని వత్స. పిచ్చివత్స.

'వత్స వత్స (పేమించావన్నావు. మొట్ట మొదటిరోజులో అంతేమనగానూ. తిర్యాగి కామించావు అనిలేటింది. అంతేకాదు; రంధ్రరంధ్రల పుష్పాల ప్రయోజనంకూడా తెలిసింది. నేను మొహం మొత్తాను. నీలో చూస్తూ గమనించాను. నేను ప్రవృత్తి! అతిసురాల్లో కాదు; నా రక్తానికి సమాధానం చెప్పకోవడం నా చేతికొలేదు. నా కృష్ణమ అయ్యుకోలే బోయాను. నామనస్సును బంధించలేకపోయాను. కాబట్టే మదర్మ నాన్ని బంధించాను; కోరాను; కొండీంచాను. ఇదంతా నువ్వు లేవద్దే జరిగింది. కాని... ఏ... జరిగిందో తెలుసా? లోకం అనుకోలేదాని! త్వరి

లోకంగా జరిగింది. ఈహిందలేవంత విపరీతంగా జరిగింది. మదర్మవం... నీ... విజమైన ప్లే హేతుడు. హృదయంలో ఆలోచించే ఘనాడు. వత్స విరాగిగానూ. ఆశ్చర్య పడుతున్నావా? విజంకా... విరాగించాడు. కాని... (పేమించాడు... సోదరిగా (పేమించాడు... సోదరిగా (పేమించాడు. చందమామలాంటి మన చిత్రస్యం సుర్వింపలేక, విజావిజాలు తెలుసుకోలేక, మనస్సులోతుర్చి గ్రహించలేక లోకం గోడువిడి, అహమమంగా, ధూర్జంగా, దారంగా మమ్మల్ని చంపావు. రత్నాన్ని జారెడుతున్నావు.' కంకం జరిపోయింది.

తలుగడ్డి నుబ్బుల్ని పట్టుకొని నీటి నిశ్శబ్దకను, కప్పుల అరపులను పరికిస్తూ వెంకటాచలం నూరి చివరిరాక్యాన్ని నివగానే ప్రంభించిపోయాడు. దిగ్భ్రాంతి డయ్యకు. మంచు పర్యంతంలాంటి కిరి హృదయాలి! అమల చాటల వేడితగిలి కరిగిపోయింది. మమ్మల్ని అర్జుంకాని కాని సమాధానం ముగించింది. ఆకాశం ప్రకాశిస్తుంది. రావికోమల్లోని మక్క హేళనగా చూసింది

కూరి చెతిలోని తలుగడ్డి పట్టు తిప్పిపోయింది. తల క్రిందుగా జారిపోయాడు. ఏవేనువి మోతి. నాను కొమ్మల విరిగింది కట్టు ప్రహతాన్నుండి పీటిగర్భం లోనికి ముక్షిరింగా వెళ్ళిపోయాడు. చలయాకారంగా నీటి తరంగాలు వ్యాప్తిచెంది అలసి నిద్రిపోయాయి.

వికసిం చివ పుష్పం రాలిపోయింది. ఆలోచనా రింతువు అనుకుండి మెరుపులోకి వెళ్ళింది. ఏకో ప్రాణి గొలచింది. హృదయం కేకచంవిప్పి జల హృదం చేసింది.

తీరుపుపట్ట నిశ్చయంగా చూసింది.
మక్క రాలింది.
ఎక్కడో మధురంగా గోడిచూసింది.
ఒక్కచూరి ప్రకృతి ఆహ్లాదంగా కోలాహలం చేసింది.
రాత్రి కాంతి కన్ను మలుచుకొంటాని! ప్రయత్నించేస్తాంది.
తూర్పు మార్గంజే ప్రపరింప బోతుంది.

రామాయణ కల్పవృక్షము : విరాధవధ

శ్రీ కేశవరపు వేంకటరామకోటిశాస్త్రి

శ్రీమద్రామాయణమున ప్రవక్తములైన చిన్న కథలలో విరాధుని దోకటి, రాముడు దీనిని చంపినాడు. చంపలేదు. చచ్చునట్లుగా చేసినాడు. ఆ చేయుటయు విరాధునిమాట ప్రాప్తం. ఇది చిత్రముగానున్నది. అనగా విరాధుడు తనను చంపుకూర్చుని యిది రామునితో చెప్పినాడన్నమాట. ఇట్లునటతలన విరాధుడు చావును కోరి దానికై విరిగింపుచున్నాడన్నమాట. ఈవిరాధుని జీవలక్షణమే చనుత్కరముగా నున్నది. వాల్మీకివ్రాసినాడు. “స్వకం విరాధేహి నా మృత్యురార్థమి” (ప్రపంచాధికారి నాకు నిరర్థమిచ్చితి. నివేదితి. కానవరారిణా స్వయం సమే వధక్యప్రశ్నతో భవేదితి) రామాయణమును తెలుగున చాలమంది వ్రాసిరి. దొంకొండ వ్రాయుట కేమి? ఎవరైనను వ్రాయుచున్నాడు. భాగవతి జీవలక్షణమును చిత్రించి వ్రాయుట నితర పరిశీలనాదీము, ఫిలిజమగులవాడు చేయగలిగింది. విరాధుని విద్యవాణమున జీవలక్షణము విరాధుని జీవలక్షణము ప్రస్థులమైన తిరుప్పవైతముపూర్వకమైనది నట్లుగాను. రాముడు, లక్ష్మణుడు, సీత బీరు మువ్వురును విరిగివీరధునితో సంబంధములేదు. వారివారి జీవలక్షణములను అదల సమచితిగా చూపబడవలయును. భాష్కరి రామాయణమున నీ ఘట్టము ఇరువది వాలు గద్యపద్యములలో ముగిసింది. భాష్కరుని కథాగతములైనవచ్చు పాత్రముల జీవలక్షణములను స్పష్టముగా దర్శించుకొని లేదు. వాల్మీకి రాముడు విరాధుని చంపినట్లుగా వ్రాసినాడు గనుక భాష్కరుడును వ్రాసెను. అసలు రామాయణము వాల్మీకు స్వయము దర్శించి అది ఫలావా అన్న నిష్కర్షితో వ్రాసిన వాడుకాదు భాష్కరుడు.

వాల్మీకి రామాయణమునకు భాష్కరుడు తచ్చిన శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షమున పూర్వరామాయణములలో లేని వైశిష్ట్యముకను ఎడతెగ నుట్టుచుగా నున్నది. ఈ విరాధుని ఈ కల్పవృక్షమున యాత్రై అని గద్యపద్యములలో విశ్వహింసపడింది. దీనికి ముందు ఎనిమిది గద్య పద్యములతో పూర్వ

రంగము నిర్మింపబడినది. ఈ పూర్వ రంగ కల్పవృక్షము విశ్వవాణోపజ్ఞము. ఏ కథదంగములుగా నుటకు పోతున్న రాముని జీవలక్షణములలోని వైచిత్ర్య రాముని జీవలక్షణము స్వయాపమేమి? విశిష్ట యాపము సర్వమును ఇది సమీక్షింపక ప్రభావాంకి మును చెప్పెదను. అందు హాస్యశీలత మొదటిది. ఋషులన్న మెల్లని తలపు రెండవది. అన్నింటిని మూలమైనది పర్యాపూర్ణ వివేకముతోడి ఆత్మజ్ఞత్వము. ఈ యీ సుగుణము రామునియం దీకల్పవృక్షమున తిరిగితి నిక్షిప్తములు. చాలకాండమున శ్రీరాముని పోదరుల విద్యావ్యాపకముతో పూర్తియగు అతతార ఖండారమునకు రాముడు హాస్యస్ఫుర తియిని కవి తాడుగా నిష్కర్షించెను. అయోధ్యా కాండ ప్రసాన ఖండమున యమువానదిని వాటింప రువారి శ్రీరాముని విరుగబడి వత్సలను చూచి సీతలక్ష్మణులు “ప్రకృతితో నొకడై పసివానివోర కప్పిడు, కుమారా మనుష్యకృతి నాగరబంధము లాప్పి నట్లుగ” అని అనుకొనినట్లుగా చెప్పి రాముని హాస్యశీలత అరణ్యమునకు వచ్చింతువారే మరెయి నధిక మెట్లుగా చూపించినాడు కల్పవృక్షకర్త. తరువారి అరణ్య కాండమున మరీచునిచే రామునిలోనున్న లోప మా హాస్యశీలతయే అనిపించును—ఈ రాముని హాస్యశీలమును విశ్వవాణ ఇంతగా అచ్చుబచ్చులస్పష్టము చేసినాడని చెప్పట యేలయినగా రాముని జీవలక్షణ సంబంధి హాస్యమే ఈ విరాధుని పూర్వరంగమును సమచితిగా నిర్మించినది చెప్పటం. అనగా విశ్వవాణరాముని ఆ జీవలక్షణము ఎదల పైకి తెచ్చినాడన్నమాట.

అదియే విరాధవధకు మొదటిది వాడు సీతను పట్టుకొనుట, అదెంతో సాధారణముగా లక్ష్మణుడు ముందు పడినాడు. వెనుకగా రాముడు. సీత మధ్యలోనుండి పడినాడు. ముగ్గురును చాచావు వెంటవెంటగా పడినారు. రామలక్ష్మణులు లంత దగరగా నున్నపుడు విరాధుడు సీతను పట్టుకొనుటకు వీలులేదు. వీలులేదనగా వీలు

లేదనికాదు గాని, వాడు సీరివూడికి వచ్చునపుడు వారేమిచేయుచుండిరను ప్రశ్న వచ్చును. రంగవాధుడు ప్రాసాదమును గడుతుడు బాలవాసుడు బలిమి నొడిసి మింటి కెగిరిపోయి గా విరాధుడు సీరి నెత్తికొని మింటి కెగిరిపోయెను—అది వేగ వివరము. భాష్యము దీని మాత్రము బూహయము చేతులేదు. “గదిసి బానికెట్టి కీడుముగ జంకెరాల్చి” నా డనివాడు. ఈ కల్పవృక్షమున సీరిను విరాధుడు ఎట్లుకొను సమయమునకు రాదు. అట్లును లిడువును సీరికు కొంత దూరముగాపోయిరి. ఊరక సీరిను దూరముగా వదిలి వాడు పోయెను. ఆ వారి పోవుట చదువకొరముగా కల్పించబడింది. రాముని జీవలక్ష్మిని కూడాముగా కల్పించబడినది. వింశతరణ్యమున వాడు ముగ్గురును పోవుచున్నాడు. దూరముగా సమాపమున చెలువేదో ఉన్నట్లు నోచింది. సీరి విడువలేక కొంతసేపు సేద తీర్చుకొనవలయు ననుకొన్నది. అనుకొన్న తరువాత—

“చెలువు నొడువ విడిచిం చెను కాదె
యనిన బానికె రాముడని అయోధ్య
వదిలి విరాధికిరకయి వచ్చివానె
అనిన బానికె యిటుగలరా యటందు”

“అవును అయోధ్యలో చెలువ
యింటిని యింటిని చెప్పరా? ధరా
ధర్మము నున్నచేత జీవించె
చెలవలోకము విడిచియె రా
పువుని వంతులలో కథాటి
విరంధియు గ్రుమ్మరిలి. ఆ
న్న వదిలింటి చెప్పలయిన
విలసియును కొల్వ డప్పరిన్.”

ఇది సీతా రాములసంభాషణము. ‘చెలువు నొడువ విడిచిం చెను కాదె’ యనిన బానికె మాటలోని యర్థమునకు కొంచెముసేపు సేద తీర్చుకొనవలయును. నీ నలసిపోయినాను అని, అయోధ్యవదిలి విరాధికిరకయి వచ్చివానె అని రాముడనుట చదువకొరము. చివ్వు చెప్పిపోయెను. అది యిట్టిదని ఎవ్వరకు తెలియవలసినగా అయోధ్యకొంచెమున రాముడు సీరిను నీవరిణ్యము రావద్దనుట—అటు విచ్చెదనుటగా పోగిది అచటి సంభాషణము ప్రస్థానంలో నున్నపుడు. “చి దీహియన్ నీ వెంటంబడిరాక నీకు బలవా?” “ఎవంతులకు నీవ్ నీ వెంట నీ వచ్చెదన్” అన్నది సీరి.

“నీ వరుణుడు కూర్చుని నీ పడుకొను (నాకు) బాధ తప్పదు” అనివాడు రాముడు. “నిన్ను చెప్పాడి దను వాడు నెవ్వరయిని కలిగినందు. బాధయుఁ గలుగు నీకు” అన్నది సీరి. అప్పుడా అనుట వివరము. నీతోనున్నచో నాకు బాధయి. అది నుఖము అని అప్పుడన్న సీరిమాటలోని పరమార్థము చేరు. తీరా అచటిలో విడచుట ప్రారంభముకొగా సీరికు కొంచెము క్రియించింపించింది. అందు కన్నది చెలువునొడువ విడిచిం చెను కాదె అని. చావ్యకలుగు రాముడు దానినినాగిసి చదువకొరించివాడు. ఆ దను కల్పారమును సీరి దురక చెప్పుగా తిప్పించి. “అవును అయోధ్యలో చెలువయింటిని యింటిని చెప్పరా... అన్న వదిలింటి చెప్పలయినన్ విడిచియును కొల్వ డప్పరిన్” సీరి ఇట్లుగా తిర్చుట వివరమునకు భరతునిచే తిప్పిట్టి యర్థప్రాణమునకొందు. ఊరక రాముడు మాటకు మాటగా నీదో మాటాడవలయునని మాత్రము. సీరి ఆంతరిక్యము రామునకు తెలియరా? బాగుగా తెలియును. కాని తివాంతరిక్యమును గుర్తించివానివలె చెప్పుచునకు కొంచెముచ్చిన వాడువలె నయ్యెను. అందువలన రాముడు మాటాడలేను. విడచుచుండెను. సీరికు రాముడు మాట్లాడుట కొనవలయును. రామునకు కొంచెము వచ్చివట్లు గానున్నది. తానే కల్పించుకొని మాటాడవలయును.

“మనము ముగిలు తీసెను ప్రో
క్కిని బాదగఁగానిపించుఁ గలమిది ప్రో
వని విలులేదు చేలువను
గొనివది కన్నించ దడవికొయెకాదన్”

“నా రాముడని నెంతయున్ ముగిలు
కొన్నింగదటి భూరకాం
తారంబుక పరితోడి వచ్చు
బనిసన్ దాత్రీజ గర్భంపులు
క్యా రానెనది ధర్మమే ముగిలు లేదన్నక
రక్షాత్రింసకుం
దారంభించు తిరః ప్రకంఠము
ముందై యొగ మాంబునన్”

ఎంత సేపటికి చెలువురా దివి? మనము కూర్చును తిప్పలేదుగా? ఈయవలలో నెంతసేపని యిట్లు వదియింటి?—ఇది సీరి తాత్పర్యము. దానినీదో రాముడు సమాధానము చెప్పవలయును. చెప్పనియే—చెప్ప

లయునదియే నీతి అట్లనింది. రాముడు బదులు మాటాడి
 కాదు. ఆ మాటాడుటలో నున్నది దమత్కారము. నీతి
 మాటలుగా ఎప్పుడు యెవరు మనుల
 తీగను. గ్రోక్కెనాడగా గనిపించుచున్నది.
 హాస్యాస్పదముగా రాముడు ఆ నీతియన్నది
 లోని మనుల కిట్లును విడిగా గ్రహించి తదర్థమును
 పైకిలాగి దానిని బాంకియాది వివరించాడు. ఆమె
 అంతకుముందు అయోధ్యలో మాత్రము విగ్రాహి
 యున్నదా అట్లుగా ధర్మంపు బుద్ధ్యా రానెవడి.
 ధర్మమే మనుల శేషమిది. ఆమె ఈ మాటను చమ
 త్కారకర్యముగా గడుపిరదటగా అన్నది. రాముడా
 చమత్కారమును గ్రహించివాడుదేరే బోయిమడి
 విస్మయ బోధాభిమాన హృదయుంట్లగా, ఆరంభించు
 తీర. ప్రకంపముగా నీతిను వెతకగాచేసి యునుగా
 పడచినాడు. క్రితమున కించిద్దుఃఖాభిమాన హృదయ
 బాంకి వెనుకై సాగినదిచింది—తాను తిలకము తీరము
 చేరుకొన్నాడు. లక్ష్మణుడు కంటకావృతమైన తీరము
 నును దూరగాగ్రహణార్థము చేసివాడు. కాని
 రాముడు ఇంకొంచెము దూరముగా బోయి నిలవబడి
 కాదు. నీతి అట్లే వెనుకగా నిలవబడింది. లక్ష్మణుని
 క్షేమయు తోచక తను తిలకములోనికి దిగితాడు.
 రాముడు దూరముగా నీతిచేపు మాయను నిలవబడి
 లేదు. వినుఖండ నిలవబడెను. వెనుదిరిగి తనను పిలచు
 నేమనని నీతి అట్లే నిలవబడింది. వినుఖండ
 రాముడు వెనుకగా అడుగులు ముందుకు
 చేయించెను. ఈ ఎదురుముద విరాధుడు నీతిను
 పట్టుకొనెను. రాముడు నీతిచేపు మాయలచేసి
 ముందుకుకులు చేయించున్నాడని, ఎట్లు తెలియ
 నచ్చినదిగా—విరాధుని గట్టాట్ల హాసమునకు “విను
 ఖండైరిమ హ్వయ బాంకిదెసన్ విక్షించె”నన్న పద్యము
 తలన—విరాధుడు నీతిను పట్టుకొనుటకే వార్య
 రంగమును రాముని హాస్యకలము బాధారముచేసి నీతి
 నుండి రాముని దూరము చేయుటలో ఈ వ్యాధియును
 మొదలు చేయబడిన ప్రశ్నకు హాసకాము లే
 బోవుటతో కాలు మరొక రహస్యమున్నది. రాముడు
 చెందిలేనపుడే నీతికు కష్టము కష్టముగాని విగ్రాహ
 నున్నపుడురాదు. రాముడు నీతి నపహరించినది
 రాముడు లేడివెంటబడి దూరముగా బోయిన తరువాత.
 కాకాముడు నీతిను వేధించినదియు రాముడు
 సమాపమున నున్నను నిద్రించుచున్నపుడు. బాగ్యుడు

దూరమున నున్నను నిద్రించుచు (తక్కునున్నను ఫల
 మెంతయు. మరయును ఈ మాటలకును నొక
 విశేష మున్నది. లేడివెంటబడి రాముడు దూరముగా
 బోవుటను నీతియే హేతువు. కాములే, అంతగా పీడింప
 పడుటకును ‘బాంకియల దూరిన బలి నిద్రాధంగమా’
 పని పట్టుకొన్న నీతియే హేతువు. ఇప్పుడు విరాధుడు
 పట్టుకొనుటకు నిలుగా రాముడు దూరము బోవుటకును
 మాటకు మాటగా దహత్కారించిన నీతియే హేతువు—
 కల్పకృషియునుపని విరాధంగై విరాధంగై విరాధిగా
 భావించిరము. పన్ని వేల మత్రింగలము సహజముగా
 దావంతెలు అది అట్లుగా వివరించుట రాముని నీతి
 లక్షణమనిపింపి హాస్యకల—నీతిహాతురహాస్యము—
 పరస్పర ముక్తి రాహిత్యములుగా భార్యరంగము నిర్వ
 హించబడింది. క్షయగృహస్థస్య భారతీయై మహావి
 కాగ్యవిరాధ్య కల్ప ములగును.

ఇదట నింకొక విషయము చెప్పవలయును.
 రాముడు విగ్రాహ కున్నపుడు విరాధుడు నీతిను పట్టు
 కొన్నతో రాముడూరమగునా అన్న ప్రశ్న కష్టమని
 రాముడుదూరముగానున్నను కల్పించబడినట్లు చెప్పివాడు
 గదా?—వెనుదిరిగి నీతిను పట్టుకొన్న విరాధునిమాది
 గూడ రాముడువెంటనే వనిపింపరాక లక్ష్మణునితో
 ఏమేమో అనుమానావ్యపర్యకులేమియుండెట్లు ప్రా
 యుట భావన్నదా? అను సందేహము కొందరికు రా
 వును. “తీరణీకులు విలిచి మాయచుండి వివ్వరహం
 ది నీతి హంగున్ను చేటుపరిసి” అని వ్రాయబడింది.
 అదిగా దానిఅర్థ మిది. వారరగ్య ప్రవేశించిన తరు
 వాత కనిపించిన మొదటి గామ్యుడు విరాధుడు. వాని
 మా కంఠము వాని వేదము—వాని హంకారము రాము
 డ్మణులకు భయము గొల్పినట్లుగా ముగిసి. తల
 కొనుటను చిన్నతనమున మాడలేదా? సంహరింప
 లేదా? అని ముందరమును ఇప్పుడు నీతిచేటు హండు
 చున్నది. అయినదాచే హంపటగా రక్షించుటకు
 వెంటమానుటయు, ఒక్కడ కొలు నిలవగ్రోకుడు కొన
 లేక గాపుకేలు పెంచు ఏములయు రెండును లోక
 మన నున్నది. పైగా విరాధుని నీతిపట్టుకొనుట హా
 త్యంభవము దానివిలపి కల్పమతి. వెంటనే విరాధుని
 వివాద పడవలయున్న హాసరానియ విశ్వేష్టత ఇంకను
 విరాధు పడవలనుండికాక ఆమెపట్టె పట్టుకొని వారితో
 మాటలకు దిగితాడు. ఆ మాటలలో రాముని హంకారము
 పరకష్టభావులుగా నున్నాడు. వాయుమివాద కాని

నుండి వీరిను విడిచిండుకొనుట ఒక శిక్ష. ఆ శిక్ష ఎను
మునుగా రామునికి ఈ యీ శిక్షకు పాత్రవైచి
శ్రీకృష్ణుని కమృతయు, తాను వధిష్ఠి పృథు మాట
విని వీరి అరణ్యమునకు రాకుండినచో చాలించెడి
దన్న భావము కమృతయు అపహాసములు కొల్పి.

ఇక విరాధుడు, వారి యుద్ధంబును చిత్రిమైనది.
బరికియుండగ వీరి పొలి పెటబడినది వాడు మరణం
పడు, అదియును రాముని చేతి. ఇదిండియు వారిని
శిషియంగిరి కులేరుకు కుండు ప్రాచీనా మృగువై
ప్రవాదించి రావాలిసాని విషము. దీని యొక్క
విరాధునిప్పుది తప్పింది యెటు తెలియును
వార్త. రామాయణము ఇదివి తెలియును. "తపశా
పునః వ్యాఘ్రం! తక్షసోఽయం విశ్వకే, శ్రేష్ఠీగ
యధి విరతుం రాక్షసం విభవాదపా" అని రాము
దనగానే "హతోఽస్మి పునఃవ్యాఘ్రం! శ్రేణులగ్న
లరేపవై మయాను పూర్వం త్వం హతోఽస్మి జ్ఞాతి...
...త్వం దివీ మయా వ్రజిహీద మహాభాగా లక్ష్మి
గన్య మహామహా. అపి రాహు దహం ఘోరాం ప్రవిహ
రాక్షసం తిమస్, తుల్యుగ్మము గంగర్వ శ్చప్తా
వై శ్రేణేద హ. ప్రహద్యహాశ్చ మయా హోఽప్ర
వీ వ్యాం మహామహా, తుధా దాకేధీ రామస్త్యాం
వధిమృతి పాయుగే. తేనా ప్రశ్నతి మహన్నాథివాం
త్వ్యర్థం గమిష్యతి" ఇత్యుక్తిగా తపశూర్వజ్యుర్వము
మును విరాధుడు చెప్పినాడు. విరాధుని ఆయుధు వార్త.
రామాయణమును విశేషముగా పరిశీలించినచో హో
పకును. ఆ యెందు విరాధుని కుండవీచో త ముడిక
వికు చావకు గాని గొయి తివ్రము. గొల్లంతి మన
గానే దావంతి తెలివిగా మాట్లాడివల్లగా వార్త.
వ్రాయుట చావారు. అంతకుపూర్వము వానితో
పోరాడిన వా రెవ్వరను గొయితెలిసి పొలిపెల్ల నూహ
చేయలేదు. ఆ యాహ రామునికి వచ్చింది. విరాధు
నికు కాపాడరావలసివచ్చి మేదిదిదా యని ప్రాణములు
లేచివచ్చింది. విరాధుని కేవలంపుటిలోని ఆ వైశిష్ట్య
మును విశ్వవాళ పటకొనెను. ఆ పట్టుతో విరాధుని
పొలితను కల్పవృక్షమును చిత్రించెను. కాపాడరావ
నిషయు మెగతలోగలవాడు, దానికే నిరీక్షించువాడు,
దని వాని ప్రవృత్తి యెల్లండును! దానిని హాసించు
టకు మహాప్రతిధి కొనియును, ఆ యాహ చేసినపుడు
వాని ప్రాచీనా కేహార్థమున గది భిన్నముగా మండి
రాను. తన్నుచో అత్యుపలుకొని దేహమును వదిలి
పెట్టెను. అదగా విరాధునిక వ్రాయుదానికి వాని
అత్యుపలక్షము, కేహార్థము రెండును ముఖ్యము లొప్పు

మాట. విరాధుని సర్వప్రత్యుత్తియు రాక్షస సేవముగా
నివించుచు గంగర్వర్వ భావము స్ఫూర్తిపథమునందే
చారిహోదప్పటగా మంజులయును. అట్లుగా
ధర్మసంపదపిపపుడే కార్యము రుచిగనుచును.

"హిరణ్యకేము? హిరణ్యకే ద్వితర
కా? హిరణ్యకేయంబు రె
పెరిగించును? కూడనూంపమును
వాదన చేను. హిరణ్యకే
చాదింజెప్ప దెనుగరాదివరు
ఏ అపమంబు చేయుట తు
ద్యానుర త్పాదనమల్ భుజించు
రలచి పర్యంతి మేదించున"

విరాధుడు రామాయణములలో తన బలవరాగ్రము
ములు చెప్పి వారిని వెదించి చిరకన్న గూట లర్పి.
ఈ అనుట చాల చిత్రిముగా నున్నది. వాడు కూడ
మాంసమును వాడెను. త్పాదనమహాకామ శాను.
రాక్షసాకృతి నున్నవాడెల్లగా మాటాడుట హాస్య
స్ఫూర్తమై వాని వికలత్వమును స్థాపించుచున్నది.
మరియు వది వానిగంగర్వత్వభావమున కనుగుణముగా
మాడెను—రాహుదహం మెగతలో నున్నవాడు
దానికొక వేచియుండును. అందులన వాడెవరి
మీదకు హామయను వారీయనుభూర్పిని ముందుగా
విచారించును. తన కాపమాక్షియును ప్రవాదించు రాము
దెల్లదెనను రామయును. రాముడు క్షీణియును, అదగా
ద్వితర. ఆ కులమువాడె ఆ మెగతో వచ్చి వాడు తనకు
కాపమాక్షియును ముగించువాడు కొనమ్యును. అందుకే
విరాధుడు ముందుగా విచారించును కూడనూంపమును
తాను వాడిహాపుటను చెప్పట ఎదురయిన దగ్గర
ఫలావా అని తెలియుటకు. వాడు విరంజియు ద్విత
మాంసము చేరిమముండు వాడెల కొరకు? కొనమ్యును.
ముందెల్లగా విచారించి తనకు కాపమాక్షి ప్రదాయ
కానివానిని తినుచుండినమ్యును. రాముడు విరాధుని
ప్రశ్నలకు సమాధానముగా తిను యుద్ధంబును చెప్పిన
తరువాత "హ మెను తదిని మీ దారిని మీరు పొందు.
రిండి మాటబడి యెదిరి వచ్చితిమని చెప్పరున్నావు.
మిమ్ము వంశితిమట యెందులకు?" అనివాడు విరా
ధుడు. విరాధుడు కాపాడరావ మెగత దానికే వేచి
యెప్పువాడు తలెనే ఆ మాటయు పరిశక్తు. రాము
లక్ష్మణులను చంపి తివలయునని వానికే తెలు. తాను
వారిచేరి సంపద వలయుననియే యెప్పుది. ఇది అత్య
ధర్మము. పైకి విచారముగా రాక్షసుడువలె కొనమి
దైం పడునలె ఈ మెను వదిలి మీరు పొందు—
మిమ్ము వంశితిమట. అది వా కేమాటగు పరివాడు.

విరాధుడవలెన గంభీరత్వ భావము కలిపి ప్రకాశి
 జేసాముతోడి ప్రవృత్తి నెరవుల విశ్వవాణ బహుదరు
 త్కారముగా నిరూపించువాడు. లక్ష్మణుడు
 గ్రుడ్డుదియి రాముడు ప్వరిమయము చెప్పక
 మునుపు విరాధుని నీ వెవ్వధపురా? అని
 గడించినపుడు “విరాధుడు అంత రిట్టాటముగా ఎగి
 మీరలెవ్వ రెండువకును బోవుమంటిరని నోల్లను
 జేసకుంక మీగుచెప్పిన యదిలేదు, ఎప్పుడగ
 చేర్చితి” అనుటకూడ విరాధుడు తన కాపారసాని
 మెరిగి విచారించుచుండుటకు ప్రాసించుచున్నది. రాను
 లక్ష్మణులను విరాముడు చెప్పినప్పటినుండియు వాడు
 సంతోషించుచునే యున్నాడార్థిగా. సీతను వదిలి
 మీచారిని మీగు పొందెనుటలో విరాధుని అంతర్వ
 రుదియే. వారెవరు సీతను వదిలిపోయి, సీతకొరకెందు
 దంపునరు. తనకు కొనలసినదే అది. అందులపై నీ
 రాముడు ప్రోత్సాహము “వరులుగా సీతవదిలి నీవలను
 పొమ్ము” అనినపుడు—రామునిప్రోత్సాహ విరాధుని
 ఆర్థిలో సంతోషము కలిగించుచున్నది. ఆహార్య
 లోని సంతోషము దేహాధర్యమును మార్గమున వికట
 ముగా వర్ణి కీకరింపబడుచున్నది. “అనిన విరాధుడు
 వర్ణి మీరు ఎన్ను జంపెదమంటిర గదా? సీత వదిలి
 యెట్టి జంపెదరు?” ఇది విరాధుని మాటలు. సీతను వది
 లినతో నిజమునకు వారు విరాధుని దంపరు. కాని
 తంపుల వానికే కొనలయ్యెను. అది ఆచరణములో
 వియోగిర్యము. కొనలసిన దానిని కొనలసినట్లుగా
 స్వప్నముగా చెప్పటకు రాక్షస దేహభిమానము అగు
 వచ్చును. వచ్చింది. అందులపై నీ ఆ విరాధుని
 వాగ్యము మార్పునకలగా నున్నది. రాముడనివాడు
 “మార్గిణులు మీ పృథ్వీదృష్టికిగలం” అని. పౌరజీవ
 లక్షణమును పట్టకొనినపుడే అట్లుగా వ్రాయట
 సంగతియింతును. పూర్వజన్మ సహజమైన గంభీరత్వమును
 స్మృతిలో నుంచుకొని, తాత్కాలికమైన ప్రకాశిక
 దేహముతోడి సుఖాదతో, తదేహమును వదిలియకొను
 యత్నమున జాగ్రత్తుడై జీవి విరాధుడై యుండును.
 తీర్చిదిలకగము ను దీక్షించి తన ద్విరాపాదముగా సంస్క
 రణదయను చేయబడి దీక్షిల్పవృత్తిమున. అసలు
 శ్రీమద్రామాణ్యమునందలి పర్వరమయముల తలక
 గము భావ్యముచేయబడి శ్రీమద్రామాణ్య కల్పవృత్తి
 మైనది.

విరాధుని తలక విడియని రామాణ్య కల్ప
 వృత్తిమున చెప్పబడిలేదు. లేదుగా లేదనిగాదు. ఇది

త్కారముగ నున్నది. స్వకర్మకర్మమున నున్నది. ఏకప్ర
 దంబో నున్నది. విరాధుడు తానప్రకృష్టములతో
 చావని తెలియును. తను బ్రతిగియుండగానే
 పూర్వీచెట్టబడవలయును. నిజతో రాముడని
 తెలిసికొనిన విరాధు డాయన కీ విషయము
 చెప్పవచ్చును గదా? చెప్పలేనది? (కాముడు
 “విడిచి వాడుగొయి శ్రీమృ” అని లక్ష్మణునితో
 వదిల తరువాత “కామ! మంచియూహ చేసితి
 కయ్యా” అనివాడేమి? ఆర్థిజన్మమునకును దేహభి
 మాన కలిగిన వలె నావలకును భేద ముదలనే
 యున్నది. విరాధుడు కా తెలిసి రాముడేమట అన్న
 తరువాత కలిగినదా? లేక రామలక్ష్మణులను వి ఆయన
 చెప్పగనే కలిగినదా? అప్పుడే కలిగింది గాని రాముని
 ఆ మాటలతో అది ప్రకటింపబడింది. అదిగా వాగ్ నిలి
 కిచ్చింది. దేహాధర్యమును శ్రీమద్రామాణ్య
 వాగ్ నిలి కిచ్చుట కంతటిపు పట్టినదెప్పుడు. విరా
 ధుని పూర్వీచావును వారిలో రాముడనివాడు.

“తన పూర్వమున జన్మలో గలను
 కృతాంతంబు తానెయ్యెఱుం
 నను, నుపాదరగంబు నేపగిడి
 గ్రహింపాడు? ఎన్నాంచినం
 తన పూర్వ స్మృతిగలెనా చెడకు
 మంతాకల్పే వన్నాడుగా
 ఎను? ప్రకాశిక దేహము! బలము
 గంభీరత్వ భావానకు?”

రాముడెప్పుడుగా వ్రాయబడిన ఈ పద్యమునకులన
 సాధింపబడిన ప్రయోజనములు రెండున్నవి. విరాధుని
 తీరదంపుటిలోని వెలకల్పమును తిర్చించి విష్ణు
 ర్చించుట ఒకటి. రామునియొక్క తీరదంబున విచార
 జ్ఞానమును నిరూపించుట రెండవది. తలకల్పనాటి
 నుండి రాముని ఈ విచారజ్ఞానము కుదిరగా సముచిత
 ముగా నిరూపింపబడినది రామాణ్యకల్పవృత్తిమున.

విరాధుని ప్రకాశికదేహమునకు తిరిగి యుద్ధరి
 యనించు మార్గము—తిద్ధిమి వాని గంభీరత్వ
 భావస్మృతితోడి తీరలక్షణము—నాడు సీతను పట్టు
 కొనుట కేడుకలముగా కల్పింపబడిన పూర్వకంక నిర్వ
 నాగము, నాశ్వితో దిర్భరముమై పంపించుటయుగా
 ఈ రామాణ్యకల్పవృత్తిమున ఉన్నది. అంతరికొటి
 కన్యకల్పములు బహుసహస్రములముల ప్రదర్శింప
 బడిన మహాకావ్యేతిహాసములోని ఒక చిన్న విషయ
 మును మూలముగా వ్రాసినాను.

దృష్టి

శ్రీ కొలకలూరి ఇనాక

***పాత్రలు :** రమేష్ బాబు, హేమలత,
గంగాధరం, నరసమ్మ, డాక్టరు :
ప్రభాత సమయం, మురళీగానము

గంగాధరం : అమ్మా!

హేమలత : ఏం వాన్నా!

గంగా : కాఫీ ఏలావుంది?

హేమ : ఇలా చానుంది వాన్నా! కన్నుల్ని లాంటిది
మత దాది.

గంగా : మీ ఆమ్మే వుంటే నీ కిన్ని కష్టం లుండక
దామిరి.

హేమ : అదేంటి వాన్నా! వా కిష్టమేం?

గంగా : ఏమమ్మా! ఆరిజే వుంటే... (బాగపడి... తేలు
కొని) ఇది (చాలి ఎవరు తప్పిస్తాది? నీ కళ్ళే
మాతాయో! భగవంతుని కరుణ ఎలా వుందో?

హేమ : (బాగ) డాక్టరు చెప్పినా నా కళ్ళు
వస్తాయని. ర్కాతి మవ్వు చెప్పివు—వాళ్ళు
వస్తాయని డాక్టరు చెప్పారని. మర్నెప్పుడు బాగ
పడ్డమెందుకు వాన్నా!

నరసమ్మ : అది మీ వాన్నగారి అమమానం గాని తప్ప
కుండా నీ కళ్ళిస్తాయి తల్లీ!

హేమ : విజయవాడ! మా అమ్మలాగా నన్ను కళ్ళిలో
దీపాలు పెట్టుకొని ర్కాతి పగలూ ఆనకుండా
మామైవ్వాల్సా నీ బుణం తీర్చుకొనడం కష్టం.

నర : ఏచ్చితిల్లీ! పకుకొ! ఎక్కువగా మాట్లాడకు.

హేమ : ఇవాళ డాక్టరుగారు నా కళ్ళు విప్లవం వాన్నా
రుగా, నీతో ఏమైతా చెప్పారా?

నర : చెప్పారమ్మా. నీ కళ్ళు తప్పకుండా వస్తాయని,
ఇవాళ కళ్ళు విప్లవం.

హేమ : వారిని నేను చూడలేదుగాని, వారి మృదయం
మాత్రం చూడగలుగుతున్నాను. చాల కరుణా
మయులు. నెల రోజుల్లోంచి కైముకు వచ్చి
కెద్ద తీసుకొని మరీ, నన్ను చూస్తున్నాను.

గంగా : మంచివాడు. మొన్న మొన్ననే ప్రాక్టీసు
పెట్టాడు. ఎంతో మంచి డాక్టరని అప్పుడే
వలుగురూ అనుకుంటున్నాడు.

నర : వానిన్న దాన్ని ఉన్నట్లు చెప్పారమ్మా! మాటిగా
మెరిగే పద్ధతి వారిది. వారవుకుం దంటే అవు
తుంది. లేదంటే లేదు. అంతే!

హేమ : అయితే నాకు మావు తప్పకుండా వస్తుం
దన్నమాట.

నర : మావు తప్పకుండా వస్తుంది. ఎందుకమ్మా
అంత ధయం.

హేమ : వాన్నా! ఇవాళ చాలా ఆనందంగా వుంది.

గంగా : నెలరోజుల తరవాత... అన్వేషణం మొదలుపెట్టా!

నర : కన్నమాతురు మరీ. కళ్ళికు వచ్చింది.

గంగా : నరసమ్మా! కాఫీ కష్టాలు పట్టకను.

నర : పరీక్షించి (కష్టాలు కలిపితే వచ్చేద్యని. ఇల్లి
పోయింది)

హేమ : వాన్నా! మనదాది మంచిది.

గంగా : అవును గానీ.....

హేమ : ఏంవాన్నా!

గంగా : రమేష్ వస్తున్నాడు.

హేమ : బాగ.....

గంగా : అవునమ్మా! విన్నాఉదయం మెదాగు
వచ్చాడు.

* భారతీయ భాషలలో విశ్వ విద్యాలయం
విద్యార్థులకు ఆలంబికా రేడియో (ధర్మ) వారు (కవి
నాటికల పోటీలు జరిపారు (57-58). "దృష్టి"
ద్వారా బహుమతి పొందింది.

హేమ : రావణగర్హణమిప్పుడే? లేదా??

గంగా : మారావణుడు నీవు ఎప్పుడైనా దుష్టుని మాయలో లోపం కలగజేసావా? ఎప్పుడే పంపా!

హేమ : ఇక్కడికి రావటం ఎప్పుడొస్తాడు రావణ!

గంగా : విన్న పాపంకంటే పెరిగింది ఇప్పుడు బయటదేవుడున్నట్లు. నిన్న జనతలు బయట దేవతా తోమిడివిన్నట్లులా వస్తాడమ్మా!

హేమ : తోమిడింటికే వస్తాడా రావణ!

గంగా : అవునమ్మా!

హేమ : అయితే కొడుకేమవుతుంది పంపువా.

గంగా : అలాగే చెబాడమ్మా!

హేమ : రావణ!..... ఫారీన్ వెళ్తున్నప్పుడు చూడకు రావణ. మళ్ళీ ఇదే చూడకపోయింది. ఈ కల్లతో ఎలా వాళ్ళు? దాకర్ని పిలిస్తా?

గంగా : పరేషమ్మా!

హేమ : రావణ! రావణ! జనత కర్మకు దైవమేమో కనుక్కో!

గంగా : పరేషమ్మా! దాకర్నా వస్తాడు. రిమేషు వస్తాడు. దాకర్ని ముందుకు చెప్పి చూద్దాంలే— అమ్మా, ఏంటి నీరసంగా వున్నావ్ జ్వరంగా వుందా?

హేమ : నీరసమా, జ్వరమా— ఏంటిరావణ! మర్నా నేది?

గంగా : ఏంటోనమ్మా, నీముఖం పేలవంగా కనబడలేదుండావుంది.

హేమ : అదే ఏంటిరావణ! వాకినా పుష్పంకి అపరిమితంగా ఎప్పుడూ లేదు. కానీ— ఒకటి అతుకు పంపావుంది—

గంగా : అతుకువేలేంటి?

హేమ : వాళ్ళు పోస్తాయో, రావణ?

గంగా : తప్పకుండా వస్తాయి. భయపడకు. ధైర్యంగా వుండాలి మరి.

హేమ : రావణ పన్నెండు వేళ.....

గంగా : రావణ పన్నెండు వేళ... ఏంటమ్మా!

హేమ : కళ్ళు రావణ పేర్ల చెప్పేమోతేమో!

గంగా : అమ్మా! అదానీభయం. అందుకే ముఖం అలా పెట్టుకున్నావ్. అరిచి మృదలుతున్న పంపిరి వాంటి నీకే బాగా తెలుసు. అరిచు కృతఘ్నుడుకాదు. అయినా నీకు చూపు తప్పకుండా వస్తుంది. భయపడక అక్కరలేదు.

హేమ : నిజంగా వా రావణ! నిజంగా వా!

వర : (వేళించి) పిచ్చి తిరి ముఖంలో ఇప్పుడు వెలుగు కలుగు చూస్తున్నాను.

హేమ : ఏంటి వరశమ్మా!

వర : నిజమేమమ్మా! ఇప్పుడు కళ్ళ కలగుతున్నాయేమో.

హేమ : రావణ! ప్రేమెంతి?

వర : రవీంద్ర ఇంకో గంటా గంటా వరకల్లా వచ్చేస్తాడులే అమ్మా!

(పెరిపోతు మోగింది)

హేమ : రావణ స్వేదనుకు వచ్చి బాతు చేస్తున్నావేమో చూడరావణ!

(పెరిపోతు మళ్ళీ మోగింది)

గంగా : వరశమ్మా, పోతు చూడు!

వర : పరేషండి. (వెళుతుంది)

(గోడ గడియారం ఎనిమిదికొట్టింది)

గంగా : అప్పుడే తప్పకుండా తోమిడింటికల్లా వస్తాడమ్మా!

హేమ : రావణ!

గంగా : ఏమమ్మా! తప్పకుండా తోమిడింటికే వస్తాడు.

వర : (వచ్చి) తప్పక వస్తారట కానీ తోమిడింటికే కాదు. తోమిడివిన్న రిణువారి. పేమెంటు బాగా వున్నారట, ఒక శేను వీరిచేతగా వుండటం.

గంగా : అవును మరి. దాకర్న! అరెంటు శేను లంటాయి. అయినా వరశమ్మా! మళ్ళీ పోతు చేయి. అమ్మాయి ఎదురుచూస్తోందని చెప్పి. దిలైపంత త్వరగా రమ్మను.

హేమ : రావణ వస్తాడు. చూడాలి. కలు విప్పాలి. తోమిడివిలోగా, వెంటనే రమ్మని చెప్ప!

వర : పరేషమ్మా!

హేమ : దాకర్న వేగమే రావణి. కలు విప్పాలి. రావణ వస్తాడు. వాకు కళ్ళు వస్తాయి. రావణ వస్తాడు. వాకు కళ్ళు వస్తాయి.

గంగా : అవునమ్మా!

హేమ : రావణ! రావణ! అమెరికా వళ్ళెట్టుకున్నట్టి నోయరున్న వాళ్ళు... ఇదాళ...

గంగా : (బాధగా) అవునమ్మా!

హేమ : రావణ!

॥ १०८ ॥ : श्रीगुरुभ्यो नमः

పాపము : దానిని వా కళ్ళపైనుండి తెలుసుకదూ!

౧౦౧ : రమేష్ ఆఖరి మూడైదొక అసలే తీరక వుండ
 దని వ్రాశాడునా. అందుచే వచ్చేయంటే ఆఖరి
 ఉల్లింలానే ఏ కళ్ళు ఏమయిం రాశాను.
 ఆ ఉల్లిం అందివెంటనే బయలుదేరాడు—
 వరదన్నా ఫోనుచేశావా? ఏమన్నా రూ.

విర : దాని వెంటనే బయలుదేరుతున్నానని చెప్పా
 రమ్మ!

గంగా : అయితే శిష్యులందా రిస్తాను. ఏరేగానీ జవత
కరకు పెమేమి చూకు.

హీను : అది అవును. ఇది కాదు. ఇది మా మాత్రమే.

వర : ఎలేకిమ్మ!

ప్రశ్న : కాదని వున్నదా?

౧౦౧ : ఏమీ కొరత లేకుండావుండదు. నీకు
 చింత లేకుండ చేశాము. అన్నివిధాలా
 అభివృద్ధి చెందుతాడు. అసలు మనవిలేదు చాలా
 అదృష్టవంతుడు. నీ అనుగ్రహం లభించింది.
 నా ఆశ్రియం కోరింది.

హను : ఏంటి కాళ్ళా!

గంగా! అవునుమా! అందుకే అంబికి అందుకంటే
 వుండని ఆమెకొవలవు. నీవాదోయన. యన.
 యల. నీ పరిక్షకు పోతే రదువు మానుకొనా
 ల్సివ అరిమ. ఆర్మివేళ గో చదువుకు వె అరమ
 ఒక ఫోన్ డాక్టరీల్ తెచ్చుకుంటున్నాను.
 ఆద్యవకుండు డెంటా? కాదా? అరిసికి పరి
 సితులు అనుకుంటున్నాము.

హేమ : (ఊచం బోపంగా) కామ్మ! ఏమిటి
మరణమే?

గంగా : అదిగానిదియ్య ... (హానియ్య) ఒకఫాటో
వదిపాడు. అందులో చాలాఅందింగవున్నాను.
ఎంతో అశోక్రింగా వున్నాడు. ముఖంలో
శీటోళి తొడిగిపడుతుందీ.

వక : జవళ కరకు పైనువటండి!

५०८: अथ!

శ్రీమతి: ఏం జాబ్ !

கனகா: சீவலா உங்கிட்டி!பாய்க்ந்து!

పాము! సరికావా !...వరసమ్మ!

కర : విరహా! !

హామి నిన్ను దివంగు పరిచితివి.

నిర : ఎందుకమ్మా !

చాచు: మోక్షరేచాకున్నా! పడుకోరేచాకున్నా
 నదికాలవిషిస్తోంది. నుండే కేలిగావుంది. నది
 వీచు!

పర : అదిలే ఓహి రేదమా !

పాము: ఏమి? అబద్ధం గావుంది. ఎదిపించుదా
కాదు!

ఆర : ఎరీ! లే అమ్మ...అ...చేయి ... భుజం...

ఇటు...ఇటు... ఆర...ఆర ... విలసిల్లు...

అంక చతుర్థి... మెల్ల గా... మెల్ల గానిరూ...

వివిధ కృ... అంరిహుహానా వున్నాది...

అటు... అటు... ఇక్కడి... అటే... అటే...

విలబడు... ఇదిగో... ఇదీ... పట్టుకో... ఆర!

ಪಾ. ಮ. ಎಲ್ಲಾ ಗಾಂ. ವಿ. ಸ್ತಂ. ೧೩.

పరి : మన యింటినుండు పూజయొక్క చిహ్నముగా
వచ్చిన కాలి పరిమళంతో నిస్తుండవూ!

హాను! మల్లెనీక ఎలావుందో చూడు!

పర : పరిశీలనాదికి ప్రాశంధి. పూలు పూస్తోంది.

హామ: గోదమ మొక్కలు ఎలావున్నాయి.

పర : వాటికం తిరి ! పరిమిది శివా నిన్ను
బాగున్నాడుగా. అది వినినలాడుకున్నాయి.
నన్ను బాధించకూడా పండిరివాదిని ప్రాపు
నొంది. పక్కనే ముద్దిబరి మొక్కల బాగానే
వున్నాయి.

ಪ್ರಾಚೀನ: ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇದು ಸುಖಕರವಾದ ಉಪಕರಣವಾಗಿದೆ.

పర : ఉత్సాహి, కానపూచి.

హేమ: అది పెట్టుకుంటే ఎంత అందంగా వున్నట్లు
అనండించేదాన్ని.

20 : 'పాత అవశేషములు. ప్రకాశవంతమైన
 పెద్దగాలి అనే పాతము 100 గదులపైనున్నది.
 అవశేషములు మా వాన.

ಶ್ರೀಮಃ ಕಾಶ ನಮಃ ಮುಕ್ತೇಂದ್ರದಾಸಿ.

వన : గొప్పా! అప్పుడు నిన్ను చూచిన ఏడుగాడైన
 తిమ్మయ్యదొరడు. సాధారణంగా ఏ అడవి
 చూచినా ముఖం చిటిచిటి కురుకుంటుంది,

హామ: అలా చూడు! పోలీస్ కరుణగా గమనించండి.

జర : అమ్మమ్మ! పర్వం వూరల్తో.

హేమ: ఆ చెట్టుకింద పచ్చని నీటినిద చెంది వుంది
కదూ!

నర: అవును! నీలలోతున్నించి వాడుక లేకుండా
వుంది.

హేమ: వాడ ప్రయాణాని కొకకోణమును ఆ చెంది
మీద తన కొద్దిగా ఎత్తు చేర్చుకొని 'హేమ!
'మత్స్య లేకుండా నీ కొలనుల ఎలా గవ
నలను...'

నర: అంతలో నేనుకచ్చి భోజనానికి రమ్మంటే
కచ్చాగదూ!

హేమ: అవును. వాడ నిర్బలాదుకాన, పరీక్షా ఇది
టికీ, కాళ్ళిల్లా! దూకుచును చెప్పాడు.
నేను, 'వాడా ఈ కొలనుల ఎలా గవపిడి?
ఇంతకుండా కలిసిమెరిసివుండి చనువుకున్నాం.
ఇంక ఎలాగ...'

నర: అంతలో వాన్ని గొచ్చి, 'రమేష్ (రమేష్)
తేం అయింది. త్వరగా తెలుపండి' అన్నాడు
గదూ!

హేమ: అవును. అప్పుడు వెంటనే చీలిపోయింది. ఇంక
వాడ నువ్వుకు వాళ్ళొస్తాయో! రావో!!
ఏమంటాడో? ఏమో??

నర: భయపడకు! రమేష్ నిన్ను ఏ పరిస్థితుల్లోనూ
కాదుకు. నీ కొద్ది తప్పకుండా వస్తాయి.
(కాదు పోయి)

హేమ: అదనో వాడ కచ్చాగు.

నర: ఇంతింతగా వాడ వస్తాడన్నా! మరి ఓపిక లేక
రాతే ఎలా—దాక్కోచ్చాకు!

హేమ: (పంతం పంతం) దాక్కో! దాక్కో!!

దాక్కో: వాల్లో... ఏమిటి కిటికీనిదారా—పంతం
పంతం వున్నట్లున్నాడు. నుడే అలావుండాలి.
దలనినీ పీయకుంబున్నాడు—దుడే ఈజ్
లేబర్. యన్, యర్పియోయ్. ఆకోగంగా నీ
వుందిదూ—ఇంతింతగా వ్యసనం రాతేనుగా—
అవును రాదు. రాజులకి ఏలేదు. యన్ పదిం
టికీ విప్పకము. కళ్ళొస్తాయి. రమ్మన్నారల.
ఏంటి వికేపం పీయన్ కే నా కలుంది. అయినా
తప్పకుండా రమ్మన్నారల కచ్చాకు. (రమ్మే
కంగా వికేపం వుంటే చెప్పండి. మునుకుగా
వున్నాడు. నుడే అలావుండాలి.

నర: వాల్లో!

దాక్కో: పదింటికీ వస్తాడు. అంతేగా వచ్చాది. పిమ్మ
కొంచెం గారితో తిప్పా. వస్తాను మరి.

హేమ: ఏమండీ!

దాక్కో: ఏమిటన్నా? ఏమిటండీ!

హేమ: కొంచెం ముందుగా కట్టు విప్పాలి. అతవరం.

దాక్కో: కొంచెం ముందుగా? నో నో—తేను
ఈజ్ జేర్ - పదింటికీ ఇంకా కలు విప్ప
కున్నాడు. మీ కేసుకోసం చెబుతున్నా. ఓ.కే.
వస్తాను.

హేమ: ఏమండీ!

దాక్కో: ఏమిటంటా? చెప్పండి. అటు పీయన్
కేసువుంది. వచ్చాది. ఏదో చెప్పబోయాడు.
చెప్పండి! వివృతమే!

హేమ: కాళ్ళొస్తాయి.....

దాక్కో: డెఫ్ సిట్టి. తిప్పకుండా వాళ్ళుకాయి. పదిం
టికీ. కచ్చామరి యన్. ఓ.కే. వై. (చర్చి
బోయాడు.)

హేమ: ఏంటి వారింత తొందర. చుట్టూ కూడా
విదానంగా వున్నాడే లేం?

నర: వారింటే అంతే. అలా దాడులుకొంది. అందుకే
అటుకల్లో ఆ తొందర. అయినా చూస్తానీ...

హేమ: అంతింతగా వల్లిపోయాడేం?

నర: అక్కడే నీ పీయన్ కేసులు. కాని మీరు పోకు
చేరారే పిరికి అన్ని విషయాలు అలా వుంది
ఇక్కడి కొచ్చాకు.

గంగా: (చర్చి) ఇంకా వచ్చిందన్నా!

హేమ: అవును వాన్నా!

గంగా: అవును. తేం అయింది. రమేష్ వస్తావుండాలి.

హేమ: వాన్నా! కానీ పంపావుగా. ద్వైతంకు రాత
కు రేలవా? మర్చిపోయాడేమో, ఆ చుట్ట
అడిగావా?

(నోవ్ గవీయారం తొమ్మిది గంటలు కొట్టటం
మొదలు పెట్టింది. వరమయ్య, హేమలలిత
సంభాషణలు జరుగుతున్నాయి.)

హేమ: (పంతం పంతం) ఏరన్నా!

నర: అమ్మా!

హేమ: వాడ...

నర: వస్తాన్నాడు.

హేమ: వాడు...

రః : ఆవందిగా వుంది.

హేమ : అవును.

రః : అలాగే వచ్చాడు.

(...గడియారం తొమ్మిదిగంటలు కొట్టడం వరకు హేమలలిల సంభాషణ ఆగిపోవటం జరిగింది. అంతలో కాదు వారసు...))

హేమ : కాన వచ్చాడు.

రః : అవును వస్తున్నారమ్మా!

హేమ : (వెళ్ళగా) కాన!

రః : (దూరంగా) హేమ!

రః : రఘువంశ బాలుగాని ఇక్కడికి వస్తున్నాడు.

మధ్య కూర్చున్నాడు! కూర్చు!

రః : హేమ!

హేమ : కాన!

రః : ఏలాగైపోయావు హేమ.

హేమ : (విస్మయంగా) ఆ!—ఎన్నో కాలాల్లో కాన!

రః : మరి అవరికా.....

హేమ : తెలుసుకుంది ఉత్తరంకూడా వ్రాయలేదు!

రః : మాజేల్లమంది ఢిల్లీకి కానీ మదరాసులో వుంటుంటే తీసుకోలేక పొంపొలువరిగింది.

హేమ : పొంపొలువరిగిపోయింది కాన!

రః : కానా చిక్కిపోయావు!

హేమ : నేలలా కనిపిస్తున్నావా? కాన! నిన్ను చూడే భాగ్యం లేకపోయింది. దాక్తున్నాను ఇంకా కలువెత్తకపోయాను.

రః : హేమ! అలా నీ శిష్యులున్నాయి.

హేమ : (భాగంగా) ఏం చెప్పేది కాన! నెలకొనాలి (లేని అదేదో జ్వరం వచ్చింది. బాలుగోనాలు తీవ్రంగావుంది. బాలుగోనా త్రాగివంచి ప్రారంభించి, కళ్ళు ముసక ముసకా కనిపించాయి. ఏ భావోద్వేగమోపయోగం. కాన! భావోద్వేగం వచ్చింది కానీ నువ్వు తెలియలేదు.

రః : (ఆశ్చర్యంగా) ఆ!

హేమ : చీటి కొంగుమి నిద్రించాను. తెల్లవారి లేచాను. ముసక ముసకావుంది. త్రాగింపే కొంచెముక్కున ముసకావుంది పోతల్లమొగ్గుగా వచ్చి, కళ్ళలో పడుకున్నాను. కళ్ళింటిది నీరు కొరికి మొదలుపెట్టింది. కాన! ఇంటి

వద్దలేదు కాన! వరకున్నా కేసి చెప్పాను. ఆవిధ ప్రత్యేక కల్పరికలకున్నామోహించి వచ్చి పిల్లలూ కూర్చుంటే వెళ్ళింది. కళ్ళు ముసకావున్నాను కొంచెం పేపర్ కాపీరచ్చాను. వచ్చి పిలిచాను. లేచాను. కళ్ళులేచాను. కానీదులు విప్పించింది కానీ, కానీ కనిపించలేదు. ఏమిటా వ్యతిరేకం అన్నాను కానీ.

రః : (ఆశ్చర్యంగా) వెలియాడే?

హేమ : నేను భాగించిదాను. (అప్పటికి హేమలలి కంఠం వణికిపోయింది)

రః : ఎంతవని జరిగింది?

హేమ : నెలకొనలేదు చివర (కనిపించుకుంటున్నాను. కళ్ళు వస్తామి పడేపడే పరికల కొని చెయ్యిన్నాను ఇంకొకంటాల్లో చచ్చి, దాక్తు కలువెత్తకాను.

రః : దాక్తు కలువెత్తకా ముసకావా! (గంగా ధారం వెళ్ళి వెలిపోయాడు.)

హేమ : ముసకావా.

రః : వరకున్నా నిన్ను కంటికి రెప్పలాగా కానాను తొండకాన!

హేమ : అవును కాన!

రః : నిశ్చయంగా కలువెత్తకా ముసకావా? ఇది చాలా ప్రమాదకరమేదో కను. కళ్ళు కాని ఇంకొకంటాల్లో కూడా వున్నాయి.

హేమ : (భయంగా) కాన!

రః : భయపడకు హేమ! కళ్ళు కానవుతాయి దాక్తు చెప్పిన్నావుగా. విచారించకు ప్రత్యేకంగావుంది. అప్పటి ముసకాదనం నీలా ఏ మొదల హేమ! ఇంకా నిరసంగా వున్నావ!

హేమ : అదేమిటి?

రః : ఆకా మెయిల్ నెండుకొనులో ఒంటరిగా వున్నప్పుడు...

[కే డి కా]

* * * *

(—రెలకూర—రెల పొతున్న పద్ధతి. క్రమంగా ముసకావుంది)

రః : కాన రిపోర్టుగావుంది.

హేమ : కానీ యిచ్చావా?

రమే : కళ్ళు తెగరుకున్నాయి.

హేమ : ఏమిటిరానా! ఇంకెంతూ తిక్కడ? ఇప్పుడేం చెప్పి?

రమే : ఇలారా హేమా!

హేమ : ఎందుకురానా! (లేచింది)

రమే : ఇక్కడ కూర్చో! ఆ.....

నాకి బాధావుందిను, చాలుగా వుంటుంది.

హేమ : ఏమిటిరానా!

రమే : అలా కూర్చో! రిజిస్ట్రేషన్.

హేమ : ఇదా ఎక్కు?

రమే : కొరతం మరి నీకేళ్ళు.

హేమ : వాళ్ళా!

రమే : అవును నీకేళ్ళు

హేమ : ఏం?

రమే : (భయంగా) నాకు భయంగావుంది.

హేమ : ఎందుకూ? ఏమయింది? ఏమిటిరానా!

రమే : నీ కేళ్ళు...

హేమ : వాళ్ళే కిమిటి?

రమే : నాకు భయంగావుంది. నన్ను దింకేస్తున్నాయి. నేనిక్కడ కూర్చోలేను.

హేమ : ఏమిటి—పిచ్చిరానా! పాపం అక్కడ పడుకోరా!

రమే : హేమా!

హేమ : ఆ!

రమే : ధీమాగతుకు నీ కేళ్ళు తి అందంగా ఎందుకు తియ్యరుచెబాడో (రైలుపోతున్న శబ్దం— కూరి దివిసింది ఆగిపోతుంది)

* * * *

[ఫేబాల్]

హేమ : (విచారంగా) ఆ కేళ్ళింకాదు.....

రమే : హేమా! విచారించిపో! నింతోషంగావుండు, ఎంత 'క్రమపడి ఫీసీస్ పబ్లిక్' చేరావనుకున్నావ్. రాగానే నిన్ను చూచి ఆశ్రయంతా మరిచిపోవాలనుకున్నా! నువ్వులావుంటే ఎలా హేమా!

హేమ : ఫీసీస్ రాగా వ్రాశావురా!

రమే : ఘనవారము. త్వరలోనే చాక్లెట్ వస్తుంది.

హేమ : ఇంత కాలమంది నువ్వేలేవు. ఇక్కడ నాకు ఇన్నాకు నిప్పుహగానే గడిచాయి, నువ్వే నిస్తాను నువ్వు చెప్పి ఇదోకటి.

రమే : విచారించకు హేమా! త్వరలోనే నయమువు తాయి.

హేమ : కాని రానా! ఆమెరికొమంది రాగానే నువ్వు చేరడం అన్నావు.

రమే : ఇప్పుడేం?

హేమ : ఏనా!

రమే : అవు నిప్పుడేం?

హేమ : ఒక వేళ నాకు దృష్టిరాకపోతే నన్ను.....

రమే : రాకం చేస్తుంది. ఇవాళే కలుపు అప్పుతారటగా!

హేమ : ఒక వేళ రాకపోతే, ఇంక నీకు.....

రమే : చాక్లెట్ దృష్టి వస్తుంది చెప్పావున్నావురా.

హేమ : నిన్ను మొన్నట్టేంచి చూడమే వస్తుంది. తప్ప వస్తుంది, అంటున్నాడు. కాని, అంతకు ముందు చెప్పలేం, ప్రయత్నిస్తామేనాడు, అది తియ్యకుంటే ఇంకా ఆగిపోతే పంపుతోంది. అయినా వాళ్ళలో చిందాకొ నమ్మకంలేదు.

రమే : తప్పకుండా చూపు వస్తుంది. భయపడకు హేమా!

హేమ : ఒక వేళ రాకపోతే...నా జీవితం...

రమే : ఆలోచించవలసివచ్చినాను!

హేమ : (ఆశ్చర్యంగా) ఆ! ఏమిటి! (కోపంగా) రానా!

రమే : (మాటాడకు).

హేమ : ఏమిటిరానా నువ్వన్నది.

రమే : ఆ! ఏమింది! ఏమీలేదు! చికిత్స చే ఆహ్వానము.

హేమ : ఏమనీ! ఆలోచించవలసివచ్చినాను చెబురా!

రమే : పిచ్చిహేమా! నీను నిన్నుతప్ప మరికేళ్ళు పెళ్ళి చేసుకోగలవా?

హేమ : విజయం రానా!

రమే : అనుమానం కూడానా!—అది భావము. పది గానీ నేనిక్కడ ప్రాధేన్న కలుసుకోవాలి. పది చాటింగిరిరాతరి దొరకు. వారితో మాట్లాడితే తప్పు చాక్లెట్ రాగానే నెంబ్రలు అపాయింటుమెంటు జరుగుతుంది. అది నువ్వు తాళలే! చాలు మాట్లాడినా!

హేమ : చాక్లెట్ వచ్చే వేళయింది. కలుపు నిప్పు తిర తారా పోతున్నా!

రమే : ఘనవారము హేమా! పదింటి! చాక్లెట్ చిచ్చి కలుపు నిప్పుతారు. కేళ్ళిస్తాయి. పదింటి! నీను ప్రాధే

పగతో మాట్లాడకుండా అయిపోతుంది.
చెబునే వస్తాను. వస్తాను.

హేమ: రావా! మత్స్య హృదయ పూర్వకంగా నాకు
కళ్ళు రావాలని కోరుకున్నావా?

రమే: అదేమంట హేమ!

హేమ: ఏమంటి? నాకు కళ్ళు రావాలని కోరుకోవలె
గాని రాకపోలే పెళ్ళి చేసుకోవలెనా.

రమే: ఏమిటి?

హేమ: ఏమిటి కా సవాడి! కామ్రాడం.

రమే: బోయిరావాలి. వస్తా మి.

హేమ: ఎర!

గంగా: (తనూ) ఎక్కడికి రమేమ్.

రమే: ఇప్పుడేరిస్తా నాకయ్యా!

గంగా: దాకొకవచ్చే వేళయింది. కళ్లు విప్పిం తర
కరి బాగుడినా?

రమే: అప్పటికి వస్తా నాకయ్యా! (స్వరం క్రమంగా
దూరమౌతుంది).

గంగా: అమ్మ! రమేమా—

హేమ: వస్తాను! నాన్నా! నాకు కళ్ళొస్తాయా!

గంగా: తిప్పకుండా—.....

హేమ: రాక ఎన్ను పెరి చేసుకుంటాదిని మీకు
వస్తుకం వుందా?

గంగా: అదేం మాటమ్మా! అవవస్తుకమా మీ రాక
దివనులో...

హేమ: కాదునాన్నా! అసలు తీరితమే ఒ పరీక్ష.
అందులో మిగి...

గంగా: అవాంతరి పరీక్ష అంటాయా?

హేమ: అవదిరమేలే అది తిప్పవు నాన్నా!

గంగా: ఏమిటిమ్మా నువ్వేనేది?

హేమ: ఏమి లేదులే నాన్నా!

(—కాదు హేమ.—) దాకొచ్చివుంటాను
నాన్నా!

గంగా: అవునుమ్మా! దాకర! (వసుకునూ) రమేమ
నూదా...

హేమ: రాక రాకులే నాన్నా!

వర : (వచ్చి) దాకొచ్చావామ్మా!

(గోడ గడియారం పదిగంటలు కొట్టింది.)

హేమ: (మొటిటి (మోరి) నాన్నా! (రెండో (మోరి)
వరసమ్మా! (మూడో (మోరి) దాకర

(నాలుగో (మోరి) వచ్చాను. (ఏడో (మోరి)
కట్ట. (ఆరో (మోరి) బావుతాయి (ఏడో
(మోరి) నాన్నా (నవ్వడో (మోరి) నాన్నా!
(తొమ్మిదో (మోరి) రా... (పదో (మోరి). ర!
దాక : హల్లో!

[ది రా మం]

* * *

(గోడగడియారం యాడుగంటలు కొడుతుంది.)

గంగా: రమేమ్ ఇంకా రాలేదే! ఎలా విలపి
గలుగుతాడో!

వర : వెళ్ళింపరి అవ్వాలి కంటే!

హేమ: అవును కావద్దా మి. వస్తావుంటానులే.
తీరితాయి.....

[కాదు హేమ]

గంగా: రమేమ్ వచ్చావనుంటా!

రమే: (ప్రవేశిస్తూ దూరంగా) హేమ!

హేమ: (ఏమాధానం లేదు.)

రమే: మాటాడింది హేమ? నాకయ్యా! ఏమిటి
మీ ముఖంలో అదోమాడిరిగా వుంది. లేనివత్తు
తెచ్చుకోదానికా? ఉన్నవత్తు బాగ్నా
కోదానికా? ఏరిలా పయిర్నం.

గంగా: (ఏమాధానం లేదు.)

రమే: వరసమ్మా! ఏమిటిదంతా?

వర : అమ్మాయి నే అకురుబాబు!

రమే: హేమ పలకంటేను—హేమ!

హేమ: (గంధివ్వకంతో) ఏం రావా!

రమే: కళ్ళొచ్చాయా?

హేమ: (దుఃఖంతో) అరిగొగ్గమా?

రమే: రాలేదా?

హేమ: లేదు రావా!

రమే: కళ్ళు రాలేదా!

హేమ: (రైర్గం తెచ్చుకొని, దుఃఖం ఆపుకుంటూ)
విద్యుంయంధిగా అనుమానం తీరి రావా. దిధి
వన్ను చిన్నయ్యలు మానాడు. ఇంతమా నా
అద్యవం ఇలా వుంది.

గంగా: (దుఃఖం దిగబ్రుంకుకొని) చేపలా వెళ్ళివస్తా
వమ్మా!

రమే: అద్యవం దురద్యవం ఏమిటి? దాకర పరిగా
ప్రేట్ చేయలేదేమో.

రమ : నీ రిప్పుడే వస్తానుబాబూ! (వరదమ్మ గంభీరం చెప్పిపోతాడు.)

చేయి: అదమిటి కానా!

రమ : ఏమంది చేయి! నుద్దరం (చేయి చెప్పాడు)?

చేయి: ఊ!

రమ : పెళ్ళి చేసుకుంటావుమనస్సునా?

చేయి: అవును.

రమ : విప్పటివాడా నువ్వు పెళ్ళి రిగిరావచ్చు. ఇవాళనా (రిం కాదు.)

చేయి: అం (అర్పించగా)

రమ : అందుకే అప్పుడందినా నాకు నమ్మకంలేదు.

చేయి: కానా ఎమిటా మాటలో ఎప్పు పెళ్ళి.....

రమ : నీకు కళ్ళులేవునా!

చేయి: నీకున్నాయా! 'నానంబో' మనశ్చింతాం కది పరికి కానా. నానంబో మనశ్చింతాం రావచ్చు ఎది దాకని చెప్పాడు. ఈనానంబో కళ్ళు రిప్పకే వస్తాయి. ఎప్పు కొడుకు కానా! కళ్ళు రావచ్చుకానా!

రమ : నెలకొంటూ ప్రతిదీ చేస్తే రాది నీకళ్ళు ఇంకో కట్టలో రావాలంటే తెలిస్తే రాదెందు ఎప్పుడు. నీకు కళ్ళురావు.

చేయి: కానా!

రమ : చేయి! నీకు కళ్ళరావటం కష్టం

చేయి: కానా!

రమ : అంతే చేయి! కానా ఎందుకెప్పుడూ కిచ్చింతు కుంటావు.

చేయి: నాకీ అందిగా వుంటానీ.....

రమ : నీ నొప్పుకుంటాను. కానీ కళ్ళలేవి నీ ముఖంలో ఎక్కా కొంటులు వుండెవని నీకు తెలుసు.

చేయి: దాకని కళ్ళు రావచ్చునానా కానా!

రమ : దాకని అలాగే అంటారు.

చేయి: మావాన్ని చాలా ఇవ్వకును.

రమ : కావచ్చు!

చేయి: కానా వాలమంది.

రమ : లేదని ఎందు అందు.

చేయి: కూడు చేయించాను. నీనొక్కరాళ్ళు వారి పంకాం. నీకు తెలుసుగా కానా!

రమ : మీ వాన్న రిలుదుకుంటే కలిగిటికి నీకు వారి పెళ్ళి క్షు చేయించాలి.

చేయి: (గ్రాహం) కానా!

రమ : అంతే కాదు. లక్షమందిని పోషించాలి. అయితే వారి నెల రింతం రిమైన్ నావ్వాం. నీకు ప్రభావంకలగిం. నీ క్షు విరుదు కొంటాం.

చేయి: నిమ్మ కూడా.....

రమ : (కానా) అన్నా చేయి! పోషించాడు. పెద్దవాణ్ణి చేశాడు. అలా కిచ్చుకుంటా ఒక్క కుంటాను. (గ్రాహం) కానీ నిలవెల్ల విదం క్షుకూడా. పోషించుకొడుకు నావ్వాంకానీ క్షుకీ దావు.

చేయి: ఏమిటి నువ్వు కడి?

రమ : నువ్వు ఎప్పు (చేయిండానా) కే, క్షులలేవి పక్షి నెలవాకు ఒక కూడంటా లేవామిది. అలాంటి మంచి అక్రితం దొరికిందింటే మాకురీ ఎచ్చింకాడు అల్లుడు కానీకున్నా దిరి, చెల్లెలు కొడుకుని చేదిసి పెద్దచేరాదిరి లాకం అడుకుంటుంది నీ మీవాన్ని నావ్వాం. కారం నీ అమ్మనాం.

చేయి: కాదు మావాన్ని నిమ్మ చెల్లెలు కొడుకునీ చేయిలో చేదికాదు.

రమ : అమాటే చేయి ఒక్కకోడు. మావాన్ని పోషించింకా ఒక్క గానొక్క క్షు పంకాం మైకిదిమ్మ దిగువాపకుంటా చేయింకే పంకాంకా మా అమ్మ మీవాన్ని దిగింకని విచ్చి. దిమ్మ అడిగితే, అయి అడిగి మాటలా, తిటిపెట్టియా దిమ్మ పంపుకూ నువ్వు (కానా) నువ్వు కానా! అ రిరవారి... (గ్రాహం) మాకుంది) మా అమ్మ ఇంటికి కూడా రిగి కాలేంకా నంకరి కూడా నీకు తెలుసుగానా! (కానా) కానా నావ్వాంకానీ వుంటే ఏవాడో పని పోలసింది.

చేయి: నీకు నావ్వాంకానీ నంకరి వేరే చెప్ప క్షులేదు.

రమ: చేయి!

చేయి: నీకు అక్రితం మిచ్చింది మా వాన్న!

రమే : మా బుటుంబం చిరిపోవటానికే కొరతగా
అవుతే!

చూయ : నేను నీకు అవకాశం చేశాను రానా!

రమే : నువ్వు వాణియా అవకాశమా చెబులేదు.
నేను నిన్ను ప్రేమించింది కూడా, మీ వాన్న
అనేకాదులు చూచికాదు. ఆ తరువాత ఆ అనేక
తరువాత నీకు అవకాశం చేసి అది పరాజిత్తు. నువ్వు నా
కంటే కొడుకా కూడా అవలేదు. నేను నీ అం
కాన్ని చూచి...

చూయ : మరి?

రమే : కావాలనుకున్నాను. నీకు అవకాశం చెబుతూ
అన్న రోజుం కావచ్చుటకే లేదు. నిన్ను నేనెందు
కావాలనుకున్నా అది వాడు నీలో లేదు. నిన్ను
నేను కావాలంటే కొరతం నువ్వు నాకావాలం
కూడదు అంటే కొడు.

చూయ : నిన్ను నేనే పరిశీలుతానా అదిరిపెట్టకల్లా
వుగా రానా!

రమే : అవును చూయ! కానీ నేనీ వాడు ఒక గజెటెడ్
అఫీస్ కి వాడుకున్నాను కా గాంధీ మర్యాద
విల విషయం అలాగింది. ఒక గజెటెడ్ అఫీ
షను. ఒక సుప్రీమాకోర్ కౌన్సిలర్ చెప్పా రోజున
గాంధీ విడిచి!

చూయ : రానా! నీకు నేనే విధిగానూ అనులేకుండా
వుంటానికే ప్రతిబింబం. నీ వాదనలే చేస్తా.
ఆరధిస్తా. ప్రవృత్తిలో పెరిగింది వూడంబు
కుంటా. ఎన్ను పెళ్ళిచేసుకో. నా వాన్న కొర
తంగా ఎన్ను అనిచేయలేదు.

రమే : చూయ! నీవు ఎన్ను వృద్ధివృద్ధిగా
ప్రేమించావా?

చూయ : ఏమిటి రానా? కొత్తగా...

రమే : అది కాదు చూయ! నీ వృద్ధి అర్హ
ల్యాన్సి. పరిగెరిన, గాంధీ గ్యాన్సి అర్హం చేసు
కోలేకా కాదు. సమాధానం కొలపి...

చూయ : నీకు తెలుసుగా.

రమే : నేను క్షేమంగా, ఎంతో వంశా వృంధలం నీ
కడమే కదా!

చూయ : నీవెంతో క్షేమం కోరాలను?

రమే : అయితే దయచేసి మన పెళ్ళి ప్రస్తావన
చేస్తాడు.

చూయ : రానా!

రమే : ఆ విషయం కోరి అబద్ధం నేను చూయ!

చూయ : రానా!

రమే : ఆ పేరతో నన్ను పిలవకుండా వృంధలం చేయ!

చూయ : (కోపంగా) మిస్టర్ రమే! తప్పకుండా
అబద్ధం చేయి. ఇంక నిన్ను ఆ పేరతో పిలవను.

రమే : చూయ!

చూయ : ఇంక అవిధంగా పిలవకు మిస్టర్ రమే!

రమే : చూయ!

చూయ : డాక్టర్. వాడు కుటుంబం!

రమే : చూయ!

చూయ : నోరు మూడుకో. నీకు వృద్ధి అవుతుంది.

రమే : చూయ!

చూయ : మిస్టర్ రమే! నోరు మూడుకుంటే మంచిది.

రమే : మీ వాన్నా దిబ్బుచూచి కొకుండా నీ అందిం
చూచి నిన్ను ప్రేమించాను. మీ వాన్నా చెప్ప
సమయం కొరతంగా నిన్ను విడిచిపెట్టలేదు. నీ
దృష్టి రోపం నన్ను కలవరి పెడుతోంది. నిన్ను
పెళ్ళి చేసుకోలేకు.

చూయ : రమే! మిస్టర్ రమే!! రమే!!

రమే : సుప్రీమాకోర్ నేను వానిని గౌరవం చేయాలంటుంది.
ఎంతో కాలం నుంచిగా జరిగిందలను. ఆలా
చిందు చూయ! నేను నుంచిగా జరిగిందలను,
ఏకో ఉప్పరిదికే వాండానీ ఏకో మధురాను
ధూరివాండానీ అనుకోవటంలో తప్పు ఎముంది.
అలాగింది. నేను నిన్ను ప్రేమించి రోజు
ననుకోకుండా దాక్కిరెట్టాను వానిని విడిచి
ఒక సుప్రీమలను పెళ్ళి చేసుకోవచ్చు నేనా? ఆలా
చిందు!

చూయ : నీకు తెలియని ఏకో ప్రకృతిగాన్ని బద్ధించి
చెప్పా రోజుగా కూర్చు.

రమే : ఎన్నర్లం చెబుకోవటం లేదు.

చూయ : లేదు. అరిం చెబుతున్నాను. నేను పెళ్ళికా,
పెళ్ళి చేసుకునే ముగదులేక, కుటుంబం, కుటుంబం
లేని రోజులలో అందులో నీలాంటి వానిని మర్యాద
జరిగింతుల, వచ్చేవాకా ముడిదాన్నియే
దాకా అదే వృత్తి పాలవుతూ వానిని
కోరాను.

రమే : నా ఉత్తేరిం అది కాదు.

చూయ : మరేది?

ரகம் : மீது கருவாடிபலம்.....

శ్రీమతి : నవ్వు (సేమించింది నవ్వు ? కాళ్ళూరా ?

ರಮೆ : ೦೩೨ ಕೂ... ..

హేమ: కళ్ళుండి వూదనులేది స్త్రీ కావాల!
కళ్ళు లేదాయినా వూదను మున్నీ చేతు
కావాల!

రమే : నా గౌరవ మర్యాదల విషయం ఆలోచించు.
లేదు నవ్వు!

పాము : నా శిరస్సును నురించి మువ్వకుత్రం ఆలా
చిక్కుకూడా?

రమణ : ఏ కారణం వలన ?

హేమ ! కళ్ళు లేసిరిదూ, తాళం వాడిరితం వాళిం
కానిసిందేనా ?

రమే : కుమారని విన్నవించుట కొని వాగొరక మర్యాద
 ఉల్లి వాకిలి చెప్పకొనార్చినదా?

ప్రశ్న : దీని గురించి నా జీవితం వాటిని కూడా
లంటా ?

రమ్య : నీ జీవితంలో ఏం వా గొరతం వాళిం కనాటి
మర్యాదలున్నావ ?

పాదు : గౌరవం, చిరిరి ఒక పేసంబావ ! రమేష్ !

నిదంటి మహామేధావి ద్వారకాధీశ ఛారిక
రిటర్ను ఓలంకురల్ని పెళ్ళాడితే అచ్చి
ఎంత త్యాగపునముడో అది లోకం ఎంత గౌర
విస్తుందో గమనించు. నన్ను పెళ్ళాడటంబట్టి నీ
గౌరవం ఎక్కువవుతుందేమని ఎంతోమంది
అనిచాడు. అలామత్తు పెళ్ళాడటావే, అది
తనం కారణంగా కాక ప్రేమకారణంగా
నా జీవితం వాకిన ముతుమిది. నిజంగా నేను
నిండున్నట్లువున్నా నిన్ను మత్తు పెళ్ళాడినా,
కారణం వాకినా నా అనిపించాలా కొత్త.
మన ప్రేమ, అది మరచిపోకుండు.

రచయిత: మన ప్రభు విజయ చూడ! ఇప్పటికి మన
మృత్తిగా నీవీదా కాదు ప్రభువుంది. కాని
ఒక అంశురార్చి భార్యగా స్వీకరించి ఆ
జన్మానికి అంశుపతి అను.

శ్రీమ: అంశా రమ్య ?

రమే : అంలే పాపా !

శ్రీమతః పంశీ దేవః

ਰਸਮ : ਅਠਵੇਂ !

పాత : పర! రమేష్! విజయం నీకు కాదు (తేలు
 లేదు. వాటిని అందించడానికి కాదు
 మీద నీవు నీ చతువు, నీ గొప్పతనం, మన
 సిద్ధాంతం కాదు. అయితే కాదు
 నీ అందరినీ తీరడానికి. ఫాల్స్ (నీ నీ
 కీరుంటివాడు నీ తీరుతున్నావని ప్రజలు
 తిరుగుతున్నావ.

రమే: నీ దెబ్బకొండ నిన్ను శేనురావంటావు. నైకా
నా స్థితిని పోలి ఏ ప్రస్థితే అంటున్నావ్. ఇంకా
ఏమైనా అనాలి. ఏదన్నా శేను అంధురారి
ధరించికొనటం అసంభవం.

హాయి: అంధురాలి భిం! ంమేన్! రాహ్యద్వీపేవి
అంధురాలా? అంతర ద్వీపేవి అంధురాలా!

రమే : అంతర దృశ్యాలంటి అర్థం లేవికూడా.

పాపము : అంటే నీవు అవనిమై అంతరించుచు లేవక
 చూడ విజయము ను కల్గి సుఖించితివి. అంతరించి
 లేవి అందుచివి. మూఁగుచివి.

రమే : (తీర్పుగా) హేమ !

పాము : రమేష్ : నీవు అంతిరదృష్టశుంభే అ పేగుతో
పిలవ్వు. నువ్వు కూర్చుండి వేకొను. బుద్ధిలేనివాడివి.

రిమే : అట్లే వాగని పోయి !

హేమ: అవును కాబట్టి అరిగిపోయి బుద్ధివుంటేగా!
 వెల్ ఫిష్ వూర్ ! అన్ గేట్ వూర్ రెన్ !

రమే : వలక ! (చింపి పట్టు)

കാമ : അയ്യ !

పర : వాచా! (అంటూనే నవ్వుంది)

గణా : య్యోగదా చేతుకున్నావా రసేంద్ర!
(రచ్చాను).

పాపము : చెయ్యండి మరిమీనా చెప్పకుంటాను. కళ్ళు
వుండి కరివించుకున్నాను. మిమ్మర రమేంద్ర నీవు
కరుణించి చాచుకొన్నావు నీవు పరీక్షానిపుండి.
తెలుసా :

ଉତ୍ତର : ହଁ!

పాము: నివరే రమేవ! విజంగానే వాడు శుభ
కర్తా.

४५ : ५८

കുമാ: സ്കൂൾ നടക്കുകയാണു. സ്കൂൾ
ഇവിടെ...

సర : అవును బాబూ! కట్ట విప్పగానే ఉదయంకల్లో
రాయి.

గంగా : దాకా గుర్రం మంచి డ్రీట్ మెంటు చేశాడు.
అయితే కంటే యుగపడివున్నాడు. అప్పుడు
నీతో అవ్వడానికి. నిన్ను అందేమనిషిగా
నీ పిచ్చిరి ప్రయత్నం. వద్దన్నా విందికాదు.

రమే : నిజంగావా?

చూడు : అట్టేం ఎర?

సర : నిజం బాబు!

గంగా : చూసుకు దృష్టి వచ్చింది రమే.

చూడు : రమే! దృష్టిరాలేదు బాబూ! మాయలు
శిశువులకంటే వున్నాయి. మనమ్యుల వ్యూహ
యాలూ చూచే శిశులేవు. ఏం రమే! బాబు
మాయలు శిశు వచ్చాయంటే మత్తె వచ్చు
లేక పోతున్నావ?

రమే : నవ్వులేమందా వున్నా!

చూడు : మత్తె వచ్చులేవు. ఎమ్మో అర్థం నీకు లేదు.
ఎమ్మోవా ప్రయోజనం అంటంటే లేదు.
రమే! నీక్కావలసింది బాహ్యదృష్టి కూడా
కాదు. బాహ్యమంటే. ఇప్పుడు మత్తె ఇది
వరకంటే లేదు. భావంలో ముందకుకుడికావ.
అది నీ ఫారిన్ బూరికి ఫలితం.

రమే : ఇంకా ఏంటి?

చూడు : ఏంవుంది? నీశిశువు కృత్రమమై శిశువోడు
చేరింది.

రమే : చూహ!

చూడు : అనేకాదు చెప్పాడు అలా పిలవద్ది. ఆఖరి
సారిగా మనోహరి చెబుతున్నా. ముద్దివుంటే
వచ్చింకలా పిలంకు.

రమే : చూహ!

చూడు : శిశువురాయి కదా శిశువేమనందామనా
—బాబాడికి?

గంగా : అమ్మాయ్!

చూడు : బాబూ! ఇది బా వ్యంకరించుకు. నీకు మేం
బుద్ధిమోద ముకుకారం వున్నా. రాలివ్వారయం
గల రమేమోద బాబు ఎంతమూత్రం అభిమానం
లేదు. ఉండదు.

సర : అమ్మో!

చూడు : రమే! నీగారవానికి బాపంలాని వివాహమే
చేసుకో, ఇంకావచ్చు.

రమే : చూహ!

చూడు : డోవార్!

గంగా } (ఒకసారి) { అమ్మాయ్!
సర } { అమ్మో!

చూడు : ఇది బా వ్యంకరించుకు. నుద్దివాన్ని చెప్పా
డిలే గారవానికి బాపంలా చెప్పే గజలెడ అభిమాన
గారికి నీకు తగిలివాన్ని. నుద్దివా వుంటే!
ఎవరుండో? ఎంతో ఎర్రం దృష్టిలేదా!

రమే : ముందు చూహ!

చూడు : అవకాశం. బాబు దృష్టిపోయింది. మళ్ళీ
వచ్చింది. అవల నీకు దృష్టి అవ్వ లేదు.
అయితే గంగా బాం అని ప్రేమించి బాబో
వచ్చింది వుందన్నావ! ఆ వచ్చింది నీబోనే
గరకు గటింది. వివాహి నీకు దృష్టిలేదు. ఏ
దృష్టి బాబులేదని గారవరం అనుకున్నావో
అదృష్టేకాని, అంటంటే ఉత్తరమై అంతర
దృష్టి, మనవుడి అర్థ్యవరమై అంతరదృష్టి
అవల నీకు లేదు. అలాంటి నిన్ను ముందుంటు
అవకాశం.

రమే : చూహ!

చూడు : ముద్ద రమే!

రమే : నీకే!

చూడు : గదాల్!

రమే : (దగ్గరగా) హే... (దూరంగా) హే...
అరిండియా లేడియా హే... బాబూ,
విజయవాడ పాపంకో

కౌముదీ విహారము

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

క్రవితా సుందరి రమ్మ చేగలిపి చక్కన్ నిర్వి నాయంనమం
దివతాళించు భవదృష్టము నిడి రమ్మి కొముదీ వేళ, నీ
పుపుటంగములు సోత కొంబులకరింపులే పూవ నమ్మేనై త్రై
దివ మాధుర్యము చూరలాడి భువి కందిత్తున్ సుధాగీతిముల్.

రావే బర్హిశిఖాచకచ్చకితవేతా! సాంధ్యమల్లి స్ఫుర
ల్లావదైక్య నిధాన మంజవాసితా! యీంతు నీ కోనమై
ఈవైళాళి సితభ్రంశ రథమం దేతెంచి గోదావరి
వైవాలి న్యుపకంఠ కుంజములంజన్ సుంత కాలానుమా!

వేయి సువర్ణకాంత లోకపెట్టిన నవ్విస హాస రాశుతే
మో, యమరాసురోన్మథిత మోహనఫేవిల దుగ్ధసింధువే
మో, యనిపించు నేటిదరి పున్నమి వెన్నెల క్రొత్త పొంగులో
హా! యిటుచూడు! కోటి మధురోహలు గొంతులు విప్పజూచెడున్.

నీకడగంటి గిళ్ళు దయనిల్వని నాయెక దీపవీణ, నీ
రాకలు లేని రాక యవురా! నునురేకలు లేని పూవు, ఇం
తేకడ! ఏది సుంత విదళింపుము నీ కరకంకణ ధ్యమల్
శోకము శ్లోకమై పొరలు సూన్యత మంగళగీత మాధురిన్.

నీరవ దూరదూరముల నిండిన వెన్నెల స్వీయ రమ్యతా
భారము మోయలేక విద్రువన్ పిడిఁళ్ల కొలంది మృత శో
భారమణీయతల్ చెదరిండ్డవి చల్లని మల్లెలొడు నీ
తీరములందు, తీవి నరుదేరుము పూవులతోవలో నభ! !

అవనియె ఒక్క తెల్లగలువై యిటదేలెను చూచు చంద్రికా
ప్రవిమల పంకజాకర విరమ్మన, తుమ్మెద జంటవోలె నీ
పువు బొరలక విహారములు పోదము, జమ్మని కంఠమెత్తి భూ
భృవములు మారుమోగ నరి క్రొత్తవి గీతము లాలపింతమ!

ఒకడ భరింపలేను గద యుగ్మలి! ఈ నవచంద్ర చంద్రితా
ప్రకటిత విశ్వరూప బహుభారమనోజ్ఞత, రమ్ము సుంతి చెం
తకు కలహంసినోరె సకతాస్థలిపై నడి లండగింప; నా
కకు దెరచాప లెత్తుడము గాతమి యూయల లూప పొంగుచున్.

* * * * *

|| ఈ పల్లె యుగహారము

మావట నిద్రించు నిట నమాయకముగ మా

జ్ఞాపకము" వెల్లించుచు

లోపల నేడేదో న్యవ్నలోకము నిరియన్.

ఓహో! జ్ఞప్తికి వచ్చె నీమహి చభుశ్శోరీశు నాచార్య ము
శ్రీ వ్యాధ్యంబయి బారనాచినది; భాగ్ని దేవతా పుణ్య రే
ఖా హస్తంశు చీడమాత్యుని యమోహాశీమ్ము లాంధ్రశు శ్రీ
వా హీరాంచిత హరిశోభలయి వహ్య! వెల్లుచే నేటికిన్.

పెన్నెల వెండిమెట్ల సరవంగొని మెల్లగ డిగ్గివచ్చు న
శ్శోన్నత రూపకాలి యెవరో!—అప్రనాను చభుశ్శ మన్మథుం
డెన్నటివాడు నన్నయకవిండులు! సింధుపూడి భాగ్య సం
పన్నుని కేలు కేలగొని వచ్చె నవాంధ్రము జూచువీరుకిన్.

తొలి తెల్లుబాల ముద్దుల మూట గావించి బాగా గీర్వాణితో జతలు కలిపి
వేంగి భూవిభు యశోవిమల కన్పూరిముల్ రాకానిశ్శాయందు రంగరించి
నేడవోదిత మహా విపులార్థములు తెల్ల వెల్లుపొందికలోన పదునుపరచి
నారాయణుని తోడునన్ తెల్ల గాండ్ల మెత్తి పూజల్లుల నెగురజమ్మి
వ్యాసు గంభీరముద్ర, పంపన్నహూయలు కగుగబోసి త్రైలింగో కిమెటుగులిడిన
అంధ కవిరాదిమార్గ మహావిధికుమ అమగ! మంల గామిలీరమందు దోచె.

గాతమి యొప్పున్ ముదురగాచిన పెన్నెలపాలపొంగులన్

ప్రీతి విద్యలేక తెలిరేల విహారము నల్ప వచ్చిరే

మో, తెలుగుం బాలమ్ముకు భూవిభుడుం గవిమ్మత యుగ్మమున్ —

మాగ్య ధర్మినిపై మమక మామని తీయనగాదె! యేరికిన్.

1. కొగిమిల్లి యుగహారము చంద్రగ్రహణ సమయమున చీడమాత్యుని చావ్యాణుని బాసమోక్షముడింది.

2. నారాయణుని.

వ్యాసు 1వరన్వతిన్ అమృతభాండమువంచి కిరన్మూగమం
బా నకలాంధ నవ్యగుచ్చియై తనియింప కింద్రమండల
పాసిత రాజహంస గరుడంచిత భారతవాణి గాతరీ
శ్రీ సరిదంచలమ్ములకు జేర్చిన పుణ్యులకున్ నమస్కృతుల్.

కోరి కింన్ని శాగుచులకున్ నవజీవమువోసి కంఠముల్
చారకహంకమ్ముల దళ త్రళలిన నలంకరించి క
ల్లారసుగంధముల్ తమపు లంటగ, గ్రహపురంగు నన్న కొం
జీలుగట్టి మాకు దయచేసిన నల్కవికిన్ కృతజ్ఞతల్.

నోరెరుగని ముని భారత
శారదరాత్రులకు ప్రేథ చంద్రమః శృం
గారమయ చాతురీ సువి
హారములం గరపినట్టి ఆద్యాంధకవి!

ఒకపైకరి ఫలి నొదిగి యచ్చర కన్న లాంవైదిన పట్టుచీర లనగ
ఒక శుభపులిన వేదిక నొల్కి జల్వారు గోక్షీర సుమధుర కుల్యలనగ
ఒక కాకకుంజవీధిక చంద్రభాండమ్ము పిదిలి చిందిన సుధాలిందు లనగ
ఒక వదీనలవేణిక తిర్పికై నేయు బాండు మల్లియ పూలచెండు లనగ
రాజరాజమహేంద్రు హర్యమున నిలిచి, ఎన్ని శారదకోథ లీక్షించినావో
గూడుగట్టిన సౌందర్య గుంఘనములు, తెల్లుభారతమందు ముద్రించినావు!

నీవు పెట్టినభిక్ష వెన్నెలలు మాకు
నీవుకట్టిన రక్ష యాంధ్రకి సురమగి; *
ప్రతిరజతరాతి నీదు సంస్కృతులతోడ
అమృతకవికాలకాంగి ప్రత్యక్షమగుత!

1. వ్యాసుని కిరన్వతిని నమస్కరించుట. ఆంధ్రమున నవ్యగుచ్చి కల్పించి పన్నయి తెలు
గులసాకు గావించెనట.

* ఆంధ్రకవి కాలకాంగి.

అంతర్వాహిని

హతశ్రీ

* గతనందిక తరవాయ *

15

వసంత కిటికీలోంచి చూస్తోంది. అంతరహారంలో
కనిపించాడు బాన్సాయి. 'అయ్యయ్య!' అనుకొని
ఆమె అరిచివైచే ఆశ్చర్యగాయానా నిలబడ్డది. ఈ
వాకిలిపైకి వస్తున్నాడు. ఇవాళ తప్పక తిండి ఉత్తరం
వస్తుంది ఆమె ముఖంలో ఆశ చిలరించింది.

బాన్సాయి వసంత ఇంటివీధిగా వైచి వల్ల
బోయాడు. వసంతముఖం ముగ్ధురైన దండరింపలా
అయింది. పరిగాయానాతో లేచి! ఇవాళివాదా
తొలగిపోయేనే గడిచిపోతుందా! ఆమె విట్టాల్లు
విడిచింది.

ప్రతిరోజు ఆమె ఎదురుచూస్తూ నేలించి-విశ్వం
కోసం, తిండి విశ్వం ఉత్తరంకోసం. ఆ రోజు ఆరి
నలా వెళ్ళిపోయిన కాలిమంచి ఆమెకి మనసులో అదే
దృశ్యం మెదుల్తోంది. గంభీర భీరత్వ ప్రకటనలో దూర
దూరంగా వెళ్ళిపోతున్న విశ్వం, గాలివాదాలో ఊగి
పోతూ తిడినపోతూ ఆ చిట్టచివరిలో మెదుల్తుల
వచాయంతో ముంకుకి పోగిపోతున్న విశ్వం. ఎలా
వెళిచివుంది తిండి! తిండి చెడుదులనున్నది చెడుగు
గలిగే చెలికలంతో అనుకున్న కోరికతో విశ్వం
చివ విశ్వం రూపమే ఆమెకిలో మెదుల్తోంది. తిండి
హక్కులు అది వుంటే విశ్వం తిండికి దూరమై
పోయేవాడుకాదు. ఆ సమయంలో తిండి దిగ్భ్రమ
చెందినూలు విజయే. కాని పరమ సమయంలో తిండి
చెలికలం రకబాంబం దురదృష్టం. అదే పరిస్థితిలో
విశ్వం కాక మరొకరికి అయివున్నట్లుంటే తిండిపిస్తే
ఎలాఉంటే! ఆయన విశాలహృదయం. మహానైతిక
క్రియవస్తుడు. మరేకంగా ఉద్రిక్తమిడి లోనెలా
పగ్గాలు పట్టుకుని నిలబోవట్లకోసం భీకారి. మనసిచ్చి
మాట్లాడా అనిపించే అక్కగిల్లెల సహృదయం.

ఆ మర్నాటినుంచి వసంత, విశ్వం మరేవిషాదవి
ఎదురుచూస్తూ నేలించి. రోజులు గడిచిపోతున్నా

ఆమె విశ్వాసం పన్నులిల్లలేదు. కాని ఆమెలో
పూర్వపు ఉత్సాహం లోపించింది. మళ్ళీ వాటిక
సంఘంవారి వాటంతో పాఠి స్వీకరించినదాని
రిహస్సరంగా పూర్వపు ఆపత్తి, ఉత్సాహమా
లేవు.

రంగారావు ఒక్కడే వాటికసంఘం పర్యటనలో
తిండి ప్లేహీతువని విశ్వం చెప్పింది. ఆమెకి నుల్లంది.
అరిచి ఆడింది విశ్వం విషయం. తిండి అరిచి
విషయమేమో తెలియవచ్చాడు రంగారావు. ఆమె
కొరివమీద విశ్వం తిండిని కనుక్కున్నాడు. కాని
అనుభవాదా విశ్వం అదెదు చెప్పలేదాయినాడు.
ఏదో ఉద్యోగం వహించి విశ్వం రావడం ఉత్తరం
తిరవాతి అరిచి దగ్గర్నించి మళ్ళీ ఇంకొక కిత్తిమేమో
అనుకొని రాతేను. ఆ విషయమే చెప్పాడు. తిండి
విశ్వం విషయం అనురాగా నే ఉంచిన, ఒక కేళి మనో
ఉల్లాస ప్రయత్నాలేమేనా చెప్తన్నాడేమనది
ఆమెకు.

రంగారావుకి వసంత పరిస్థితి గొంతి అన్నమంది.
ఆమెలో విశ్వాసి ఉన్న పరిధయంకూడా అరిచి
లేదాదు. అందువల్ల ఆమెపట్ల హనుభూతి పూర్వ
కంగా ప్రవర్తించినాడు. వసంత వాటికసంఘం
వారి వాటికంతో పాఠి స్వీకరించబాంబాదా రంగ
రావే కారణం. అతిమ ఒకరోజున వచ్చి వసంతని
ప్రార్థితుపూర్వంగా అడిగాడు. ఎంతైనా అరిచి
విశ్వం ప్లేహీతుడు. ఆ గొరివంబల్ల నే ఆమె ఒప్పుకుంది.

వసంతపట్ల ఎంతైనా అగౌరవంగా మాట్లాడితే
అరిచాడుకాదు. విశ్వం ఏమాట్లా చెట్టెప్పటినుంచీ
అరిచి తిండి బ్యాగ్గరి ఉర్రేకి వాటికసంఘం కార్యకలా
పాలు నిర్వహించినాడు. వసంతికి విశ్వం విషయాల
ఏమైనా చెప్పేది అరిచాడు. తీరిక దొరికినప్పుడు
ఇవ్విధ విశ్వాసిని ఉరించి మాట్లాడుకుంటాడు. విశ్వం
మీద రంగారావుకి అభిమానం ఏర్పడటానికి ముఖ్య

కారణం అతిత తన గానాన్ని ఏ మనోహరంగా వ్రాయడానికి ముందుకొంటుంది.

ఈ కాలం గడుస్తున్నాయి. వీరేశ్వరావు అప్పటి వరకు వసంతిని సందర్శిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆమె చేతి చివాట్లు తింటూనే ఉన్నాడు. రివల్యూషనరీ అయిపోతే ఒక్కసారి చిత్రపటమే ఇంటికొక వస్త్రానికి తయారవుతాడు. ఆమె రివల్యూషనరీ అయిపోతే తనకుంటుంది. ఆ సమయంలో ఆమెకి విశ్వం భ్రాతృభావం వస్తోంది. మొదటిసారి విశ్వంతోనే ఇంటికొచ్చింది అన్న వేం తన జీవితంలో ముఖ్యంగా. తెచ్చిపెట్టకుండా సంపూర్ణంగా స్వతంత్రంగా ఉన్న ఆ మాట మంచిదిగా తన హృదయంలో వెలుగుతుంది మోగిస్తుంది.

“నేను కవికాను” అన్న విశ్వం మాటలు భ్రాతృభావం వస్తే వచ్చుకుంటుంది. “కవికాను” అని పిలిచేటట్లు. అతడు విశ్వంతోనే మరణించేవాడు.

“కాస్తా మాస్తా చిరతరేణి కంఠం” అని విశ్వం తెలుపుకొస్తే తన వద్దకి చిరం వైపు చూడకుండా ఉండలేవాడు.

ఆమె ఒకసారి రివల్యూషనరీ అయినా ఆ మాటలు భ్రాతృభావం వస్తాయి. హృదయంలో ఏదో భావం వెలుగుతుంది. ఎంత అగమ్యున్నా ఆ భావం వస్తుంది. సరే అది ఇంటికొచ్చి తన చిరం ముందుకు వెళ్తుంది.

తన చిరం అసంతోషంగా వాదించే వల్ల వాడుకుంటుంది విశ్వం. వీటిని ఆ చిరం ప్రార్థనలుగా చూసి అతడు తిరిగిరావాలి. వచ్చిపోతాడు. తన హృదయం తన వాదనల మాట ఇచ్చాడు. మాట తప్పే పెద్దమనిషి కాదు విశ్వం.

కన్నులు గిలగిల తిరుగుతాయి వసంతికి. విశ్వం పెద్దమనిషి, అంతరించే పెద్దమనిషి ఎవరైనా ఉంటారేమో తన ఉపాధి మాత్రం అతనికి. తన చిరం అసంతోషంగా మిగిలిపోతే తన జీవితం అంతే. ఏమీ జరిగించినా ఆ చిరం ప్రార్థనకొచ్చి తన జీవితం సఫలం కాదు.

తన ఇంట్లో ఆ చిత్రానికి ముగ్ధ అనివాళిని పంపించి ఉంది. అందులో తన భావాలను పేర్కొని ఆ ఆంధ్ర హృదయం ఉంది. అది విశ్వంకి తెలియజేసింది. హృదయం రాగంబిడితై తన గంధం విడిచిపోయి ప్రగతిరాగిత్వం చిరం

చూడలేకనే ప్రేమపడ్డాడు. ఆ రాగంబిడి దగ్గించి వాడు విశ్వం. ఆ అనురాగం అలంబం అతడే అని విశ్వంకి తెలియజేసింది. కానీ అతని ఆ సృష్టిలో, ప్రేమపడ్డతనం ఆ విశ్వంకి ఎల్లప్పుడూ చాటుకునే ఉంటుంది. తన సృష్టిలో తన హృదయం ప్రకటించుకుంది. చిరం అది విశ్వం హృదయం తన సృష్టించి చూడ గలుగుతోంది.

ఆ చిరం తనది కాదు. తనకు మానవ హృదయంలోని రాగంబిడి దృశ్యం.

16

అప్పటి ఒకసారి విశ్వంకి ఒక వారపత్రికా కార్యాలయంలో ఉద్యోగమింది. తనం చాలా తక్కువ వినా విశ్వంకి ఆ ఉద్యోగం వచ్చింది. ఏ ఆఫీసులోనో సమాధానం చెప్పించే తన దరిమిది కానా మాస్తా పరిశ్రమ వల్ల రెండు రోజుల పనిలో ప్రవేశించింది అతనికి ఉద్యోగం వచ్చింది. ప్రేమగా పనిచేయవచ్చు. అతని రెండు రోజుల పనిలో కూడా కొంచెం ప్రతిభ లభించింది.

ఉద్యోగం చేస్తూనే ఉన్నా అతడు చిరతరేణి అధ్యక్షించింది వాడతడు. ఆఫీసుకి వెళ్ళే ముందు తనా ఏదో మాటలు చెబుకుంటూ ఉండేవాడు. ఈ అన్ని వ్యాపకాలలోనూ వసంతి అతడు మరీ చాలా. ఆమె భ్రాతృభావం వచ్చిపెట్టడం అతని ముందు పరిశీలనలలో ఉంది. ఆమెకి ఉత్తరం రాగాలని అతడు జేసాడు. కానీ తనా రాలుచూడే మాటలేవీ ఆ ప్రయత్నం రివలించింది మంచి దరిమిది మా జేసేవాడు. ఉత్తరంలో తన విశ్వం తెలియజేస్తే ఆమెకి కొంత సంతోషం ఉంటుంది అతడు అనిచించిపోతాడు. కానీ అంతవరకే ఆమె భ్రాతృభావం మరీ చాలా ప్రాధాన్యతలు ముఖ్యమైనవి అతడు జేసాడు. తన ఇప్పుట్లో సులభంగా వచ్చింది. ఆమెకి అనుకూలం అందుకు త్వరలో సాధ్యం కాదు. ఉత్తరం రాగంబిడినది ఆమె తన కోసం ఎదురు చూస్తూ ఆరాధించి చెందితే తనకి ప్రేమగా ఉంటుంది. అది కాదు అతనిలో అన్ని సంతోషం రాలుతుంది. తన యాదానిని దంత ఆమెకి తెలియ చెప్పించి అతనిని. ప్రతిభలతో అతడు ముగిస్తున్నాడు తనామీ రివలించి చెబుకోవాలి ఏమీగానా ఉంది చెందితే ఆమె భావోద్వేగం చూడాలి గాథంగా తనకి అనిచిపోయింది.

ఉత్తరం రాక్షసబాహుని మనో ముఖ్య కారణం కూడా ఉంది. తమ మాటలను నిలబడటానికి సర్వవిధాల ప్రయత్నిస్తాడు, నిజమే. కాని మొదట ఆమెని వివాహం చేసుకుంటానని ఉత్తరంలో కానీ ఏకాంగంబలైనా అది సుందర్యలేవోలే ఆమెని వంచించి పట్టుకుంది. తనా పని చేస్తులేను. ఈ సంఘటనలేవంటే ఉత్తరం తన ఉనికిని తెలియచేస్తూ రాస్తే తనమీద ఆరాధి ఆమెకి కలిసి అభిప్రాయం అలాగే ఉండేదేమో తన వివాహితమీద నిర్లక్ష్యం విరచించుచు.

ఇలా కరణాలు వెతుక్కుంటూ విశ్వం జాలు రావటం ఉపేక్షించాడు. కొన్ని సమయాలలో తమ తొందరపడి ఆమెను మాటివ్వకుండాని పట్టుకుంటుంటాడు. మరొకన్ని సమయాలలో వెంటనే ఆమెకి పరిస్థితులు తెలియచేసి వివాహం చేసుకుంటానని చెప్పా అనుకుంటాడు.

ఈ స్థితిలో ఒక వారంకోసాలు విశ్వం జల్లు పడతాడు. మానేడిక్కు లేవోయింది. ఒక్క ప్రేమ పూరితమైన మాటకోసం తపించాడు. ఒంటరితనం భరించటం దుష్కరమైపోయింది. ఆ సమయంలో వనంతి చిరువత్స తారలీనా చలనీ మా సప్త్యుకో తులంపడేసింట్లు ఉపాసనలో వస్తుతుభూతిని పొందాడు. ఆమె అమాంతంలోని ఏదో ఆర్పణ బలియంగా విశ్వాన్ని కలవరపెడుతుంది.

జ్వరం తగ్గినానే విశ్వం తండ్రి ముద్దపైవ ఉత్తరం రాకాడు. తన పరిస్థితులన్నీ తెలియచేసి వనంతిని తమ పెళ్లిచేసుకోకే తప్పదనీ, తనవి కిమించి అందుకు అంగీరించబడింది ప్ర ధమభూత్యంకా రాకాడు.

విశ్వం ఉత్తరానికి కిరుకుటలో జనాలు తచ్చింది. అందులో రంగభాంగతు నివృత్తిగా తమ తిరస్కృతిని తెలియచేకాడు. ఉత్తరం చివర గానే విశ్వానికి ఒక్క మండింది. ఆ విరంతుకత్తన్నీ సహించలేకపోయాడు ఒక ముగ్ధురాలిని ఇవతపాల కింద తొక్కివట్టి సంతోషాన్ని ఎడరించి ఆవర్యంగా ప్రవర్తించాలని తమ ముఠాల్లోగా కొడుకుంటే పరిస్థితుల్ని అర్థంచేసుకుని సహారించకుండా తేలింపే తిరస్కారాన్ని భోగించటానికి తన ముందు వెనుకూ మాటానికే అతనింపేదని తిరస్కరించుకున్నాడు.

తమ ప్రేమగా ఆధోగతిలో ఉన్నాడు. తన సహించక తప్పక చాలాడు. వనంతి నేం వాడిస్తాడు? దెబ్బ లేనిది త్వరలోనిం జరగను. ఒక ప్రియే తో సంప్రదించి అన్నలో భాగంకోసం తండ్రికి నిజార్థ వాటిను ఇప్పించాడు.

అది వాడుచేసికోణా రాగినిశ్వాతిని నిద్ర పటలేను. తనదో తప్పచోకాని అనిపించకానింది. పటరించుకున్నాడు. కాని వాటిను ఇప్పించేయంకుం పరిశీలింపుకులేను. అప్పుకు తమ చేసిం దోమం ఏమీ లేను. తప్పంత కాన్మూడతంది ఇప్పుకు తనమీదికి ఆకాశం విరుచుపడేట్లంది. తమ ఇలాంటి వాతాల్ని నుంచి భూర్యం విస్తృతకు చాలా తిరస్కార భావంతో నివర్తించేవాడు. ఇప్పుకు తమ అది పార పాలు చేకాడు. విశ్వానికి ఒక్కటే సమ్యక్తాం శంకా తోచింది. ఇది తనకోసం చేసిం పనికాదు. ఒక కొడుని వాడు సంఘం భారినించి రక్షించటానికి చేకాడా ని. వాస్తవికోసం చేస్తే కుంతివుకుకాడు.

వాటిను అందింట్లు సంతకం ఉన్నా జనాలు మాత్రం ఏమీ రాలేను. ధనం ధయంగా తనా వాస్తవికోసం మాన్మన్నాడు విశ్వం. నోణాలు నడిదిపో తున్నాయి. తుదానిధిక తన ఉద్యోగినిఘటా, చితి లేఖంతు మానుకుంటానే ఉన్నాడు విశ్వం కొన్ని చిత్రాలు ప్రవర్తించేకూడా సహాడు. వాటికి ప్రకం పలు లభించాయి.

ఒకరోజు ఉదయం నదిలో మాన్మరి ఏదో రాసు కుంటుంటే తిలపు తిటివ చప్పుకు విని లేది తిలపు తీకాడు విశ్వం. అరీ, జానీ వచ్చాను. కళల ప్రశ్నలే పోయి తీరిగ్గా మాన్మన్ను త్తరు అడిగాడు విశ్వం.

“ఏమిటి విశేషం, ఏదో పనిమీద వచ్చివట్లు వ్నాను.”

“వందీ సామాన్లు, పీలూ, బోలూ మొదలైనవి కొనానీ.” అన్నాడు మారి తనీగా.

“ఏమిటి గిరాకీ?”

“మా జానీ—పెళ్లిమాతుకాయనీ,” అని రాగయుక్తంగా ఆధిశభూత్యంకా మాకాడు. జానీ ఇంతో తనదేమో పట్టులు తనదేమో నివటూ చేపకు చతువుకోసానింది. కొద్ది కదలాగి విశ్వం అకన్నాకుగా నిద్రించి లేచినవాడిలా అన్నాడు.

“తెచ్చవుకావే! ఎప్పుడూ ముఠాల్లో?”

“శోకాల్లోనే కుదిరిన ఇద్దరంలే.”

“ఇద్దరూలే లాక్కంటాను. ఏలే, సంబంధం ఏ దిశమిటి?”

“మోడులే!”

“ఎందుకీ?”

“అయిన పేరు వశేష్టరావు.”

విశ్వం ముఖంలో నెక్కునయ్యేలేను.

అతనికి వోట మాటలారేను. హాస్యంతో అడిగాడు

“ఏ వశేష్టరావు?”

“ఓ. ఎల్. పాఠశాల కొత్తగా ప్రాక్టీసు పెట్టాల్సి. కొత్త వాటకాలపట్టి మాదా ఉండటం. మనస్సరిగే ఉంటావనుకున్నాను. తెలుసా?”

విశ్వంకి ఏం జవాబు చెప్పాలో తెలియలేదు.

“తంటాలాలు వ్రుచ్చుకున్నారా?”

“మహారాష్ట్రంమాదా విల్పి మమేహాయి రెండు శోకాల్లో పెళ్ళిచెక్కోతుంటే ఇంకా నవ్వుతంటూ లాల దగ్గరే ఉన్నారా?”

విశ్వం ముఖం పారిపోయింది. నెక్కుదిగా మారికమాత్రం వినిపించేలా అడిగాడు.

“బాబ్కి ఇష్టమేనా?”

“నీ కా అనుమానం ఎందుకు కలిగింది?”

విశ్వం జవాబుచెప్పలేదు. మాడబావికి వశేష్ట రావుది ముందరివిహమే. మాటలో మర్యాద, విషయలో హుందారీతం ఉన్నాయి. ఎంతైనా ఎటుకు. కానీ బాబ్కి అరిగిపోవామాదీ ఏంనుఖుకుతుందో! విశ్వంకి అందే గతుక్కుమంది ఆ అలోచనగానే. నుంచిమొరన్నే వెతుకుతంటే అవి ధిరోసా ఇచ్చాడు బాబ్కి, తివరెత్తులో ఏకాక్షిపట్టు. ఎంత పొరపాటు చెకాడో! సీరియసుకు నేముందు తివరే మాటమాత్రం అంటే, ఓ ఓర్వంయ్యేయినా రాసిఉంటే ఇంత అవం బాటలేదీకాదు. ఇప్పుడు సమయం మించి పోయింది. పరిస్థితి మరి కియ్యడాటివారేను. కానీ చిక్కులున్నాయి. వాళ్ళది పల్లెటూరు. మళ్ళీ ఇంకో సంబంధం కదుక్కుంటుంటే తిలోమాటా అంటాను. తిమ అంతదాకా వెళుతున్నాడు. బాబ్కి ఒక్కరం టుంటా. ముందుకీ తిమ మహాచిక్కుపరిస్థితిలో పడి పోయాడు. తెలిసీ చెప్పాలోలే తింపారి విచారించ బలిపి వస్తుందిమా. తెలిసీ ఎటువంటి గడచిది జరుగు తుందో! బాబ్కి ముఖంవంక చూడగా విశ్వం. ఆమెలో ప్రాంతరి తోడినెలాడుతోంది. బాబ్కి

ఎప్పుడూ అలాగే చీకచింత లేట్టా గా ఉంటుంది ధివ్యత్తు ఎలా వుంటుందో!

మారి వ్వాచాగదిలోకి వెళ్ళాడు. విశ్వం బాబ్కి బారికెగురుగా ఒకరు కూర్చున్నాడు. ఆమెని చూస్తున్నాడీ తివరే ఏకా విశ్వాసం కలుగుతోంది.

“నీ పెళ్ళికి రమ్మంటావా బాబ్కి?”

“నీ పెళ్ళికి నేను రావాలని ఉంటే రా, లే. పోనీ లేను,” అలా తేలిమిని జవాబు చెప్పడం ఆమె కలవాటే నవి విశ్వానికి తెలుసు.

“రావాలికి నిలబడినమా.”

“ఏదైనా వంక దొరికిందా?”

“నుంటాడనించి నాన్న గారూవాళ్ళూ వస్తారా కదా?”

“నోట్టి! రాకున్నానే నవ్వుకున్నే. బలంతం చేయించుకోవాలని ఉన్నట్లుండేపాపం.” విశ్వం వశేష్ థితిలో లేడు.

“వశేష్ట నేను రావాలికి నిలబెడు.”

“అదిమిటి! వింతగా మాట్లాడుతున్నావే!”

“కాదు బాబ్కి. నీవంకా వెళుతున్నాను. నేను వాళ్ళున్నచోటికి రాలేను. ఆ శోకాలు పోయాయి.”

“ఏమిటివానా నవ్వుమాట్లాడేది?” అశ్రోగంగా అడిగింది బాబ్కి.

“పాడెకా దావా నేనానని నోటిపిచ్చాను.”

అప్రతిభురాలైంది బాబ్కి. విశ్వం ముఖంలో “నిజమా?” అన్నట్టు అశ్రోగంగా చూసింది.

“అవును. బాబ్కి,” అన్నాడు విశ్వం.

“అటువంటి దుక్కాద్రి ఎందుకు వ్రుటింది?”

విశ్వం పరిస్థితులు చెప్పాడు. వసంతినితమ వినామామాది తిప్పిదివరకా చెప్పాడు.

“ఏలేమాత్రం అదేంపని?” అంటామె.

“ఏం చెబ్బాను?”

“ఏం చెబ్బానో: పోలే దావా. వస్తావ్వుమాట. అదా నీ ప్రయోజనార్థం?”

ఇంతమాటగా బాబ్కి ఏ విషయంలోనూ ఏ సంబంధంలోనూ తివరే అవలేదు.

విశ్వం ఏమాధానం తిప్పిలేపోయాడు.

“మనస్థాయిలే ఏం చేసిదానివి?”

“నీమయిలే అలా ఎన్నటికి చేసిదాన్ని కాదు.

భర్తంచాలక ఒక వేళ చేసిదా నింటనే బుద్ధి తెచ్చు

ఇది చిట్టకొద్దిమీద పడేదాన్ని. ఘనకార్యం చేశావులే" అందామె.

బావీ! ఇంత తీవ్రంగా విమర్శిస్తున్నావనిలేదు. అది నేనూ అవలెకపోయాను.

"నువ్వు తొందర మనిషిని కావా" అంది బావీ.

"అలాంటిదే చేశాను" అన్నాడతడు.

"ఏం లాభం?"

"ఇప్పుడేం చెబుతుంటావునన్ను?"

"నూతనత్యు రిప్పేచేశాడనుకో. నువ్వుకూడా అలాంటి రిప్పేచేస్తే నీ గొప్పతనమేముంది? చూర పాటుచేశావని మీరూపం కొరకే కాదు. ఆయన మును ఎంతకు ఊర్ధ్వ పెసెకావు? ఇంతలో నీ త్వరితానికి, అహంకీ ఏంబల్బలేదులే. ఏం? ఏమంటావు?"

విశ్వం బావీవైపు కర్కర్యమందా మారాడు. ఈ సలహా ఎవరైనా ఇవ్వాలను. అసలు తిండి అలా చెప్పులని తిట్టబోలేదు. కాని బావీ అలా ప్రావీణ్యం ఇవ్వటంలో ఏదో మహత్తరం క్రింది. మౌనములో ఏదో అప్పన్నమేద బాగలేగిందనిపింది. ఏదో అతడు తిండి విశ్రాంతిలేమిందా చెప్తోంది. కాన్నీ తిండిమృగం అవసరమేద బిడ్డ అడుపుడు. బావీకి తినేబాధాదు. పోడిపూరికి కూడా బాధాదు తిండి!

"నీరే బావీ." అన్నాడు.

"నువ్వు మంచినాడివే. నాకు తెలుసు." అమె అలాఅవలంలో ఏదో అనుననుకుంది. బావీ తిండికంటే చాలాచిప్పింది. అయినా అమెలోఉన్న క్రింది ఏదో తిండి కానిపోయింది.

ఆ సామంతులం బాధానుభవం వెండిచెంబులు, పట్టుబట్టూ, చీరలూ, ధోవతులూ, నగలూ కావలసినవన్నీ తెచ్చుకున్నాడు. ఇంటికి తిరిగివచ్చేముందు విశ్వం అన్నాడు.

"స్కూల్ ధరవంలా చిత్రకళాప్రదర్శనం ఉంది. దగ్గిరే, చూసివెళువారండి."

"నేను ఈ వస్తువులన్నీ ఇంటిదగ్గర పడేసినాను. మీరక్కడ ఉండండి." అని నూరి బండిలో వస్తువులన్నీ వేసుకుని ఇంటికివెళ్ళాడు.

బావీకి, విశ్వం ప్రదర్శనకాలవైపుకి పడినాడు.

చిత్రకళాప్రదర్శనకాలలో చిత్రాలన్నీ ధరవగా చూస్తూ ఒకయింటికచ్చి అలాగే నిలబడిపోయింది ఒక అమ్మాయి. అక్కడ రెండు పెద్దపైకా బొమ్మలు ఉన్నాయి.

ఒకటి "సౌందర్యం"

రెండోది "తోడేలు, మేకపిల్ల."

అది కనీస చిత్రకళాదు విశ్వం.

కాటిదగ్గర నుంచుని చూస్తూఉన్న అమ్మాయి కనీసం.

'తోడేలు, మేకపిల్ల' చిత్రం చూడగానే అమె స్వల్పరీతిపథంలో విశ్వం మెదిలాడు. పేగు చూసింది అనిపిండు. అమె పెద్దపులిమీద చిగివత్తు కాయించింది. కళ్ళలో ఆనంది బాహులు విందాయి. అదేసరిగా ఆ బొమ్మ చూసేందామె. చూస్తున్న కొద్దీ తిండి నవ్వు పోయింది. ఆ తోడేలులో కార్యంలేదు. ఆ మేకపిల్లలో ధిమలేదు. పరిగెడుకుబాదు మేకపిల్లి పట్టుకున్న పట్టు కొట్టుకుంది తోడేలు. ఆ చిత్రంఅంతమేమిటో పసికట్టింది కనీసం. ఆ చిత్రం ప్రధానోద్యమం బారి లెగ చెయ్యటం. అందయా దాన్ని తెగ మెచ్చుకోటం అమె చూస్తోంది. కాని ఆ చిత్రంచూస్తే తిండి బారివత్తుడు. నవ్వు మోలింది.

రెండోచిత్రం "సౌందర్యం." అను ఋతువులు దృశ్యాలూ కలగావులంగా చిత్రించబడ్డాయి. ఎర్ర చిరుగూపు, ఎండుకావులూ, నీలమేఘాలూ, నారివానా, తెలియబ్బలూ, పంటచేలూ మంచులేకలూ, రాశి అమలూ అన్నీ ఒక క్రమంలో కావించా చిందర విందరగా చిత్రించబడ్డాయి. పర్వతాల సౌందర్య దర్శనమే తీరిత పరమానంద అని చిత్రం విందేసం. కనీసం సమస్యహీతురాలై ఆ దృశ్యం అలాగే కన్నార్పకుండా చూడసాగింది.

"అమ్మకావీ?" అని ఆ రెండు చిత్రాలకీ కాని తాను తిరిగించి ఉన్నాయి. రెండూ కలిసి వెయ్యి రూపాయలు.

"ఈ రెండు చిత్రాలూ నాకు కావాలండీ!" అంది కనీసం ప్రదర్శనకాల నిర్వాహకులతో.

"అలాగేనండి. కాని ప్రదర్శనకాలంతరము అది మీకు పంపగలము."

"ప్రదర్శన ఎప్పటికరమా ఉంటుంది."

“ఇవారితో ఆఖరు. కేళి మీకు పంపాలి.”
 కనక ఆలోచించింది. ఆ బొమ్మలు తనతో తీసుకు
 పోవాలని ఆమెకి ఉంది. వాళ్ళు పంపేటటులే తన
 అడగు ఇవ్వాలి. అదే ఇస్తే విశ్వానికి తెలిసి
 పోతుంది, బతికావున్నా అంది. “చూడండి, ప్రద
 ర్శన ఇందుమీద ఎలాగో అయిపోయిందిమా.
 చూడండి.” ఇంక ఎక్కువ అందిరాని. ఇంక
 పూర్వం చేసి వాళ్ళిస్తే పంపి పోయి. ఇంక వాడు
 ఇచ్చాడు తీసికొంటా: నాగ్రామం వలపుతుంది. మీరు
 తిరిగివచ్చిని పంపటానికి వీలేదంటే కొనబానికి వాడు
 ఇచ్చిందిగా ఉంటుంది ఏమంటారు?”

విశ్వాకుమారి ఆ కేళి పాగొట్టటం ఇష్టం
 లేదు అసలు కొనేవాళ్ళే తక్కువ. అందులో అంత
 డబ్బు పెట్టకొనే కళాపాపములు మరి అతడు. చిత్ర
 గారుకు పంపి పోయి వాళ్ళు ‘ఎలా’ అన్నాడు.

“ఈ డబ్బు అమ్మకి వెళుతుందిదండీ.”

“అవును. మీపేరే రాయలున్నా?”

“కేళి.”

కనక ఇరికించింది, రసీను తీసుకుంది.

“వారి అదే ఇచ్చుతారా?” అంటామె.

అదే ఇచ్చుతారు.

కనక చిత్రాలు బండిలో పెట్టించుకుని వెళ్ళి
 పోయింది. విశ్వం ఈ కేళి అయి తెలిసి ఏమనుకుం
 టాడో! ఎంతసేం పోయిందో! అప్పుడామె ముఖం
 లోని ఆనందం చూడాలనిపిస్తోంది తనకి!

బండి వెళుతోంది కేళిపని.

యథాలాపంగా కోడుచిరిచాగా నాసి
 కనక ఉలిక్కిపెట్టింది. మళ్ళీచూసింది. విశ్వమే
 సంచుకులేడు. పక్కన ఎవరు? ఆమె తెల్ల పోయింది.
 క్రమంగా వాళ్ళు వెళ్ళిపోతున్నారు.

ఇద్దరూ ఏదో మాట్లాడుతూ వెళ్ళుతూ నడుస్తు
 న్నారు.

విశ్వం వెళ్ళిచేసుకున్నాడా?

తన భూమిలోకి పులిపోతున్నట్లనిపించింది కనకకి.

బండి వాళ్ళిద్దరినీ వదిలిపోయింది.

విశ్వం తనని చూడలేదు. చూస్తే ఏం చేసేవాడో!

కనక ఉత్సాహంతో దిగిపోయింది.

బండి క్రమక్రమంగా దూరమైంది.
 విశ్వం, బండి ప్రదర్శనకాలిపోయాడు.
 అతడు వెళ్ళిరాగానే విశ్వాకుమారులు బరిగి
 విషయం చెప్పారు.

వెయ్యి రూపాయలు!

ఆమె ఎంతో కలబి.

ఆ బొమ్మలు అంతిమం పెట్టి ఎవరూ కొంటా
 రని తన అనుకోలేదు. విశ్వం తన వెళ్ళింది తన కేళి
 లేకపోయింది.

వెయ్యిరూపాయలు సంపాదించటంవల విశ్వా
 కి మహా తృప్తి పడింది. ఇకనంతరి తన
 వివాహం చేసుకోవాలని కల్పించింది ఏమి ఉండును.

ఆ మర్నాడు విశ్వం కోడలిని ప్రయాణమై వెళ్ళాడు.
 అక్కడ వాన్ని కిరీటం పెట్టించాడు, వెంక
 బ్రాహ్మణ్యగారు అక్కడే ఉన్నారు.

“మనవాళ్ళు వంటి పెంపాడులోయ” అన్నాడు
 అతడు గిరిగిరిగా పక్కలా.

రంగవారిగారు మనస్ఫూర్తిగా వెళ్ళారు. పెళ్ళి
 వాళ్ళు మోగుతున్నారు.

కోళ్ళో జరిగి అంతా వెంకట్రామయ్యగారి
 ఇంటి ముందు ఉన్నారు. అక్కడ వారి గొడవలు
 లేకుండా అందరూ ఉన్నప్పుడు వాళ్ళు చెప్పకొంటు
 చూసి విశ్వం ముగిస్తూ చూసి భావించిందిగా
 వెళ్ళాడు. మారి వాళ్ళగా వెళ్ళాడు.

విశ్వాన్ని అక్కడ చూడటం వల్లే కేళిరావుకి
 కొంచెం పడుతుంది అంది అయితే విశ్వం
 జరిగింది మర్నాడు వల్లే కేళిరావుకు మృత్యు
 పూర్వకంగా అభివందించి స్వాతిం చెప్పటంవల
 అతడు విశ్వం ఉనికిని అంతగా పెట్టించుకోలేదు.

కుమారాద్రిం జరిగిపోయింది. పండితులతో
 కోకం ప్రాణంగా పోతున్నారు.

బాండ్ల: కమలామలంజరిత్రలే యా:

పద్మా గాయతా:

వర్ణరాజులను సేవ నిలపకుండా

ప్రభావాయతా:

సప్త: కృమలకాయకారి కలితయా ఇంద్ర

నీలాయతా:

మృతరాజు భద్రాధిపతు భవతం క్రమ

వైవాహికా:

ఏదో పవిత్రత అనీచించింది వివాహమంటావ్వి. తిమ్మకుత్తివంటో వివాహం కోరినావావ్వి విశ్వం. ఈకోరినావంటే బావో కోరినావంటే. ఆమె! పెళ్ళియింటి ధర్మ నిర్వహణగా ఆమె జీవిస్తుంది. తమ ఆమెకో ఇదివరకు తమకున్నంతగా దనువుతీసుకోలేదు. పద్మని ప్రేమించిందిగా, ఇంకా ఎక్కువగా కూడా తమ బావో ప్రేమించాడు. ఆమె అంటే ఏదో అవిర్యవ నీకుమైన అభిమానం తిని. బావో గుఱుకోవం తనే మైవా ఇవ్వగలడు. ఆమె కష్టంలో ఉంటే తమకుండే ఎవరో మరలించుకుంటుంది ఎటేళ్ళోగావు ఆమె ధర్మ అవుతావని తెలిసికోవావ అలాగే అనిపించింది. అతను అప్పటివరకు. పద్మ అప్పటివరకుగా.

కాని బావో జీవితం ప్రారంభం కావడం. ఆమె కష్టించి సాధించుకోవాలి జీవితం. ఆమెలో ఆకలి ఉంది.

బావోలో ప్రకాంతం ఉంది. అందుకే ఆమె ఒక ప్రభంజనం కాగలను, అవసరం వస్తే. వసంతి మూర్తి ధరించిన అమాత్యత్వం. ఆమెలో అందరికీ అంత అమాత్యత్వం కనిపించడం లేదు కాని తన కలా అనిపిస్తుంది.

సంభావనో వినిపించాడు వేదం రుచువున్నాడు. ఆ సంగతిని వింటూ అలాగే కూర్చున్నాడు విశ్వం.

అమ్మలను జూరున్నాడు.

బావోలపై ముఖాక్షరాలు దట్టుకుంటే ఏదో దివ్యమందిరి లెగింది విశ్వానికి. ముసునూరే ఆకర్షించినాడు. ఆమెకోళ్ళలో చిరువత్సవం ఉంది.

“మత్స్య మంచినాడిని బావా” అని బావో అప్పట్లోపించి అతివిరుద్ధం చెప్పగిలాయి.

తమ విజయంగా మంచివాడైనా కావాలివా బావో అలా అప్పట్లో తమ ప్రార్థనగా మంచివాడైనావాలనిపిస్తుంది. ప్రతిపక్షానికి కాస్తానుస్తా మంచి చెడు తెండు ఉంటాయి. మరీపోయి మంచినివాన్ని కొంచెం పెంపొందించేస్తే, మరీ కొంచెం చెడు చేయగోడతాడు. బావో అందరిలో మంచి చేయాలి. తిట్టాలని విశ్వంకో ఎంతో ముగ్ధాంతరి విచ్చే భావం కలిగింది. ఒకప్పుడే జీవితాన్ని తీర్చిదిద్దే అవకాశం బావోకి లభించింది. అందుకు ఆమె కోరిక మార్పొచ్చి ఉన్నాయి. సరిపడిన విషయాలు తమ చీవించుకుని

తమకుంటాడు. కాని బావో పద్మని చేరు. ఎవరివిగానీ ఆమె చీవించుకోటం తనెప్పుడు చూడలేదు, అలాంటి అసహనం అసంతృప్తి తనని బాధించినట్లు ఆమెని బాధించవు కోవాలి.

17

ఆకాశంలోకి కూర్చుంటూ చూస్తూ నిలబడ్డది వసంతి. ఆమె వానంలో కలాకాంతలు తిరిగిపోయాయి. నిర్లక్ష్యంగా వేదలీల జాట్లు గాలి కెరుగుతోంది.

అకస్మాత్తుగా ఆమెలో ఏదో మార్పు కలిగింది. ఆమె కళ్ళలోకి ఏదో వెలుగుతచ్చింది. ఆమె పెదవులపై చిరువత్సవం వెన్నెల పరిసరింది. ఒకసారి ఒక భావానికి స్పందించిన మృదువైన మల్లీ మల్లీ అడవి భావానికి స్పందించినా అందులో కొలిదివించినా లేదు. ఆ అమృతంలోని ఆనందం నిత్యమూరింది. మల్లీ మల్లీ అడవి కావాలని ఆమె చూడటం మానవ దృశ్యభావమే, కాని అది ఆకలి వసంతకాలం.

ఒకసారి చూసిన దృశ్యం మల్లీ చూడాలనిపించిన వచ్చు. కాని ఆమెపటి అమృతమే చివ్యురణీయం.

ఈ మాత్రం విషయం తెలుసుకోలేక తనెంత మృతపడ్డది!

జ్ఞాపకాలలోని మాధుర్యం కంటే అనేక అవధివం మల్లీ మల్లీ అమృతంవలనలోని మాధుర్యం ఎక్కువ కాదు. విశ్వం, తనూ చూట్టాడుమన్న సన్నిహితాని ఎన్నో, అతన్ని విధుడు కుట్రాలు, మధుర భుజాలు. ఒక జీవితకాలం అంత వాటిని జ్ఞాపకంచేసుకుంటూ గడిపి చేతువచ్చు మహాదానందంగా.

తెలుపు దప్పకు నీని తిలెత్తి చూసింది వసంతి: తన కళ్లు తన నీ వెమ్మలేకపోయింది. విశ్వం.

“వసంత!”

“హూ!”

“నీ నీ వసంత” అపొహంకంగా అన్నాడు విశ్వం.

వసంతి కన్నీరు తుడుచుకుంది. విశ్వం అప్పట్లో చూసే రలించాడు.

“ఏమవున్నావా వసంత?”

“లేదు” అంది ఆమె గాఢదీపకంగా. అలాచూడ లో ఆమె గమనించలేదు. తమ ఆలోచిస్తున్నంత

నేత్ర క్షిప్త కారిండ్ కాయ. విశ్వరాగానే అది విజృంభించింది.

"ఎన్ను తమియ వసంత" అన్నాడు విశ్వం.

వసంతి గొంతు పెల్లెను. ఆమె ఏమీ అంక బాయేసరి ఆమెకోపం తగ్గలేదనుకున్నాడు విశ్వం.

"ఎన్నాళ్ళ నింతో తమ పగ పెప్పుకుందామనుకుంటున్నాను."

అందుకేనా విశ్వం వచ్చింది!

"ఎందుకు?" అంది ప్రయత్నించి ఆమె.

"ఆరాత్రి అలా తొందర పడ్డందుకు. ఇన్నాళ్ళ నింతో ఆశీవాపగ వాయదా చేసివందుకు."

"ఇన్నాళ్ళ ఎక్కడ ఉన్నాడు?"

"నిజయవాడలో కొన్ని చిక్కుల్లో పడ్డాడు. ఇప్పుడు పరవాలేదనుకొ."

"కులాపాగా ఉన్నారా?"

"ఓ నీకో మంచి సంగతి చెప్పున్నావా?"

తెలి తెలుసు ఆసంగిలేవిట! వసంతి ముఖంగా అడుగుంది.

"నువ్వు అసంగిండావంతి! అవును."

బొమ్మల భరిత అంతి వుంటుందని తిప్పేస్తూ అనుకోలేదు.

"చెప్పండి" అంటామి ముక్త సరిగా.

ఆమె ఎందుకో నిరుత్సాహంగా ఉంది! తమ ఇప్పుడా విషయం తెలిసే ఆశించివంతి మధుర్యం అందులో ఉండదు. వసంతి ఎందుకలా ఉందో!

"బాబీ, తిరవాలి చెబుతా లే."

"మీ ఇద్దం."

విశ్వం గడిచుటూ చూశాడు. తమ పూర్తి చెయ్యని ఎక్సైజులు ఇంకా అలాగే ద్రావ్యం స్టాండ్ మీద ఉంది. అది చూచియంతో చెయ్యి పెట్టి లెచిరిట్టయింది.

"వసంతా, ఎన్నా బొమ్మ పూర్తిచెయ్యనిప్రతిభామా?"

వసంతి కళ్ళలో క్షిప్త తిరిగాయి. అసంపూర్ణ రాగోదయ చిత్రిం.....చివరిదాకా అసంపూర్ణగా మిగిలిపోయే తీరిక.

ఆమె సమాధానంకోసం ఎదురుచూడకుండానే విశ్వం ఆ చిత్రిం దగ్గరికివెళ్ళి తడవంగా చూసెనాగాడు.

ఆవాటిరాత్రి జరిగిన ఘట్టం స్మృతిపథంలో మెరిసింది. దవ్వన కిక్కిరించి బతుకీమాకాడు. తిరవాలి అలా చూసివందుకు ఆరిన కోంచెం ఎవ్వుకున్నాడు.

ఇక వసంతి తిరిగివుంది. తిరిగేం భయం? ఆమెకోసం తమ అన్నీ త్యాగంచేసుకోకున్నాడు. తిరిగివాలి తిరుగులేని మంచినీరేపీ ఘటంగా తిరిగివుంది తిరిగిపోకున్నాడు.

"అన్నాటూ, వసంతా, కేవలమే ఓ వెయ్యి రూపాయలు సంపాదించాను తెలుసా?"

అంటూ విశ్వం అక్కడ వెళ్ళి తిప్పివుచ్చి చిత్రాలు ముందుకు తిప్పిచూసి నిర్దాంఛిపోయాడు.

వసంతికి ఎవ్వోచ్చింది. కాని ఆపుకుంది.

"ఇది ఏక్కడిది?"

"కొన్నాను."

"కొన్నావా? ఎక్కడ?" ఆశ్చర్యంగా ఆమె నేత్ర చూశాడు విశ్వం.

"చిత్రకామరంగంకాలలో."

తెల్లబోయాడు. విశ్వం.

"అయితే నువ్వేనా? లేకపోలే నా బొమ్మలు వెయ్యిరూపాయలీచ్చి కొనేదివంటి."

ఆమాటలకి చిత్తుకుమంది వసంతి మును. ఆ బొమ్మలు తమ అలా ఎదురుగా ఎదుకు పెట్టింది!

"కాని నీ కంటి దెప్పక్కర్లేదీ?"

"సంపాదించాను."

"ఎలా?"

"పీనిమాల్లో కేదం చేస్తున్నాను."

ఆమెనేత్ర ఆశ్చర్యంగా చూశాడు విశ్వం.

"పీనిమాలోనా? ఎప్పుటినుంచీ? నాకు తెలియదీ!"

"ఇంకా మొదలేదు. మొన్న నే బుక్ అయాను. తియిరలో మద్రాస్ వెళ్ళాం."

"అయితే నేను కొన్నాళ్ళాగివస్తే చిక్కదానిది కాదన్నమాట."

ఆ మాటలతో అరిచివైపు ప్రక్కరకంగా చూసి
చామె.

"అంతే."

"నాదాన వెళ్లిపోయేవానిగా."

"అలా" అంది వసంతి ముఖానగా.

"విజయవాడ వచ్చినదానిని ప్రదర్శనలలో
నా అద్రిన్ తీసుకుని నా దగ్గరకొచ్చి పోతున్నావా?"

"కానాలనే బండిలో బయల్దేరాను. అయితే
మీరు ఎంతోలో : తినివెనుకూ దారిలో కనిపించారు.
పలకరిస్తే బావుందని వచ్చేశాను."

"నువ్వు ఎప్పుడు చూశావా?" అని ఆశ్చర్యంగా
అడిగాడు ఆతను. "నేను చూడలేదు!"

"మీ రెక్కో పరదాగా చూట్టాడుమంటూ వస్తు
న్నాడు. ఆమె ఎవరు?"

దీనిమాటలంగా అరిచివైపు చూసిచామె.

"నా చేవనామనామన. బావో. నిన్ననే
వెళ్లియింది."

"నిన్ను కా?"

"అవును. పెళ్లికొడు కెటో రైలులో నువ్వ
వచ్చేవేళైతే."

ఆశ్చర్యంతో పెళ్లికొడు కెటో రైలులో నువ్వ
వచ్చేవేళైతే చూసింది

"అలాగా!" అందామె. ఏదో ఒకప్పుడు తీరి
పోయిందని అంది ఆమె.

బావో వివాహం ప్రసక్తిగానే తీసుకుపోయి
పని జూపించి పోయింది. ఉత్సాహంగా
పెదవిడిచాడు. కాని అంతలోనే అరిచి
తీరాలనే పిలిచింది : తినివెనుకూ దారిలో కనిపించారు.
పలకరిస్తే బావుందని వచ్చేశాను."

అరిచి ముఖంలో ఆకాశం గుట్టలగా కనిపిం
చింది. కాంచిన పరిమాణం చూడలేదు.

"నీకు నీవిమాలో అంతాకేం ఎలా దొరికింది?"

"విద్యార్థినిగా. దైత్యుల గాన విజయ
వాదలో మరొకటి ఇంటి వూరికి అక్కడికి
రక్తులై వెళ్ళాను. వెంటనే బుక్ చేసుకొని అధ్యాపక
మాదా ఇచ్చాను."

నీవిమాలో వచ్చినది విశ్వాస క్షయంలేదని వసం
తి తెలుసు. కాని తనం చెప్పింది. విశ్వం బాడ తెలియ
వచ్చుతు ఆ పనిచేసింది.

విశ్వం ఒక్క మాటంటే తను చూడలేదు!

"కాని... కాని... అయిన?"

వసంతి ఏదో అలాచిహ్నం.

"నువ్వకు ఎప్పుడు వెదకాలి?"

"లేదే వెదకానుమన్నాను."

వసంతి అంది. విశ్వం ఇంకేమీ అడగలేదు.
ఆమెలో ఏదో నిరాశాభావం కనిపించింది. తను అంది
ప్రచారించి ఎకభావంతోంది.

"ఒంటరిగా వెళ్ళింది భయంగా ఉందంటే. మీరు
మాదా వాస్తే దైత్యంగా ఉంటుంది."

వెనకటిపోయింది వెళ్ళిపోయింది ఇలాగే తను
వాస్తే దైత్యంగా ఉంటుంది వసంతి అవలం అరిచి
స్వస్థితిలో మెలింది.

"ఏదో" అన్నాడు ఆతను.

18

మద్రాస్ మెయిర్ చీఫ్ట్ చీఫ్ట్లంటూ పరి
గతులైంది. రికార్డుచేసి మెయిర్ తిరిగి పీల్చలో
వసంతి, విశ్వం మాన్యురి ఉన్నాడు. రివ్యూ రివ్యూ గాని
నిస్తోంది. కిటికీలోంచి విశ్వం బయటికి చూస్తున్నాడు.
గాంధీభావం గా ఉంది. "చీఫ్ట్ ఒంటరితనం
భయం చేసుంది ఎంతో" అనుకున్నాడు విశ్వం. తనకి
దేవుడు దయ్యం భయంలేదు. కాని ఆ చీఫ్ట్ తనకి
తను చూసుకోలేదు, తనకి ఏదో పోతున్నట్లు అనుభూతి
కలుగుతుంది. సమద్రపు ఒడ్డున ఒంటరిగా నుంచుంటే
ఆ అబద్ధాలతో సమద్రం భీతిగా ఉన్నప్పుడు
ప్రకృతిలో పరిమాణాలూ తామ అబద్ధాలూ
అనిపిస్తుంది. ఆ సమయంలో ఒంటరితనం మరీదుర్భరం.

అయితే ఈ ఒంటరితన మనేది తండ్రి జబ్బులా ఉంది. పట్టణం విడిచివెళ్ళిన పటపాలు నికేతన్‌గార్లు జనసందోహంలో ఉన్నప్పుడు తమ ఒంటరిగాడైతేలు అనిపిస్తుంది. ఒక్కోసారి తిరిగివస్తూ లేగా అనుకుంటాడు. తన ముప్పైవేలూ ఆలోచనలతో నిండి ఉంటుంది. ఆలోచించుంటే తండ్రి స్థితి వ్యాధి. కాని ఎలా? మరే ఆలోచించకుండా ఎలా ఉంటాడు? అప్పుడు తనకి కాదేలే దిశలు? ఏమీ కష్టపెట్టకండి. తనకి ప్రతిదినమూ ఆలోచనలతోనే ఉండిపోయింది.

విశ్వం తేలులాంటి ఒక గెట్ తీసి విడిగించాడు.

“ఇదెప్పుడనింది?” అంది తనంత.

“ఈమధ్య ఒంటరితనం బాగా అలవాటు అవుతుంది.”

మాన శుభ్రమ వోడలాడు.

తనంత దిగింది.

“నీవు పడను కావాలి.”

“పడవలేదు” అంటూనే తనంత మళ్ళీ దిగింది.

విశ్వం నీల గెట్ బయటికి విడిగించాడు. ఆతను మళ్ళీ ఆలోచనలోపడ్డాడు.

కాని కొన్ని కొన్ని విషయాలన్నీ మరిచి ఆలోచించకండి. ముగ్గురి చెప్పారా? ఎలా భావం పడేది రాదు. ఎలా ఉంటామో అనే ఒక నిమిషం తియ్యగా చేస్తారు అందులో తోలెను విరిచి వాదించుకుంటుంది.

ఒక్కోసారి మృత్యువులో ఏదో అద్భుతమైన బాగా ఉంటుంది. కొరగా తెలియదు. ఒక్కోసారి మనసు విప్పిపోతుంటే ఆ బాగా మరి ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఏదో చేస్తున్నట్లుగా ఇటు కంటి భావాలి. కాని అదంత ముఖ్యం కాదు. ఒక పనిపాపనిమానే అనిపించే ముందు అందిం కలుగుతుంది. ఆ పాప ఒక్కోసారి విశ్వం ఏమేలా కాల్చానో వివరించుకుంటుంది. ఎందుకు?

మొదల చిత్రాని ఆలోచించి చెప్పుకున్నాడు ఉత్సాహంగా ఉండేది. రామగారు ఏదో పరితిగా ఉండేది తనకి. విమర్శించు ‘ఫేమ్’ అనే బొమ్మలు కేకాడు చేస్తుంటే ఏదో అసంతృప్తి తనకి ఉంటూనే ఉంది. పుజుకొత్తి ఉపయోగించడంలో అందిం ఉంది. కాని ఆలోచించడంలేదు.

కాని ఆ ఆలోచించడం తన ఎన్నో పాపాల అనుభవించాడు.

ఒక్కో మాటలో.

ఒక్కో మాటలో.

ఒక్కో మృత్యువులో.

మనసులో దిగులుగా ఉన్నప్పుడు మృత్యువు అక్రమించటం మృత్యువును. మనసు రంజితున్నట్లుగా మృత్యువు రంజితున్నట్లు.

విశ్వం తనంతింపు మాటాడు. ఆమె కళ్ళలో ఏదో ఆలోచనలు కనిపిస్తున్నాయి.

“నీమీద బాగా చేరానే ఏం చేస్తావు తనంత?”

ఆమెకిదా సమాధానం తోలెదు. తెలియగా తిప్పించుకుంది.

“నామృత్యువులకుంటే మీకు బాగా చేరానే ఏం చేస్తావు?”

ఏం చేస్తాడు తను? ఏమీ సమాధానం తోడకండి? నిన్ను కనిపి బొమ్మ ఇలాగ పాలిపోతుంది. మళ్ళీ కొత్త పేరే అందిం. ఎంత గొప్పదనా మానసిక మానసులే విసుగు పుడుతుంది. తనకి పునరుత్థం అలా విధిమారితో అన్నీ విడిచి ఉండాలి. కాని అన్నీ విడిచి చెప్పి దిగులు? ఆ పుజుకొత్తి విడిచిపోతే అందిం ఉంది కాని అంతే? మనసు మెచ్చుకుంటాడు. కీర్తి ప్రతిష్ఠలు వోవాయి వోస్తే ఇంకా రావాలని ఉంటుంది. దానికోసం తన ప్రతిభ. అందిం మించాలని కోరిక. అందిం కీర్తి. మానసిక. అనివాదే విచారం. ‘ఏమీ’ గొప్పగా ఎత్తేసేవాణ్ణి ‘ఇలాగ’ కింది లాగే ఉంది. ఈ రోజు పరిగెత్తి రెల్లు చీటిలో రావొచ్చు. ఏమిటి గొప్పతనం, కీర్తి ప్రతిష్ఠలు? తన కోరికగా మనసు రంజింప చేస్తాయి. అంతే! ఇంకా ఇంకా రావాలని మనసు అక్రమిస్తుంది.

తన తనకిం గవనిన సంతోషంలో చెందిన మార్పులు జ్ఞానం చెప్పుకున్నాడు విశ్వం.

చెయ్యాలనుకున్న మంచిని చెయ్యకపోయింది. కాని కొన్ని విషయాల అనుభవాన్ని పొందాడు.

కొంచున, తక్కువైన పరిగా అర్థం చేసుకున్నాడు—
 కనీసం వారి దృక్పథం అర్థం చేసుకున్నాడు.

అలోచనతో ఆరివి మనసు వేడెక్కింది.

“తల విమ్ముగాకుంది” అన్నాడు.

“అలా చల్లగాలిలో తలపెటువంటే ఉండరా
 నురీ. ఆ అర్థం వేరుమ్యంలే” అంది వసంతి.

“తిరిగి వచ్చేటప్పుడు వాటిలా పలకారీచ్చే
 వాళ్లెందరూ కౌళియ” అన్నాడు. అరివి స్వరంతో
 ఏనో వేదం ఉంది. వసంతి అరివినైపు కొంచెం
 వారిగా చూసింది.

“మీకు శ్రేయ ఇస్తున్నాడు.”

“వాడు చాలా వాయిగా ఉంది” అన్నాడు
 విశ్వం. వసంతి తోలుకుంది.

ఒక్కొక్కరికి తిరిగి దూరమైపోతున్నాడు.

పద్మ, బాణి, వసంతి.

వసంతిని తమ ఉద్ధరించాలనుకున్నాడు!

ఏమిటి తమ ఉద్ధరించేది! అశక్త్యైక్యంగా అరివి
 బాణిమాటలు వైచిత్ర్యం.

“మత్స్య శేను ఒక్కొక్కరి ఉద్ధరించేమిటి లే
 కావా!”

ఎంత పరిస్థితి ఉంది బాణిమాటల్లో. ఉద్ధరించు
 తమ, ఇప్పుడు తెలుసుకుంటున్నాడు. ఆమె పగులుతో
 అలోచనలో తివరంపై మించిందికొడు. అయితా
 తిరిగి వచ్చి కాచి వసంతిని చూడండి!

వసంతి తివరారి తమ చూసుకుంటోంది.

తివరూడా ఉంటే ఆమెకి ధైర్యంగా ఉంటుం
 దిట.

ఇహ ఆ మటకూడా ముందు అవను.

విశ్వం హృదయంగా ఏనో వేదంగా ఉంది.
 వసంతికి తమ కౌళిలో అక్కర్లేతో, కానితమ వాడు
 తెలిచి ఒక్కమాట అంటే తివరం అన్నీ వాడులు

కుంటుందామె. కాని ఇంకా తివరం అన్నీ పెను
 తోంది.

“మత్స్యశేను శేను తిరిగివచ్చేను వసంతి.”
 అరి తమ అందరికీ...! కాని...కాని.....ఎలా?
 తివరి ఉద్ధరించునది ఎలా అవ్వాలను వసంతికి?
 వసంతి ముందుగా వోలెటి తమ వచ్చేయ్యారి
 అర్థాంతరి నిమిషాలు తొక్కిపెటుకుంటూ. వైచి
 తొక్కిగా అలోచనా తివరమై అనవసరమూ
 ప్రకాశం చెయ్యారి. హృదయం ప్రభుత్వంలేనీ
 చివరమైనా తివర కలవారుంది. తిరిగి ఇంత
 దూరము తమ ఒంటరిగా రావారి.

తివర అధ్యైక్యం కలుగుతోంది. తమ ఒంటరివాడై
 పోతున్నాడు. వసంతి తివర దిక్కి దిక్కికుండా
 పోతోంది. ఈ తివరంగానే విప్లవంతో స్వీకా
 ర్పాకు విశ్వం.

“శేను తిరిగి ఇంతదూరమూ ఒంటరిగా రావారి
 కౌళియ.”

వసంతి వేదంతో అరివి ముఖంలోకి చూసింది.
 అశక్త్యైక్యంగా అరివిలో ఎన్నడూ కలగవంతి అధ్యైక్యం
 కలిగింది.

“శేను రా తమ వసంతి.”

చిన్న పిల్లవాడిలా వాపోయాడు విశ్వం. వసంతి
 కిల్లిలో స్వీకానీ పీల్చి తిరిగాయి. ఆమె హృదయంలో
 దుఃఖం పొంగి పోలింది. అరివినైపు వారిగా చూసింది.
 అంతి నునిపీ ఒక చిన్న పిల్లవాడైపోయి ఏనో మారాం
 చేసున్నట్లు అనుభూతి పొందింది వసంతి. ఆమెవిశ్వం
 ముప్పిరింది.

“వోడు వంటరిగా రావోడు. శేను కూడా
 మాతో వచ్చేస్తాడు” అంటూ వసంతి అరివికి ఎగిరిగా
 జరిగింది. విశ్వం ఆమెని కలిగిలోకి తీసుకుని హృద
 యానికి అనుముకున్నాడు.

చివ్వు చీకట్లోంచి వారిచేసుకుంటూ ముద్రాన
 మెయిల్ పలుగెతుతోంది.

జాతక హితోపదేశము

శ్రీ రాజవల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

క్రిశ్చియను క్రైస్తవముగా నున్న దినములలో వైద్యులను కాని, జీవితము అపవిత్రముగా నవలంబించునట్లు జ్యోతిషములను కాని, సంప్రదించ గోరువాని పాపారణముగా అడుగు. ఆహార విహారములలో, సాంఘిక, నైతిక ప్రవర్తనములలో, తాములకును మిగిలినవారికిని విధియిచ్చునట్లు ఆలోచించును, జీవితమును విశుద్ధముగా పోషించుచున్నట్లు వారితోగల కష్టములను, ఇది చాలవరకు పరిష్కరించుకొని కాలములకు పైకిని నుండును.

“నైతికతం నుభయపదతిం, నుభయ మేకం తతో వా, నీచైర్ల దృశ్యులపరి చ దిశా, చక్రే నేమి క్రమేన.”

అను విధమున కాలము నడుచుచుండుటచే, దీనిని తగుపరచును. ఆలోచించుచున్నట్లు కాని, జీవిత సంస్కారములలో కాని, పరిస్థితులు కొంతవరకు అనుకూలముగా ఉన్నప్పుడు అవి యొక్కటి. ఒక్కరియొక్కటిగా సాధారణములను ఆహార విహారములు కాని, నైతిక ప్రవర్తనలు కాని మరెవరికీ విధించునట్లు తీర్మానించుట. పరిస్థితులు మారుటచే, ఒకప్పుడు సాధారణములను ఆహారములను అభ్యాసములు, వేరొకప్పుడు అపవిత్రములను అభ్యాసములు, ఇది పాపకార్యకర్తము. పాపారణముగా చేపాపితిలో ఏలాపము రాదున్నదో దీనిలో ఏ విషయమిది ఏర్పడెనదో, మునుముందుగా తెలుసుకొని, తినిన వస్తువుల వివరములను ప్రవర్తించు వాగదాని ఏ కొంచెం అపవిత్ర విధానములలో కాని, పలువురకు అందుకోలేని ఫలము. జీవితములో లోగము సంక్రమించి మునుగు పాపములకు వచ్చిరి తరువాత నే గతిగతిరము కావక, వైద్యుల వాక్యములను, జీవితము విషయ పంథలో నడచుచు, క్షేమమును కొని దుర్బలమైన తరువాత నే దిక్కుతోచక, జ్యోతిషములతో బాధకరమైన పరిణామమును గూర్చి సంప్రదించుటయు, పాపకార్యముగా జరుగుచున్నట్లు భోజనము.

యద్భుతవ్య సంప్రదాయపు విశిష్టతలంటే, ఈ ప్రకారపు విశిష్టతలను పట్టి ఎంతో మేలు—(పాపం చివరగా చూచుట).

ఒక చిన్న ఉదాహరణము జ్యోతిష విద్యార్థులచే కాక, ఇప్పటి వరకాగరగ ముఖతీ యువకులు పలుకుతూ గమనించుచున్న అంశములు పెక్కులు దానిలో నున్నట్లు భావించి, పాపకార్యములను వివేచించుటానిది.

ఒకానొక యువకుని జీవితములో అర్జిత ఫలములన్ని తీర్చిదిద్ది. పాపకార్య కలుగుటయును చెందినా దిశకు. రెండవ యేట నే మార్చిచేరినది కొంతవరకు దుర్బలమును పడినది. ఇతనికి అగ్రములలో పెనుగు, పసుకాని వస్తువులు వచ్చిరావలెను, పక్షివారముతో తిండిని పొందుకొన్నాడు. ఇదముల కొద్ది. కాకాల చేరి తిరుపాటి అధునిక విద్యను సంపాదించుకొని, రాజకీయ కార్యక్రమములలో నొక చోట చిన్న ఉద్యోగము చేసి సంపాదించుకొనినది సంతోష తీరిక ఇంటి దిక్కు నొకరుగను పరిణామమై, రెండు సంవత్సరములుగా సంతోష కృత్యమును పోషించుచున్నట్లు కనబడి అతడు. అన్ని విషయములలో భుజించి అభివృద్ధి పొందుచుండునట్లు ఆత్మకాస్త్ర విష్ణుమండల వాచానిక ప్రజానికలను సిద్ధము చేయించి, అదంతల విశ్వాసముతో, మనశ్చిర దృఢ సంకల్పముతో, ఆ ప్రజానికలను కార్యక్రమములకు తెచ్చుటకు రాజ్యాంగవేదికలు భారత ప్రభుత్వములు చేయుచుండగా, ఇతర విషయములను వివేచించి, పాపకార్య కలుగుటయును మార్పు గలపాటి, వారి ఆర్థిక క్షేమము అనుభవించుటకు సాధ్యముకావంతి దిన దినాభివృద్ధి కలుగుచుండుట ఈ కాలపు విశేష లక్షణము కాదా? ఉద్యోగములను సంపాదించిన పాడి కాగితములు (మూలములను) పొట్టకు, బట్టకు చాలక సంపాదించి అతిశయముతో మన యువకుడు పోషించుచుండును. భారతీయములకు మార్గనిర్దేశములు

కాని, అంతాముకాని మాత్రపు. ఉత్సాహములో అభివృద్ధి మాత్రము దృఢపథములో కావచ్చు. అది పంపాదించుటకు వలసిన మహాకామము సామాన్యము లభించుట దుర్లభము. బోలే, ఉప్పు పదిరి అయినా, పీరముగా ఉండునో, ఉడిపోవునో అను సంశయమున్నది. ఆ యువకుని ఇట్టి పరిస్థితులలో, ఉల్లాసము కాని, ముఝాంతికాని ఎల్లు రాగలను?

కర్మియ్యము చెప్పింది. ఎంత విద్య ఉండినా, ఎన్ని ముగములుండినా, ఇంటిలో తొండవూడు చున్న కర్మియ్యదేవత ఎదుట చిల్లికత్తుకు కొరగావు. లక్ష్మీకల్యాణము లేనిచో, పాపము, పరస్పరి విమి చెయ్యలదు? పవ్యములు వ్రాయించాలను; పాటలు పాడించాలను. పాటనింపుట ఆమె పనికాదు. ఆ అధికారము ఆమెకానిది.

దర్శించి అవస్థను వహించి ధర్మియ్యచారి ఎంత సానుభూతితో వర్ణించినాడో, చూడుడు:—

“మాతా విందరి, వాభివందరి పితా,
బ్రాతా వపంభావతే,
ధృతిః కుప్యతి, వామగచ్ఛతి మతిః
కాంతా చ నానింకతే.”

కాని, దైవానుగ్రహలేఖనము: ధర్మియ్యచారి చెప్పిన భాగ్యలలో చాలవరకు కథానాయకుని లేవనలు కొంతలో కొంతజేయము. విండుండుటకు తగ్గిలేను; అభివందించుకుంటుంటు తిండిలేకు; పాదములు లేకు కనుక, వాడు మాటలాడెదను కష్టసంయుపకు అతలేయి లేడు; ధృతియు విప్రయోగో చారిః పీఠిలేని కారణమున, వాని భాగ్యలేను; ఇప్పటికింకా సంతోషపు తొందరలు ఆరంభము కాలేను. బోలే, ఇక, సామ్యులలో ముంగుంబరె, మిగిలినది భార్య ఒక్కలే! ఆ భార్య సంతోషముతో చేరరాదను చున్నాడు ధర్మియ్యచారి! సహజమే! పేదసంపారమును వాల్లములలా పరిరింద లేక, విరవహించలేక, క్షేయము వలధిరించుచున్న భార్యకు మాత్రము ఉల్లాసము, ఉత్సాహము, ఎల్లు ఉచ్చును?

నాతికుడు అకాంతిపాలయవాడు. ఎదుపాటు ములు తోచినవికావు. తన ధరివ్యక్తీవనము ఎల్లు పాగునో, చాతీకము వ్యాసా తెలుసుకొంద మది సంకల్పించినాడు. చాతీక పరిశీలనము చేయించి, “కాంత పలహా అమరుల మంచినది తోచింది. తన యొక్క,

తన అర్థంయొక్క, చాతీక పాడుగ్రిని వంశము అరిచి పాటుం చాతీకద్రు మి క్రిందనున్నది.

రా 17-49	I 8.44 వ 28.8 (క)	ద 22.41	
	(సానుంము)		వాంఛన్ 2.8 కు 12 20 కు 15.22
క 29.28 (క) X 6.24 విద్య 1-11	కథానాయకుని చాతీకము		య 20-11 (క)
		భార్య 8.44	0 0.18 59 కు 2.40 ఇ 7.26 క 17 49

లగ్నము ఉడుకు రియ్యుగల మేమము. ‘అనాం’ భావము ప్రధానములము తెలిస్తే స్వభావము. సమాధికి తిక్కుట. తంకు విముకువచ్చినా, తం ముంయుపకు ఇతరులు అడ్డమైనా, యుద్ధముపకు సిద్ధియగుట సామాన్య ధర్మము. ఇతరుల మనోధర్మములను పటించుకొనుట చేతికానింది. దాతాకీ స్వభావమున్నది కాని, నయా చాతీకగ్రయులు మట్టపురము. ఆత్మభిమానము, ఆత్మ విశ్వాసము, గొప్పవి.

లగ్నముయొక్క నైఃస్వభావ విది. ప్రతాపచారి కలుగుకు తన భావముండే ఉడుకుమగుచున్నాడు. తీరములైన భావములు, ఉద్రిక్త చిత్తవృత్తి, సంకల్ప కార్యము, కష్టధిరణ స్వభావము, కలుగుకు ఏమ కూర్చును. పంపము భావముంబలి బుధునితో ఈ విమ ముని ప్రత్యక్ష మిశ్రిద్ధియొన్నది. ఉపాలు గొప్పది; అద్యాయలు అంతకంటె గొప్పవి. ఆలోచనా క్తి హెచ్చు, తెలివితేలులు పరునైనవి. కాని, లగ్నాధిపతి మజాకు కర్మాటక రాగలో ఏమిదై వాటింబ పరిచినాడు. మజాని ప్రభావమును ప్రకటించుట అర్థముల స్థానము దిశిమింపనము కాని, చక్రము కాదు. కొద్దిసాహసములతో ప్రతాపమును రెణుంక ములో ప్రదర్శించగల యోగము ఆ ఉత్సాహము మాన్పించి ఇంటిలో ఒక మూలలో కూర్చుండు చున్నచో, అరిచి ఎంత ముఖశేషిరముగ నుండునో,

మరియు అహింసాదళము. ఈ చారిత్రములో మహానీతి అట్టిది. కావుననే,

“విమలః, వీరీశ మౌనః క్షేమశ్రీ” అని, రచనా విహారుడు వార్తంటి మహానీతి ఫలమును నిరూపించుట. ముఖములేను; మనోవ్యక్త, ఉత్సాహశ్రీ ఎల్లంపకలగు? ఈ మహానీతి సమాధిమంది సప్రమాధిపతి శుభమున్నాడు. కలసింది కులము, అపరాధము, ఇచ్చుటకు బద్ధింకఁడురాల్సిన క్షేత్రము చేతనే సిద్ధియగుచున్నది. కాని, అరింటి రవిమండి ఈ ముగ్ధునికి నిరముగా అర్పింపఁదే! ఇతర రాజసముల ఆమె నిర్వహించుట కష్టము. ఈ కథచే, ముఖములేదని రోచి మనస్సు అకాలి పాలనను.

ధర్మభావములో బలకారీయేద చంద్రుడున్నాడు. అతని పోకర్మములకు తగిన యోగమే ఇది. కొంత ఎరుకు దిగుతులు ఉండవలెను. కాని, మధ్యవర్తకమునందేయే ముఖములునుట కృపాధిచంద్రుని అత్యవసరము. ఇట్లండగా ఈ చంద్రునికి వినయమునుండి కేంద్ర దృష్టికలను. అతని క్షేమమునే నూచించు పరిస్థితి ఇది. కర్మాటక మందలి కులము అంతర్యామినిగా రక్తిని అర్జింపబడుచున్నది. కాని, ఫలము వైది దృష్టియే కాని, పదియల వైది దృష్టి తిక్కుత. అరింటి రవి శుభములు ఇంద్రుని యోగము కలగుకా? ఆ ఇంద్రునితో, వరుణుని పాదకేంద్ర విషయ దృష్టి! అశివు, ఉమాకు, శివ ఫలిత విషయము కష్టము. అతని సమయములలో కష్ట కాల అహంభావము, పాపభీషము, శ్రుతరాహిత్యము, కంఠములు కలదును.

రాజ్యాధిపతి శివి స్వక్షేత్రములతో లాభిభావమున యున్నాడు. ఎక్కువ కష్టము లేకయే, వేదాన్విత (ఉత్సాహము) చూపించినా దేశము. ఈ శివి క్రమభివృద్ధి విషయమునే కాని, మహానీతి తగిలబడు ప్రారంభములోనే ఉత్సాహముని తెచ్చిపెట్టువాడుకాదు. చరిత్రకము కేంద్రము ఏ కలమున్నది తిక్కాశ్రయించినో, అప్పుడే ఉత్సాహములో చేర్చబడి శివి, స్వార్థమును ఏమయినా కాదు. స్వార్థమును పాలించుచు ఓపికతో విని చేయువాడికి ప్రభుభివృద్ధిని నిర్మయముగా శివి సంపాదించి యాగలను. కాని, నొంతెక్కు కోరికలు కోరుట అరింటి దుచించును. శివి ఏ కోరికను చేపట్టినా సీతముగా

మంతులగునే చేయగలడు. క్రమపటి వైచారి మెప్పును సంపాదించి, వెన్నుడిగా అభివృద్ధి రావలెననుట ఆ దిగమాధిపతి దీక్ష. దీని కోరికను సమాధిము అతనిగదిరు లగ్నాధిపతి లేదు. మన క్షేమమును చేసుకొని.

కథానాయకుని జాతీయభావము మిటిది. ఇట్లుండగా, ఇంతలో రామన్న బిల్లులు (దేశమానదిల) ఉపయోగరహితమైనా చూపబడుచున్నది. ఇతరుల విమోక్షము శివితో సమకాల వేదాల్సినాడు. శివి ఇచ్చిన ఉత్సాహము లగ్నాధిపతి మహానీతి తప్పిలేదు. శుభము, అకాలాది చరించి ఇంద్రునిగొడికి వచ్చియున్నాడు. అతని పెరుగుట అంతర్యామిని వచ్చింది. అందుకోరానంత దూరములో అంధకారమున దృగ్దోషము లగుచున్నది. అతనికి చేతులొలిపిస్తే, ఎట్టి కష్టసాధనములు కలుగజేయవు? వరుణుడు పంచవర్ష ప్రకాశింపను సేయుచుండుచున్నాడు. ఉత్సాహాధిపతి శివి ఇచ్చినాది అంతర్యామిని. కనుక, అతని పాపములే దీని తోడ్పడుచున్నది. కొరింపను కొరింపించుటకు అనువైన దిలు ఇంతలో రావు. జాతీయము ఇంకా పూర్వమున్నే. మధ్యవర్తకము రావలయునుకా, చంద్రుని సాహిత్యము వచ్చుటకు! ప్రకృతియును మహా శివి శివ నోలగుటకు వెంట సంకల్పములు పలుకు. ఇది కేదెందుకా, ఉత్సాహము తప్పింది ఓపికతో కలమును నిర్మయపు కలసియున్నది. ఈ కాలములో అభివృద్ధి లభించుట కష్టము. 1951 లో చరిత్రకమునందే లగ్నమును విశ్రాంతిని వచ్చును. చరిత్రకము చరిత్ర శివితో అనుభవ దృష్టి విస్తరింపను. కృత్రిమ అత్రుకు స్థానిక రాగలను. పురుషరామభావముగా కొంత అభివృద్ధిచేకలగవచ్చును. 1952 లో చరిత్రకము జ్యోతికి విశ్రాంతి కులాశ్రయము చేయాలను. వెన్నుడిగా కోరికలు జనులకు అరంభమై క్రమభివృద్ధి వచ్చును. విషయకాలమున చేయు ప్రయత్నములు క్షేమమునే వాంఛియుండుట ముగియదు. కష్టకాలమున ఓపికతో ప్రగతి చేయువాడే శివి మెప్పును పొందుట కాగలను. ఇంకా రాజ్యభావాధిపతియు, లాభిపరుడును, శివియే.

ఇది ఇట్లండగా ఈ యంతకుని ‘విచ్చి ఎత్తించు’ చేతనే క్షేమమున్న యున్నది. దానివిషయించి సహజాతీయ సంకల్పించినాదెరిచు, ఆ విషయము పూర్వ

జాతక హితోపదేశము

యంగముగా వర్ణించి అతిని మాటలతోనే చదువరులు గ్రహించుట మేలు.

“నాదివాహమేవదిమిదియ నాకు నాభార్యకు అభిప్రాయములు కలవక తిరుదు మువ్వలలు సంభవించి, నాకు శ్రీగురు అకాంతిని కల్పించుచున్నది. ఈ రెండేండ్ల అనుభవములలోనే నాకును ఆమెకును ఈ దీర్ఘ బంధము విలుదుట కనుచు నిశ్చయించుకొంటిని. స్వభావమునుబట్టి ఆమె చాలా యుక్తైవి. మాట గురును. ఆమె స్వభావము నాకు దివ్యమునకు అసహ్యకరియగా పరిగమించుచున్నది. శీలవతి అయి సంహితమున ఘమేయి! ఆమె నాకు సరిగ్గిరి గురునతి కాదు. వైమనస్యములు ప్రభుమునుండియే ఉన్నవి చెప్పవలెను. కొని అవి పలుకబోయి మామూలు జీవితము గురిల సాఫీగా జరుగుదుంటుంటున్నా కలదు. ఈ వైమనస్యములు అప్రవృత్తులు అతి స్వల్పవిషయములపై తలపెట్టి, పలుపలలపెచ్చి, కొంతకాలము మువ్వలను కలచిచేయును. ఉదాహరణమును:— భోజనముచేయునపుడు ఒక భూరవని కొలది అధికముగా వడించునును నేను కోపమును ఆప్రకాశింపజేసితిమినును. అట్టిచో, సాధారణముగా ఆకుని నోరెత్తి, కొని, మానివయ్యుచుకాదు. నేను కోపము చేసిండులకు ఆమె మరీ రెచ్చిపోవును. దానివైక తిగాదా; కొంతకాలము ఎవరాలు. ఆమె అటు రెచ్చివచ్చును జనాలు చెప్పటయే నా పలువిలువగా ఉధియు చేయును. అట్టిచో, మా ఇంపురును పొత్తు పిదుగుట అసంధియనిపించును. సంభాషణము విదాకులకాకు సాగిపోవును. ఇక పాంపాక జీవితమునందు లోపము లేదుయు లేవు. స్త్రీ పరాజమిది ఉద్దేశము ఆ విషయములో ఆమెకు కొంత అధికము. ఈ వైమనస్యములు కలిగివున్న ఆమె మాత్ర పట్టుదలను, ఆమె తిలజీవితమును తానే పాడుచేసుకొను నేమో అనిపించును. భవిష్యత్తులో మా మువ్వలలు కలిసి మా దాంపత్యము సౌఖ్యకాముక ముననా, లేక మాకు త్వరలో విదాములు సంధించు నూరలలు కలవా? ఇది ఏమీ సంధించినక, జీవితముంతయు అకాంతిని కడవలసిందేవా? తిగిది పలకాయించి విరిచివలసిందే ప్రార్థన”

కథానాథునిని దృష్టితో చూచితిమిని, ఇది నా సరియగా క్లిష్టపర్యయే అయినది. కొంతకాలపు తూయవనికా తెలియును.

“చెప్పలోనిరాయి, చెదిలోని జోరిగ,
కంటిలోని పలుకు, కారిములు,
ఇంటిలోని బాట, ఇంటికికొడుకా,
నిశ్చితాధికారు, వివరించు.”

అని చెప్పిన కేవల ఎంత ప్రపంచానుభవకారియో?

జాతకుని క్రిమతి జాతకము సొక్కింత పాతక మునోరయులు పరికిరింతునగాక. ఆమె పాతక జాతక రక్షిమిది:—

ధర్మ 18-9	క 1-35	క 13-7 (స) 1 17 24	క 9-18 స 25-0
పుణ్య 9-19 X 7-18	(పాతకము) — కథానాథునిని క్రిమతి జాతకము —		దాంపత్య 8-2
గు 17-44			
స 27-81 రా 9-14		స 8-5-18	గు 1-45 సు 16-5 ఇ 19-16

భృషధిల్లములో జరిగింది కర్మ ఈమె. ఈ పహళిక్తి, ప్రకాంతిలిప్తవృత్తి, యథాభాధిసంకుప్తి, ప్రాపంచిక వివేకవృత్తి, ప్రధానస్వరములు. భుక్తి, వివరి, దాంపత్యము క్లిష్టగానున్నచో, ఇతిరలోకము లకు సరికుదేతుని స్వభావము. లగ్నములో విరాటు మదయించుచున్నాడు. స్వాభిమానము, స్వాతంత్ర్యపీడి పలుకల, మాంబలలను. ధర్మకర్మాధిపతియగుచేరాజ యోగకారకుడేది కిం లాభధావములో నుండుట! ఇతి వికీ ప్రప్రధానిని కనాకు కేంద్రము. ఈమె పనులలో ధర్మము అత్యధి. పంచమభావమునున్న బుధునితో ధర్మసామంధరి బృహస్పతికి దక్కని త్రికాగమధ వృత్తి సోగ్యమున్నది. విర్యలనుగులము, యోగ్య మయిన ప్రాపంచిక వివేకము, సంపాదవిర్యముగా కాలము, ఈ యోగపు ఫలము. ఈ కుభగ్రహవ్యయము యొక్క కొలవృత్తి లగ్నము వైపున్నది. కర్మకీ ఉత్తము రాలు, సమర్థురాలు అనుటను సందేహము పరిలేదు.

ఈమె జాతికములో లోపము లుపదించి చూడు. దండకులకు సమవప్రకృతియైయున్నది. నిర్వహణలో కైగొప్పకైకాని, దోషము కొంత తీరముగానుండును. తనలో తిప్పులేనివి తోచివచ్చును విమర్శమును కీర్తి లేను. కుజకు సప్తకాధిపతియగుటచే, ధర్మరస ముః శ్లేషము పోలునుట. రవి కేసుకు సమవప్రక కేంద్ర యుండగా, వీరినపురి మండియు దండగుడు కేంద్ర పరిపాలయినాడు. చిత్రకృతి కొంత పెరుగు. ఇతి కల వసుసరించి వాగ్తో పూది పాసి, ముతుల ఆమెకు రానివిద్య. అవ్యయమునున్న సప్తకాధిపతి కుజానితో దండిలనున్న లగ్నాధిపతి కుకుని మంచి విశ్రేష్టయైయున్నది.

“లగ్న కౌశలయోః స్నేహ ద్విష్యో సౌఖ్యం విభోధి కేత.”

అని హిల్లాజుతము. భార్యధర్మలకు దాంపత్యచీరికముతో అనోగ్యముగా ఆనందమును మార్చు యోగము. ధర్మపట్నవీరి, రక్షణదేహపాలకము, యోగ్యమగు కోరికలు, సహా దిని ఫలము. కాని, రవి కేసుల పేరిటను సులభముగా భావకృతి చెందు స్వభావము కాదు. ఆమె దేహతత్త్వ ముట్టిది.

ఈదంపతుల జాతికములను తార్చి చూడుకు. రవి దండ్రుడు కైదావీయము. వీరి దాంపత్యములో పరస్పరముగా ధర్మ ప్రావములేను. కుజకుకు మైత్రి చూపెను. రక్షణపట్టు లగ్నములా ద్వివ్యాధికరాలు. పరస్పరానుకూలత్వము కేవలము. ధర్మ లగ్నములో భార్య కేని; భార్యధర్మ కేంద్రములో ధర్మ కేని; భార్య పము ధర్మ కైకాని, ధర్మ స్వభావము భార్యకు కాని, నుచియెట అగుదు. అని రవి కుకులమీద ఆమె కుకుకు వియముట. ఆమె వరుణుకు అరివి కుకుని అంతకొగప్పింతో ప్రపలముగా చూచుచున్నాడు. ఈ అనోగ్యత్వాన్నిగము కారణముగా వీరు వింపకులైవాడు. భార్య లగ్నముగా మున్న ధర్మ దండ్రుని సయితము దివిలో కొంత కైకాటము కలదు. అరివి హృదయము ఆమెకు లభించింది కా?

పరస్పర జాతిగ్రహవంబంధము లట్లుండగా, భాగ్యోజ్ఞము కలిగించు వియములో వీరికి వచ్చిన దిశామోగములు అతిప్రబలములై, అనోగ్యముగా ప్రబలా కర్మమునకు వీరిని గురి

కాచించినది. ధర్మచరిత బృహస్పతి మాయలమరి ఇంద్రునితోచే భార్య చరితలగ్నమును చుప్త వివము (కేంద్ర) దృష్టితో లాగుచుండగా, సమయముమించి వారాది అనుకొన్న రీతిగా,

“పాశుకపాకాపరి భారత
భూరంగంబునందు నా
చాయలుపట్టు.”

ప్రదంబ మోగువల వలగును తన అర్థ కేంద్రదృష్టి వాసులొడి ఆ లగ్నమునే పొందిపట్టివాడు.

“అరికు వాలము తిప్ప,
నితకు కూము తిప్ప.”

అనుపట్టు, భార్యసయితము కీరకయంబిక తన ఉడుతి ధర్మ చూపింది. ఆమె చరిత బుగుకు (ధవంబరూపరి) అరివి లగ్నాధిపతి కుజానిపై కేంద్ర కలాపివీతి గము విసిరింది. ఆమె దత్తుకేంద్రము అని చరిత కుకుని మంగళాక్షరాలతో పసుపు కుంకుముల పెట్టి ఆహ్వానించి, అహ్వానమునామముగా అరిభగ్నమిచ్చి గారించింది. ఆమె చరితరణుకు అరివి చరిత బుగుని కోగప్పింతో అక్కించివాడు! ఇన్ని విశిష్ట విధము కాగా, వివాహపు ముడిగులులో వింత యేమి?

ధర్మ చరిత జాతికముగా ఇంద్రునితల్లి లోకలోట చేరి అరివి చరిత లగ్నమునకు నిండు తిరోగములో నుండివకలనుది. అరివి భార్యములు ఇంద్రుల ప్రపంబములో పేరునలలోని కేంపాలిలమీద పరిలాపముగా వివారించుచుండింది. దృష్టిపడినలో కనిపించిందంత బంగారమే చరిత కుకుకు పించాములో నుండి జ్వలగ్నమునకు విరియుగా కోగపిరికి విచ్చి యుండివాడు. అలాగే నమృట అవశ్యక మైంది. చరిత రవి దాంపత్య సహాయముల కపుడు అర్థగోగ మైత్రి, నూటి నూరుగా, అరివి నువ్వకూరించింది. లక్ష్యమున కిందింది తప్ప, విషయాంతరియ గోచరించుకలము కాదిది.

దిధి మధురం, మధు మధురం,
ద్రాక్షమధుర, మధుపి మధురైర,
తిప్పితిదితి హి మధురం,
యశ్య మనోయత్రి సంలగ్నం”

అను ముఖాపితిము అవ్యయించు దికి అది, వివాహము దానిఫలము.

కాని, ముందుగా మునుగొడుగు కథా నాయకుడైతాను. వివాహమైన పరిశిష్టములోపలనే ఆమె పరిశిష్టతో ఆరివి కనబడితే ఎదురుగా నానాసానియే జగదనది ఆ ఆమాయ కన్నా మోహముగిచ్చుచియుండెను తిగలునికలు తెలియును? ఇంతే కాదు. త్వరలోనే ఆరివిపరిశిష్ట ముఖముభి ఎగురుచిచి కిరియు, ఆమెపరిశిష్ట భుజము అరివి కుక్కురికే కేంద్రము కను రాగలదినియు, అరివి కేంద్రమునానెను. కేంద్రముండినా, ఆ ఇంద్రములో అరివి కేంద్రముండినా. అందుకొకటా వరివిధులు కంటికి కాని కన్పించుచుగా, దృష్టిచూచుకొని చిలెను ఎప్పుడో పరి రాహుకొలాకు! మందములు తెలుగును?

దానిందు పరిశిష్టా అయింది. ఈ విమర్శ గత జలకేతు బంధము. ఇట్టి కేంద్రముకేంద్ర రివికలుల వేర నాదానముగా విదానము తెలియించుటేది. వాగ్యాధిపు కేంద్రలో, అప్రత్యక్షముగిరెనా, అట్టి చూలుపుట్టుచున్నవల కదా? ప్రత్యక్షాలపు కానిక కేంద్రపుకాని, తిగవారి మెలుచాలా ములకమింది. దానివి ములకరియగాచేయు పనుపానుములు చూపి పహానుపనులకు వ్యాసవాది మహాకేయులు ఉంచెనే యున్నాను. పరిశిష్టించి పురావకాయము తెలిసిందో, మిళిమల వేర ముగియులోపల (1960) విదానము పంపించియుల అంతిష్టముకాదు.

కాని, ముందుగా వేర?

వేరకాని, వైయ కేముగా లోప ముందున్నది? భాగ్యాధిర్చి తిగవును మూర్ఖుల, నుగవంతుల, అన్యోభాషను రూపులే! ముఖ్యమైన దాంపత్య కిరి ములో వారి కేంద్రముగిరెనా లోపము లేను. స్వభావములలో కొంత నామ్యమే కలగునాద. త్వరే వ్యాతింత్రి (పరి, వ్యాధిహాసము, లోపప్రకృతి, వాతవాదము, ములకప్రతిభ మున్ను ఇర్వియులు ఉధియులలో పహాముగిరె యున్నది. ఇగువురికిని లాములో కరుగువహాయము ప్రత్యక్షముగాదా? ఒకరి స్వభావమును మరొకరిని తిక్కపట్టుట యేమి వ్యాసము?

“కార్యము కానీ, కరణము మంత్ర, రూపిగ రంభా, తియగూరి, తి, ప్నేచేద హత, కియవేద వేగ్య, మధ్యయుకై, కులధర్మపత్నీ”.

అది ఏ పాతకాలపు పెదలో భాగ్యా ధర్మములను కానించెయుండుట వాస్తవమే. తన ఇష్టముపారముగా పనుల నెర వేర్చుచు, చివీమాటిచేయు విమర్శములు

పరిచించుచు, పెట్టిన చిహ్నము కియ్యవక ప్నా కానుచు, తన పరిమళి యుండలేదే అది కథా నాయకుని కేంద్ర. ఇగువదియవ కేంద్రములోని వ్యాతింత్రి విషయలలో భాముండుల అరిమ తన ప్రకృతిములో మరచివాడు.

దాగా, “కానియే ప్న నిబాంనాం” అనిపయియు ఆ పెద్దతె చెప్పి. భార్యకు కొంపముకన్పరితగా ధిం ప్రకర్తించింది వారి అజ్ఞ అల్ప స్వల్పవిషయముల కొంత గిడు అరివికాని కొంపముగిరెల అది అల్ప విమర్శము చాకిరికేల లేకురాను? కొంతభాగముగా మార విడిచిచివో విత్తటిముగిరెనా? దానికై అత్తకొ లేపంతి కొంపముచిచ్చి తిలుట ధిర్విధిమరి ఏపరాధిర వ్యతిధివిధించిందా? మేమగ్నపు చాకిరిమను లభు భోక్త. కృష్ణధర్మపు భార్యవ్యతిధి అం త్వస్తి యుండెను. కనుక, అభిహాసముతో, అన్యో, ఆమె కొంత అభిహాసముగా వచ్చెచేయును. అంతేకాని, అత్తరముతో ధిర్చి భాగ్యవిషయములవి అల్పచేసెవిక గలమా? తింపు కునీపరిత యిచింది, చిహ్నపుతో నెమ్మదిగా చూలబడినో, భార్య ఎంత ఎంతవ పడియుండునోదా? గాటితోతోపుంపి గావారి నుపయోగించి కేలే? కానియుగా మేమగ్నమునా? మే వ్యవధిలగ్నమునా? పహాంత్రికేవచ్చు. కాని, మిరి విరివిందో, కొంపముచిచ్చివా, ఇంతింతలలో కొంతింపు విడికాదు కృష్ణధర్మము. పాదురేగిందో తిలపాలముదా? విలవిలబడిదా?

తిం స్వభావమును అరముచేడుకొని భార్య ప్రకర్తించింది చాకిరిమి అన్యోము. భార్యపయియు ఇట్టి అన్యోపద తింపై చెయివచ్చుదా? అరివి వ్యాధి మావత్తారికి వ్యాపయముంకు ఇది తోచెను. పరిశిష్టము విచారించితిమేని, పరిష్కరస్వభావమును అనుచుచు కొనివావులచే విచ్చించిమ్మికాది. ఒకరినొకరు అనుకర్తించవలయుండు మహా తిర దాంపత్య ధర్మరహ స్వము ఇచ్చిరిని స్ఫూించిరి దోషమే.

“పంతువేభార్యగూ ధిర్చా, ధిర్చా) భాగ్యా తిక్కరిం, యస్మిన్మేదమలే విశ్వం, కల్యాణం తిక్కరెం.” ముమత్తి

అన్యోభాష పంతువేభార్యముగా ప్రకర్తించుల ధర్మముని వారిరువురు కుర్తించిలేని, కిరియు రమ్యముగా, కొంత యంతిముగా, జరుపుకొగలరనుటకు పంజీకాయలేను.

దుష్టవికల ప్రబలముగానున్న కాలములో చెమ్మ కొన్న వివాహపు ఫలమును ఈ తిరుగవంతుల తిట్లకుధి

విందుచున్నాడు. ప్రాథమికవాదులలో ఇట్టి చిహ్నముల సంధియందులకు అవకాశము లున్నవి. దాంతరికి తీరికవాదమేనామనుచు గ్రహించిరియే యున్నట్లు, దుష్టదిశలవిచ్చింపుడు, ప్రయత్నించిన వివాదములు రమ్యముగా, శాంతియుతముగా, పరిణమించుట అగును. అందును, విన్న. అంతిమ భావములని కావచ్చునట్లేదే, పూరితములగు ధృవీ, వెనుక ముందులు గనువిందా, వ్యాపార ప్రవాహములో రిం ముక్కలకు వచ్చుట ఉద్దిక్తభావములగు యువతీ యువకుల సాహిత్య లక్షణము. ఆకర్షించిన త్వక్తి మన దృష్టి మెదదో, ఆ వ్యభావములో తిరుగు సామంతవ్యయము కుదురగలవా, మనోవర్జముల కుకలవా, జాతికామకూల్య మున్నచా, మున్నగు విషయములకు గుర్చి ఆలోచించుటకు అవకాశము లేదు, మూడుముఖ పరిణామపు. తిరువాతిభ దవాధి వము. పరస్పర త్యాగమును ఆలవరుగోలేని ప్రేమ ప్రకృతులు రిం ప్రాముఖ్యత అంత్యము మూర్తియు ఇచ్చితి కాగింక యువతీ యువకులలో అనేకులకు తెలియదు. కావున నే, ఇట్టి దృష్టాంతము లందిండు మాపట్టు చున్నది.

అది యిట్లుండే. కథావాదులకు మొదట రిం జాతికావ్యాదమును గనువిందులకర్పింపును. గృహ స్థానము (దశరథిభావము)లో కేళి భావాధిపతి కుమారుడు నిలువచున్నాడు; దా? దశరథము కుమారుడు పూర్తిస్థానము. భార్య ఉత్పాదముతో గృహస్థిత్వముల విస్తారించాలి. కాని, పంచమాధిపతియగు తిరుతో ఆ కుమారుని విడువచ్చి. ఆమె ప్రవర్తన, పనులో, తిరుగు గుచించవు. లగ్నాధిపతి నీమదై తార్కింబు నుండుట ముదమును చిర చిర లాడించు యోగము. పర్యరా, ఏదో అపరిత్యక్తి. కారణమేదైన నేమి? భార్య వ్యభావము ముగిసినది ఇచ్చుకు అపరిత్యక్తి వచ్చినది. అట్లుకా, ఆమె ప్రభు ప్రకృతికలదై యుండినచో, కారణాని 'మూలు పాంథాణి' అని అర్థమే వచ్చును. మటకు మట జరగాలు చెప్పినచో, గయ్యలలో అని అర్థమే. వోగ మూడుగోవియుండు త్వక్తి అయినచో, 'మూలదత్తు' మని అర్థమే. అర్థమే మనోవర్జవైషమ్యము, ఏ భార్య విషయమే? నేను కష్టక భార్యగా వచ్చియుండినచో మాత్రము ముదము కుదుటపడునా? ధృవ! ఆమె జాతికార్య

ముల వనుషించి, అవాగోగ్యమ, కలలోపమ, ప్రభు వ్యభావమ, తంద్రాదోషమ, విరవప్రవర్తన, మరీ ఏదో, మూటి ముదమును అకాంతి పాలు కావించాలగు వ్యభావములో త్వక్తిపమే కాని, వ్యభావములో భేదములేను. ఇది ఆమె చెనుగోవిగేదే, జాతికుడు రిం పంచరమును ఉన్నంతిలో దోడ్చుటకొగలను. కాంతి, అకాంతి, మావపురి అంతరంగమే ప్రధాన కారణము. రైటికారణములు గాగములు ఇంటిని గలంతేక, రింపు తిప్పపట్టుల ఇది.

ధర్మవ్యభావములో దోషము తెంచుటకాని, భార్యలోపములకు పదుండుటకాని, నా ఉద్దేశము కానిది ముఖ్యతకే కాదుని పరిశ్రమ చెప్పినచో, భార్యదిశలోంటే ధర్మము తిచ్చియుండు దిశలే ప్రాముఖ్యమువని. నాని మూలము అతిరీ కృప యును విరవమై యుండుటలకు కర్షిం పరిణామమిది. ముగింపులకు కింది వేదాలత్వక్తి కావున అతిరీ యు: ఏదోకాని, ముదముకు కలవరపడును. అంతి ఏల? భార్య హితముమకురి చేసినవిషయా, అతిరీ కరిముగా మాపట్టుగలను.

“జూరియగు దివములలో,
నేరము లేమిటను కలగ నేరపు; మరీయూ
జూరియ దింపించెను
నేరములే నోరుయందు నిక్కురు, మునకి.”
అను బద్ధిని విందుము? దా?

అపదలు కావుననేనవు. టి:టివర్ణగానే, వెన్నెల తిచ్చును. దిశలు ముగియించును. భార్య దిలికి రిం జాతికుని తిరుణుని పిలువనకే వేదు దాటి 1988 లో నే ముందుకు వెళ్ళును. దా? నో సము నీవ దాయకే! ఆమె దిలికియనని అతిరీ కుమారు వేద నా? ఈ ఏదే ముగియగలను. త్రుగ్గునాఅని, దిలికి వివాహవివాదములకు తిరుగదృష్టి దాటియొంది. కాని, కిది సమస్యమును దాటలని యిచ్చి. దిలికి కుమారి? కింకే దాటుటకు ఇంకా రెండేండు పట్టును. ఈ దిశకారణమును ఓపికతో కదిలించి, తిరువాతి తొందరయిందవు. ఈలోగా పరిస్థితికా ప్రాప్తి! అవకాశమున్నది. తిరుగ్గుమున, తిరువాతి తీరియు రమ్యముగా జరుగగలను.

కాళిదాసప్రశస్తి

శ్రీ ఉండేల మాలకొండరెడ్డి

అమర వాఙ్మయ రాజవర్మకృష్ణునందుః
గావ్యమణి దీపదీధితుల్ కడలు కొలిపి,
విశ్వమీమాస శోభః గల్పించినట్టి
నరన హృద్యావ! కాళిదాస! నమోస్తు!

కుప్పింది, నందినీగోవుపై దుమికిన మృగరాజు వికచ దంష్ట్రీకలమెఱపు,
బాహు ప్రతిష్ఠంభ పరివృద్ధకోవాగ్ని నాపుకోలేని దిలీపు పతిమ,
పూవిల్లు నిల్వన బూడిదావించిన అగ్ర కేశునికంటి అగ్నికేల,
అలరలిదేవి దుఃస్మృతపూరమ్ములోఁ బాగరాజు వలరాజు బూడిచోవు,

కట్టదుటఁ గానుపించెడుకరణి, కబల నర్ల కాంతులఁ జిత్రముల్ వ్రాసినావు
గంటమే, రంగుకుంచియగా నొనర్చి, క్రమకవితానమున్నేను! కాళిదాస!

నీ న్వర్ణ లేఖనీ నృత్యకాలనటించ అమరకాండకు ఒహ్యారమబ్బె,
నీవు నృప్సిందిన నీరదగర్జకుఁ బ్రణయ సందేశ కారవము గలిగె,
నీ కళాకాళిపై నిలిచి “ఇకుంతల”పదుల, కన్యాశాస్త్రప్రపంచమయ్యె,
నీవు కాసిందిన నిర్జరసుందరి నరునితో నిలిచి కాపురముచేసి,

కూతునకుఁ దండీకడబాటు గూర్చినీవు, చిన్నితీగకుఁ గన్నులుచెమ్మగిల్లె,
బ్రక్కతి నాడించు చంద్రకాలికుడ! నీవు గంటయూగింప వింతలు కలుగకున్నా?

నీ “ఉపమా”దుది నిచ్చలు మెచ్చుచు భజయించి త్రేన్వని భోక్తయేడి?
నీ “మేఘ” గఁభీర నిర్ఘోషమున కుల్కి, ధవుఁ గాగిలింపని తరుణియేడి?
నీ కావ్యకన్యల నిత్యకోమల ముఖాబ్జములు చుంబింపని ప్రమరమేడి?
నీ రమ్యకృతినంది నీధేనువునకు వర్సమ్ముగానట్టి రనజ్జడేడి?

వాణినాయించు మాణిక్యవీణలోని తీవ్రవై నీవు మూర్ఛనల్ పోవునపుడు
పులకరింపని చిటుగడ్డిపోచయేడి? నద్యకోమూర్తి! రవరాజ్యచక్రవర్తి!

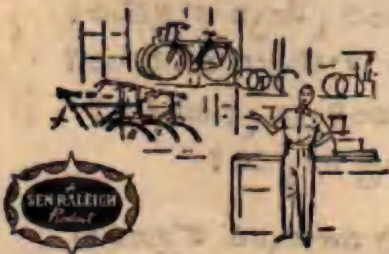
తుంగశృంగమనోజ్ఞ తుహిన్ దిబృథివికి మాననంశమ్ముగా మలదినాపు
కిన్నరమిథునముల్ శ్రీడిందు గుహలకు నీలిమబ్బుల తెంల్ నిలివినాపు
వాగర్థశిల్పివై వాగర్థములీలః దొలియాలుమగలనే కలివినాపు
అలకాపురములోని యక్షకాంతకుః బ్రేమవార్తలు గాలిలోఁ బంపినాపు

ఏమిడేయపు తలచిన ? ఇంతవాఁడ, “వందని ఫలమ్ము కొఱకయి అనసేయు
చిట్టి మఱుగుజ్జనే”నని చెప్పినాపు, విశ్వకవిరాజ ! ఎంతటి వినయమయ్య !

మోడువాటిన హృదయాలు మోసులెత్త అమృత మొలికింది, భారతీయాత్మతోడఁ
గలిసిపోయిన నీ దివ్యకావ్యవాణి, అమరభాషక అమరత్యమబ్బుఁ జేసె !

లలితమృదూపమాన మధురమ్ములు విశ్వరసజ్ఞ మాననం
బులు గిలిగింత పెట్టెను అపూర్వకృతుల్ రచియింది, కీర్తిత
య్యల సుఖనిదఁ దేలెను మహాకవి ! మేల్కొనుమా ! కళాప్రియుల్
తెలుఁగులు నేఁదొసంగడు స్మృతిప్రసవాంజలి నీ్వకరింపుమా !

రాతెను మించిన సైకిల్ మీరు కొనలేరు రాతె

ప్రపంచ ప్రసిద్ధి
గాంచిన
సైకిల్

గిరీశం పాత్రచిత్రణం

శ్రీ యన్. టి. నరసింహాచారి

బాగా పరిచయమున్నవారేమో కూడా మనము పూర్తిగా అర్థము చేసుకున్నామని చెప్పలేము. మనకు తెలిసినవాళ్ళేమి ఎక్కువగా ఆలోచించదు. అంత మాత్రముచేత మన ఆత్మికతరు, స్వేచ్ఛాసంబంధాలకు వినిపించిన లోటు రాదు. గిరీశం అంబరికీ కొద్దో గొప్పో తెలిసినవాడే. ఆంగ్లాండ్‌లో అక్షరభాష మున్నవాళ్ళంతా కన్యాకుల్కుం దిదివే వుంటారు. వాటికరంగం మీద, ఈమధ్య నీవిమాన్యాసా, వింక్షరామ్యలకు కూడా గిరీశంలో కొంత సంబంధం వీర్చింది. ఇదివరలో భారతి భాగవతాలకు వచ్చింది అదిదరగా ఈ కాలంలో కన్యాకుల్కురికీ వచ్చింది అంటే ఆలోచించకూడదు. తైలపంపూర్ణము లేని జల్లుతో పాడుకుంటున్న వేసుకొని కొందరి విద్వత్కృతిగా నడిచిపోతూంటే గిరీశం వాడలో వున్నాడని దిగిల్చిరిందలము చాలాపాదు విన్నాము. అబద్ధాలు, మోసాలు, మధురవాణి, బుద్ధ్యుల చెప్పిన అంటకట్ట సంకీర్ణకు వాటినులతో మ, శ్రీమతులవలన ఇబ్బంది వుండును! వాటము దిదివి మనస్సులో గిరీశాన్ని సరించిపోనం (idea) ఏర్పడి వుండినవ్యు. కాని రూపు లేఖలు, పోజులు ఏ వాటిక రంగమోద మాది విజయైవి క్షిప్తి సంబంధించివిగా భావించుకుంటున్నారో! గిరీశం తీరు తెమ్ములు ఆంగ్లంల విత్తజీవితములో చెప్పిపోయాయి. అయితే మన జీవితములో ఆ డాబు, దిర్బం, లేకేకతం వున్నామని తెలియలు అంటే గిరీశం వుత్తాపం (Spirit) కూడా వుండిన జవాబు చెప్పవ్యు. సురజాడవారి గిరీశం వాటింకో ఒక పాత్రికాను. ఆంగ్లంల మనస్సులో ఒక పదావహైవ క్షిప్తి. గిరీశం పాత్రి కల్పనకు దోహదం చేసిన క్షిప్తి విజంగా ఎవరైనా వుండి వుంటారా అని చాలాకాలం ఆమకున్నాము. ఉమ్మలు సురజాడవారి హ్యరక సంచికలో దిదివామ. ఒకరిద్దరు కృత్తులనూట అటుంచి గిరీశం ఆంగ్లంల మంచిచెప్పలకు ఒక సంకేతం (Symbol) పాతి కొత్తి క్షణస్థల మధ్యకాలంలో పాంఫిక పరిపి

తుల ప్రతిబింబం 'కన్యాకుల్కుం' అని కాదవలం లేదు. అంతకు మించిన పరిస్థింకూడా వాటికములో వుండేమా అనిపిస్తోంది.

గిరీశం మంచిచెప్పలు మనము అంతగా పట్టించుకోలేదు. పాంఫిక సైకికృష్టితో మాస్తీ ఇంత ఆభిమానము మాపేవారేమో కాదు. గిరీశం సుగాగతాలు, చేసినపనులు వాటిలనుండి వేరు చేసి ఎవరైనా చెప్పితే "ఇటుకంటివాడని అనుకోలేను" అని ఆశ్చర్యపడుతాము. విజావీకి గిరీశం అంత చెప్పవాడు కాదేమో. సంఘ సంస్కారంకోసమే సురజాడవారు ఈ పాత్రిక లిచ్చిందరేదేమో. అందుకే నే ముకు ఎంత పన్నిపీఠంగా కపటవాని గిరీశాన్ని పూర్తిగా అర్థము చేసుకో లేదంటున్నాము. సజీవమైన కృత్తులు మన స్సుకు హతుకపోతారు. వాటితో పాటు విత్తమైన క్షిప్తికృష్టిమే ఆకర్షణ ఇంతా ఎక్కిన. ముక్కుకు నూటిగా పోయే సంగమైన ప్రకృతిని లేటిగా అర్థము చేసుకుంటాము. కాని జటిలమైన స్వభావాన్ని తిరిచి మాడారి. గిరీశాన్ని సరించి అన్ని రిషుమూల తెలుసుకోకుండానే మనము ఆ క్షిప్తికృష్టి (మేము నున్నాము బుద్ధికి మించిన అవగాహన (Intuition) తో పరిగ్రహించలం, కృతించలం జనునతోంది.

కన్యాకుల్కుం పాంఫిక వాటికం. అపిపిలన అమృతోపలమే కాకుండా వైభవ్యం, కృత్తిచారం, వ్యాఖ్యాలు, మోసాలు, కపంపూరాలు, అధికాదుల ప్రకర్షిత మెదలైన అనేక ఆమనంగిక విషయాలు వాటికవిస్తవుకు పమగ్రత కల్పిస్తున్నాయి. సంఘ సంస్కారము సురజాడవారి లక్ష్యం అతలములో సందేహంలేదు. అన్ని పాంఫిక పనుష్టలతోమా గిరీశావీకి ప్రకృష్టింగానో, పోక్షంగానో సంబంధముంది. అయితే ఈ క్షిప్తికృష్టికా సంఘములోని దోషాలు క్షిప్తిముచేయటమే సురజాడవారి ఆశయములేదు. గిరీశం అబద్ధాలు చెప్పాడు, మోసం చేశాడు. గొప్పగా రదువునన్న క్షిప్తిలా అమాలు

కులకు నమ్మించి ప్రోహం చేశాడు. అర్థం కుర్చు తెలియని అపవీతుల శివశీనుకుమారుడు. పితృంధి అస్తి కోసం కలవివరాడు. కథ ఆడంగా తిరిగింది రంగం మూడుంచి తప్పుకున్నాడు. ఇటుకంటి కృష్ణులు సంఘానికి చీపురుకులది గర్హించటానికి సురజాడవాలు గిరిరాన్ని పుచ్చించివుంటే, ఆయన తన ప్రణాల్నిలో సభలుకు కాలేదనే ఆచారం. గిరికిం సురజాడవారికి ఎదురు తిరిగాడు. వా కృష్ణ కృష్ణం ఇంతకు వింటింది చూపించాడు. గిరిరాన్ని కర్పించి విజయనగరంలో బొంకుల దిబ్బవారి నిలువోపెట్టా కురజాడవాడు తన ఇష్టము వచ్చి నట్లు పడినీందిలే వారి నూనాన్ని వదిలిపెట్టాడు. (పాశ్చాత్యులు ఈ కాలక్షేప పద్ధతిని గొప్పగా ప్రశంసించారు. ఈ విషయములో షేక్స్పియరుతో సమానమైనవాడు తేంటాడు) గిరికిం తన ప్రతాపం చూపించాడు. తన చెడ్డవాడని నలుగురూ అనుకుంటానికి ఆస్కారమే ఇవ్వలేదు. తనపోతే సురజాడవాడు తిరుగు తెలియకుండానే గిరికింలో ఒక ఆర్థిక కర్పించారని ఆచారం. గిరికిం మాటలవారా వర్ణిస్తూనే కృష్టిలోని లోపాలను చూసి ఒక పాంఘి: ప్రయోజనాన్ని పొందినామని సురజాడవాడు అనుకుంటే అట్లా జరగలేదు. వర్ణనా ఆ పాత్రయందు విముఖత కలిగి బట్టు రదియతి ప్రకాశించారని. కొవి వర్ణనమే కాకుండా ముం గిరికింబది అభివృద్ధిని ప్రకటిస్తూము. అంటే గిరికిం కృష్ణకృష్ణములో ముదిరి అక్షంంచెక్కి ఏదో వుంది. అందులపే గిరికించేసి పనుల అంతరార్థం నైతికవిలువలు మరిచిపోతున్నాము.

సురజాడవాడు మిత్రపాత్రలనుకూడా తీర్చిదిద్దాడు. వాళ్ళ కృష్ణకృష్ణముకూడా ముదిరి తక్కువగా అక్షరించాడు. కొవి వారి మాటలు, చేష్టలు పాంఘి: పరిస్థితులు చిత్రించటములో నాటకమందు ఆశించి సంఘ సంస్కారానికి దారితీసేదిగా వుంటాయి. గిరికింకూడా నాటకంలో పుష్ప ప్రయోజనానికి పాధసమే అయినా అది వదిలి కృష్ణకృష్ణంగా మరొక కాలక్షేపతో నిలువ కడుతున్నాము. మంచి చెడ్డలు అటుంచి కేలము Shallow అయిన (గాంభీర్యంలేని) కృష్ణి. అటుకంటి పాత్రకు ప్రహరం పడుతున్నాము. గిరికింవలన ఏదైనా పాంఘి: ప్రయోజనం సిద్ధించాలంటే గిరిరాన్ని చూచి వచ్చాలి. కొవి గిరికింతో వత్తు

తున్నాము. అంటే చూచి అవదీసున్నా ముక్కు మాట చాపానికి కృంగానికి ఇవే చేదా. నిర్మలమైన మనస్సుతో వర్ణ ఆంకించింపుతే చాప్యులువుతుంది. చెప్పకొట్టి, కాన్ని చూచి వర్ణితే మనస్సు తేలికపడదు. కృంగకృంగలన వచ్చిన వత్తు చిరకు ఏదో ప్రయోజనాన్ని ఆశిస్తుంది. కొట్టి చెప్పి పెద్ద దైతే వత్తుకు బతులు ఏమవు వచ్చి కలుగగా మారుతుంది. గిరికిం మాటలలో వర్ణిస్తాడు. ఇతర పాత్రలను కర్పించి ఏడిపించి వర్ణిస్తాడు. గిరిరాన్ని చూచి వర్ణి పరిస్థితులలో తనే వర్ణి మారంతో వర్ణనానికి ఇల్లా చేసున్నామని, అనేకాలు ప్రకటిస్తాడు. ఈ చాప్యంలో ఎక్కడా పాంఘి: ప్రయోజనానికి ప్రాధాన్యం లేక పడదు. అందుకే కృంగానికి ఆస్కారంలేదు.

నైతిక దృష్టితో చూస్తే గిరికిం ప్రకర్షణలో ప్రశంసించలేనిది వీరూ లేదు. నాటిలోపురికి పంక్త్యుకు రక్షించటం, అగ్నిహోత్రావశాలు ఇంట్లో గిరికిం అడివ నాటకంలో ఒక భాగమే. నాటకంలో అందరూ చిరకు గిరికిం చేసి మోసం గ్రహిస్తూనే వుంటారు. మాటలు, చేష్టలు, పుడేగాలు గ్రహించి పాత్రల భావాన్ని విధియిస్తాము కొవి బుద్ధితో ఆలోచించి చేసి విధియాన్ని వర్ణన నాటకము దగువుకున్నప్పుడు మనస్సులో ఏర్పడిన భావార్థం (impression) కొవివ లేదు. పాపాత్మ్యంలో పాపంని అనుభూతి ముఖ్యమైంది. రదయుతి అనుకున్న దానిభిన్నమైన అనుభూతి కలిగిన సంకర్షణలు ఎన్నోవున్నాయి. పరికిలగా చూచింపుకు గిరికిం చేసి పనులు మనము ఆమోదింపకపోవచ్చుకొవి నాటకము దగువుకున్నప్పుడు మనలో కలిగిన భావపరిణామమే, ఏర్పడిన భావమే ఆ పాత్రను సురించి మన పరిచయం అభివృద్ధియము. పాత్రతో పాపంని సంబంధము ఆలోచించు కొవి ఏర్పడుతుకొన్న అభివృద్ధిలనుబట్టి వుండదు. మన భావాలు, మన సంస్కారము, అంతర్బుద్ధి సహజంగా గ్రహించిందై వుంటుంది. అందుచేతే పాత్రను సురించి పూర్వార్థాలు విమర్శించుకొకుండానే రాగామలంబం ఏర్పడుతోంది. గిరిరాన్ని ప్రేమిస్తున్నాము. జాగ్రత్తిగా ఆలోచించి గిరికింలో చెప్పకోతగ్గమంచి ఏమోలేదనికూడా అంగీకరిస్తున్నాము. పరిష్కరి విగద్దమైన ఈ అభివృద్ధిలను వివిధంగా పరివ్యవహరించటం? మన భావాలు, మన అనుభూతి, మన ఆలోచనలు పోతు

వాదానికి కట్టుబడింది. తప్పుని తెండింటిలో నడిచి త్రోవవేయలేదు. కలంయే హాస్యభోగిలో గిరికం మన అభిమానాన్ని పొందటమేలేదు. సర్వోప కేరిగి సంతానాత్మక మనము గుడ్డవ్యభావాన్ని భూషించి ప్రేమించలేము. రచయిత ప్రతిభ, కళాకళం చెకులాకూడా ఆరంగ కలిగించటమేలే నే వుంది. అంతమాత్రముచేరి చెకును మంచిగా ప్రచారము చెకుటమలేదు. దాన్ని కప్పిపుచ్చి తప్పువారి పట్టించటమేలేదు. భూలద్వైకి కలపతే గిరికాన్ని గురించి ఆలోచించితే సహదౌష విద్వయానికి రాలేదు. పూర్తి కృత్రిమాన్ని అర్థముచెకుంటూనికి ప్రయత్నించాలి. పాత్ర ఉపగతాల భూలమైన విశేషంగా దారివిప్పుతుంది. మహాకవుల పృష్టి హామవ్య రచయితల పాత్ర కల్పనకు భిన్నంగా వుంటుంది. మూలంగా గ్రహించలేము. మూలలో పుస్తకముగా ఇవ్వలేమని చెప్పలేము. విజంగా పతేరిమైన పాత్రను పతేరిమైన కృత్యాలుగా ఆలోచనల హద్దులమధ్య యాదలేము జటిలమైన ప్రకృతిగల పాత్రలు హామవ్యముదీకి అన్ని అంశాలలోనూ పూర్తిగా అవగాహనకర వు.

పాత్రను ఉన్నపుడు, ఇతరపాత్రలనుండి వేరుచేసి చూడకూడదు. గిరికానికి కన్యాకుల్యం లో అన్ని సమస్యలతోనూ, పాత్రల దరితోనూ సంబంధముంది. కొని ప్రతిక్షుండా ఏ సమస్యకూ మూలకారణంగా ఈ పాత్ర కల్పన జరిగలేదు. కన్యాకుల్యం సుబ్బవృద్ధి. వేళ్ళెరుగుగురించి ఉధురవాణి వుంది. వైశాఖానికి ప్రతిభి దుష్టమృత్యు. హెడ్డు, ఇన్ స్పెక్టరు అధికారిల ప్రవర్తన చాలాతరు. హామవ్య రావు, భీమారావునాయకు, దీపి రెడ్డున వ్యాసు పరిస్థితులు ప్రతిస్థాన. వ్యాఖ్యానలకు హామవ్యలకు అన్ని హాత్రాధికారాలు, రామపురంతులు వున్నాను. వైశాఖకొంగు కృత్రిమాంయ మివాక్షిది. గిరికం అన్నింటిలోనూ వుండి నేనిలోనూ లేదు. మిడిమిడి ఇంగీను దగవుల ఫలితం గిరికం అవలమృత్యు. కొని గిరికాన్ని గురించి ఆలోచించలసినది ఇంకా ఎంతో వుంది. అన్ని కలిపి చూస్తే ఈ విషయ ప్రాధాన్యం మరుగుపడిపోతుంది. ఇతర పాత్రలతో గిరికం పరిధయం వాళ్ల పృథ్వివాన్ని, చాటా పాంఘ ప్రయోజనాన్ని పుస్తకముచేస్తుంది. అంటే ఒకవిధంగా, గిరికం పాంఘప్రయోజనానికి అశీతుకు. ఇతర

పాత్రలను మూలలోకి తీసుకురావటానికే, చాటా ఆకేయాన్ని పుస్తకముచేతుంటానికే వుండేందుకే పాత్ర. ఈ దృష్ట్యా చాటాలో గిరికానికి ఒక ప్రత్యేక పాత్ర కలిపి వ్రాసుతుంది. పాత్రలోని చెకు కొంత కప్పుబడుతుంది.

మనకు కవితేది ఒకవిధంగానూ, అనుభూతి మరొక విధంగానూ వుందంటే ఆ పాత్రలో యాదకు కవితేదానికి మించిన దిక్కు వుందని అనుభావాన్ని వస్తుంది. రచయిత ప్రతిభ, మనల ప్రకృతి తెండింటి మీద మాత్స్యభివలవా దృష్టి లేవాణే పాత్రలోని విభవతి అర్థంకాదు. గిరికంలోని ప్రత్యేకత గిరికం వుత్సాహం (spirit). తిలవారిలో ఎన్ని అడ్డంకులు ఉన్నవా ఆ వుత్సాహం పోలేదు. కవి అడ్డంగా తిరిగివా గిరికం గిరికేమే. ఇంకాకేళ్ళలో ఆ వుత్సాహతి కేయం (sportive spirit) నిల్లి ప్రతి అసంధిం. చెపిం పనులన్నీ గిరికానికి ఒక ఆట. ఆటలో ఓడినా దింబు లేదు. ఆటకు మంచి చెడ్డలులేవు. గిరికానికి జీవితం నిజంకాదు. దానికుమూతల ఆట (make-belief) గిరికం చెపిం చెడ్డలనులన్నీ కప్పిపుచ్చటానికి ప్రయత్నించటమేలేదు. పాత్రలల్లన విలసి దృష్టితో కొని మాత్రం చెపుతున్నాను. ఆంగ్లం వుత్సాహం గిరికంలో మార్చిరించించింది. అంశక నే గిరికేయంటే ఆంగ్లంలకు అంతప్రేమ. ఆ వుత్సాహం ముగిసి తిరిగి పనులుతుంది. ఏ పనిచేసివా వుత్సాహ చెక్కుటం, కష్టసుఖాలు, మంచి చెడ్డలు ఆలోచించకుండా ప్రతి దానిని ఒక ఆటగా భావించటమే మునిషిలోని వుత్సాహానికి నిదర్శనం. ఉత్సాహమతో చెపిం పనుల మంచిచెడ్డలు పాంఘోద్వైక్షలో నిర్ణయించి యింక కవిత్వము. అప్పుడు చెకుకు గొప్పించివా మునిషిలోని వుత్సాహాన్ని ప్రకటించుతాము.

మూలలో యుక్తార్థము (wit) గిరికంలో ఆకర్షణ అనుకుంటాము. అంతకంటే ఎక్కువగా ప్రతి సన్నివేశంలోనూ చక్కని హాస్యముంది. ఎటుకంటి ఎడ్డు పరిస్థితి అయినా చాటాచక్రంగా గిరికం తిప్పించుకు పోతావుంటే ఎన్ని అసంబంధమందా వుండలేదు, గిరికం చిత్రకచెప్పలు రామపురంతులు తింటాడు! 'జిల్లా'! మంచంకొదకురా, వట్టిదెలల నొడతామ! అరి పూటకుళ్ళెక్కును రమ్మని తిను తెండోపక్క ముడి పరిపోతాడు. చెకునూ చెకుతూ తిలపునికి చెప్ప

శంకుకు రామవృషంతులు నెల్లివూడ చిటికెనేసి నురి
వెడతాడు. గిరికిం నిలబడి, చూటూర్పు తపనపడుతుంది
కొన్ని పన్నితగానూడా తిక్కుతలేవు. ఆ పాప
పాన్ని మెచ్చుకొనుండా వుండలేము. గిరికిం పెద్దపెద
తెచ్చున కొలలకు కాని అది పిట్టిల్లానేకాని పల్లె
టూల్లిలో ఎంతదూరం పనికిరావు. అందుకే నీ కన్యా
కులకం పనికిరాదని తెచ్చిరిచ్చి వృధా అయ్యానం పది
లంకంటే అగ్నిహోత్రాధామలు చెప్పించే భావించి
ఒక పన్నోకావాస్తాన్ని ప్రమాణించేటప్పటికి అయిన
తపనపడతాడు. అట్టిపాతాలు మాడ్చుకొని నమ
ర్తించుకోలేనంత తెలియకట్టవవాడు కాదు గిరికిం.
ఇక పెంబు మారేట అయితే నీకాని యంగ్ విడోవ
వుండను. నల్లవుంటే నీకాని విడోవారెరిఫారముకు
అవకాశం వుండను. ఇలాగున ముసల్గొనుకొట్టాడి,
రాగా కన్యాకులకం తీసుకొని, నల్లపు త్వరలో
చచ్చియాగాక గిరికింలాంటి యువకుని పెళ్ళిచేసుకొని
అపబ్రుత్ సుఖపడవచ్చు. అగ్నిహోత్రాధామలుంటి
నర్తకిని మంచిచేసుకొనిరాదు గిరికిం. ఇవాళప్పుడు
అగ్నిహోత్రాధామలకు తినివారు కొలికాదని కంటక
కాస్త్రీ ప్రకంపాపకాన్ని అందుకున్నాడు. పాపనర్త
కావుకారిముందు మధురవాణి గిరికిం బ్రతుకు నలు
బలులుచేస్తే గిరికిం అనే Young foolishmad,
అనే Beautiful వాక్ Devilish కుర్రవాని ప్యాతా
రము గిరికిం అద్భుత ప్రజ్ఞకు నిదర్శనం.

గిరికింలా వ్రతానామ, కత్తి వ్రతానామ.
చుక్కరాని, వాహ్యాని, ఇదియను ఏకీకరించి
పరిపాదించటానికి ఇదే మూలకారణం. అవకాశం
కొరికే పట్టటానికి, పర్వించటానికి తియ్యగా
వుంటాడు. మనస్సు, బుద్ధి ఎప్పుడు పనుమగానే
వుంటాయి. ముదిరికాని వాటికి బుద్ధిమంబూలేదు.
వుత్సాహముంటే జీరితములో ప్రతిపదయాన్ని
తేలికగా తీసుకుంటాము. నవ్వుతూ చెప్తాము. జీ
తాన్ని ఒక అటగా పరవాగా గడిపే గిరికింలాంటి
నర్తకి పాపాన్నికూడవుది తిరిచాగా మంచి చెప్పలు
అలాచించడు. జీతాన్ని ఈద్రుప్తితో చూడటము
వలన రద్దీ గిరికిన్ని కూడా ప్రేమిస్తున్నాము.
చెడుగా ప్రవర్తిస్తున్న జీరితాన్ని తేలికగా తీసుకో
వలము. అనుభించటము, అపండించటము—అందు
లోను విధిత్వం ధైర్యం పాపానం మున్ను మున్ను

చేస్తాయి. నెంకలేకంకో పారిపోవటానికి పూనుచేడు
కొని Jolly గా వాడుతూ తిగుతాడు. విజయనగరంలో
తివవురికి సంబంధించిన గడ్డు పరిస్థితులు అజీవాన్ని
విదూరించి కదల్చుతేకావాలి. పాతరి లండన్లోను
ఒకవిధంగా కులాపాగా కాలక్షేపంచేస్తాడు. కులాపా
భోంజిలో యుక్తి, కల్పన చుక్కారం ఎంత
తిగగకుండా కొత్తపాతాలు పరిమంలే గిరికింఅపదాలు.
పిరికి పంపిలా పారిపోవటము అన్నీ కేటము చుక్కారం
రంలా కనపడతాయి. పూటకుళ్ళునుకురుంచి
అద్భుతంగా కనబడుతాడు. బుచ్చయ్యను తిప్పించు
కునే ప్రయత్నంలో గిరికిం బుద్ధి చెధిం కల్పన జలన
గిరికిం అపహవపరిధను చాటుతుంది. బుచ్చయ్య
లాంటి వ్యక్తుడైమందును చూడగానే పెంపరిరిగా
బుచ్చుంతునిదిం తచ్చేర్చింది. బుచ్చుయ్య విడో, అర్
వాట్ బుచ్చుర విడోకది కొచ్చి" లాభపాలు చేరే
వస్త్రీ మంచిచే చేరింది. నవ్వుతూ చూడచివా
గిరికిం తెలియ తిక్కుతాడుకాదు. తన స్వాస్థ్యాన్ని
మరిచిపోడు. పండుమానుకొని విగ్రహ అనన్త వర్ణంతి
పరారెప్పుతిలో విగ్రహలు పెండ్లాడలెనీపది
వున్నట్లు ప్రమాణం చెప్పాడు. బుచ్చయ్యను
పర్వించటానికి వేసినట్టాడు, ఇచ్చింది తివవాసిం
గిరికిం బుచ్చులాంటి వ్రతానామ; మరోగిరికి
సాగ్యంగాడు. బుచ్చయ్య ఎంత అమామకురాలైవా
పంపూరాలు సహజంగా కళ్ళకు కట్టేపాయి
పాపభూతి పంపాదించటానికి గిరికింపాట్లు చెప్పలేము.
బుచ్చయ్యలాంటికొక్కరు పర్వించేవారికే ప్రయత్నం
ఎంత వృథామా గిరికింలా తెలుసు. ఇట్లాంటి తెలియ
లేదల్లా గిరికిన్ని ముందు చెప్పాలి. లోకకల్యాణాని
కొసం అవతరించింది గిరికింలా పెళ్ళివూడ అపలు మనసు
లేను. కాని లోకం ఎంత విజయో అంతకంటే ఎక్కువ
విజయైం రిక్తింలాంటి ముదిరికాట్టి బుచ్చయ్యకొసం
లోకనీవ చేయాలనే ఆదర్శం తీసుకుంటానికి సిద్ధ
పడ్డాడు. బుచ్చయ్యకొసం బాపనిర్వమై తివ్వ
గాన్నికూడా చేస్తాడు. గిరికింగారి సంపారం dream
children ఒక తివ్వని కల. అంతికిన్ బానిస్య
లేను. బుచ్చయ్యలేకుండా గిరికిం అందంకా అన్నీ
వృథా. బ్రతుకు నర్తకిం. తోడుకట్టి పిచ్చలు యెక్కు
పెట్టి కుండ తూపివాడేటట్లు కొట్టుకుంటాడు. నర్తకిం
పాతాక రంధివృత్తా 'నేను అంటే వాచ్' పామ్యం
టాడు. అనేక సంవత్సరాలు తివ్వచేసి బుచ్చ

మృత్యు ద్వంద్వంలో నేనా పొందుతాను. బుచ్చయ్యకవి చెప్పి పారినా రాకపోక ప్రాంతాల్లో చెప్తాడు. పెళ్ళికి వెళుతూ రాత్రి ఉదయమే, చెల్లెలు పెళ్ళి మాదా అగిపోయి బుచ్చయ్య కోరింకిమాదా సిద్ధివుంది. సిద్ధిపిల్ల గిరికం చేతుల్లోంచి ఎక్కడనుపోతుంది. గిరికం ప్లాను, కల్పన అనుకున్నట్లు పని జరుపుతాయి.

చివరకు గిరికం ఆడితే వాడెంతమాదా తిమ్మర దక్కి కల్గుతుంది. కలకాలియేమిటనో, పానుమాతీ మాపుతూ దిరిగిచేతుంటాడు అభాగినియనుకుంటుంది. పానుమాతీ మాపుతూ పని జరుపుతుంది పని చేతులనిగిరికం పంపిరి పానీ తింటాడు. శుభం పడతా పెళ్ళికోడుకా అంటే ఏదో అన్నాడు. పాత్రాగి చేరానికి తెలుసు పానాలని ముందే ఆగివ్వడం. ఏదాన్ని పుటాపించే గిరికం అలద్దం పానాలు అమ్మకాడు. ఆ పానాలను ద్వంద్వం, బుచ్చయ్యగారు అవ్యాజ్యమే ప్రేమ చూచి పానుమాతీగారి మెప్పుకుంటాడు. గిరికం మామాయి మనిషికాదు, నెహెరియన్ అథ్ అంటేవాన్. మానవేషంలో పున్న మధుర వాణిలో సంభావన గిరికం ప్రజకు గీటురాయి, మంచిగా, విషయంగా మాట్లాడుతూ సూర్యంగా మధురవాణి అంటేచెప్తాడు. పేరులో ఏముంది మధురవాణి తివెలకో చెప్పవలెంటాడు. మాటలరసకు తివె చెప్పవలెంటాడు. కిచ్చ అనేది ఎంత మంచి వాడిని అయినా పెళ్ళిపట్టుకోని తివెలవారిలో లాగుకుందంటాడు. మధురవాణి వేమం తివెలకో మాదా పానాలాప దత్తదేవ గిరికం ఒక చిన్న కిరు వ్యాధివేష ఎన్ని వేదాన్ని పుట్టిస్తాడు. ఆ ఎటూ పని చేయక కథ అద్దంగా తిరిగింది విద్యమించవలసి వచ్చింది.

గిరికం చెకు అలవాట్లు, దురుజ్జేరాలు ఏవాలేమనవి అయినా, పరిస్థితులనుబట్టి వచ్చింది అయినా, అన్నింటిలోనూ పోషణం, దనుత్కరం చూస్తాడు. తను ఆనందించి నవలను ఆనందింపజేస్తాడు. రావ్యరన్ ముఖ్యంలో ఏమీ తోచుకోలే, లెఫ్ లోమాదా క్రమేణ అందిం, అందిం చూస్తాడు. పూనుపోషి అనుకుంటాను. కాని ఎన్నో అభిరూపాలున్నాయి. బుచ్చయ్యలంటి బూగిలిఫుల్ యంగ్ రిడోన్ వుంటే రిఫారముకు ఎంతో ధాన్యపుంది. ధూమపానాన్ని వివరితే, కల్పి పారవేసి పాగకుకు దొంగతనం

చేసివా దైవంగా ఏమీ ఇచ్చిందిలేదంటాడు. బుచ్చయ్య రచనలు వాణిగ్ ఆస్వాదంలో 'పాగ తాగి వాడు గున్నచాకై పులున్' అన్నది ప్రమాదంగా తన కిచ్చ పంపాద మామో మట్టల నుంచి చెప్తే అన్నీ కూలంకషంగా దర్శించి గిరికం ప్రజేమైనా 'టాకాకో' పనిచేస్తున్న వాణిటి ధూమపానముకు ప్రశంసించడం చూడలేకు. పోషణం, అతి తెలివితెలులు గిరికం పాలబద్ధవారికి తాగగా వుండేవుండవచ్చు, మరలాగా ఆనందించలేవోదచ్చు. అయినా వాళ్ళు వచ్చుతారు. కల్యాణ ఏడగాలి. ఇంటికి గాడిదగా మారిని రామప్పపంతులు వచ్చుతూ ఏడుస్తాడు. గిరికం వాటకానికి విదూషకుడు చూడతాడు. ఇతరపాత్రలు గిరికంలో పాలు వచ్చేను. వాళ్ళలో వచ్చే ఆగి క్రితను. విదూషకుని పోషణంలో ఆనందిం ఎక్కువ. అది పాత్రబాషకు వెలిది. గిరికం లోని పుత్రానాను, నేటికేమైనా ప్రశ్నల, దనుత్కరం లేవు గిరికంలోపాలు వచ్చుతున్నాయంటే మనలో ఆ పుత్రానాను, క్రిత పుత్రానాను మాట.

గిరికంలోని రిక్షకు అగినామాచేమకుంటానికి మానవ ప్రశ్నలని పరిచించారి. మనిషి చేసిన చెకును మంచిగా చెప్పలేను, కాని పరిస్థితులు, భిన్న భిన్నలలో పనిచేయు, తిరిగివచ్చి పరిక్షి నీ పాత్ర విషయంలో మన అభిప్రాయానికి ఒక కొత్తి పంథా చూపుతాయి. గిరికంలో చెకుమనాచి వచ్చుతున్నాయి. ఎందుకంటే విజానికి గిరికం ద్వంద్వ భక్తిత్వములో అది ఒకవైపు, రెండోవైపు గిరికం పుత్రానాను చూస్తున్నాయి. లేకపోతే అలుకుంటి మరొకర్యైవి అపహేళించుకుంటాను. మారంగా తోలగిపోతాను. పనియేపోషణం కరుణ జానపద మధ్యకూర్తా పోతుంది. గిరికం ఏ పరిస్థితులలోనైనా దనుత్కరంగా తిప్పించుకుంటాడు. అది బుద్ధివైధిం. బుచ్చయ్య పనుతుంలో వెంకటేశానికి రిఫారములించిన పుత్రానాను యిచ్చా, బుచ్చయ్యతో మాట్లాడుతూ, వెంకటేశాన్ని బానిశేయివాదకుతోలి అగ్నిహోత్రాధిధానులు వచ్చి ఎటువంటి అనుమానం రకుండా మాటలుమార్చి, వచ్చేమాటలు చెప్పి, దొరల గొప్ప తివాన్ని చాటి చాకడకంగా వ్యాధి పడతాడు.

పారిపోయినా, లేచిపోయినా గిరికంలోంటే, పనుర్తప మనిషి పిరికిపం వైపు పోతుందివచ్చి పొందిన.

తప్పించుకోవలయు లోని పదునైన గిరిం విశేష ప్రతిభగా భావిస్తాము పూట ముచ్చటగా దప్పలాటలో కిందిది దిగజారిని నివేదించు, దయతక్కురం పరిచేయక వేక్కిరింపుగా మొహంపెట్టి, దూలలో కావించి అంగి వాడభావాలలో పూర్తి చేస్తాడు. వాస్తవం మొట్టగా వుంది, గిరిం లోని పదాని అనుకోలేము. ఓడిపోయినా అంగిరింది. తిరిగి గిరి కావించి, ప్రంథం ఎంత చాకచక్యంగా ఎదిగించినా చింతి ఓడిపోతూ వచ్చాడు. విజయవరంగా వచ్చు రాతే పాతడు. బుచ్చయ్యను పొందితే పోయాడు. అభావధామలతో కూడా పోయి పొందెను. కాని ఓడి పోయానని అంగిరింది. వానాలు దూర్చి ప్రయత్నం చేస్తూనే వుంటాడు. రంగంమీద నుంచి విచ్చేయిస్తూ కూడా పరాజయం అంగిరింది. ఇతిగతం వేక్కిరించానని భావించు. అంతకు కట్టింపు ఏర్పిస్తాడు. వాటిలో అందరూ గిరిం నూటివంటు, పూడి పదునైన విరుగుతు విరుగుతువుతాడు. చాలుగా గిరికాన్ని తిట్టిత ప్రతిక్షంబు అభాగ్యంబికి అల ఒగుతాడు. పాజ్యరావుగాను కూడా ఏమీ చేయలేక పోతాడు. కావించితే లేచి నులుపుకపోతాడు. అంగిరిందిని వుత్సాహము, కేక్కిలో పని ప్రారంభిస్తాడు. కిరిపాతా రిద ప్రయత్నాలు విలకు. ఆ జీవితంలో స్థూలం, క్షుణ్ణం మారినప్పుడు ఆ ముచ్చటో మార్పులేను. కథ అద్దంగా తిరిగింది వల్ల పోయినా పూగనుకే ఘటంకాదు. మరీ మొలలు పెట్టాలంటే ఇంకో సురజాడవాడు కావాలి ఇంకో గిరింలేదు. అలాగే అరజాడవాడు. గిరింపాదం పంది నల్లు అవిస్తోంది. అంత మునిగాక మళ్ళీ తేలరాని అనుకోలేము. గిరిం రంగంమీదనుండి విచ్చేయించి వదిలి పరిసీతులు వసాయి. పాజ్యరావు గాత్రో చివరిపాదించినా తాడు. కాని మధురవాణి రాత్రో అల కడుతుంది. కాని అరజాడవాడు గిరికాన్ని అభ్యాసం చేయలేదు. అంతగా అభిమానం చూడగొన్న పాత్రను అరజాడం పాలుచేసి కిరి దాకా నిర్వించి ఏడుపు గాని దించలేదు. వాటికంటే అంతం అంటావుంది. పాత్రలు ఒక ఒకరు చేయతాడు. వాటి ప్రయోజనానికి పాఖ్యం కట్టిస్తూ, కేక్కిరవాణి ధంగంరాకుండా అంత ఒక రింది పడ్డాడు. కాని గిరిం మారలేదు. దూరతే గిరిమేకాదు. సురజాడవాడు గిరికాన్ని దర్శి మొదటి స్థితి తెచ్చిందిలా. కథ అద్దంగా తిరిగి

వంటపిరితో కట్టించి తాడు గిరింపని అయిపోయింది అనుకోలేము 'దామిటి! కథ అద్దంగా తిరిగింది' అనే చివరిముక్కలు గిరిం స్వభావానికి ముప్పు తులకలు. మళ్ళీ మరో ప్రతిభాము తప్పదు. పాజ్యరావుగాని పాదపక్షిగాని ధరింకా భావపదకాని జవాబురాదు. రిద ఎరు పొందేదంటాడు. అభావధామల వచ్చు, బుచ్చయ్య చేతిలోంచి జారిపోయినానే అగ్రిం ముక్తిమే త్వంతం చేస్తాడు.

రిదవాత మళ్ళీ 'గొంతు బట్టియం'లో గిరికాన్ని చూస్తాము. కాని సజీవమై ఉత్సాహం కలుగుతుంది. వాడువాడుగం స్థూలమై గొప్ప భావ్య విషయాలు విడిచి అది కేరవాత్రీ జీవితాన్ని తేలిగా తీసుకునే గిరింలా గొంత సంభూతి వచ్చేసింది. పంపూర ద్విష్టి, సంపూర్ణ మార్పుకే ఆకేరి, దుర్బుత్వాన్ని నిలిపించటం తాత్రే క్షుణ్ణిత్వాన్ని మార్చివాయి. హిందూ, ప్రాచ్య వివాహపద్ధతులలోని పాక్షికభాగం ద్వి, క్షుణ్ణంలకు పరిసీతులు అంగిరింది ప్రవర్తించటం, ఆ పాత్ర క్షామ్యంగాని గిరిం కాని పుష్టించిస్తాయి. కేవలలోపల అన్నిటిని తేక్కించి వేకాగోళించేసి, పెద్ద పిన్న భారతీయం మరచి పాద్యంకంగా ముట్టచేతుంటే అది రాజాగంగాని పక్షికిలు పొందినా ఈ పాద్యగోణి స్థూల ద్విష్టి సమానంగా కలిపేస్తుంది. ఈ వేక్కిరింపులో మొదటిపది కేవలం దయతక్కురం అనిపిస్తుంది. అనంతరం ప్రాచ్య వ్యాఖ్యానం ఎంత నిర్వచించినా క్షామ్యంగాని తేల్చి వాస్తవదృశ్యాన్ని ప్రకటించు. జీవితంలో మొదట వుత్సాహంలేని గిరిం గొంతు బట్టియంలో సజీవమై పుష్టిగాక అమారగా భావిస్తాము.

గిరిం క్షుణ్ణిత్వం విలకుమైంది. ఆ తెలివితేటలు ప్రకటిస్తాము. కాని అది గొంత ప్రవర్తనలకు అర్హమైంది కావు. తెలుసు తప్పకనే చూస్తాము. కాని దుష్టదృశ్యం ముది ఖండించలేదు. పెద్దలకాలకు ఏమీ తోలులేదు. దొంగరిం, జహ్వరాఖ్యం, దామిర్యం, గొప్పలు, పిరికిరిం, మానం, అమాదుకు లకు అభ్యాసం చేయటం, ముఖంమారు ప్రకటి, విత్త తిప్పకనే తింపూరం, క్షుణ్ణిత్వం, కేవలం, అభిమానం, పాదపక్షి, గోరిం, అల్పబుద్ధులు— పరిసీతులనుపడుకుడికే చెప్పయ్య. వాటిలో

గిరికంచేసిన ప్రభుత్వాన్ని కొందరు యువమంతులు
ఈ భారాన్ని వున్నాయి. విజయనగరంనుండి పలా
యం, బుద్ధమృత్యు కలలో చేసుకోవటం, ఇతర
రామదత్తుకోసం గిరికం చేరటం అన్న గిరికం దుర్మతాచే
వెళ్ళుతాయి. మానసిక దౌర్బల్యాలవలన ఎంత అమధన
యన్నా బుద్ధమృత్యుమొకం ఎదుటకు వచ్చేటప్పటికీ
త్రైంబింగ్ పట్టకుండు, మంచముంగుళించెం వంకాద
వేసేవచ్చుంది. బుద్ధమృత్యు మధురవాణికోకు నుడి ఈ
దౌర్బల్యాలు అందరిలోనూ కొద్దో గొప్పా వుండేవే.
కాని అన్నీ వుండటం గిరికంకు అతి. వాటిని కప్పివుచ్చే
గుణగణాలు వుండడం గిరికంలోని గొప్ప. ఈ మంచి
చెట్లను ఒకానొకటి పరిశీలించుతాయి. యావం,
పుత్తానం. సాహసం, చతుత్కరం, తెలివీలు,
చాచక్యం, ముగ్ధిరి కవిత్వాల కిక్కి ప్రకంపించి
జీవరమణీయం, పుష్పాయలు, దూద్రపి, ముగ్ధిరి
తగింపాలు, విద్వంశి, ఎత్తులు, మాట వాటింపటం,
వాక్యమృత్యుం, నీతులు, భావాచారం, తెక్కున,
తప్పించుకోవే చేస్తు—ఎన్నో విశేషాలు వింతలు కలిసి
అద్భుతమైన గిరికాన్ని సృష్టించి కలిగియు. దీక్షితులకు
మెచ్చానది కరిటకాస్త్రాని, మాటలో విశిష్టతను
వెద్దవాని ఏమన్నా నేను విడదం భార్యమేనని
అగ్నిహోత్రాధిపతులకు బ్రహ్మో నేస్తాడు. వాచా
మాటలు అంటున్నాడు వెల్లిపోతానని చెబితాడు.
కన్యాశుల్కం నాలనిది 'దామోద' అని నీతులు
చలిస్తాడు. అతేకంగా మాట్లాడి హావబోధిస్తాడు.
కన్యాదీపిత దొంగతనాలు అడించి ప్రభుత్వాల
తప్పించుకోవటములో ఏదైనా నిర్విఫలము ప్రభు
త్వేంద్రమనం నానీతులలో పాలిటిమను తెలివి
లేకున్నా చూపిస్తాడు.

గిరికం మనలను విరాంకా వర్ణించి మెప్పు పొందు
కున్నా కొకాడా ఆలోచించాలి వర్ణించటములోను,
కర్మించటములోను గిరికాని కొరతను చేజిక్కి తప్పదు.
ఇతిరహితలను విడిచింది మనలను వర్ణిస్తాడు.
పూటకుళ్ళుకృత్య, రామపురంతులు, ఇతరదానాలు
పురాహరణ. ఇతిరహితలను మోసింది మనలను
వర్ణిస్తాడు. అగ్నిహోత్రాధిపతులు, పావనరావు,
మధురవాణి గిరికం మామలో పడతారు. అమాత్యుల
ముంగుళికి ప్రభావాన్ని చాటి మనలను వర్ణిస్తాడు.
దంకేళిం, బుద్ధమృత్యు అన్నీ వర్ణించేటటు
కొడిస్తాడు. అవల గిరికాన్ని చూచే వర్ణితము!

వేదం పాత్రలోని ప్రత్యేకత అటుకంటిది.
హాసభావాలు, వేదము చూచి వర్ణించు ఎన్నో మా
తప్పదు, కర్మకర్మము, ప్రభుత్వము వర్ణిస్తాడు.
గిరికం ఏ వర్ణించేటటు వున్నా అవల విజయమి
నుచి వర్ణిస్తాడు. గిరికం మాటాన్ని కొనుకొంది.
ఎక్కడవున్నా కన్ను అంతాన్ని వెతుకుతాయి.
మంచి వర్ణిస్తాడు మానీ అవర్ణిస్తాడు.
ప్రకటిస్తాడు. వర్ణిస్తాడు అన్ని పనులు చేస్తాడు.
మాటలలో మంచి పోల్చుకొట్టిస్తాడు. అటురలోని
యజ్ఞము, కర్మలను అంతరికంపడెను. వేదము,
అవలం, దాని, అతిమోక్షము—అన్నీ పావన
భోగిలోనే వర్ణిస్తాయి గిరికం పదహారదాల విజయ
చెత్తుకున్నా వర్ణితము. యదాంతానూ వర్ణిస్తాడు
అంటాయి. వేదం కిప్పు, వేదే విజయం మాటల
భోగిలో మాట్లాడు అంతా కలలం పాతాయి కలం అని
వర్ణిస్తాడు. వర్ణిస్తాడు ఈ వర్ణిస్తాడు ఈ మాట
వర్ణి వర్ణిస్తాడు. అంత పుత్తానములోను
వర్ణిస్తాడు మానకు. కాని ఎనినీ వర్ణిస్తాడు వివి
అవలము గిరికం రంగం విరాద పాత్రలోనూ,
వర్ణిస్తాడు. అంగుళీ గిరికంచేసే సమయ,
వేదే మాటలు యదాంతానూ తీసుకొని విడిచిదగ,
వలంకా వర్ణిస్తాడు మానకుంటున్నాము.

ఎంత తెలివీలుంటే కలికలో గిరికం
లాగా వర్ణిస్తాడు రామలతము. ఎటుకంటి పరిస్థితుల
లోనూ చలింపని వర్ణిస్తాడు. విజయనగరంలో
పరిధించి విడిచి పరిస్థితులు వేరేకా
ఎదుర్కుంటాడు. ఈ దారిలో వచ్చే అవలము
వాలూరికి, తప్పించుకు పోవాలికి, మాటలలో
చతుత్కరం గిరికాని విజయమే వాచం.
ఈ మాట అగ్నిహోత్రాధిపతులతో కూడా వర్ణిస్తాడు
రామలతాడు. అవలము, మోషాలు అర్జునము
అయ్యం. అన్ని పరిస్థితులలోను ఇవే గిరికాని అడు
పడాయి. అగ్నిహోత్రాధిపతుల వర్ణించు. రామలతాని
పావనము అర్జునము వంకేళింతో వచ్చి బుద్ధమృ
కోసం ప్రయత్నిస్తాడు. అవలమైతే ఒకతరంగా
అభిప్రాయాలు, అవలము మాట్లాడుంటాడు. అగ్ని
హోత్రాధిపతులు పావనరావుకార్త అభిప్రాయ
ము ఈ వర్ణిస్తాడు. మాటలలో విజయం ప్రేమ జర
గాలనే తర్జున. మాట మాట్లాడుకోవటమే కాకుండా

తనదండలో ఏర్పడే విశేషము లేకుండా పట్టించుకు
య్యి పోతాడు. ఎవరైనా అధ్యక్షులను చెప్పితే
తనకుంటే జవాబు చెప్పవచ్చు, అన్నిచోటా విధము
లను తనివించుకోవటానికి కష్టములూన్ని ఒప్పుకొని
వంక జేకానికి వచ్చుచెప్పుతాడు. తనకు ఏముగా వుండ
టము తప్ప అందఱు—విజయ అనే ప్రశ్న లేదు ఇంబ
జేకాన్ని పట్టించటానికి, బుచ్చయ్యకు ఒప్పించ
టానికి ఎన్నో కోరికలు కోస్తాడు. సమయములకు
కల్పించి చెప్పటములో ప్రతిపాదీ ఒక కొత్త విష
యాన్ని తీసుకువచ్చాడు. ఆ ప్రామాణ్య తిరిగిదొకావు.
కష్టములూ ములాది హాస్యముతో గిరికిం స్వకపోల
కల్పితాలమీద ఆధారపడి వుంది. అంతగా గడువనినీతి
కన్నే తప్పించుకుంటానికి ఏదోమీద వుండే వుంది. ఆ
మిమలతోనే అందరినీ ఎప్పుడూ. సాజులూవు
కారితో తన దౌర్బల్యాలన్నీ తాల్య కాపలాలుని
పక్కాతాపం ప్రతిపాడు. లేకపోతే చివరకు
'దాహాహం.' కానీ అందులోనూ గిరికిం గిరికిమే.
మధురవాణి నాగుకేదంలో సాజువాతావు కారి దగరకు
తప్ప కూటల పంపిర్యంలో ఒక్కొక్కరు మంచిపాద
దగ్గరకూడా అట్టమే చెప్పుతావు. బానిసి గిరికాన్ని
పంకిరింకా అంటే అట్టి మనిషిమీద కనికం చూపా
లవి ఉంధింకా దయాభిక్షి యాచిస్తాడు.

గిరికిం కూటలలో హాస్యహాసము కావలసి
పాంతులన్నీ వున్నాయి. ఎప్పించటానికి గిరికిం ప్రయో
గించింది బ్రతిక్కులు చాలా వున్నాయి—గిరికింగారి
గొంతులనులు, స్వహాసానికి ప్రపంచాలు, కోరికలు,
గొప్పవాణిపేర్లు ప్రమాణాలుగా మాపటం. మృత్యువు
పట్టించుకుంటానికి పంపిర్యురి, ఆంధ్ర, ఆంధ్ర
ప్రమాణవాక్యాల, అబద్ధాలు, ఆత్మప్రకంప,
నీతులు, వుండకాలు, అనుభవాలను పురస్కరించు
కొని మా పద ప్రకృతిని గురించి వివరి
త్యాభ్యాసాలు, వాక్యగుర్తిం, మాట దాటించటం,

మాట కూర్చటం, లేకకు, సమయములకు
మాట్లాడి ప్రమాణాలు చెప్పించుకునే Politician
వాగ్దారం, దురిత్యాలు, వ్యంగ్యం, విరాయింపు, పెద్ద
కయ్యలు, లాభింపాలచేత, కొత్త ఆర్థాలు—వాగ్దార
వాట. వాటో మాట్లాడటమే ఒక ఎదుర్కొను అవి
ఆత్మప్రకంప, పూనాలో ఒక్క వివరము మాడు
గంటలు మాట్లాడి ప్రాప్తమను దింపుచేసావి అతికి
టలు కోస్తాడు. అబద్ధమాడి, జంతుమీద ఒక్కతో
పని జరుపుకొని ఆ అనుభవాన్ని పురస్కరించుకొని
ఒకరికూర్చు - "ధియోవాసీలు చెప్పినట్లు మం
షిలు కష్టము అర్పించి! ఏకా ఒక ప్రయోజనం
అలాచించే మంత్రాలు యేర్పరచాడు. అత్యాచారం
అయితే నేనాని తిత్వం వోపడెను." గిరికిం క్రొవ్వు
చించే నీవుకుకూడా హాడిలిపోవలసిందే. గిరికినికి
హాపుత్యాలుగూడా లేవు. ముందు ముందేపెండెం
లుగా చెప్పే గిరికింగారి యుద్ధం, నీవుడికి ఏమీ ప్రమే
యంలేదు దిపెండెంలుగా చెప్పే ఆ త్యాగతంత్రం నీవు
డినే. గిరికిం వెంటాడి 'హాతయముడినా కొరియముడినా'
అని అడిగి పెద్ద ముప్పికంటే ఒక ఆకు ఎక్కువగా
ఉడుపుకున్నాడు. హాస్యానికి మూలం చిరువ్యాసం.
ప్రపంచ ధర్మానికి, గిరికిం ధోరణికి వున్న విశేషం
కల్ప వత్సరమైంది. మాటలు పరిస్థితులను అనుగుణంగా
సాహస్య మాపపులు మాట్లాడేవిగాలేవు. గిరికిం ప్రకృ
తికి హాస్య మాపక ప్రకృతికి ఎక్కడా హాస్యం
లేదు. అసంధి మనిషిం చేటంతి అన్నుతిత్వం. మరో
కరైతే విప్పించేముగా అవ్యాధినిమనే ప్రకృతి.

హర్షతీరిలా ముంబుల ఎవ్వనీకా 'హాసం
అహాయమని' జారిపాంతుంకాదు. గిరికాన్ని
మాచి ఎవ్వ హాసం ములా లేదు. ఆ గడుగాయ
చేలో ఆంధ్రులు పూరికా ఒకపోయారు. వ్యయం
గురజాడవారి నీ మావాన్న హామ్యుని ఉదిలేస్తే ఇంక
ఇతియలు చేసేది ఏమిలేదు.

బ్రతుకు బరువు

శ్రీ కాసారం కుప్పస్వామి

పరి సంకల్పకాలకేం ఉత్సాహాన్నించి విరమించుకునే సమయంలో కుట్టించుకున్నాడు. తొందర తొందరగా తొడుక్కుంటూ జేబులు తిడుతున్నాడు. రానున్న పంతులు, ఒక జేబులోనుంచి చేయి ఆవలకువెళ్ళి వెలికిగా వెక్కిరించింది. తుర్రో జేబులోని చిరిగిల పేరీల పండ్లీలించి వివ్వంది. జేబు లన్నిటిని గజిజిగా వెతుక్కుంటున్న రానున్న పంతుల్ని చూసి ఊడిపట్టు, చిరిగిల బొత్తములు, పోడిపోయిపోతూ పోకిరించాన్ని పుటుక్కుకొని తేంచు కోలేని గుండీలు పరిదీనంగా ముఖావళిలు పెట్టింది. జేబులు తిడుతుంటూనే 'దివా! ఆ దివిగా! అవి యిల్లు దిద్దితేటట్లు కేలు వేకాడు పంతులు.

కొట్టలికొట్టమంటున్న గుండెలను పరిదిదు కుంటున్నట్లు, తొక్కా గుండీలను తిప్పకుంటూ ఎరిమిదేంపి బాలుడోకాడు వెక్కిరించింది గొడకాను కోని విల్పున్నాడు.

"ఆ! జేబులోని పాటం ఏదిరా?" గర్జించాడు పంతులు.

గుండెలు తిరిపబడిగా ప్రాణం ప్రేనేపోయి యిల్లు భీతుతో గజగజలాడిపోయాడు దివారే. నోటినుంచి మాటరావడం లేదు.

'ఏన్నేరా అడిగింది? నువ్వెప్పుడెప్పు చూస్తూనే? కోపంతో పంతులు పెదవులు విరిగిపోతున్నాయి. గర్జించా బాలుని నిమిషించాడు.

'తీరాను బాబ్బా తీరాను. మాటలు వాటంతిలవి వచ్చాయి. తిగుతున్న గ్రామభూమిని ఉన్నట్టుండి నూడినావిస్తే వచ్చిపట్టున్నా గూ మాటలు.

'ఏం కేకావు?' గర్జించాడు పంతులు.

"మరి...మరి...పక్కంటి అక్క జ్వరంతో వుంటే...తీసుకోని కోఫీ చచ్చిపోతున్నా! అన్నాడు నేనంది అక్క అందుకే...భీతుతో తిరిపబడుతూ చెప్పకపోతున్నాను దివారే.

ఇదే ఇదేమని చెప్పలువారిపోయాడు. "అంగుడిని కాఫీ కాచిచ్చా రా భవరా! ఇంట్లో పెదల పదిక్కుంటా చేస్తావా అనీ!" చెంతలు కందిపోయాడు. పిచ్చివానిలా దివారేని బాదిస్తూన్నాడు పంతులు. గగ్గోలుగా ఏడుస్తూ అటూ యిటూ పని గత్తుకు దివారే. 'అమ్మా!' అని పారి కేలు వేస్తూ పలుపుదగ్గరకు వెళ్ళి తిలుపు తిలిచి బోరిగిలపడ్డాడు.

'నా బాబువా' అంటూ పనుగ తిరిచి దివారేను బదిలోనికి తీసుకొని గుండెలకు హుక్కుంది అదిలక్కున్నా కోప కోకాలు అమె మృదనున్న మార్చి నెనుగా "ఏమటండీ మారా! బాగా కోలుకు నాని" అంది.

'నాటి కొట్టమేనా? చంపేయాలి. జేబులోని వక్కర పట్టంటిపి ప్రక్కంటివ్వేస్తాడా? ఇప్పుడిది పుట్టుకుగారి! ఏం చెప్తి కాఫీ కాచిచ్చే? ఈ బొంక బద్దలు ఎవడు నెర్పాడు ఏదీ? భీకరటి తిలముల దుర ప్రస్తుతుమూ చేయి వెకెక్కాడు పంతులు.

అది లక్ష్మయ్య ప్రక్కకు తిప్పకొని 'అవునా దివారే? అని అడిగింది దివారే యింకో భీతు ధీతుడై బొంకట్టు తిలపుపాడు. 'ఎంగుడు తీరావు? అలా తీయవచ్చా?' కనుగుంటూ దివారేను రంక నుండి గ్రొంగు దించేసింది అది లక్ష్మయ్య.

మూపణ కంఠస్వరంలో ధ్వనింపగా 'అమ్మా! తిప్ప చెకానే. ఇంట్లోనే కదా కదా అని తీరావే! ఇంక నెవ్వరూ చేయనే. ఇంక చెప్తే నమ్మి చంపేయండే...వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ గల గతా గుండెల్ని వెతుకున్నాడు దివారే.

తిరిగి కెళ్ళిస్తూ పిక్కుగిలవ తిరిగింది. అది లక్ష్మయ్య ఉవ్వెత్తుగా దివారేను ఎత్తిగుండెలకు హక్తు కొన్నింది.

రానున్న పంతులు దివారేను అంగుకుంటూ గద్దడంతో 'అలా చేయవచ్చా మరి?' అన్నాడు.

‘అశ్వ ముశ్వశివ వాల్మీకి’ లెందుట, అదిగా
వుందంటే కాఫీ గాచిచ్చను వాళ్ళా! ఏమీ
నడుచుకుంటూ దివ్వారే అంటున్నాడు.

‘మంచిదే కాదు! దొంగతనం చేయవచ్చా!’

‘ఇది దొంగలరాజు!’ అక్బరుడుగా అడిగాడు
దివాలర్.

‘కాదామరీ! అనిష్కండా చాటుగా తీయ
జము దొంగరివం కాదా!’

‘దొంగలమని తెలియరు నాన్నా. ఇక తిన్న
బరికేయండి నాన్నా!’

పంకజానుంచి దివ్యానుభూతు దివార.
 పంతులు దివారను పక్షిప్తానికి గట్టిగా అదుము
 వున్నాడు. అతివికల్పానుంచి అత్రువీందువులు బాటి
 వని. పంతులుగారి అర్చనదివారినే శ్రీ లిలు దూపి అది
 అత్యుత్తమ కన్నులరహస్య సమస్యలించుకొంది.
 దివారను మెలగా తన చెరులలోనికి తీసుకొంది.

వివాహమునకి పిల్లలు 'నాన్నా! నాన్నా! ఇవ
పెళ్ళికి వచ్చేవారు నాన్నా. రా నాన్నా నెల్లొము'
అంటూ పిలిచేవారా అదురేనా వచ్చారు.

‘వచ్చేకారా! నమస్కామ. మీగు పనింది’ అని
 కొలు పిల్లకుంటూ ‘అట్టి రెండవారిం పే యివ్వవే.
 పోయినా యివ్వకుంటే ఏం కాకుంటుంది నాకు
 ఎన్నప్పనీ అయినా యిస్తాడా?’ (శ్రీభేమపద్మాదు
 కామయ్య పంతులు.

‘లేదండీ.’ అ కోరి స్వరంతో జాలికూడా పాటు
తీసుకున్నది.

ద్వింగా నిట్టూర్చి ముందుకు సదాచారుమయ్య
బంటులు.

‘మహర్షి ముందే మఠముగాదు!’ మహర్షిచింతన పలుకరించబంతో చుట్టూ కలయికగాదు. విలువకల మూలములుల ఏరించి కేరిగా విలుమున్న జ్ఞాన కల్గిదల మనిన కరిపించాడు. ఎరికైందీ తెలియక రిక మక కుదుకున్నాడు—‘ఆ యిదిస్సేక్రమ మారి తోయి యీ ప్రాత్రయిది నిర్వాణా?... నాకు నమస్కార మంటావా?...’

విమలంజోయ! శుద్ధిం దలెట్లున్నాను. నేను
రంజితాదామి నా! అప్పుడే మరచిపోయారా?
అంటూ కృపలు చేరిరినునున్నా దా నూరినవర్ణి.

‘హే! నివారణవాదం! ఎన్నాళ్ళకీ! ఎన్నాళ్ళకు...? ఇప్పుడు క్షమాపణ! ఇక్కడికి వెళ్తున్నావు? మాకు కొత్త యువస్పృహలే మనా వచ్చాడేమోనని తెలిపిందామనెందుకీ...’

‘మహా! ఆరాధనా! ఈ దినం మీ యిష్ట
ప్రకారము రారయ్య! బహుళ శ్రావణమాస
మాటామాటమీద ఆయన గారు యిష్టప్రకారం యీ
పూర్ణ మీన పవిత్రేష్వా రని తెలుసుకున్నాడు. నేను
యిటు కడప వెళ్ళాడిని ప్రయాణం ఆపి రేసుకుని
విష్ణు మాచిబాదామని దినావయ్య. ఏం? అలా
వున్నావే? యిన్ని దినాలయ్య! నీవర్చనం? మరం
ప్రయినింగ్ మాటలో గడిచి పేరెత్తలు మరిచిపోయా
రేమిటి...? రంగభాగం చావ్యతోనేనో మాటాడు
కుంటూ పోతున్నాడు.

అలా అలా! ఎలా మరచకం రంగవారి...? అంతా క్షేమమేవా? మనోహరివా? వా! పంతులు గారి మాటలు రెడైబాటుగా ఆక్రొత్తాన్ని తగ్గించేసు న్నది. ఆక్రొత్తానికి ఉరుసు ఏకాధితుల అప్పదం నా వుంది 'నక్క'లో నిల్వలనుకంటారు. అక్కడికి రదాంపుండి రంగవారి...

భాషకా వ్యవహారం. 'మూలము
బయ్యోగి' లిఖితము. నేను లోగానే వచ్చి ఇ
ప్పటిరహస్యమును పిల్లలు. వాక్కెవరినీ మియింటి
అడవును కొని యిప్పటికి చాలా వా లో నే
మూలము లిది లిఖితము. నీ పుస్తకమును
కావోలు, నూలు మొదలీవచ్చును. పదివయ్య
యింటికి' దివసం మెయిలులా చెప్పిపోతున్నాడు
రంగనాథం.

అట్టిప్పునిచి నోరు తెరిచేనుమని అక్బర్యంగా
రంగనాథాన్ని చూపువాడు కాదుయ్యవంతులు.
ఇంతలో బీకారపు అడియమంటూ ఒకడు పరుగుచే
తుంటూ వచ్చి 'బిరేచి నాన్నా! మీం యింట్లోకిరండి'
అన్నాడు.

‘పరీ జానంది. దీరి మాట్లేను తీసుకుని
యింటికి వచ్చి’ అన్నాడు రామయ్యవంతులు.

‘ఏం రామయ్య! ఎలావుంది బ్రతుకు? బంజు
నిగ్గలా అందరినీ పదాలు చేస్తుంటివే. మేమంతా ఏమీ
నార్చుకుని? నీవేమో మహారాజుకు దండెవ్వరి...’

అనాకు ఈ యింటికి తప్పావుమా! ఎన్ని ఏండ్లయిందయ్యి... అంతా సందరిస్తూ రంగవాదం, అనాకు దిండుబెళుగు రామయ్య తిప్పలపట్టి ఒక ఘట్టాన్ని బాధించేవాడు.

పంతులుగారు ఇక్కడ నివసించేరు. ముగ్గుమగ్గు అసంద్యంగా పూకొంటూ ఒకటి రెండు మాటలు మాట్లాడుకున్నాడేగాని, అరిచి ముగ్గు ఎక్కడో సందరిస్తుంది. అనాకు యేదాన్ని అనోచిస్తుంది.

ఇల్లు పూటించింది. ఇంటిలో మాటుకేసు పెట్టింది ఒక మలకమంచంపై రంగవాదాన్ని కూచో మన్నాడు. రంగవాదం ఎవ్వరేమిటో మాట్లాడుతూ కొంటు తిరిగించేందుకు కొక్కెము, కూర్చునేందుకు మర్రి యిత్యదులతోనూ అడిగి తెలుసుకుంటున్నాడు. పెద్దిల్లవాడు చెబుతో నీర్పిచ్చి కాళ్ళు కడుక్కో మన్నాడు.

“కడుక్కున్నంతింతగ్గుం. కాఫీనీళ్ళు ముందు పట్టక రావోయి!” నవ్వుతూనే రంగవాదం అనే మన్నాడు.

“కడుక్కొండి రంగవాదంగానూ! తిన్నాతే నేను చూస్తాను. మారిక్కడ కూర్చోండి.” అంటూ ఇంటయింటిలోనికి వదిలారు రామయ్యపంతులు.

“ఎవరండీ ఆయన! తాదాసంగీతే కాఫీ అని కలరిస్తూన్నాడు” అది అత్యుత్తమ చింతనవుతో అడిగింది.

“అయితే? కా విన్నవాటి ప్లే హితుకురంగ వాదం. ఇద్దరించి ప్లే ట్రయింగ్ దిదివాను ఇంట్లో కాఫీపాడి లేచామా! పాటుకా లేవాయి. ప్రక్కంటి మంగవ్వపడిగైవా తివ్వకుంటూ తీసుకు రావే.” తొందర తొందరగా రామయ్యపంతులు మాట్లాడుతున్నాడు.

“ఏమిటండీ! ఆయన యాభూట ఇక్కడే మకాం వేస్తారా ఏమిటి?” కొంపమురిగిపోతున్నట్లు ప్రశ్నించింది అది అత్యుత్తమ.

“అవును. ఈ ప్రాంత చియ్యమున్నానూ లేవా? తిలపూయిస్తూ అడిగోడు పంతులు.

లేవని అది అత్యుత్తమ కాగా తెలుసు. కానీ ఆ మాట వెంటనే చెప్పి వేయలేదు. పరి చూస్తూనేగా ఒక మాట పంపించింది ‘లేవు ఎవరండీ ఇంట్లో అన్నీ

అలానే వున్నాయి. అయితే ఆయన తప్పకుండా వుంటాడంటారా?’ అనాకుకంటా అడిగింది.

‘అంటావే లక్ష్మీ. పరిచేయాలిలే!’ దీంతోనూ గుండెల కడుగిదిస్తూ స్వరంలో అన్నాడు. జనా యుకు నిరీక్షించకుండానే ‘శిమా అలా బాగాకు వెళ్ళిపోనంటూ పెంటి వారివ విధిలోనికి గబగబా వదిలారు పంతులు.

2

కాలచక్రం విస్తారముగా పరిభ్రమిస్తూనే వుంటుంది. ఇకనువ కందెలెక పుష్పేంద్రుని బండి యెవా నడవనిన్నాగు. కానీ యీ కాల చక్రం కందె వేసిదెంగో? వదిలి దెంగో? వానికి అయితూ సామెత వుందో లేదో? ఎందుకలా నడుపుక పోతున్నారో?...ఈ విధాల భోగ్యుల యింతింత తప్పయా తెలుసుకోలేదు. కానీ ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క అభిప్రాయాన్ని పోతూ వస్తున్నాడు. మురిరి పండివాయన వేదాంతాలు ఇంతంత దేవుని కొకరి అంటూ గొర్తుపై చక్రం దొడ్డ వేసుకోవోయే నిల్లవానికి పోలేర్నీ, ఆ వన్న పత్యన్ని తమ గురిత గలుగుతున్నట్లు ఆ గగన పథాలలో అయో మయ దృష్టలు పారేస్తాడు. అంత వారికే ఎయి.

అయినా...ఈ కాలచక్ర మొక్కటే తిరిగి పోతుంటే దాని ప్రమేయం మానవులకొరతూ లేకపోయింది. తనతో కొలపకొల పరిత వలయాలు లావ్కుంటూ, కార్తవేయ పోతున్నది. కాలచక్రం ఒక పెద్ద ముగ్గుచక్రం గానూ! దానికి మానవపరిత వలయాలు ఎడియారంబోలాగా తిలలాడ్తున్న విన్న విన్న చక్రాలేమా! ఆ పెద్ద చక్రం ఒక చుట్టు చుట్టే పోకే విన్నవి ఎన్నో ముట్టే పోకే ముట్టికే పోకే ముట్టే రారీపోతున్నది కామాను! అంతే అయి వుంటుంది. ఒక్కడివంలో ఎన్ని ప్రాణాలు చాలవెం లేన? ఎన్ని ప్రాణాలు వుటవెం లేదు? ఈ కాలచక్ర పరిభ్రమింపరితిలో ఎన్నో ఉత్తుంగోత్తుంగ పర్యతాలు, అట్లగురు ముట్టుకు పి అగామయిన లోయలు, అగాం తల వల్లకునే అపార జలవిభులు, అంటూ పాంపూ లేకుండా వ్యాపించి అన్ని గెంపిపోవాలాగా మండి పోయే ఎంతుకునూ ఎదానలు...ఎన్నో అరు తన్ను వ్విరి. విటికి తిలలాడే దాట కిచ్చాడ యెన్నో తిరిగివలయును అనిపోతున్నది. కానీ కాలచక్ర వేగం

అవగించిరి తిలగదు. ఆ తిలగుబొకలను, ఆ గమన
మేడూరాలను కొలిచి కొలికిబలు ఎక్కడి తేవు.
ఉత్తమోత్తమ మనుకుంటున్న మానవజీవితమునం యే
మిల్లివిలుబులతో సహాసాంశమాకుంది—ఆ కాల
మారాన్ని కొలవాలనుకున్నప్పుడు!

పంతులుగారు ఆలోచిస్తున్నాడు. 'దెబ్బది పం
త్తిరాలు బ్రతికాను. వా బ్రతుకంత యేమిటి?
సర్వవంశ చేసి పో మేకా!' అంటాడు మహాత్ముడు.
'వా జీవితమంత యేమిటి? వానిద్యుతేతాసంఘటన
కా!' అనుకున్నాడు రామయ్యపంతులు.

దురంతలో నుడిగిరి లేగింది. నువ్వుపక్కతలు,
దుమ్ము, భూమి ఒకేవారి ఆకాశాన్ని అంతుగోవాలని
ఒక్కొక్కటిగా ప్రయత్నించేస్తున్నది. తిరి పారవేసి
పులిని ప్రకాశం వీరివహించి ఆ గాలిలో ను రంపదగి
వివయం. తాళిపూడిపర్వతంగా ఏర్పడిన ఆ యిసుక
స్థంభం అల్లిదల్లి తిరుగుతూ పంతులు సమాపానికే వచ్చి
అచ్చిల్లి మియింది. నుడిగిరేమిటి? అత్యుత్పతన
ఒక్కొక్కచోట భూమి వేడెక్కి వాయుసహితమై
పోతుంది. ఆ భారీప్రళయాన్ని ఆశ్రయించుకు నేనుకు
చుట్టూర వున్న గాలి సహాసాధియోజంబేగంతో
ప్రవహించి ఆ ప్రదేశంలో నుకుదిరిపోతుంది. అదే
నుడిగిరి అలా అయితే మానవజీవితాలు ఒకప్పుడు
నుడిగాలులైతాయి. ఆకాశ్యోక్తులు ఆరిపోగా నిరా
ధారమైన మానవసంఘంలో అంధకారప్రభంజకాలు
అరివేలగా ప్రవహిస్తాయి. ఆ తీవ్రవేగంలో నుడిగిరి
రీతగా నున్ను తిరిగిపోతుంది. నుభుకుభానుధివాలు,
అమధూకులు నువ్వుపక్కతల్లా విహరిస్తాయి. ఏమీ
చేయలేని మానవుడు నుడిగిరిలా ఆకాశాన్ని అంతుగోవా
లని తిన్నుతాను గతస్మృతులో కొన్నాతాడు. నుడి
గాలిలోని ప్రవృత్తిలకు అగ్నికేరంతోవల్లి చించితే
నెరుగు కాకుండుట. వృద్ధయం తిరి విమదంతి
ఘట్టలను తెలికే వరికేదెచ్చి చించియాస్తే నెరుగు కాం
డమేగదు. వృద్ధయం బ్రహ్మలైతావాల ప్రవహిస్తాయి.
వాటివేడిమి, తిన్నిహిత ప్రభంజనోక్తిని ఎవరందవా
లేకాదు?

"ఇరవై సంవత్సరాలు అప్పిదంగా గడిరాయి.
ఇనుకడయెదులో కాబోలు బ్రయినింగ్ వెల్లెను. అది
ఒకకలగా గడిచింది. ఏమోచెప్తూ ఏమోచెయాలని
ఏచేస్తో ఆలోచించు మానవాన్ని తీర్చి విప్పిచేసేది.

నీటిలో తలావే చేపని పొచివస్తే మిక్రులు తార
నీటాగు. అది వాచీరితానికే వృద్ధయగమేమా! ఆ పను
యంతోనూడా మానవసంఘంలోనించి వృద్ధయ వాగ్రూ
జ్యంపై ఆనె: దంపత్యాత్రలు జరిగింది. కానీ పది
మందిలోకినీ తిలగవెం, పటిసదల్లా బంగారం కావెం
నికాబంకంగా పోగింది. ఆ బ్రయినింగ్ నూటల్లా
రాజ్యంలేని రాజనియ్యను. రాజీప్రాసం భాగీగా పే
వుండిపోయింది. ఎంవకో ఆరితారాస్తావాన్ని.
అప్పుడేదూ యారంగివాధం పేహము ఎన్ను
కుప్రవృత్తిరిగా మారెవాను. వామ్మకు నేను పిల్ల
జమేదారు ఎవకు నేకాదిను. వామట్లా పనిమంది
లేరుదిరిగేవాను. గ్రీకుహీశోలా వాణాజెట్టి విరిచె
వాడను. సమాజం చక్కబాటుతుంటే ఏదోదో వాగే
వాడను. ఏదో అంతుగోవాలని అంతుకుంటున్నానని
ఆరాటాలుజేసి. ఆరితేం రాజాగం మోహనాథుల
దృతీమాతతరమా? అని కొందరు, వానిమనం
కొందక, పిల్లవెనానుని కొందరు ఎన్నుకుంటే అను
కునేవారట. పిల్లవెనెన్న వారికినీ నుకుమదిం
చెయాలన్నంతకోపం వచ్చెది. కొందరికి చేకాను
నూడా. ప్రధానోపాధ్యాయుల కనుగుణ ఉపన్యాస
మిచ్చానని, ఆ ఉపన్యాసం క్లింకాకాత్మకంగా పోగి
ంది నన్నా జేవీందారు సభ్యులు. అప్పుడు రంగవాం
నూడా ప్రతిపక్షి. ఆవేలంలో అందరినీ తిడిపోకాను.
మక్కలు విగుతుతాయన్నాను. తిర్వాతే కేరూ యీ
రంగవాం పిల్లలాగా వా ప్రక్క చేరింది! అదంతా
అన్యూతాన్నిల రలుకు. ఒక్క చిక్క వుండేదిగారు.
దెబ్బ నీళ్లలా ఖచ్చ చెప్పేవాడివి. ఆ కాలం వల్లింది.
ఇలానుకొని తిరిదిండులను తిలమకొని కెన్నులర
మోకావు రామయ్య పంతులు.

"ఎంత పులుబాజుపడారు వా పెంకి శరీంచి?
వారిమందరి వాపెంకి జరగాలట. వృద్ధాప్యంలో
చిరిగిపోటట. అప్పుడే ఏమిటి తెన్నున్నాను.
పసిమరా అంది అయ్య. అటుకొడురా అన్నాడు
వాన్ని. జరిగిపోయింది పెంకి. అడిచిక్క వా గృహ
లక్క అయ్యింది. అంటే యిప్పటికే నచ్చై సంవత్స
రాల క్రిందిటి మాట. వివాహం జరిగిం మూడుకోలా
బ్రాహ్మమున్నాయి. అంటే. విడిదియర పంకి చిట్టగా
జీరితిప్పుటలు నుకుదిరిగి ముకులు పడిపోయాయి.
ఏమీ ఉన్న లేదు. ఏవో రెండు...మూడు పృష్ఠంగా

సుద్రస్మిది. అహ్మ వాక్యము దనిపోయెను. అదిబట్టి
 మగ పిల్లనా జేసి కనిపిది. పుట్టిద గ్రామములోని ఇల్లూ
 ధూమి వేలమైపోయింది. రెండు మూడుమారుల ఆత్మ
 హత్యకు ప్రయత్నించాను. ఆత్మహత్య భావముని
 ఎన్నెంతో ఆహుతు. ఎదిరాపింది సురులేదు. ఇంకేము
 త్నాయో? ఆ. పుట్టికాలు చేస్తూ పూగులు తిరిగాను.
 తోడున్నట్లు, పంచాయతీ న్నట్లు, మేనిజే
 మెంటు న్నట్లు అన్న మాటాను. ఎన్నిప్రాలు తిరి
 గానో సురులేదు. ఏమేప్రారో ఏమేదిష్టము కనిపిం
 లట్టికా కాకాలెలుదు. ఓట్టిపడినట్టి ఆ ప్రాన్తి విహం
 తాగా చెప్పుతుంది." ఎప్పుడున్నాను రాముడు
 పంతులు. ఆలోచనలో గంటకొలది తొలుపజే ఆ
 పలుకరిన పేరులో మండిపడిన ఆకాశములో
 పరులేకుండా మిరిసేమెనుపులా కనిపించి మాయ
 మయ్యింది జరిగినంతో నిర్దిష్టంగా గడిచింది. మూల
 తారిత్రావే ముడిచికొలులా జరిగిన గడిచిపోయింది.
 ఈ కాలుకు ఎవని ఉండలేదు. ఈ జరిగినంతో
 సాధించిన సత్యాకారే మున్నాయో? కామ్య జగత్తులో
 కిరీరానికి జరిగే సత్యాకాలము ఘోర తిమిరాకృతి
 జరిగెన్నో ఎదురుకొని వస్తున్న ముప్పు ఎలా ఉండద
 గలుగుతుంది? అందుకే నీ జాపకంలేదు. కందితులలో
 కాబోలు పూలమాల వేసాను. పోయింది తాగాకాచే
 పునరావృత్తిమైన యావదాన్నీవి గంజికేంద్రానికి నివి
 యోగించావని వాక్యే గాని! ఒక్క పూలమాల నిలవ
 కదాను. బూర్జువాపురుషుడు రాముడుపంతులు.

త్విదీరింబాగానే జేసెను కొంత వానియొక్క
 మయ్యేది. ఉద్యోగం వెలుగిచెట్టి ఏవూరిలోనూ అంతకు
 మించింక రాకుంట్టాదా దొరకేదాగు. ఆ
 కొంపలను కూడా పోడినవాడు తేజావీరుడు. చూచి
 నవవ్యామయ్యే ఆనది సెలవెందుకు వారిలాపోడితాలో
 దివానా చూపులయిన కుమారైను జూచి రివ్యూరి
 పూహించుకున్నాను. కట్నాల వానించి నే నిచ్చే
 కవ్యాకావముల స్వీకరించాడుకాదు. రీల, వాని,
 పగలలను పెండిచేయాలి పెప్పనాడు కూడా దివానా
 వునున్నాడే. పొగ వానికే పెండ్లి... అందివలగ
 పెట్టాడా? సంపాదించి దిగరుదించాడా? అదిట్ట
 మందిరీన ఎన్నడయినా కట్టించా? పాపం ఆభాగ్య
 లాలు కాను భాగ్యయింది... నీవే గోలుకూర్చి ఎంత
 గలమయ్యాడి? అందినూ వలెంటిగట్ట పెండు

నాకున్నానుకుంటూ... ఆదిలక్ష్మి కూడా చెప్పింది. 'వారికట్టికొట్టించేసి యివము. వేరెంతలా కట్టించుకో' అని పిచ్చికి. వాల్మీకినాం అబద్ధం కూడా చెప్పింది... ముగ్గు కూకులెంతి? ఎంతా? ముందు! నాదో మరి భగవంతు? ఈ వాల్మీకి సంపాదకతో ఆపదించింది పాపించాలి... దివాగను ఆస్థాయంగా వాడినాను. దానిద్వారానే కోపము, యింకా వాల్మీకి దివ్యులు సంపాదించి కనుట్టించి గట్టెక్కలేని వా అవతుంటు వాడే వాల్మీకి కోపము మిలిమి వాడినై చూపించానీ గాని, వాడే రిస్కుచేగా? 'ఐ కర్తవ్యత' విమోచనమే వాణ్ణి ఆలా చెప్పట వాయించేగాను. పాపిరి, వా డే నాకులక్ష్యం... పంతులు నారి కల్పనో దీర్ఘ గిలువ తిరిగాను.

ఓ! యిదిగో ఎండు కాలానుభవము. వా
 జీరిగ్రంథంలోని పుటలు ఎందు కలా తిగిబడ్డాయి!
 ఓ. రంభాభం వచ్చాకగదూ? వా జీరిగ్రంథం
 లోకవానికే కారణం అనిదా? మావల్లభుని చాలా
 చిత్రమయింది. గర్భిణికిరం తెలియంపుకు గరించి.
 నిమగ్నాలు జ్ఞానం చేసుకుంటుంది. తిరుమల కోనే
 నెక్కేవాడు 'అరిసి మేలు ఎక్కేకాదు. మోకాళ్ళు
 నుకుపు దాటేకాదు ఇంకెంత దూరం? ఈ రివరిం
 దాటితే దివ్యబాంధవుకు వెంకటేశ్వరుకు కని
 పిస్తాడు.' అని అడుకుంటాడు. నివాసి యిప్పటికీ
 దాటింది చాలా ముగియియిందగను. ఇక దాటకునీ
 దూరం చాలా కడుమయిందిగను పుంటుంది కొనీ
 వారలాగే అడుకుంటాడు. వారిం శివజ్ఞానగా సహార
 ఎడారిలో నడిచిరాకు నీవకొక యంకెంత దూరం
 నడిచిరా నీవ కనిపించరు. దాటిందిచ్చి ఆ యిసుక
 తిన్ననీవ క్రిందియివా నూదున్నాంగారు. అక్కడే
 నూదునీం కములా నీలుండినది. ఈ ముల మధ్యా
 వ్వాపు పెంపెలో ఆ మాత్రం నీవనూడా యింకముందు
 నడిచింది దిమా! అంటూ గడిచిపోయిం వాటిని
 గరించి ఆలోచిస్తాడు. నెరక్యంబో నడిచినిచ్చే
 వాడు ముమ్మందుకు ఆలోచించి ఎండిపోయిం
 భర్తూపు చెలయివా కనిపించరమ్మ. వాటి నీవగో
 కొద్దిగానియివా ఆశ్రయం దొంగివమ్మ అని
 పూహించింయివా పూహించిం. సరికా రిగిగ ఇదు
 కు పురుగించిమీ మందిదిరి ఆలోచిస్తాడు. చిత్ర
 మయింది మానగ్రహ్యుని!...

మిత్రులనుకున్నారని ఇంకెంతో పంతులు తిరిగి బట్టిచేతులతో వచ్చాడు. కాకతా కనిపించే దృశ్య లన్నిటిని వ్యతిరేకత లివ్వకుంటూ మెల్లమెల్లగా ఇంటి కొచ్చేవాడు పంతులు. రంగనాథం నుంచి విద్రాహ్ వున్నాడు. గంటింటిలోని ఆదిలక్ష్మియ్య అడవికి దివి పలకరించింది. ప్రక్కంటాదిని వదిలి కామీశ్రామిం గాది యెక్కాటికిందట. రాఫీ త్రగిందే తివ్రతగా గురివిద్రాహ్ బలిపాయవారల ఆ దృష్టి అతిథిగాయ. రాఫీరాని ఇచ్చేటప్పటికీ! పంతులుగారు విన్నప్పుడే దిగిందిది యొక్కడికి దుఃఖతగాయ. వ్యాధిగా వున్నారే! అన్న వాక్యము నిద్ర వచ్చేంతరకు వచ్చేరించుకుంటూ వుండెట. ప్రవరం ఆదిత్య సత్కారము యెటయినా పంతులుగారేవరి చేయాలట. పన్నెండుగంటలకు 'నైవే' అప్పుడే విరిపించింబట... రెండవం చాలించి పంతులు మంతు వాలోవచ్చి కూర్చున్నాడు నిలలు వానాఅల్లరి చెప్పన్నాడు. తివ్రమైనా పంతులకే వేయ రైలుబండ్ల కూర్చుం గా కిరింతు కొడుకున్నాడు. ఒక్కవారి కుడుకుండా మనసున్నాడు. 'ఏం? వచ్చేయినా పంతులంకా వున్నాడు. నిలగా వుండేదని నీవా వరిచే కోసం. ఇది! అనుయోదా!' కొరడా పెట్టలాగా ఈ భావం మెదురులో చెప్పుమున్నది. లేకునేవరికి వాన్నా! 'వాన్నా! కొలు క్రిందపడి పోయిందివా న్నా. మురితేవాన్నా క్రిందకోసింది! అవి దివారం చెప్పడం విరిపించింది.

తివ్రాధ్యంలే నిమిత్తమే నోగ కిడుకుండా యంత్రంలాగా లేచి యింటికి వెళ్లిం పంతులుకు చిందిరింపందగా పడిం కొగియులుమధ్య 'పెట్టు' ఒకటి కనిపించింది. చిలుకొయ్యనుండి వారిపడిన కొలుకేమిటాని కొగియులువి. వాల్చిన్నటికినీ కొలు కేమిటా ఉంచేసి కొలు చిలుకొయ్యకు తిరిగించాడు. తిరిగించి తిన్నచే యథార్థం పంతులు కూర్చున్నాడు

'పర్యావరణము వారికికీడ గడమే' అని నెల విచ్చిన పెద్దలు ఆ గడంలేకుండా ఎలా జీవించ వాల్సి కూతుంది; అనే విషయం నెలించాడుకాదు. సరిగ్గం న్నాయం, ధర్మం, కర్మం పథవు. ప్రతిష్ఠ, నీతి, నిజాయితీ, మర్యాద—ఇన్ని ఆంక్షలు తీర్చించి బ్రతుకున్నాడు. ఆ బ్రతుకునకు ధనం ఏమాత్రం అందుబడిలోనీ రాదన్న విషయం అలోచించనే

లేదు. ధనంతుకు తనకే ఆంక్షలకు ఏమాత్రం తెల్లంచకు అట్లు తెల్లమైనా కూతుంటే ధనంతుడే అయివుండకు ఇక ధనంతుకుగా వుండవాలకు. రానీ అవన్నీ వారి వాతావరణమేకావున్నది. సమాజంలో వెలమనే కొలుకున్నాడు. లేన పెద్దమల్లూ యాగలాగా సమాజం వానిమల్లూ ముసురుకుంటున్నది. గజాంబాలో జీవించే అతిథి నిజములు పాటిస్తా న్నాడే! ఇతర వాటిందకుండా ఆరందిన ఆ ధన మున్నంతకంటే యాగన్నీ వానికి అధ్యమై లాంగిపోతు న్నది. ఆ ధనం రాస్తే తొలగిపోయింపుకు యిది విన్న వాకున్నాయి. వాల్చిన్నటి పాటించి చేయరావం వారికి పాటి నమ్మకూడా అధ్యం కావడంలేదు. ఏమిటే గడమిటా?

రామమన వాకు ఏమంది? మిత్రుణ్ణి గారించి నేపాటి పరిస్థితులుకూడా లేవు. సమాజంలో చెయరా వితే చెప్పవలసిన అభిప్రాయాని చెబుకు నిత్య మన్నా అభిప్రాయ. ఎందునీ? పనాత్రా సరిష్టలు ఎంతింకు విడిపించాలనో అంతింకు విడిపిస్తాయే గాని మాత్రపు జీవన సమస్యలకు ఎక్కడ తీర్మాలుకు తున్నది? ఏమిసీ గారంత మర్యాదలు? మర్యాదకోసం ప్రగిచాడం మర్యాదయ? గారంతకోసం మర్చి కృపించిపోవడమే గారంతమా? మానాభిమానముని మనసుకు కథించుకోవడం మంచిదా? ఇంతిచేసి కూడా తివ్రాధ్యంతిక్రంగా అవమానం జరగించలేదా? అందు నీ రంగనాథాన్ని గారంత చెప్పి ఆనాడునా? ఇతరవాతదా? అతిథిగా విచ్చిన మిత్రుణ్ణి గడ ముడిగడమా? ఇంతివా నీరుచెలు విషయం యంత ముందాయే? తిన్నతానే విడిచింతుకున్నాడు రామమనపంతులు

విద్రాహం పరిస్థితుల నమపించి మాత్రపు బుట్టలో నితలు, కాస్త్రాలు మెదిలవుంటాయి. తన వ్యక్తి చిన్నప్పుడు వదులుకొన్న నీతి గాత్రంలోని స్త్రీకం జ్ఞానం వచ్చింది.

"భార్య వియోగిని జవాపదాః
ముగిస్తా కేమ: కుజుగిస్తా నీవా
వారి, ద్యకొలే నితాంబుంబం,
వివాగ్నివా పంపి దహంతి గాయన"
పరిగ్గా చెప్పాడెందో నీలాంటి దౌర్భాగ్యము. అగ్ని లేకుండా యీ అయిదు కిరీరాన్నీ తిరులెట్టేస్తాయి.

ఎంతమాత్రా చెప్పకు. ఇట్టిది సంభవించినా బ్రతికి వుండినది కదవచ్చురంగా కాకను రిమిటి? ఎందుకీ బ్రతుకు? ఎక్కడోబడి చావడం మంచిది. రెండు చెవులతో రిల గట్టిగా అడిమి పటకున్నా చెప్పటే యెందుకూ పనికిరాని ఆలోచనలు కుప్పలాగా పుట్టకొని రమ్మనే వున్నది.

ఎందుకు కేరీలా కుదులి చావాలి? కా తరిగిపోయి వెండుకు వాడుకోవాలి? అంతలా త్రం వన్నెలం చేయ కోలేదా రంగవాణం? ఇందులో తిప్పేమిటి?... తప్పు లేదు. కానీ తప్పులేని నాలుగింటి వల్ల దీనినే అదరింద గల అవకాశం మనోధైర్యము వుండేవుంటే యీ దిలి యీ ప్రపంచంలో ఎందుకుంటుంది? ఈ గుండెకుల తప్పులను విచారించి వాళ్ళకు మిగిలేదేమిటి? పశువు ప్రతిష్ఠలు మిగియేవాస్తా? వారివద్ద వుండే ఆ గుండెలో చిల్లి వైచార్యవా వారికి మిగిలకుండా?... మరలా ఆ పెనవాము రమ్మ వుంది? అదంతో అవసరము, రామయ్యపంతులు లేని యింటోకి వెళ్ళరాదు.

రంగవాణం మంచి నిద్రలో వున్నాడు. రెండు మూడుపార్లు పిలిచినా పలుకలేదు. అనవసరంగా నిద్రాధింశం చేయడమిందుకు? ఇప్పుడు నిద్రలేవడం కూడా మంచిదికాదు. భోజనం తియ్యారయిన తర్వాత లేవడం మంచిది. అయితే దిబ్బునూ! కేబుల్ కాం లిండి తీసుకుందాం. లేచిపోతా తిప్పేదాం. లేదా ఎట్లయినా పరిచేసి రిగి యిచ్చేదాం. మేము చదువుకు పట్టము ఎన్ని పార్లు ఒకరినొకరు అడుగు కి చే కేబుల్ లాంచి తీసికోలేదు పంతులు ఆలోచిస్తున్నాడు. తన ఆలోచన తనకు ఎటుగా చేతోంది. కానీ ఏదో జంతుగా చేవుంది. చిలుకొయ్యకు రిగి లించిన కోలుదగ్గరు వెళుదు. విడియంగా చేవుంది. మెల్లగా పక్కనైతీరాడు. చిలరకనిపించింది. ఇంకోక వార తెరచాడు. పదిరూపాయలకొలిం విసిరించింది. కొద్దిగా తిలపటాయించాడు తొంపరతొందరిగా ఆ కాగితాన్ని తీసి తన కేబుల్ ఉండుకొని పక్క యథా రీతిగా వుంచేశాడు. రామయ్యపంతులు బహుశా వైపు నడిచాడు.

3

‘ఏమిటి రామయ్య! ఇంట్లో తోరెకు నంట కలు చేయించావ్. గారెలు బరేమనగా వున్నాడే!’

రంగవాణం భోజనం చేస్తూ పోకాస్త్ర పరీక్ష చేయ న్నాడు

రామయ్యపంతులు తిలపటాయించునూ కేగని రివల్ తాడు ఎంతో మృగపరుమోపున్నాడు. తన పదిరూపాయలు తీసిపెరిమనం రంగవాణంలో తప్పాలని అనుకుంటున్నా చెప్పలేవాడున్నాడు. రెండు మూడుపార్లు తోటివెన్నెకు వచ్చిం నూలు నాలుక వైస్తే వుండేవాడాయు. ఆ యాతీవాస్తీరి అట్టి యాతీని బడివవారే గుండెలగు. పంతులుగారి ముట్ట వేడెక్కి ఆలోచనలోనికి దిగింది ‘ఎక్కడియినా పరిచేసి తిరిగి యథాప్రకారం ఉంచేయడం చాలా మంచిది. వట్టి పట్టికే ఎరిగియినా యిస్తాడుకా! వారానికి రూపాయకు చేపడినూత్రం తీసుకుంటాడు. వారేవోయింది. ఏమయ్యనియినా యిస్తున్నాడు గదా! ఇప్పుటివరకు అక్కడికి వెళ్ళకుండా ఎటో గతువుకోన్నాము. ఈ దింప అక్కడికూడా చేయి రాపేయబోతున్నాము. ఎటుజగగరిలేనో అటు జగరు కుంది. అక్కడితెచ్చి యథాప్రకారంగా ఉంచేదాం ఇంతమాత్రమే రంగవాణానికి చెప్పకపోలే యేం? రామయ్యపంతులు ఒక నిశ్చయానికి వచ్చేశాడు.

‘ఎలభీతుపోకలంటారే. అది నజమీ ఎంటావా రామయ్య! ఆపవాళ్ళచేరి పోకలు అమృతాని కన్నా మిన్న అంటేమాదా అతియో! ఏమో వుండగదానీ...

‘అపరిపదంగా మాత్రం వుంటుంది.’ అంటూ నంటయింటో ఆపివెళ్లు నవ్వుకుంటున్నాడు. కానీ అరిగి రంగవాణానికి వినిపించడంలేదు.

...మగవాళ్ళ చేరిపోకల కేమిటయ్యా యీ పిచ్చిపురాణాల్లో పోషించి? ఆహా! వాసు తెలియ కదులతాడు. ఆ భీముడికి, ఆ నజాదీకి ఏ ఏ కూరలో ఎంతెంత చింతిపంతు కేయూనో తెలుపా! అంట— రంగవాణం పోకాస్త్రంయెక్క పంటింటిలోని వాడికి పోకలు కడుపుబ్బ పిచ్చిస్తాంది. నవ్వులేక పడి రమ్మన్నాడు.

ఈ పోకాస్త్ర విమర్శకు మధ్య మధ్య పెనరివైపవ్వుతో పంతులు జవాబులిస్తూనే ఉన్నాడు. కానీ జవాబుల పేషిం చెట్టకొనగావు. రంగవాణం. రంగవాణం భోజనకార్యక్రమం గంటలో వూర్తి

శేషుకుని లేచాడు. తంబూలం పేచిపూ పువ్వు కాయాగ్గ గతుడయ్యాడు.

పంతులుగారి కిరీం మిగునితో పందరిస్తూ మాట విజుగూని ముండ్లు ఎక్క జెక్కడో పంద రిస్తావుంది. తొందర తొందరగా యింటిలోని పతిని విడిచిపెట్టి వెళ్ళమిచ్చే విలువికోసం బతులుదీరే కోగముచాపలా రంగవాడాన్ని విడిచి రాయయ్య పంతులు సేబ్బేఇంటికి బతులుదీరాడు. మండు పెండలో వెతుటగా చిత్తిడియాయన్న కోటు పద రించుకుంటూ పంతులు సేబ్బేఇంటికి వెళ్ళాడు. దిరిగివీరి తపాండ్లవాడే ఎను రాకుండుట. ఎండిలో నూడిపోతున్న బట్టల వానిపైనే తాటిండు పడుకుంటు. ఆవును. ఆ మాటలు

విజుగూని. పంతులుపట్ల అక్షరాలా విజుగూని. సేబ్బే యింటిలో లేడు. వ్యాధిరాగ్గం బతులు పూను వెళ్ళాడు. వారంకోసాల్లోగాదిరాడు. పిడుగు పడినా రాయయ్యపంతులు వెతికి వుండెడు. ఇన్స్టింకో కాదనంగావుంది పరిస్థితి. మాతాకుడైన పంతులు పూరికి వుత్తిరంగా నడిచి ఒక చిన్న పాదలో కూచున్నాడు. రెండు ప్రక్కలా గ్రుచ్చుకునే ముండ్లు కూడా పంతులుగారిని తమపైపు మళ్ళించుకోలేక పోయాయి. అలాకేపడి విడిదోయిన పంతులుకు మెలకువ వచ్చేసరికి తిత్తిరపాటు కలిగింది. కోటుపడు గ్రుచ్చుకొన్న ముండ్లను దులుపుకుంటూ నడి వడిగా యింటికి వడిచాడు.

గ్రంథకర్తలకు, ప్రచురణకర్తలకు విక్రేతలకు ప్రత్యేక సదుపాయములు!

మన దేశంలో గ్రంథప్రచురణ చాలా వెనుకబడివుంది. ప్రచురణసంస్థలు విరివిగా లేక చాలామంది గ్రంథకర్తలు తమ గ్రంథాలు తామే అచ్చువేసుకుని అమ్ముకుంటున్నారు. ఉన్న కొద్ది ప్రచురణసంస్థలకు కూడా వికేషలాభాలు వుండటంలేదు. ప్రచురణవకాశాలు ఇలా వుండటంచేత వైజ్ఞానిక ప్రచారంకూడా చాలా వెనుకబడిపోతున్నది.

భారతి కేవలం వైజ్ఞానిక ప్రచారానికి యేర్పడిన వ్యవస్థ. గ్రంథప్రచురణను ప్రోత్సహించే తలంపుతో, గ్రంథముల ప్రకటనలకు సంబంధించినంతవరకు తన ప్రకటన రేట్లు తగ్గించుకుని కొంత సదుపాయం చేస్తున్నది.

ఈ అవకాశాన్ని వినియోగించుకొడలచిన గ్రంథకర్తలు, ప్రచురణకర్తలు, విక్రేతలు ఈ దిగువ చిరునామాకు వ్రాసి ఈ ప్రత్యేక సదుపాయపురేట్ల వివరములు తెలుసుకొనవచ్చును.

ఆడ్వర్టైజ్ మెంట్ మానేజర్, భారతి

7, తంటుచెట్టివీధి, మద్రాసు-1

రంగశాఖం మాత్రమేగా ప్రయాగ మాకు
 వాడు. పంతులు రాగానే—'ఏమిటయ్యా! ఒక్క
 పిగయియ్యా యింట్లో కొలు విలపించు లేదే! పరే
 గాది పర్యంత రామయ్య. ఒక గంట అప్పుడే బాలుం
 తాయెండి. అప్పు విప్లయపోతుండేమో!' రంగ
 శాఖం మాట్లాడినంతే కోడూగు విటలో జరిగి
 ఎక్కోసో కదిలించుకుంటు. ఇంజనీరుకు తమ
 యింటికి వచ్చినట్లుంది రామయ్యపంతులు పిలవకు.
 రంగశాఖం తొందర అంది దుకుకు పదివేల మాట
 చాలా వింతగావుంది. పంతులుగారి పిల లం దిరూ
 తుటారా విచ్చున్నాడు. దాల్చితు మాటగానే రంగ
 శాఖానికో విటున్నవ జ్ఞ పి కచ్చింది. మాయా
 నుండి కంబంకోడం తోలి తిడుతుంటుంటున్న
 మాంసికునిలా కోలు కేయలు తిడుతుంటే పన్ను
 అనుటికి దీకాకు రంగశాఖం. మాట్లాడుతూది
 మామిడికాయలు కాలువాడేమోనని పిలవడరూ రెప్ప
 చాల్చుకుంటా మాట్లాడుతు. రంగశాఖం పన్ను అంద
 రికి ఒక విధంగా ప్రద్యోగించి ఉత్పన్నవ బట్ట వోక్కి
 తిరిగేవాడు. అటూ యటూ అడించి చిల్లర పన్నులు
 గలగలలాడించాడు. కంకారు కంకారున పన్ను అడిం
 చేస్తా—'ఇంతులో పది రూపాయల కొనింలేదే?
 రామయ్య ఏమయింది? ఈ యింటిలో దొంగలు
 కూడానవ్వారా?' మాట్లాడుతున్నాడు రంగశాఖం.

కలిచేస్తే పెనుగుమ్మల లేదు పంతులుగారి
 ముఖంలో. వేయి పిగచాలు గడ్డిబట్టి కాటిపీనులో
 అకుకున్నట్లు రంగశాఖం మాటలు అతని మనస్సు
 ములో కాల్గిం చేస్తున్నాయి లక్షి హాసాహాస
 కోలాహలాలు అతికి తుటుముటివేరాయి. అమాంత
 ముగా ఆకలిం విరిగి ఆరిపో పడిపోయింది. వేయి

రామయ్య యింట్లోను పెద్దకెర్రెవలయింది. తల
 వంచుకొని— 'నేనే తీగను రంగశాఖం—'
 అన్నాడు.

'అలా! నీకేదానా! చాలుగా కన్నదగకుం
 దానే తీగనా!'—తీగయ్యన ప్రహరం ఎవరికి
 అంతిగా యచ్చివుండెను. తునులోకంలోని ముళ్ళ
 పంజీం ఒక్కచారిగా తిరిగిన్ని కూలు చేసివేసి
 పట్టింది.

'తాన్నా! దొంగిలం చేశానా! నేను చేశానని
 మరి ఎన్నుకొనానే! దివారం పనుకతుకుంటూవచ్చి
 పంతులును ప్రాపిప్రాపి ప్రశ్నిస్తున్నాడు.

కరదా పిలులా చెడేర మన్నాయి దివారం
 మాటలు. పిందరిలు కంబలు తీగిం కెన్నుల
 పెట్టి కొడలతో తిరిగించే వాడయి, చర్యం
 చిటి కంబలు పీడిలి, ముఖం పజాంజయిపోగా పతే
 తా వతురించాడు రామయ్యపంతులు. తల పెడలి
 మాకాడు. ప్రళయకాలంలో పత్ర పముద్రాలు
 పాటెర్లి పొంగిపోగా జలప్రళయంలో తనూ మునిగి
 పోతూ కన్ను తొచి చూచిపట్టింది. ఎగుల పీరే కది
 పించింది. కనురెప్పలు కదిపి నేరిపారచూశాడు.
 ఉపరికానులంతే రెండు కన్నుటివాట్లు కేలవారి
 పోయాయి.

'దివారా!...' ఆ పిలుపులోని ఆ మాపులోని
 ప్రకాంత విశేషం అతడినాగు. అసం చేసుకొనా
 లంటే యోగివేతున్న కిష్కర్త్యం వేయవల్యలు
 చేశారు. పంతులుగా కంబలలోని కన్నీరు యిగిరి
 పోయింది.

తెలుగు ప్రజలకు తెలియజేయుట

జయప్రకాశం ప్రచురించినది

తిప్పుడు, 'అని గట్టిగా అనుకున్నాను.' ఏమంది భాయీ కోరిగా పెళ్ళాం కోపరానికి రప్పి నాలుగు రోజులు కుటుంబం. అయితో వాటిమంది తిగాయిచాలు, కయ్యలు, అవిదేవులొంటికి పోతానని చెప్పిందటం, మనం మొగతినం చేసా యిందటం, వాళ్ళు పస్తుపడుకోవటాలు, పిల్లల్ని కనటం, మనవిల్లిని వాళ్ళకి పంచిపెట్టటం. ఇదేకదా భాయీజీవితం! అన్నక్క నుమాపా మాటల్లోని మధ్యతరె నన్ను చాలా అందోళన పరిచింది. ఆవాడు ఇంటికి రమ్మా నేడనుమందు మేపలో కేలంపాట ప్రకటన చూస్తాను. అందులో చిల్లించితిమలైన వస్తువులన్న ప్రకటనమానీ ఆ మర్నాడు ఆ ఏలం పాటలో పోల్చాన్నాను.

నేను లోపలికి ప్రవేశించేదనికి జరం కిటకిట లాడుతున్నాను. జనాన్ని ఒత్తిగించుకోని ముందుకు వెళ్ళి నిలబడ్డాను. రకరకాల వస్తువులు ఆ చేక కోణా ల్లోంచి కలిమందు మెరిసి అమ్మకు పోతున్నాయి. పాటగాని గొంతునరాలు చెమటలో మెరుస్తున్నాయి. జనాన్ని అక్కరించగలిగే అతినిగొంతు నిర్విరామంగా మోగుతూనే ఉంది చిన్న చిన్న దువ్వెలల దగ్గ ర్నించి కందల ఖరీదు చేపీ వస్తువుల వరకూ అమ్మకు పోతూనే ఉన్నాయి. వాకు మనమకు నచ్చిన వస్తువు ఒక్కటి రాతేను. కానితీవులు పుడుతున్నాయి. ఇకపోదామా అనిపించి కదలతోకుంటే 'ఇదిగిదిగో ఇదిగోవందోయ్' అన్నపాటగాని గొంతునించి అగి పోయాను.

ఆది రెండు ఫోటోలు పెట్టకొందుకు వీలయిన ఫోటోస్టాండు, ముందుకువెళ్ళి 'ఆవస్తువు చూస్తాను. ఇస్తారా' అన్నాను.

ఆతను అందించాడు. 'మంచి గంభీరమైన చిత్రం తియ్యబడేది పార్. దానికిల్లు నైపుణ్యం చూపింది. ఇది తప్పకుండా కొనవలసిన వస్తువుపార్. మీతోటి వారి ఇంట్లో ఉంచుకోగింది' అంటూ చెప్పకు పోతున్నాడు.

తక్కువన్నాయన వానిదాడు ఒరిగి 'చాలా రాగుందండి' అన్నాడు.

'నిజంగా ఆవస్తువు చాలా అందమయింది.' అని వాకు అనిపించింది.

'దుమ్ముపట్టి దాని అందం తెలియటంలేదు పార్. గరుకుకొగితంతో ఓహూరు గుడ్డిలే దాని అందం బయట పడుతుంది.'

ఆ వస్తువుపాద నా మోహ అధికమయింది. పాట మొలలయింది. రూపాయలతో ఆరంభమయి పదిపాను రూపాయలదాకా త్వరత్వరగా పోయింది. అక్కడితో చాలామంది తిప్పుకోవ్వారు. నేనూ వదిలిపెట్టలేదు. పట్టుదుల పెరిగింది. 'పదిపాను' అన్నాను.

వా పక్కాయన 'ఇరవై' అన్నాడు వావైపు ఓరగా చూస్తూను.

'ఇరవైఅయిదు' అనేవాను తెలిగింది.

వా పక్కయిన రిగిపోయాడు. ఆయన కోపంగా వావైపు ఓహూవు విసిరి అక్కడ్నించి వెళ్ళిపోయాడు. పాట వాకు భాయీ అయిపోయింది. నేను పదిరూపాయలు తీసి అతనికిచ్చి మిగతా పదిపాను మర్నాడువచ్చి ఇచ్చి వస్తువు తీసుకు పోవటానికి ఏర్పాటు చేసుకుని ఇరవైకి వచ్చేవాను. వాకు పాటలో వస్తు తెలియలేదుకాని ఇరవైకివచ్చి గడియారం చూసుకుంటే తొమ్మిదిన్నరయింది.

ఇంటికిచేరి ఇలాంటి చెవిలో ఈ వార్త వేసేవరకు ఆ ఉత్సాహం వాలోక్షణం క్షణం పెరిగిపోతూనే ఉంది.

'ఏదో అన్నానుగాని అంతఖరీదు పెట్టిడేదాకా?' అంది అతడు.

'నువ్వలా అంటే వా ముంసు కద్దవడుతుంది' అన్నాను.

ఆ మాటలోనే ఆమె కంగారుపడిపోయి దగ్గ రగావచ్చి చొక్కా కుండీలపట్టుకుని 'శుమించండి.' అంది.

భోజనం చేస్తూ మంచిగంభీరమైన చిత్రం వగిషీలు వగిషీలుగా ముచ్చటైన ఆ శిల్పనైపుణ్యం గురించి నేను వల్లస్తుంటే ఆమె తివ్వయారాలై వింటూ కూర్చుంది.

అందులో ఆమెరృటంకోసం ప్రత్యేకంగా రెండు ఫోటోలుకూడా ఆ మర్నాడే తీయించు కోవాలని నిశ్చయించుకున్నాం. ఆమె ముఖంలో భావాలు కనిపెట్టి 'వాకు తెలుసు నీకి అనవసరపు ఖర్చు అని నీఉద్దేశికమా. కాదు...కాదు ఉంచారి ఈ మధురమైన రోజులు...ఒక చిన్నాం' అంటూ

అది అది అంటూంటే అర్జునుడూ ఈ మాధుర్యం కలకాలం ఉండేదేగా. ఇదిని చిహ్నులనికీ ఆ మాట మీరు అంటే కష్టంగానూ ఉంటుంది. ఎదుటలేని అనుభవానికి చిహ్నులకని కలకాలం విలసిల్లే ప్రేమి చిహ్నులా?" అంది అరుణ.

పక్కనుమాస్తా అన్నమాటల్లో నాకు ప్రార్థనాస్థం లేకపోయినా ఎందుకో ఆ మాటలు మర్చిపోలేకుండా ఉన్నాను.

నా మాటానికి అరుణ "హేలండి. మీకు ఎలా చెయ్యాలని ఉంటే అలాగే చేద్దాం" అంది.

ఆ మర్నాడు ఉదయం నేను నైకం తీసుకుని ఫాటోస్టాండు తియ్యకుండుకు వెళ్ళాను. చెనువెళ్ళే పరికి మేనేజరు పోలయ్యగారి మాధుర్యం వస్తువులన్నీ గదిలో అందింగా పడ్డవిన్నాడు నాకర్థం చేతి. నన్ను చూసి గారవ ప్రార్థనంగా లేచి నిలబడి నమస్కారం చేసి మాధుర్యం మర్చి చూపించాడు.

నేను జేబులోంచి నైకం తీసి అతనికి వ్యూహం అంటే అతను కర్పింగ్గరికి లాక్కుని మాధుర్యం "ఉంచండి. ఒక్క పదినిమిషాలు ఆరు లేక పుస్తకాలు, అతనిమాస్తా తెస్తాడు. అర్జునుగా వెళ్ళిపోవాలా?" అన్నాడు.

అంత తొందర లేదన్నట్లుగా కలచిపోను.

నాకర్థం వస్తువుల భద్రంగా ఆ మరునాడు నే ఉన్నాను. మేనేజరు చెనుటపట్టి నుభాన్ని కుడుచు కని 'మీరు కొన్నాడు మాకానూ ఫాటోస్టాండు అది వారిది' అని నుమ్యం వారి నిలబడివున్న ఒక స్త్రీని చూపించాడు. ఆమె కుచ్చెళ్ళే ముగ్గురి ఒక చిన్న కుర్రవాడు నిలబడి వున్నాడు. ఆమెకు మునుగు ఇరవైయేడు సంవత్సరాలు వుండవచ్చు.

మేనేజరు గొంతు తగించి "దెబ్బకోసం వచ్చింది పాపం. ఆమెది ఒక పెద్దగాథ. అయినవార్లొందరికి దూరమై నమ్యుకున్న ప్రియుకుతో ఇంతదూరం వచ్చి కలో గంజో తగిలిన కుతుకుంటే దేముడు ఆమెకు పసుపుకుంకును లేకుండా చేసేకాదు. అది విద్వేషాలు పడుతూంది" అని ఆమె ఫాటోస్టాండు తీసుకువచ్చి ఒక చోట వేలుపెట్టి చూపిస్తూ 'దడవండి' అన్నాడు.

నేను దుమ్ముమరిచి 'ప్రేమ బహుమానం' అని కిందపేరు పోయ్యుకోలేక తిడబడుతూంటే 'అరిచి పేరు

లెండి. ఆమె అతనికి ఉన్న అనుబంధం ఎంత గాఢమయినదో, పరిమితమయినదో చూశారా. అతను ప్రేమగా సమర్పించి ఈ బహుమతికూడా అమ్మకునే స్థితిలో ఉంది పాపం అయినవాళ్ళు వెలేకారు. ఎవరావరించగలరు" అంటూ నిట్టూర్చాడు.

ఆమె తిలవంచుకుని కుర్రవాణ్ణి దగ్గరగా తీసుకొని అక్కడే నిలబడివుంది.

నాకర్థం చేసి పెద్ద పెద్ద స్వయంజ్ఞాన మా మాటలు గెండ్లోవారికి పినిపించే అవకాశం లేదు.

"మరి ముందు జీవితం?"

గెండుచేతులూ పైకెత్తి ఆకాశంవైపు చూపిస్తూ 'భగవంతుడి ఇచ్చి' అన్నాడు మేనేజరు అర్జునుమీరికి సేతాలతో.

నుమాస్తా పుస్తకాలు పట్టుకుని వచ్చి దెబ్బ పుచ్చుకుని రిసీరుగానే వాకిచ్చాడు. మేనేజరు ఫాటోస్టాండు వాచేతలో పెనుకూ "సంబీలో పెట్టుకోండి. ఆమె చూస్తే బాధపడుతుంది" అని కడలకోరుంటే నేను మరో పదిరూపాయలు అదనముగా ఇస్తూ 'ఇది దానిం అన్నవిషయం ఆమెని చెప్పకండి' అన్నాను.

అతను ఆ సొమ్ము ఆమెచేతిలో వెతుక్కుంటే— ఆమె లెక్క మానుకుని దెబ్బ ముట్టివట్టుగా వేలు ముద్దర చేసి పిల్లవాణ్ణి దంక నెరుకుని బయటగా వెళ్ళిపోవటం ఈవాటికి వా కళ్ళముందు మెరుల్లానే ఉంటుంది. ఆ కుర్రవాని తిప్పటదురులు వా మృత్యుం లో కదుల్తూనే ఉంటాయి. ఆమె దైవ్యమై జీవితం మనసులో చెరగని ముద్రవేసి ఎన్ని సంవత్సరాల నుంచో పరిచయ మున్నట్లుగా నిలిచిపోయింది.

నేను ఈ గాథంతో అరుణకి చెప్పలేదు. ఆమె సున్నితమైన మనస్సు గాయపరచటం యిష్టమనేక కొన్ని అపధ్ధాలకూడా ఆదాను.

ఆమె ఆ వస్తువు అందానికి ముగ్ధురాలవుతూ 'ఎంత భాగుండండి. అయితే ఇక్కడ ప్రేమ బహుమానం అని రాసి ఉండేదేలే?' అంది.

కంగారు కప్పివుచ్చుకుంటూ 'అవును ప్రేమ బహుమానం కాదా? నీనే చెక్కించాను' అన్నాను.

'కింద ఇంకో పేరు ఏదో ఉన్నదే' అని ఆమె దాన్ని పరీక్షించడం అంటే ఆమె చేతిలోంచి ఆ వస్తువు లాక్కుని 'అదా? అక్కడ కొద్దిగా ముక్క

పోయిందిలే...అంతే. అంతకు రిప్పించి మరలలేదు" అని సర్ది చెప్పాడు.

గరుక్కాగిరిం తెచ్చి ఆ వస్తువుని కుళం చేశాడు. మర్నాడు అనుకోవట్లుగా విడివిడిగా ఇద్దరం ఫోటోలు తీయించుకున్నాం. ఆ రెండు ఫోటోలు ఆ స్టాండులో అమర్చాం: ఆ రోజుల్లా వానివై పే మానూ మోగిస్తూం. రకరకాలుగా ఆలోచించాం. ఈ ఆలోచన ఎంతవరకూ వోయినాయంటే ఆ స్టాండుయొక్క అందం ద్వితీయతం కావటంకోసం పక్కన ఒక ఖరీదైన రెడీమేడ్ మాడా అరవరం అన్నంత వరకూ పోయాయి. అరుణ ఎచ్చేసి బాగుందండి. వాడా దోరికిందని కురం కొనాలనుకున్నట్లు ఒకరినూ అలాగుంది మీరు చెప్పేది' అంది.

నాకు అభినావం వేసింది. 'అయితే ఆపాటి ప్రేమను లేదా నీ అభిప్రాయం' అన్నాను పొడవంగా నే.

'అది కాదండీ లేదని ఎరరన్నాను? అసలు మన ధోరణి చెబుకున్నాను' అంది అరుణ అనువ యించే ధోరణిలో.

అరుణను ఆ వస్తువు రానురాను ఎంత ప్రీతి పాత మయిందంటే ఒకనాడు అది పేరీతమించి బారి కిందపడితే ఆమె కన్నీరు ఆపుకోలేకపోయింది. 'ఎంత తిప్ప చేశాను' అన్నట్లుగా బాధగా నావైపు చూసింది.

ఇలా రోజులు వెళ్ళిపోతున్నాయి.

అరుణ తొలిపంటగా పంకులాంటి పిల్లవాణ్ణి పార్తిశ్శలో వేసుకుని గడపకొక్కింది. అనుకున్న వ్యవధికంటే ముందే వచ్చేసింది కూడా, ఆర్తిగారు కూడా వచ్చాడు.

నేను ఎదురుగా వెళ్ళి పిల్లవాణ్ణి అందుకోవటా కి సిగ్గుపడ్డాను. అరుణ నా కళ్ళల్లో: చూడటానికి సిగ్గుపడిపోయింది.

ఆర్తిగారు గలగలా జలపాతంలా మాట్లాడే మనిషి! ఆవిడ ధోరణి దింటానికి విసుగ్గా నేనుంటుంది. రెండు మాసాలు కూతురికి సహాయంగా ఉండి ఆవిడ వెళ్ళిపోయింది.

అరుణా, నేనూ, పిల్లాడూ మిగిలాం. అరుణ: ఎంతసేపూ వాడితో సరిపోయేది.

1 ఏంకాలం వచ్చిపడిందక్కా పిల్లాడికి పాతపాలా? ఈ ఆడవిడ్డల బలలు ఆలా ఉన్నాయి" అంటూ దివెలు నొక్కుకుంది పనిమనిషి.

ఆమె ఆశ్చర్యంతో చేతులు ఏదీలేదు. ప్రతి నెలా పది పన్నెండు రూపాయలు వాడికివేసే భక్తు.

వాడికి కాస్త తేలికబడటం ఏదైనా అనిరా ఉంటే నాలుగురులు వెయ్యటం వచ్చేవోకి అరుణ అన్నం సయించటంలేదనీ, ఒంట్లో బాగా ఉండటం లేదనీ, వాంతులు వెళ్ళుతున్నాననీ బద్ధకంగా అర్థ స్వగతాలు మొదలుపెట్టింది.

పనిమనిషి బోస్యం చెప్పింది. అయినరూపాయలు వుప్పుకున్న డాక్టరూ ఆమెపై చెప్పింది. నామటుకు నాకు "మళ్ళీవా?" అనిపించింది.

అరుణ ఈమాట ఆవేషిల్లని కన్నది. పంకర్ష రానికి ఆరుమాసాలు చూటలుతిండి తిండంతో సగం అయిపోయాను. ప్రాణాలు కళ్ళల్లో పెట్టుకుని అరుణ: స్వాగతం చెప్పాను.

మాడోమాను అరుణే నీగువడింది. "బాగుందండీ, తొలిపాతీ తులిపాతీ ముద్దుగా ఉంటుందిగాని ఏలా వుట్టింటికిపోవటానికి అభినావంగా ఉంటుంది. ఇక్కడే పోస్టుటల్లో వాడుకుంటాను. అంతగా కొలిచి ఆ పది రోజులూ అమృతచ్చి చేసి పెతుకుంది" అంది.

అరుణ గండం రిప్పి బతుకుపడింది. కడుపులో వే దివ్త చనిపోయింది. పెద్ద ప్రాణం దిక్కిలవని తృప్తి పడ్డాను. అరుణ: పెద్దజిచ్చే చేసింది. భర్త సంగతి సలేననీ.

పదిరోజులుండటానికి వచ్చినఆర్తిగారు వెల్లార్శి వరకూ కదిలేపవ్వారం లేకపోయింది. అరుణ కాస్త ఓపిక చేసుకొని వా సహాయంతో రోజులు పెట్టు కొన్నాంది. పిల్లలు బరువై పోయారు. వాళ్ళని సమర్థించు కోలేక అరుణ ఎరిగిపోయేది.

శివరం అసిధారాగ్రంలాగుంది.

అరుణ రక్తమంతా పారించిపోయి తెల్లగా పారి పోయింది.

ఓపిక లేదు. అశీసులో పని రద్దీ ఎక్కువగానే ఉంది. మనసులో గుబులుగుబులుగా, తిక్కిగా ఉంటుంది.

నూ ఘోటోస్తాండు సంగతి అప్పుడు నూ యిద్దరి లోనూ ఎవరికీ పట్టలేదు. పనిమనిషే అప్పుడప్పుడు దాన్ని కుద్రించెస్తూ ఉండేది. "అప్పుటికి ఇప్పుటికి అసలు పోలికలేదు, ఎంత చిక్కపోయాడు!" అంటూ ఆకృర్యం ప్రకటిస్తూ ఉండేది.

"నీపని నువ్వై చూసుకో. అసాధంపు ప్రదానం" అని అరుగు నిడుక్కు చేది.

ఆస్తాండు చేతిలోకి తీసుకొని కావీపు తడకేధానం సంగా చూసి మర్చి ఆక్కడపైలేసి ప్రేమ బహు దూషం అని అస్పద్యంగా అనుకోవ్వాను మనసులో.

ఒక వాడు అభీనునించి ఇంటికి వచ్చేసరికి అరుగు ఉన్నటుండి కొంప మునిగిపోయినట్లుగా 'ఇక ఈ ఇంటో ఒక్క నిమిషం వుండటానికి వీలేదంటే మనో ఇల్లు చూసుకుందాం' అంది.

నేను ఆకృర్యర్యంగానే వీరింటి కొరణం? అన్నాను.

గొంతు తగ్గించి 'ఈ పక్క చాలాఉంది చూడండి. అందులోకి పి పడవులేని ఆడదిచేరింది. ఇలాంటి పాదులను ఉండకూడదు.'

ఆమె దూహించినంత అసహ్యం నా ముఖంలో ద్యోతకం కాకపోవటంతో అరుగు ముఖంతో చెండుకుని ఏం మెగవారండీ! ఏవో పాదావ్యయిన విషయాలూ చూస్తూరేం చేతనయితే వీధిలో వాళ్ళంతా అరిసి ఆకులటని, ఆ నీతిలేనిదాన్ని ఆక్కణ్ణించి వెళ్ళగొట్టండి. లేదంటారూ మనమయినా యిక్కడించి భారీ చేసిపోదాం. అంది.

"ఇంతకి ఆమెను నేను చూడలేదు. ఆమె గురించి నేను విడలేదు. నాకంటే ముందు నీ కెలా తెలిసింది."

"పనిమనిషి చెప్పింది. నేనూ కనిపెట్టాను" అంది అరుగు నెత్తి మొక్కుకుని.

నేను ఆమెను రిక్కలోంచి దిగుతుండగా చూసి ఆకృర్యపోయాను. ఆవాడు చిన్నపిల్లవాణ్ణి పక్కన పెట్టుకుని గుమ్మంవార ఒదిగి పబ్బుకోసం నిలబడ్డ స్త్రీ మా ర్తి కంటిమందూ మెదిలితే విశ్వేష్ణుని చూస్తూ నిలబడిపోయాను.

అరుగు గుమ్మంలో నిలబడి "ఆమె అందానికి ముగ్ధులయి పోతున్నారా?" అంది.

తెప్పిరిరి ఈ కిశిషమయిన భోరణికి కోపం వచ్చివారిమాయించుకుని 'మంటలు వాగ్గర్తగా ప్రయోగించాలి అరుణా' అన్నాను.

'రెండుబిగుల అనతల రెండిట్లు భారీగా ఉన్నానుట పోదాం' అంది అరుగు.

అలాగే అని నేను నాగదిలోకిపోయి ఆలోచిస్తూ కూర్చుండిపోయాను. దిక్కులేని దీపరాలు, తివదిగిరి దానం పుచ్చుకున్న అభావ్యరాలు ఇలా మారిపోయింది అన్న ఆలోచనతో అరిసి నిద్ర పోయాను.

నిద్రలో రూపాయలు గలగలలాడుతూ మీద వస్త్రేష్టట్లుగా కలవచ్చింది.

అరుగు చెప్పింది. ఆమెచేరు 'రా'ట అంత 'రాధాభాయి' అని పిలుస్తారుట.

నేను అరుగు ఒత్తిడి పడలేక ఇల్లు చూర్చుపాను. మంచినది చేరాను అని నామటుకు నేనూ తృప్తి పడాను.

అరుగు దేవుడుకుళ్ళో అమ్మనారికి పూజ చేయించింది.

అయినా ఆమె రాధాభాయిని మర్చిపోలేదు. ముఖం వెగటుగా పెట్టుకుని 'ఏం జరిగింది? పాడు బ్రతుకులు! ఆ వెగడ బ్రతుకులు బరికొపాతే చాలా కూడను" అంటూ అసహ్యించుకుంటూనే ఉండేది.

పనిమనిషి రాధాభాయినిగురించి ఒడ్డన్నా ఏవో ఒకటి చెబుతూ ఉంటుందని అరుగు దాన్ని కూడా చూసిపించేసి కొత్తి పనిమనిషిని భుజుర్యుకొంది.

కొత్తియింట్లో అరుగు ఘోటోస్తాండుని పేదరికం మీద అమరుర్యుంటే వామనసులో ఆదోరకంగా అనిపించింది. పశువు వృత్తిచేసుకునే ఆడదాని వస్తువు సంపాదల ఇళ్ళల్లో వాడుకోవటమా అనిపించి సరి పడక "ఆస్తాండు తీరయ్య అరుణా" అన్నాను.

అరుగు ఆకృర్యంగా ఎం? అంది.

"అదేం చాగులేదు. ఇంకోటి మంచిది తెస్తానుగా" అన్నాను. అరుగు అనుమానంగా "ఏవో కొరణం ఉంది. చెప్పండి" అంటూ రొక్కెండ పొగింది.

"ఏవీలేదు ఉరికేనే"

“అయితే ఫర్వలేదు నాకు చాలా బాగుంది. అది బాగులేదంటే ఎవరేశా వచ్చుతారు.”

“అదికాదులే చెప్పివల్లు చెయ్యి దాన్ని పెట్టో పడేయ్యి” అన్నాను నిజంగా.

‘ఎందుకో చెప్పండి బాగులేకపోవటం ఒక్కటే కారణం అంటే నవ్వులేదు.’ అంది అరుణ దగ్గరగా వచ్చి.

‘నేను పెండ్లియిరికి కిటికీ గవాలివల్లకుని’ ఆ వస్తువు రాధాభాయికి అన్నాను.

‘హా!’ అన్న ఒక్కముక్క తిప్పించి ఆమె కోమటలు తాళేదు. అరుణ ఎర్రబడి ముఖంతో ‘ఆ రహస్యం ఇన్నాళ్ళుగా ఎందుకు దాచారు’ అంది.

‘ఏవేకాదు నవ్వు ఇవ్వాలివరకూ దాని నంగలే పట్టించుకోలేదు. ఇలాగే ఆవస్తువు ప్రత్యేక శ్రద్ధతో ఆ పేటలోనిది అవుతుంటే వెంటుగా తోచింది.’ అన్నాను.

‘ఇప్పటికయినా చెప్పారు నయం’ అని అరుణ ఆ ప్రేమలోంచి రెండుఫోటోలు ఇవరికి తీసి దాన్ని గదిమూలకు గిరవాలుపెట్టింది. అది పెళ్ళి పాతి బటలమూలమీద పడింది. తేకుంటే ముక్క చెక్కలయేది అనినాడు.

నాకు ఓ ఆలోచనలిట్టింది. ‘అలాగూ పనికి రానప్పుడు ఆవస్తువు ఇంట్లో ఉంచటంలేదా? అమ్మ దొం...ఎంతోస్తీ అంటే అన్నాను.

‘అలాగే చెయ్యండి’ అంది అరుణ
‘నేను ఆ వస్తువుని తీసుకొని మెట్లు దిగబోతుంటే ఆప్య ప్నంగా తప్పు చేస్తున్నానా అనిపించి ‘హానీ ఉంటే ఏం?’ అన్నాను.

“మీదంతా తేలికనం అలాంటి వస్తువుల్ని ఇంట్లో పెట్టకంటామా?” అంది అరుణ.

“కాదు నవ తొలివాటి...”

అద్దపడుకూ అరుణ “అక్కరేదు, మన ప్రేమకి చిన్నలు ఈపటిపిల్లలు లేదా? ఇలాంటి పాపిష్టికడు పులు మనకి వద్దు” అంది.

‘నేను వేలంపాట మీ నేడర్ని కలుగుకుని సంగతి చెప్పాను.

అతను ఆశ్చర్యం ప్రకటిస్తూ, “ఇంత మంచి వస్తువు దెలిసిపారే అమ్మటం?” అన్నాడు.

“కాదు మీ నేజరుగాదు. అమ్మగనవ్వండి విషయం మీకే తెలుస్తుంది” అన్నాను.

అయిన వస్తువు తీసుకుని ‘సరే’ అని నిట్టూర్చాను.

‘నేను లేచి “మర్నీ ఎప్పుడు రమ్మంటారు?” అన్నాను.

“రేపు అదివారంనాడే పాట పెడతాం. పోయి వారం రండి. నిలుంటే రేపే రావచ్చు.”

‘నేను ఇవరికి వచ్చేరాను. హృదయం తేలి పడింది. అరుణ మటలు జ్ఞాపకం వచ్చాయి అరుణ చెప్పింది నిజం!

అదివారంనాడే నేనూ వేలంపాటకు వెళ్ళాను. దూరంగా నిలుబడ్డాను. ఆ పూట వాని తాగా కురిసి ముసుగుగా ఉందని కోవోలు జనం అంతగా తాళేదు. పాట మెడలయింది.

నా ఫోటో పొందుకుతాదా పాటకి వచ్చింది. నాగుండెలు ఎందుకో దివెదివ మన్నాయి.

ఇదిగింజో ఇగుగో నందోయ్! అన్న కంఠం నా చెత్తలో ముగ్ధమైంది.

ఆ గొడవలో ఎవరు పాడారు, ఎంతో పాదారు నాకు వినిపించలేదు. పాటగాదు మరోవస్తువు అందు కున్నాడు.

అనాన్ని తిప్పించుకొంటూ నెత్తిప ముసుగు నేను కుప్పి ఓ స్త్రీ నా ఫోటోనొండుని హృదయానికి దగ్గరగా నాకుకొని ఇవరికి! రావటం చూపాను. ఆమె విధివిధం వారినిలపి ‘రీక్స్’ అంటూ పిలిచింది.

ఆమె నెత్తిమీద ఉన్న ముసుగు వెనక్కి తరి పోయింది. దీపం వెలుగులో ఆమెను గుర్తుపట్టాను.

ఆమె రాధాభాయి!!

నిన్ను జరిగిన సంఘటన ఇది,

రాత్రి అరుణ ‘ఏనింటో ఈ కవితలు...ఒక మొగవాడు, ఒక అవెది ఒకవోల చేరటం—మిల్లూ... బాగ్లూ...ఏనింటి ప్రతుకుల! రానురాను మనమీద మనకే అసహ్యం పుడుతోంది’ అంది కన్నీటితో. ‘నేను చిప్పనవారిమ్మ’ అలా అనకు అరుణ ముడిచిరిం నిలువ మనకి తెలియదు...ఆ నిలువ తెలిసినవారు చేర ఉన్నాడు.’ అన్నాను.

పాస్టర్ నాక్ ఖండకావ్యాలు

శ్రీ ఏ. సోమసుందర్

టోరెన్ పాస్టర్ నాక్ కవి, కథకుడు అనుబంధముడు, జనం 1890 లో. ప్రముఖ రచయిత విప్లవకవి ముడుకొరిస్కీ (వారంబించి ధివ్యత్కవిత్వము (Futurist Poetry) లో ఈయన ప్రముఖపాత్ర వహించాడు. భావకవిత్వ పునర్నిర్మాణవాద మిటువ వదిలి గోదర ముపుతూన్నదిని ప్రముఖాంగ్ల విమర్శకుడు లార్డ్ రెబీ 'వెటి సోవియట్ పాహిత్యం' అనే తన దినుస్సంగ్రం (142 పుట) లో తెలిపాడు. ఈ కవి కృతులలో కొన్ని ముఖ్యమైనవానిని సంపుటి కరించి 'లిండ్సేడ్ మ్యూస్ లిమిటెడ్, లండన్ ప్రకాశనం 1946 లో గ్రంథంగా ప్రచురించారు. ఈ కవి గేయాలను ఇంగ్లీషులోకి జె. యం. కొఫ్మాన్ అనువదించారు. 1948 లో పీపుల్స్ పబ్లిషింగ్ హౌస్ బొంబాయి వారు ఆ గ్రంథాన్ని బహుళంగా ప్రచురణ చేసి విక్రయించారు.

రచయిత విప్లవానికి పూర్వస్థితిని దృష్టిలో వుంచుకొని శ్రీ పాస్టర్ నాక్ యితరల రచించిన 'డాక్టర్ రిఫుకాగో' అనే నవల సోవియట్ సాంకల్యాలనూ, రచయితలలో మాత్రమే సంకలనానికి సరిఅయింది. విపరీత విమర్శకులను కారణభూతిమైంది. ఈ నవలను ఒక యిటాలియన్ గ్రంథప్రకాశక సంస్థ నిలుబి సంకల్పించి ప్రచురించింది. ఈ యేడాది ఆ నవలకు నోటెర్ బహుమానం కూడా ఇవ్వబడింది.

రచయిత పాహిత్యంలో మణిదీపా లవదగిన బాలస్తాయి, గోస్కీ, ఛోవ్, దానిస్కీ మాలా కొవ్, ఇల్వా ఎహ్రాన్ బర్లు మున్నగు ప్రముఖ రచయితల ఉత్కృష్ట నవలలకు లభించని ఈ గౌరవం పాస్టర్ నాక్ నవలకి రావడమంటే దానివెనుక ఏదో రాజకీయపు బెత్తు వున్నదని సోవియట్ పాహిత్యపంథులు, ప్రభుత్వము భావించడంలో వైపరీత్యం లేదనాలి!

ఏ మైవా ఈ కవి 1945 పూర్వం రచించిన ఈ కీయకృతులన్నీ ఆపూర్వక విశాసాంధ్యంతో నిల నిలుతున్నవి. ఈయన రచయిత భావనానికి షేక్స్పియర్ నాటకాలను, షేర్, కీట్సు మున్నగు ప్రముఖాంగ్లకవుల కృతులను అనువదించి, ప్రచురించి, విశేషకీర్తి సముపార్జించుకున్నాడు.

'హేమంతరోదసి' అనే ఈ క్రిందిరచన లిండ్సేడ్ ముండ్ వారి గ్రంథం నుంచి స్వీకరించబడింది. రచయిత మూలంలోని ఛందస్సునుగాని, ఆ భాషా సంప్రదాయాలకు పరిమితమైన సంకీర్తనలుగాని అంగ్లాను వాదకుడు స్వీకరించలేదు. అట్లే తెలుగులో సంప్రదాయమగు మైవ ఛందస్సు, పదచిత్రాలు అనువాదంలో మలమకొనిపని వచ్చింది.

హే మం త రో ద సి

నరిగానే చెబుతున్నా, ఒక వారం క్రిందటనే

చుక్కల పెనువెలుగు వాక పొగమంచును చీల్చివెడలె!

హిమబిందు న్నపితమూర్తి ఘులంఘులల మొరసి నడచె,

పాస్టర్ నాక్ ఖండకోవ్యాలు

గాజతలుపు బద్దలైన నవ్వడివలె యారునీధుని గడచెను,
మంచుగడ్డ పలకపైన జారినటుల, నంతసాల
పంటకొసి కుప్పవేసుకొనెను నాడు !

మంచుగడ్డపై నడిచే సాహసయాత్రిక, వినుమా !
సావధానచిత్తుడవై వేయవలయు ముందు కడుగు !
లేకుంటే నీ యడుగులు తడబడిపడిపోదువులే !
మలుపుతిరుగు దోవ, సులువుకాదు, నీవె నీకు బరువు
తెరువెవ్వరి వేడదవో - తరిగే దార్ధ్యము కడవర !

ఇరుల దొంతరల కొండకు యినుపగొలుసుతో గాలిని
బంధించిన నిశీధ మిది, పగతో విషనర్యకులా
యము లన్నీ తెరచె నదే ! శర్యరీరహాగీతుల
శల్యకుల్యముల పరచెను, సావధానచిత్తుడవై
సాగించుము ముందుకు పథికా !

చలికాలపు పెనుగాలుల వేటకుక్కమెడగంటలు
నలుగడలకు పరచె భీతి ! నిశిరక్కసి యినుపమడిమి
కలిగించెను నెలవంకకు ఘనీభావవిషహావము !
ఊపిరినలుపని నాలుక లావా కీలల నుమిసెను,
నోభుల లాలాజలములు గడ్డకట్టకొనిపోయెను,
సావధానచిత్తుడవై సాగించుము జీవయూత !

సుప్తారామం

సుప్తారామము పెదజల్లెను జీర్ణ ప్రతముల -
కరగి కాలి నుసియైపోయిన యిత్తడిరేకుల;
నాతో, నా సహచారిని దీపశిఖాపించముతో -
నప్రవర్ణదీధిమయ విశ్వమహాజ్ఞోతిర్మయి
—వ్రేలుచుండ గల్గికిందుగ !

వినిపించని దెదో జీవవరమార్గము
రహస్యమై, శ్రవణపేయనిశ్చయమై, సుహృదమై,
వినిపించెను లోలోఁల; నిశాశిఖరి తిమిరగర్భ
సోపానము లొకటొక్కటి — తారావళి నూతనగోని
— ఆరోహించెద నొంటిగ !

గిరిమల్లికశాఖలవే, వియద్రాజ్యజయకేతన
ధ్వజముల నెత్తిన రీతిగ - గర్వోన్నతమై నిలచెను;
శుష్కవృక్ష సముచయాల, జీర్ణకుసుమనమూహాల -
చాంద్రీబింబావరణము కప్పచుండె మేలిముసుగు -
తెరల మరల సుతారముగ !

అదిగో అదె కాసారం - ఎడవెలువడు రహస్యమై
పదిలముగా గునగునలతో బదరీపాదపముతోడ,
వలుకుచుండె, తీవ్రకాంక్షతోలే నిలచి, పిలుచుచుండె,
ప్రేల్లిత జలధరపంక్తుల సంజర మదె మొగసాలల
నారామస్థగితమై సుమనదనము భాసించగ !!

గ్రంథ విమర్శనము

జ యం తి

[పారస్వతి మాసపత్రిక]

సంపాదకులు: శ్రీ విశ్వేశ్వరపరిశ్రమశాఖాధ్యక్షులు, శ్రీ మలంపల్లి పోతుశాసనశాఖాధ్యక్షులు. పాలు దండ, ఎవిమిడియాపాఠశాల. విశేషపత్రిక వెల: 75 పయాపైసలు. చిరువాసా. సంపాదకులు: రిటరెడ్ సుబ్బాన్ బాబ్. హైదరాబాదు.

శ్రీ విశ్వేశ్వర సంపాదకత్వంలో శూర్యం ఒక పుక్కు వెలువడిన జయంతి వైజయంతికి ఆధునిక పారస్వతి పాఠకుల కంఠికి ఆపదించింది. రిటరెడ్ శ్రీ విశ్వేశ్వర శాఖాధ్యక్షుల సంపాదకత్వంలో ఆ పత్రిక ఈవిధంగా వెలువడినది ముదావహం.

ఈ జయంతిలోని కథలలో బుచ్చిరావు 'కర్మ పాఠకుల మహాకాండ' ఎన్నడనిన రచన. శ్రీమతి పి. శ్రీదేవి గారి కథకూడా తప్పక చదివినదే. చెకోవ్ రచన 'విశ్వేంద్రుల' కథలో అనువాదం అంతగా సవేగా పాగలేదు.

శ్రీ మలంపల్లి విశ్వేశ్వర శాఖాధ్యక్షులు ఆయన కథలన్నింటిని చదివిన విమర్శన తిలపర్చి. ఈ వ్యాసం ఇంకా విస్తృతంగా వివరంగా రచించినట్లు బాంకును అనిపించింది. శ్రీ పరిశ్రమశాఖాధ్యక్షుల గాన 'అభిజ్ఞాన కాళిదాసు' అనే వ్యాసంలో కాళిదాసులలోని 'గ్రీవాధింగాధిరామం' అనే శ్లోకానికొక విమర్శన మేరకై వ్యాసాధ్యక్షుల ప్రతిపాదించారు. ఈ విధంగా రూపా మధ్యగతి మేరకై కోలలో కర్మపర్వ మూడవ చెయ్యడం ప్రాచీన పాండవాయోగ మారిం కాదు. అయితే కర్మపర్వ మహాకవి కర్మపర్వం ధిక్కరీషి ద్వికృతాలతో పరిశీలించవచ్చును. కవి ఈ ద్వికృత విశ్వేశ్వర శాఖాధ్యక్షుల విమర్శన సహృదయులందరినీ తప్పక పరిశీలించును. ఇంకా ఈ సంచిలో 'కెండిల' రచించిన 'కొన్ని సామెతలన్న చిన్ని

కథలు' అన్న వ్యాసంకూడా ఒక కొత్త భావంలో మృద్ధింగా సాగిపోతున్నది. 'రామప్రాయశ్చిత్తి' జీవులపరివరకు అన్న రచనలో శ్రీ రమణారెడ్డి గారు జీవులపరివారి ఉద్వేగపై చేసిన విమర్శనలో కొంత సహృదయత్వం లోపించింది.

ఇక ఈ సంచిలో ఉన్న రెండు మూడు అంశ కర్మాలలోని శ్రీ మధువాపంతుల పరిశ్రమశాఖాధ్యక్షుల గాన "మూలకాల" మహాభంగం సాగి పోతున్నది...

సంపాదకత్వంలో సంపాదకులు స్థూలంగా చేరి కాలపు వాద్యకుల పరిస్థితులు సింహావరోహం చేసి మాత్స్యంగా తిలు బయ్యలు విర్రవీచారు.

ఈ కాలంలో కేవల పారస్వతి మాస పత్రిక విస్తృత హిందవం అనుకున్నంత రేఖాకాదు. అయితే ఈ మొట్టమొదటి సంచిక పర్యావరణముందరంగా రూపా దించడానికి చేసిన కృషికి అభినందనలు.

సంపాదకత్వంలో లింగేశ్వర ఆధరణలోనికై రాగజీవి అధునాతన జయంతి క్రమక్రమంగా ప్రాచీన జయంతి కృష్ణార్థం అంశుకోగలదని అనిపిస్తున్నాము. 'కాస్త్రీ'

వం చ క ల్యా ణి

డాక్టరు యస్వీ కోగరావు. ప్రచురణ ఆంధ్ర రచయితల సంఘం, హైదరాబాదు; వెల రూపాయి మూడు.

ఈ కవి ఆటలు ప్రాచీనాంధ్ర కవిత్వానికి వాహినిలో ఒకటి. ఇటు అత్యధునాతనాంధ్ర కవిత్వపు చోడలు

ఉపయోగమైన సరిక్రొత్త పుస్తకములు

వ్యవసాయము - ఇంజనీరింగు, వృద్ధులు, రైతా ఆశీక గ్రంథములు. శిబిరాని ఉచితము. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N.K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

మొదటనే పెద్దకానిని చేస్తాను. ఆమె ఆ అరగ్గంలో
తిరిగిచేసుకుంటూ ఉన్న ఒక మునికుమారుణ్ణి చూసి
మోహితుని. అతడు అరగ్గంలో ఒక బ్రాహ్మణ
తపస్వి పెందివి అవధానబలము. అతిథిగా వారిద్దరి
మధ్య విర్పదించి అవ్యవస్థ వివాహంగా పరిగమిస్తుంది.
చిట్టచివరికి కావ్యం సుఖాంతంగా ముగిసిపోతుంది.

ఈ కవి కావ్యకథా నిర్మాణంలో కూడా కొత్త
పద్ధతి అవలంబించాడు. సామాన్యంగా అధునాతన
కావ్యలేవయినా కొంత క్రద్వత్తి చతుశ్శాసారి.
ఈ కావ్యం మొదటినుంచి చివరివరకు ఒక చిన్న కథ
లాగే ముఖంగా సాగిపోతుంది.

భారతభ్యుదయంలో వాదించిన పాంప్ర
కాయాన్ని వస్తువు. ఇంట్లో పరిశోధన వృద్ధిగా
సాగిపోతున్నాయి. పదాలమార్పులో పాండిత్యం
ప్రస్తుతంగా ప్రకటించిన విద్యుత్తు ఉన్నా అది
పదాదంబరంగా పరిగమించమందా బ్రాత్రితవల
కవులు వీరు.

ఈ క్రింది మునికుమారుడు కలకాలను నిలకిం
చిన అనంతాభ్యుదయం. ఇది వీరి కవిభావోన్మేషక
కావ్యం.

"ప్రపంచం గురించి నేను చిరు
రాంబువలంబులు లేటెన్సులన్
కావము బాడెం. గుండరక
వస్తువులో మునికుమారుడు
రీతముగా, గాత్రం జ.
లింఛిన్ పయ్యునిమోటి వల్లెనర్
మేనివనండి క్రిందిమకు
మొదటిలోవరి తోడెం బాడ్కిన్."

ఒక పెద్ద కలకాలం మార్పుగా అగివమ్యులు
విర్పతే నిశ్చలత ఈ క్రిందికంఠంలో చూపించు
కున్నది.

"అవలంబులు నిగిగన్ గుడిలో,
అసలే చివరి తమ్యులు మూకభావము చాల్చెన్;

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక

* ఫయిలిటి గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు

మా తో సంప్రదించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

"బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్"

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: "UNIGEN"

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - మ్యూంబై - పాట్నా

కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - కాళిక్తా.

గమితుడనిక కలాపము

తమధన్ బల్లించి వెరియతమవుతఁ దొరచెన్ "

దీనిని 'భారత కృష్ణదశమస్కంధము' అనునొక పేరు 'కవికాల' అనునది సమచింతించు.

సమృద్ధియుబాదించినదిన చిన్న కొవ్వ మిది.

'కావ్య'

తె ర మే రు గు లు

[కావ్యాల సంపుటి]

ప్రతులను: శ్రీమతి ఆర్. వి. రమణయ్య, శోభా ప్రదర్శనలు, విజయనగరం, వెలు: రూపాయివ్వర.

దీనిలో అయిదు కావ్యకలలున్నాయి మొదటి కావ్య: 'భక్తి పీఠ దోరింది' రచించినవాడు శ్రీ రావి కొండలరావు. రెండవ కావ్య: 'దొంగ' వ్రాసినవాడు శ్రీ పోతుకుచి పాంబిరరావు. మూడవ కావ్య: 'తెల్ల వారింది' రచయిత 'హిరిశ్రీ'. చాలాగది 'తెలుగుగు నీడలు', ఇది రచించినవాడు శ్రీ కొండముడి శ్రీరామ దండయాత్రి. చివరి కావ్య: 'స్త్రీలకు ప్రత్యేకం' రచయిత శ్రీ అంగర నూర్యరావు.

కథావికరణ మన కావ్యములలో ప్రారంభించి చాలాకాలమే అయింది కొని చిన్న కావ్యాల రచన ఇటీవల కొంచెం రిరిదిగా పోతున్నది. ఈ కావ్యాలలో కొన్ని ఉత్తమరచనలు కూడా వస్తున్నాయి.

ఈసంపుటిలో కొన్ని కావ్యాలను సునిశితమైన క్రియలతో సున్నితంగా పోషించారు. శ్రీ రావి కొండలరావు. 'భక్తి పీఠ దోరింది', శ్రీ పోతుకుచి పాంబిరరావు 'దొంగ' ఈజాతి చేరిన కావ్యాల.

'తెల్లవారింది' అనే 'హిరిశ్రీ' కావ్యంలో ఇతివృత్తం అంతగా గట్టిగా రచించినదేమిదు. దీనిలో రచయిత మన ముగ్ధులగునగునాలోని పాపావస్థ పాపానికి జీవితము, కష్టములు చిత్రించారు. నివాసి దీనిని ఒక 'చిత్రణం' అనునొక పేరుతో! శ్రీ అంగర నూర్యరావు 'స్త్రీలకు ప్రత్యేకం'గా పేటికలపు స్త్రీల మధ్యించి వారి సమస్యలను చూపించి చేసిన రచన. స్త్రీల ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శించుకోదానికి నిలయిన కావ్య ఇది.

'తెలుగుగునీడలు' కావ్యం రచయితల ఇబ్బందులు గొంతలు కొండలగా చేసి చూపిన రచన: ఈ అత్యుత్తమ శ్రీ దీనిలో 'సహజత్వం' కొంత లోపించింది.

అయితే మొత్తంమీద ఈ అయిదు కావ్యాల ప్రదర్శనానికిగా రచనలలోదానికీ సూచా లాగా అనునయిన రచనలు.

ఈ విధంగా పేటికలపు కావ్యాలలో అయిదు చిన్న కావ్య శక్తి మర్చి అందరికీ అంగురాలయిన విధంలో ప్రచురించిన సంపాదకు లభించినట్లు.

'కావ్య'

న వ ర గ.

1958 ఆగష్టులో భారతంలో శ్రీరావి రచనలను రచించినవాడు 'సుప్రసన్న' గాని శ్రీ వి. రామరావు గారు ఆ సంచిలో పడిన ఈ పాఠాలు పాఠకుల గమనింప ప్రార్థనలు.

